

JULES VERNE
A TIZENÖT ÉVES KAPITÁNY

REGÉNY

Fordította: PASSUTH LÁSZLÓ

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

A bálnavadász hajó

MÁSODIK FEJEZET

Dick Sand

HARMADIK FEJEZET

A hajóroncs

NEGYEDIK FEJEZET

A Waldeck hajótöröttjei

ÖTÖDIK FEJEZET

S. V.

HATODIK FEJEZET

Cet a látóhatáron

HETEDIK FEJEZET

Előkészületek

NYOLCADIK FEJEZET

A cet

KILENCEDIK FEJEZET

Sand kapitány

TIZEDIK FEJEZET

A következő négy nap

TIZENEGYEDIK FEJEZET

A vihar

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A látóhatár

TIZENHARMADIK FEJEZET

Föld! Föld!

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Most mi a teendő?

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Harris

TIZENHATODIK FEJEZET

Útközben

TIZENHETEDIK FEJEZET

Száz mérföld - tíz nap alatt

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

A szörnyű szó

MÁSODIK RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

Rabszolga-kereskedelem

MÁSODIK FEJEZET

Harris és Negoro

HARMADIK FEJEZET

Útközben

NEGYEDIK FEJEZET

Angola útvesztőiben

ÖTÖDIK FEJEZET

A hangyák birodalmában

HATODIK FEJEZET

A bűvárharang

HETEDIK FEJEZET

Tábor a Cuanza folyó mentén

NYOLCADIK FEJEZET

Néhány szó Dick Sand naplójából

KILENCEDIK FEJEZET

Kazonndé

TIZEDIK FEJEZET

A rabszolgapiacon

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Őfelsége és a tüzes víz

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A királyi temetés

TIZENHARMADIK FEJEZET

A kufártanyán

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Füstbe ment tervek

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Mire nem képes egy apácabogár!

TIZENHATODIK FEJEZET

A nagy varázsló

TIZENHETEDIK FEJEZET

Menekülés

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Úti kalandok

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

S. V.

HUSZADIK FEJEZET

Minden megoldódik

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

A bálnavadászhajó

A *Pilgrim* nevű vitorlás hajó, melyet tengerésznyelven brickgoëlette-nek¹ neveznek, 1873. február 2-án a déli szélesség 43. fokának 57. perce és a nyugati hosszúság 165. fokának 19. perce alatt horgonyzott. A négyszáz tonna térfogatú hajót már eredetileg bálnavadászat céljaira építették, tulajdonosa James W. Weldon kaliforniai hajózási vállalkozó volt, aki már évekkal ezelőtt Hull kapitányra bízta a vitorlást, amely rendszerint az ausztráliai vizeket szelte.

A *Pilgrim* egyike volt a legkisebb hajóknak, melyeket Weldon a Bering-szoroson² át az északi-sarki vizekre vagy pedig a Hoorn-fokon³ túl, esetleg a Tasman-föld⁴ érintésével a Déli-sarköv tengereihez küldött, de a hajót kitűnően építették meg. Könnyen engedelmeskedett kormányának, így nem kellett népesebb legénység ahhoz, hogy elvezessék a Déli-sarköv vizeinek veszedelmes szirtjei között. A gyors járatú bálnavadászhajó parancsnoka, Hull kapitány, már jó néhányszor kivágta magát a jégtorlaszok közül, melyek Új-Zéland⁵ vagy a Jóreménység⁶ fokának vizein - aránylag mérsékeltebb szélességi fok mellett - a déli félteke téli hónapjaiban oly gyakran teszik próbára a vitorlások kormányosainak éberségét. Igaz, csak kisebb jéghegyek álltak itt a hajós útjában, és azokat is elmállasztották már a meleg édesvízű folyók, melyek legtöbbje a Csendes- vagy az Atlanti-óceánba ömlik.

Hull kapitány azonfelül, hogy nagyszerűen értett a tengerészmesterséghez, a bálnavadászat terén is elismert tekintély volt. Hajójának törzslegénysége öt matrózból s egy hajósinasból állott. Ilyen kevés ember persze nem elégséges a cethalászat lebonyolításához, viszont Weldon - követve a többi hajótulajdonos bevált példáját - sokkal gazdaságosabbnak tartotta, ha a hajó kiindulási pontján, San Franciscóban csak az elengedhetetlenül szükséges legénységet veszi fel a fedélzetre, annyit, amennyi ahhoz kell, hogy a hajó útnak indulhasson. Új-Zélandban ugyanis mindenféle tengeri ember akadt bőségesen, különösen szép számmal olyanok, akik a bálnavadászhajóhoz értettek, s akik már elhagyták korábbi vitorlásukat, vagy pedig - kihasználva a már előrehaladott évadot - pillanatnyilag halászással foglalkoztak. Általában szokás volt ugyanis, hogy a bálnavadászat idényének lejártával a vadászokat kifizették, és szárazra tették, s ők aztán a parton várták a néhány hónap múlva megújuló vadászévszakot, amikor már új hajósgazda vette igénybe szolgálataikat. Ez a rendszer a kapitányoknak is nagyon megfelelt, mert nagy választék állt rendelkezésükre matrózokból, s egyébként is úgy találták, hogy ez szegődtetésük olcsóbb módja.

Miért cselekedett volna hát másként a *Pilgrim* parancsnoka?

¹ Gyors járatú kisebb (200-500 tonnás) vitorlás, amelynek csak két árboca van, de ezeknek olyan a vitorlázata, mint a nagy hajóké

² Tengerszoros, amely Amerikát Ázsiától elválasztja

³ Dél-Amerika legdélibb pontja

⁴ Sziget Ausztráliától délkeletre, a szárazföld közvetlen közelében. Felfedezőjéről kapta nevét

⁵ Ausztráliától délkeletre, a Csendes-óceánban fekvő szigetcsoport

⁶ Afrika legdélibb nyúlványa. Bartolomeo Diaz fedezte fel 1486-ban. Első körülhajózója Vasco da Gama volt 1497-ben

A vitorlás éppen most zárta le halászévadját a délsarki vizek határán, de az idén nem valami nagy szerencsével. A hordók egy részét sikerült csak megtölteni cetolajjal, s a nyers és feldolgozott bálnahúsból sem tudtak megfelelő készleteket gyűjteni. Ezekben az években már nagyon megnehezedett a bálnavadászat: a hajók valószínűségi rablógazdálkodást folytatva irtották a tenger óriás emlőseit, úgyhogy egyre ritkábbakká váltak. A ceteknek szigonyra valóban érdemes fajtája az a bálna, melyet az Északi-tengeren vadászók *nord-caper*nek s a Déli-sarköv vizeinek halászhajói *sulpher bolton*nak hívnak, már jórészt kipusztult, vagy legalábbis eltűnni látszott. Így a halászok kénytelenek voltak „kisebb” szörnyetegekkel is megelégedni, melyeket *finback*nek neveztek, bár ezeknek a vadászata egyáltalán nem volt veszélytelen.

Nem nagy sikerrel végződött az idén Hull kapitány halászévadja sem, éppen ezért elhatározta, hogy a következő évben még délebbre hatol a sarki vizeken, talán megközelíti a Clarie- és Adelaide-földeket is, melyek - bármennyire is magának szerette volna felfedezésüket tulajdonítani az amerikai Wilkes⁷ - tagadhatatlanul a kitűnő francia hajóparancsnoknak, Dumont d'Urville kapitánynak⁸ jóvoltából kerültek rá a tengeri térképekre.

Hogyan is lehetett volna szerencsésnek nevezni a *Pilgrim* évadját, amikor Hull kapitány a délszaki nyár közepe táján, tehát a szokott vadászati idény felénél elhagyja cserkészterületét? Ennek jórészt az volt az oka, hogy az eléggé szedett-vedett társaság, melyet törzslegénységének megerősítésére szerződtetett, elég sok kellemetlenséget szerzett neki, s igyekezett megszabadulni tőlük.

Így a *Pilgrim* északnyugati irányban haladva, elérte Új-Zéland vizeit; a szárazföldet először január 15-én pillantották meg. Waitematába érkeztek, az Auckland-sziget kikötőjébe, a Churaki-öböl tájékán, s e hatalmas sziget keleti partjain horgonyt vetve, szárazra tették azokat a vadászokat, akiket csak az idényre fogadtak fel.

A hajólegénység sem volt elégedett az eddigi eredménnyel. Legalább kétszáz nagyhordó olaj hiányzott ahhoz, hogy a *Pilgrim* hajórakományát teljesnek lehessen nevezni. Senki sem emlékezett ilyen rossz vadászévadra. Hull kapitány - ez a kiváló cetvadász - talán először életében úgy találta, hogy „hoppón maradt”. Úgy érezte, hogy egyenesen hírneve forog kockán, s ezt azoknak a gyanús fickóknak a számlájára írta, akiknek fegyelmezetlensége volt a hadjárat gyászos eredményének legfőbb oka.

De hiába próbálta volna Aucklandben megfelelőbb emberekkel feltölteni a legénységét: időközben minden valamirevaló vízi ember már régen elszegődött más halászhajókra. Így aztán a parancsnok feladta a reményét, hogy a cetrakományt még az idén sikerül kiegészíteni, s ezért úgy rendelkezett, hogy rövidesen végleg elhagyják Aucklandet, amikor olyan utasok jelentkeztek a fedélzeten, akiknek kérését igen nehéz lett volna visszautasítani.

Weldonné, a *Pilgrim* hajó tulajdonosának felesége, ötesztendősz Jack nevű fiacskája s egy rokonuk, akit mindenki Benedek bácsinak nevezett, éppen Aucklandben tartózkodtak. Ugyanis James Weldon, aki üzleti ügyeiből kifolyólag időközönként ellátogatott Új-Zélandba, ezúttal mindhármukat magával hozta, és arra számított, hogy együtt hajóznak majd vissza San Franciscóba.

De éppen akkor, amikor a családnak búcsút kellett volna vennie Új-Zélandtól, a kis Jack hirtelen súlyosan megbetegedett, s így apja, akit halaszthatatlan ügyei elszólítottak, kénytelen volt Aucklandben hagyni fiát, feleségét és unokatestvérét, Benedek bácsit.

⁷ Charles Wilkes - amerikai tengerész (1810-1877)

⁸ Híres francia hajós, világ körüli utazó; a délsarki övezet kutatója (1790-1842)

Három hosszú hónap telt el elválásuk óta, s férje elutazása különösen megviselte Weldonnet. Időközben viszont a kisfiú teljesen felépült, s így már az utazáshoz készülődtek, amikor a *Pilgrim* feltűnt a látóhatáron.

Ebben az időben Weldonnenak csak a Golden Age hajóstársaság egyik gőzöse állhatott volna rendelkezésére, mely az ausztráliai Melbourne és a Panama-szoros⁹ közt látja el a szolgálatot. Ha már egyszer eljutnak Panamáig, ott már csak valamelyik amerikai hajó érkezésére kell várniuk, mely a szoros és Kalifornia¹⁰ között közlekedik. Viszont mégiscsak számítaniuk kellett hosszadalmas várakozásra, el kellett készülniük az átszállás sok alkalmatlanságára, ami nem csekélység egy asszonynak, ha gyerekekkel utazik. Éppen ekkor futott be a *Pilgrim* az aucklandi kikötőbe. Így aztán Weldonne nem is habozott: egyszerűen megkérte Hull kapitányt, hogy vegye őket fedélzetre, s vigye el egy Nan nevű néger szolgálójukkal együtt San Franciscóba. Háromezer mérföld¹¹ egy vitorlásan - nem kis dolog! Viszont Hull kapitány hajója elsőrangú jármű volt, s mert a késő nyár az Egyenlítő mindkét oldalán derültnek ígérkezett, Hull hozzájárult az asszony kéréséhez, s saját kabinját bocsátotta rendelkezésére. Úgy számította, hogy az út negyven-ötven napig is eltart: ezalatt pedig Weldonne majd csak berendezkedik valahogy a bálnavadászhajón.

Így hát Weldonne részére bizonyos előnyt jelentett, ha a tengeri útra ilyen körülmények között vállalkozik. Egyetlen hátrány - ha erről egyáltalán beszélni lehetett - az volt, hogy az átkelés az óceánon kissé hosszabb lesz így, minthogy a *Pilgrim*nek ki kell rakodnia Chilében, Valparaíso kikötőjében. Ha azonban ezt a hajó már elvégezte, úgy csak tovább kell haladniuk az amerikai kontinens mentén, befogva a vitorlába azokat a szárazföldről eredő szeleket, melyek oly kellemessé varázsolják ezt a partvidéket.

Weldonnet cseppet sem lehetett gyáva asszonynak tartani: alaposan megbarátkozott már a tengerrel is. Harmincéves ha volt, virulót egészségben, számos nagyobb hajóutat tett már meg férjével együtt, s így nem riadt vissza attól a kockázattól, amit végül is egy közepsúlyú vitorlással megtett tengeri út jelent. Tudta, hogy Hull kapitány elsőrangú tengerész, akiben férje tökéletesen megbízik. A *Pilgrim* kitűnően megépített hajó, gyors járatú, nevének jó a csengése a cetvadászok között. Így hát Weldonne nem habozott egy percre sem, s élt a kínálkozó alkalommal.

Természetes, hogy Benedek bácsinak is vele kellett tartania. Ez a rokon ötven év körüli férfi volt, de magas kora ellenére sem nagyon lehetett volna őt magára hagyni. Hosszú, vékony ember volt, nagy csontú, keskeny vállú; aki jobban megnézte bozontos üstökkel benőtt hatalmas koponyáját, menten felfedezhette benne a szemüveges tudóst, de ugyanakkor a jószívű és ártatlan embert is, aki, ha száz évig él, akkor is gyerek marad.

Benedek bácsi - mert ez a név ragadt rá, így hívták még azok is, akik nem tartoztak a családhoz - úgy tűnhetett fel mindenki előtt, mintha valóban az egész világ bácsikája lett volna. Olyan ember volt, aki nem tud mit kezdeni szokatlanul hosszú karjával és lábával, s képtelen megoldani egymagában az élet legegyszerűbb gyakorlati problémáit is. Egyébként senkinek sem volt terhére, könnyen lehetett vele boldogulni, mindenbe beletörődött, néha elfelejtett enni vagy inni, sem meleg, sem hideg nem gyötörte - inkább a növény-, mint az

⁹ Észak- és Dél-Amerikát összekötő, 250 km hosszú földnyelv

¹⁰ Az Egyesült Államok nyugati partvidékén elterülő állam. Legnagyobb városa San Francisco

¹¹ Egy tengeri mérföld 1852 méter

állatvilágba illett volna bele. Mintha olyan fa lenne, mely sem gyümölcsöt, sem lombot nem terem. Jó szíve volt, de képtelen volt gondoskodni mindennapi táplálékáról.

Mégis, minden életteretlensége ellenére, szerették az emberek. Weldonné gyerekének tekintette, úgy nézett rá, mintha kis Jackjének idősebb testvére volna.

Mindamellett Benedek bácsi egyáltalában nem volt valami naplopó - éppen ellenkezőleg, igen nagy szorgalommal foglalkozott egyetlen szenvedélyével, a természettudománnyal. Érdeklődési köréből viszont teljesen kikapcsolta a növénytant, ásványtant és geológiát¹². Ezzel szemben nevezhetnénk-e őt az általános állattan bűvárának, aki az állatvilág négy tudományos osztályával¹³ foglalkozik? Vajon ez a jámbor tudós belemélyedt-e ebbe az osztályozásba, s óvatos kézzel szétválasztotta-e az egyedeken túl a fajtákat, nemeket, családokat? Hát bizony nem! Mert valljuk meg őszintén, Benedek bácsi egyedül csak az ízeltlábúakkal foglalkozott. De hát ha sem az emlősök, sem a madarak, sem a hüllők, halak, puhányok nem érdekelték, és vizsgálódásának területén kívül esett a mélytenger apró állatainak korall- és szivacsvilága... ha mindezeket az élőlényeket így ki kell rekeszteni tudományos vizsgálódásának köréből, akkor vajon mi is marad?... Igen, mi maradhatna más, mint egyes-egyedül az ízeltlábú állatok világa, s így nem áruunk el nagy titkot, ha kijelentjük: tudósunk minden szenvedélye ezek felé az állatok felé fordult.

De még itt is kénytelenek leszünk tovább osztályozni: tudnunk kell, hogy ezek is hat csoportot alkotnak aszerint, hogy rovaroknak, százlábúaknak, pókféléknek, rákféléknek, haslábúaknak vagy férgeknek minősülnek. A mi jó Benedek bácsink - tudományosan szólva - alig tudta a pókot a skorpiótól megkülönböztetni, nem is beszélve a földigilisztáról vagy éppen a piócáról. Ezért most már igazán fel kell vetnünk a kérdést: voltaképpen mihez is értett ez a kiváló szakember?

Hát bizony Benedek barátunk *entomológus*, magyarul egyszerű bogarász volt. Igaz, hogy a rovartan tudósán általában azokat értjük, akik az ízeltlábú állatok nagy családjával a maga egészében foglalkoznak, de az újabb szokás szerint mégis ezt a megjelölést inkább azokra korlátozzuk, akik a rovarok - más néven hatlábúak - világába hatolnak be kutatólámpájukkal, hogy aztán itt küzdjenek meg a rájuk váró hatalmas feladatokkal. Mert hát most se tévedjünk: ezeknek a rovaroknak a rendje is tíz osztályt foglal magában, így csak maguknak a fedelesszárnyúaknak válfajában harmincezer fajtát tartanak nyilván, a legyekében legalábbis hatvanezerfélét... s ha mindezt komolyan megszívleljük, akkor igazán nem csodálkozhatunk azon, hogy egyetlen ilyen alfajtanak a tanulmányozása is kitöltheti egy tudós egész életét.

Így érthetjük meg, hogy Benedek bácsi éveit és napjait egyes-egyedül a bogártannak szentelte.

Ez a tudomány elnyelte nappalainak s éjszakáinak úgyszólván minden óráját, hiszen még álmában is hatlábúakkal foglalkozott. Ruháján, kalapján, mellényszegélyén díszeskedtek az odatűzdelt gombostűk. Ha megtért valamilyen tudományos kirándulásról, különösen a kalapja volt olyan, mint egy kis természetrajzi múzeum: kívül-belül odaszúrt rovarok ékesítették.

Mindezek után még azt is elmondhatjuk, hogy barátunk bogarászszenvédeyétől vezetettve csatlakozott Weldonhoz és feleségéhez Új-Zélandba vezető útjukon. Nem csoda, ha néhány ritka példány esett vadászssákmányául, s most persze már legszívesebben San Franciscóban

¹² Geológia (görög szó - földtan) - az a tudomány, mely a Föld keletkezését, anyagát, fejlődését és történetét kutatja

¹³ „Az állatvilág négy tudományos osztálya”: az emlősök, a madarak, a hüllők, halak és a gerinctelenek (ízeltlábúak és férgek)

lett volna ismét, hogy laboratóriumi magányában elrendezhesse új szerzeményeit. Így, mivel Weldonné és fia a *Pilgrim* fedélzetén tértek vissza Amerikába, mi sem volt természetesebb, mint hogy Benedek bácsi is velük keljen át az óceánon.

Ez volt elhatározásának valódi oka, s igazán nem az, mintha Weldonné benne találta volna meg támaszát az út esetleges viszontagságaival szemben. Egyébként ilyen ok nem is merült fel, hiszen az út könnyűnek ígérkezett a gyorsvitorlás fedélzetén, melyet a kellemes nyári időnyben kitűnő kapitány vezetett.

Az alatt a három nap alatt, amíg a *Pilgrim* a kikötőben vesztegelt, Weldonné gyorsan végzett bevásárlásaival, minthogy a maga részéről semmiképpen sem kívánta késleltetni a vitorlás indulását. Január 22-én szállt a *Pilgrim* fedélzetére kisfiával, Benedek bácsival és az öreg Nannal. Magától értetődő, hogy Benedek bácsi magával cipelte a hajóra bádogszelencéjébe zárt értékes rovarait is. Közöttük volt Óceánia¹⁴ legrejtettebb rovarvilágának számos, szinte ismeretlen példánya, így az a húsevő rovar is, mely csakis Új-Kaledóniában¹⁵ található, s melynek szemei feje felső részén helyezkednek el. Benedek bácsi figyelmét felhívták egy bizonyos mérgespók-fajtára, a maorik¹⁶ *katipó*jára is, melynek csípése gyakran halálos. Ez a pók azonban nem tartozik a szorosan vett rovarok rendjéhez, helyét a pókfélék között jelölték ki - így hát Benedek bácsi szemében semmiféle értékkel nem bírt. Nem is törődött vele, s gyűjteménye legszebb darabjának egy új-zélandi fedelesszárnyút tartott.

Természetes; hogy Benedek bácsi magas összegre biztosította új gyűjteményét, melyet legalább olyan értékesnek tartott, mint a tengerészek a cetolaj- és bálnahúsrakományt.

Amikor Weldonné társaival a hajó fedélzetére érkezett, Hull kapitány ezekkel a szavakkal fogadta:

- Asszonyom, remélem, nem csodálkozik, ha kijelentem, hogy csakis a saját felelősségére utazhatik a *Pilgrim*en.
- Miért hangsúlyozza ezt előttem, kapitány úr?
- Kizárólag azért, mert férjétől nem kaptam semmi utasítást ebben az irányban, és mert tudom, hogy egy ilyen bálnavadász-hajó nem nyújthatja utasainak azt a biztonságot, amit egy személyszállító gőzhajótól elvárunk.
- Azt gondolja, Hull kapitány, hogy a férjem, ha itt volna, egy percre is habozna feleségével és gyermekével a *Pilgrim*re szállni?
- Nem... egy percre sem, ez nem kétséges, asszonyom. Éppen úgy, ahogy én magam sem bizalmatlankodnék az ön helyében. *Pilgrim*ünk jó hajó, habár ebben az évben meglehetősen gyászos volt a vadászútja. De én ismerem: több esztendeje szolgáljuk egymást. Amit mondtam, csak azért tettem, asszonyom, hogy elhárítsam magamról a felelősséget azért, mert hajómon nem találja meg a kívánatos kényelmet.
- Csak nem képzelem, kapitány úr, hogy én az ilyesmivel törődöm?... Igazán nem tartozom azok közé, akik szüntelenül panaszkodnak, mert szűk a kabinjuk, vagy mert nem tartják megfelelőnek az eléjük tált ételt.

Az asszony ránézett fiacskájára, akit kézen fogva vezetett.

¹⁴ A Csendes-óceán szigetvilága

¹⁵ Sziget a Csendes-óceánban; Cook fedezte fel 1774-ben

¹⁶ Új-Zéland őslakói

- Induljunk hát, Hull kapitány!

Mint varázsütésre, egyszerre felhangzottak az ismert parancsszavak, felvonták a horgonyt, a vitorlák duzzadni kezdtek, s a *Pilgrim* nekilendült, hogy mihamarább elérje az amerikai partokat.

Ám indulásuk után harmadnapra Hull kapitány mégis arra kényszerült, hogy az erős keleti szél következtében egyet fordítson a vitorlákon - hacsak nem akar egészen eltérni eredeti irányától. Így történt, hogy február 2-án Hull még mindig ugyanazon hosszúság alatt hajózott, mint elindulásukkor, s a Hoorn-fok megkerülésének gondolatával foglalkozott, ahelyett, hogy nekivágott volna a nyílt óceánnak az Újvilág felé.

MÁSODIK FEJEZET

Dick Sand

A tenger lecsendesedett, s a késéstől eltekintve a hajó nyugodtan vitorlázott tovább.

Weldonné a lehetőséghez mérten elég kényelmesen rendezkedett be a *Pilgrim* fedélzetén. Minthogy nem volt más kabin, Hull kapitány szobácskájával kellett megelégednie, mely a vitorlás elő részében szolgálta szerény gazdáját. Ide költözött hát be - Hull kérésének engedve - Weldonné fiacskájával és Nannal. Itt is étkezett a kapitánnyal és Benedek bácsival együtt, akinek a fedélzeten találtak valami kamrafélét.

A *Pilgrim* parancsnoka a maga részéről a másodkapitány számára épült kis kabinban talált helyet, minthogy más tiszt nem volt a hajón, viszont a *Pilgrim* ez idő szerint nem is igényelte egy második tiszt szolgálatait.

A vitorlás törzslegénysége rég összeszokott. Megbízható, kitűnő tengerészek voltak. Ez volt a negyedik bálnavadászévad, amelyet együtt töltöttek. Mind amerikaiak voltak, a kaliforniai tengerpart fiai. A derék matrózok természetesen mindent elkövettek, hogy Weldonné jól érezze magát a hajón. Ők maguk is hasznot reméltek a cetvadászat sikeréből - s eddig szépen is kerestek. Igaz, nem sajnálták az erejüket, kivált mert azt remélték, hogy az évad végén, mikor az idei vállalkozás mérlegét elkészítik, megkapják majd jutalmukat. Sajnos, minden jel arra mutatott, hogy a jutalom ebben az évben alaposan össze fog zsugorodni. Dühöngtek is eleget a gyülevész új-zélandi kisegítők miatt.

Csupán egy ember nem volt amerikai a fedélzeten. Portugál születésűnek mondta magát, az angolt folyékonyan beszélte, és Negoro volt a neve: a szakács szerény szerepét töltötte be a vitorláson.

A *Pilgrim* szakácsa ugyanis Aucklandben megszökött a hajóról, és ez a Negoro vállalkozott a helyettesítésére. Mogorva, hallgatag ember volt. Távol tartotta magát a többiektől, de jól értette a mesterségét. Úgy látszott, hogy Hull jó vásárt csinált, amikor felfogadta, és valóban, konyhaművészetével szemben nem is merült fel kifogás.

Az idő rövideje miatt Hull kapitánynak nem állt módjában kellőképpen tájékozódnia a portugálról, és ezt annál inkább sajnálta, mert az idegen szakácsnak, akit kis közösségükbe befogadtak, nem volt valami rokonszenves képe.

Talán negyvenesztendős lehetett ez a Negoro: középtermetű, sovány, de erős, ideges mozgású, sötét bőrű, barna hajú. Vajon tanult-e valahol valamit? Néhány elég ritkán elröppent megjegyzése erre engedett következtetni. Sohasem beszélt a múltjáról vagy a családjáról. Még csak sejteni sem lehetett, hol élt, honnan vetődött ide, milyen jövőnek néz elébe. Csak annyit árult el, hogy Valparaísoban kíván partra szállni. Különös ember volt. Nem sokat értett a tengerhez, ami meglehetősen különös hajószakácsnál, aki élete nagyobbik részét vízen tölti. Ezzel szemben a hajó ingása vagy tánca a legkevésbé sem zavarta, ami viszont feltűnő, ha valaki csak most kerül egy könnyebb vitorlásra. Egyebekben keveset látták: napközben ott foglalatostkodott szűk kis konyhájában, a kemence előtt, mely egészen betöltötte a helyiséget. Este, ha befejezte dolgát, kioltotta a tüzet, hálólhelyére ment, s tüstént nyugodni tért.

Már mondtuk, hogy a *Pilgrim* legénysége öt matrózból és egy hajósinasból állt. Ez a tizenöt éves fiú nem tudta, kik voltak a szülei. Talált gyerek volt, s csecsemőkora óta árvaházban nevelkedett. Dick Sand - így hívták - minden valószínűség szerint New York állam fővárosában látta meg a napvilágot.

A Dick nevet - amely a Richard becézése - attól a jószívű embertől kaphatta, aki csecsemőkorában megtalálta, és elvitte az árvaházba.

A Sandet¹⁷ viszont a New York-i kikötő fövenyétől nyerte; itt találták meg a csecsemőt, néhány órával a születése után.

A fiú nem volt nagyon magas, de alakja fejlődésben levő testi erőre vallott. Haja barna volt, s szép kék szemében különös tűz égett. A hajósmesterség, melyet választott, már eléggé előkészítette az élet küzdelmeire. Külsejéből is értelem és elszántság sugárzott, de ez nem a vakmerők, hanem a „merész”-ek elszántsága volt. Gyakran idézünk Vergilius egyik töredékes verséből három szót:

*Audaces fortuna iuvat...*¹⁸

Ez az idézet azonban helytelen, mert a költő szava így hangzik:

*Audentes fortuna iuvat...*¹⁹

Így hát nem a vakmerők, hanem a merészek azok, akikre majdnem mindig rámosolyog a szerencse. Lehet, hogy a vakmerő esetleg meggondolatlanul cselekszik - ám a merész mindig átgondolja tettét, mielőtt valamire vállalkoznék. Ebben van az árnyalatnyi különbség.

Dick Sand *audens* - merész volt. Tizenöt éves korára már teljes birtokában volt akaraterejének, elhatározó-képességének. Komoly és villanó tekintete az első pillantásra lekötötte a figyelmet. Sem mozdulataiban, sem szavaiban nem tükröződött kortársainak szokott virgoncsága. Azokban az években, amikor más gyerekek még fogalma sincs az élet küzdelmeiről - neki már saját magára kellett támaszkodnia.

Mint mondtuk, a közjótékonyság kenyerén nevelkedett egy amerikai árvaházban. Négyéves korában tudott írni-olvasni, nyolcéves alig múlt, amikor a tenger utáni vágy már a vízre kergette; hajósinasként szegődött el egy csendes-óceáni hosszújártú hajóra. Itt aztán igazán mindent megtanulhatott a tengerézmesterségből, amit ebben a korban már el lehet sajátítani. A tisztek érdeklődéssel nézték az értelmes kis embert, s tanítták is a maguk mesterségére.

Így történt, hogy Hull kapitány is felfigyelt a kis hajósinásra, amikor megpillantotta egy kereskedelmi hajó fedélzetén. Hamarosan megbarátkozott vele, s gazdájának, James W. Weldonnak is figyelmébe ajánlotta. Weldon élénk részvétet érzett az árva fiú sorsa iránt, s hozzásegítette, hogy hiányos képzettségét egy San Franciscó-i magasabb iskolában kiegészíthesse.

Tanulmányai során Dick Sand persze főképpen a földrajz, a nagy utazások történetei iránt lelkesedett, de már belekóstolt a matematikába is, s foglalkozott a hajózás tudományával. Így mint hajósinas szállt először a *Pilgrim* fedélzetére. Tengerész számára alig lehet jobb iskolát találni egy bálnavadáshajónál; itt igazán mindent megtanulhat, amire jövő mesterségében szüksége lehet. Így nyilvánvalóan nem sokat kellett már várnia ahhoz, hogy belenőjön a matrózsorba. Az a fiatal, aki élete kezdetétől fogva tisztában van azzal, hogy az élet törvénye a munka, aki korán megtanulja, hogy kenyerét arca verítékével kell megkeresnie: nyilvánvalóan nagy sorsra hivatott, mert hiszen egy szép napon megszerzi a kellő erőt is ahhoz, hogy megvalósítsa akaratát.

¹⁷ Sand (ejtsd: szend) - angol szó, homokot jelent

¹⁸ A vakmerőket segíti a szerencse...

¹⁹ A merészeket segíti a szerencse...

Egyébként Dick Sand jótevőjének, James W. Weldonnak hajóján kelt útra, melyet pártfogója, Hull kapitány vezetett. Ezek szerint tehát Dick szempontjából a körülmények a lehető legkedvezőbben alakultak.

A fiú ragaszkodása a Weldon családhoz, mely szeretetébe fogadta, alig ismert határt. Így elképzelhető, mennyire örült a fiatalember, amikor meghallotta, hogy gazdájának felesége is a hajó fedélzetére száll. Ha le is számította a közöttük levő rangkülönbséget, Jacket mégis kis testvérének tekintette, míg a vele mindig különösen törődő Weldonnéban anyja helyett anyját tisztelte. Tehát - és ez nem maradhatott titok jótevői előtt sem - az általuk elvetett mag termékeny talajra talált. Az árva fiú szíve - ahogy egyre forróbban lüktetett benne a vér - megtelt hálával: ha egy nap úgy hozza magával a sors, hogy életét kell áldoznia azokért, akik elindították életpályáján, úgy a fiatal hajósinas aligha fog habozni, hogy ezt megtegye. Dick Sand tizenöt esztendő volt, de máris úgy gondolkozott, mintha kétszer ennyi idős lett volna.

Weldonné is tisztában volt védence kitűnő képességeivel, így minden aggály nélkül bízta rá a kisfiát. Csak természetes, hogy Jack viszont úgy ragaszkodott Dickhez, mint bátyjához, s a hajózás nyugodt óráiban, amikor a vitorlákba belekapott szél vitte a hajót, s így nem volt sok tennivaló, a két fiú többnyire együtt volt a fedélzeten. Dick ilyenkor a hajósmesterség mindenféle titkával szórakoztatta a gyereket, még a kötélzetre is felsegítette, ha a kisfiú éppen kúszni akart. Weldonné semmi aggodalmat nem érzett, ha azt látta, hogy a kis Jack Dick Sanddel együtt veti magát az árbockötélnek, felkúszik az előárboc kosarához vagy a sudárvitorla rúdjához, hogy aztán, mint a nyíl, leereszkedjék a hátsó árbockötélzeten. Dick Sand mindig a kisfiú előtt járt, vagy nyomában volt, mindig készen arra, hogy elkapja vagy visszatartsa, ha az ötéves gyermek gyenge karja nem bírná az erőfeszítést. Ez a sok testgyakorlás újból visszaadta Jack arcára a pirosságot, nem is beszélve a kitűnő tengeri levegőről, mely olyan jót tett az egészségének.

A *Pilgrim* utasai mindennel meg lehettek volna elégedve, ha nem akadályozza útjukat a kedvezőtlen időjárás.

A makacs keleti szél lett Hull kapitány legfőbb gondja: a hajó nem akart a kívánt irányba haladni. Az egyenlítői áramlatok állandóan nyugat felé térítették el a *Pilgrimet*, ami mellett a Baktérítő²⁰ vidékén szokásos szélcsendet csak kisebb bajnak tekintette. Különösen Weldonné miatt nyugtalankodott, bár igazán nem okolhatta magát a hajó lassú haladásáért. Arra is gondolt, ha útközben az óceánt átszelő utasszállító hajóval találkozna, rábeszéli Weldonnét, hogy szálljon át annak a fedélzetére. Sajnos azonban ezen az útvonalon csak nagy ritkán közlekedtek gőzhajók. Így hát viszonylagos csendben morzsolódtak le a napok, amikor február 2-án bekövetkezett az első váratlan esemény.

Dick Sand és Jack reggel kilenc óra tájban, háttal a menetiránynak, fenn álltak a hajó orrában. Innen végigláthattak a hajón, s áttekinthették az óceán széles karéját: a látóhatárt csak a főárboc szelte szemük előtt kétfelé, eltakarva előlük a tenger és az ég egy részét. Ha meg előrefordultak, látták, mint nyúlik el a habok fölött a homlokárboc három orrvitorlájával, melyek így közelről három, egyenlőtlen nagyságú szárny benyomását keltették. Ez alatt duzzadt az előtörzsvitorla, fölötté az árbockosár és a kis sudárvitorla kötele remegett, ahogy belekapott az enyhe szél. A kétárbocos hajócska tehát az alsó nagy vitorlakötéléket feszítve, teljes erejével széliránt szaladt.

Dick éppen azt magyarázta Jacknek, hogy miért is nem dől fel a *Pilgrim* annak ellenére, hogy az előttük kifeszített hármast vitorlába belekap a szél - amikor a kisfiú a szavába vágott:

²⁰ Az Egyenlítővel párhuzamos szélességi kör, attól délre 23,5° távolságra

- Nézd csak, mi az ott, amit látok!

- Látsz valamit, Jack? - kérdezte a hajósinas, maga is felhágva a korlát tetejére.

- Igen... ott... - mutatott a gyerek a látóhatár távoli pereme felé, melyet a vitorlaszárny szabadon hagyott.

Dick egy pillanatig figyelmesen szemlélte a messze pontot, majd harsány hangon kiáltotta:

- *Hajóroncs...* Jobbra előttünk!

HARMADIK FEJEZET

A hajóroncs

Dick kiáltására egyszerre talpra ugrott a hajó egész legénysége, azok is a fedélzetre siettek persze, akik nem voltak szolgálatban. Hull kapitány kabinjából szaladt a hajó orrához.

Weldonné, Nan, sőt még az egykedvű Benedek bácsi is a párkányra könyökölt, hogy megsejtsék a váratlan eseményt. Csak Negoro maradt a konyhában, mint akit ez a találkozás a legkevésbé sem érdekel.

Mindnyájan izgalommal lesték a mintegy három mérföldről közeledő roncshajót.

- Talán valami elhagyott tutaj - találgatta az egyik matróz, mire Weldonnénak hirtelen eszébe jutott, hogy akkor a tutajon hajótöröttek is lehetnek.

- Mindjárt megtudjuk - csendesítette a vitázókat Hull kapitány. - De az a roncs aligha tutaj, inkább oldalára dőlt hajótest.

- Talán inkább egy cet - elegyedett a beszédbe Benedek bácsi.

- Na, azt nem gondolnám - jegyezte meg Dick.

- Mi a te véleményed? - kérdezte tőle Weldonné.

- Úgy hiszem, asszonyom, mint Hull kapitány, hogy oldalára fordult hajó... Látja, hogy csillog a rézverete a napfényben?

- Valóban, igazad van - jegyezte meg Hull, majd parancsot adott a kormányosnak: - Szélirányba, Bolton, a hajóroncs felé!

- Igen, uram - válaszolt a kormányos.

- Önök tévednek, mégiscsak óriásemlős lesz - erősködött Benedek bácsi.

- Akkor új fajtát fedeztünk fel, rézből való cethalat!

- Mindenesetre, kedves Benedek - fordult rokonához Weldonné -, nyilván maga is azon a véleményen van, hogy ez a cet már nem él, mert az az egy biztos, hogy nem mozdul.

- Hát bizony, kedves rokon - válaszolt a nyakas Benedek bácsi -, nem az első eset lenne, hogy valaki habok tetején alvó bálnával találkozik.

- Ilyesmi előfordul - vetette közbe Hull kapitány -, de itt most nem cetről, hanem hajóról van szó.

- Na, majd meglátjuk - vetette oda Benedek bácsi, aki egyébként az északi- és déli-sarki tengerek minden bálnájáért sem adott volna oda egyetlen ritkább rovat sem.

- Bolton, kormányozz... ügyesen kormányozz! - kiáltott fel most újból Hull kapitány. - Nehogy nekividd a hajót! Jó kábelhossznyira²¹ fuss el mellette! Mi ugyan nem sok kárt tehetünk benne, de magunk megszenvedhetjük a kárát. Eszem ágában sincs a *Pilgrim* oldalát kockáztatni. Fordulj egy kicsit széliránt, Bolton...

A *Pilgrim* orra, mely máris a hajótest felé irányult, most a kormányrúd enyhe hajlására elfordult. A brick-goélette még egymérföldnyire lehetett a felfordult hajótesttől. A matrózok

²¹ Körülbelül 200 méter

sóvár szemmel nézték a roncsot. Talán valamilyen értékes rakományt rejt még magában, melyet áthozhatnak a *Pilgrimre*. Közismert, hogy ilyen mentési munkálatok esetén az érték harmada a biztonságba helyezőt illeti - így hát abban az esetben, ha a hajórakományt nem érte kár, a hajólegénység bizony „jó fogást csinált”. Valami vigasztaló lenne legalább a rosszul sikerült halászat után.

Negyedóra: már csak félmérföldnyi a távolság. Már jól látni, valóban oldalára fordult hajó. Bal felől pereme a tengerbe merült, fedélzete annyira lejt, hogy aligha lehet megállni rajta. Itt-ott megvolt még kötélzetének és a főárboc tartóláncainak egy-egy maradványa. Vitorlázatából nem látszott semmi, és a vízből kiemelkedő oldalán, a víz színe felett óriási lyuk tátongott.

- Ez a hajó összeütközött! - kiáltotta Dick.

- Nem vitás - helyeselt Hull -, szinte csoda, hogy nem süllyedt el azonnal.

- Akkor talán legénységét felvette az a másik hajó, amelybe beleütközött - mondta Weldonné.

- Reméljük, de az is lehetséges, asszonyom - válaszolta Hull -, hogy saját csónakjaikon igyekeztek menekülni, minthogy a másik hajó odábbállt anélkül, hogy segített volna rajtuk. Sajnos, erre is van bőséges példa.

- De hát az ilyesmi, Hull kapitány, a legnagyobb szívtelenség!

- Márpedig elég ilyen esettel találkoztam magam is, asszonyom. Azért mégis úgy gondolom inkább, hogy a legénység elhagyta a hajót, mert egyetlen csónak sincs rajta... Valószínű, hogy megpróbáltak evezve menekülni, bár az óceán annyira széles itt, hogy alig lehetett reményük, hogy partot érjenek.

- Nem lehet-e, hogy mégis maradt valaki a roncson?

- Nem hiszem, asszonyom, hiszen akkor ő is látná a közeledésünket, és adna valami jelt. Na de mindjárt meglátjuk... Kormányozz csak féloldalt, Bolton! - kiáltotta Hull kapitány, s kezével jelezte az irányt.

Félmérföldnyire voltak a roncsától, és már egészen bizonyosra vették, hogy nincs rajta élet, amikor egyszerre csak Dick hirtelen mozdulatot tett, és csendre intett mindenkit:

- Figyeljenek csak... figyeljenek...

Mindenki elnémult.

- Ugatást hallok. - Dick erősen figyelt.

Valóban, a roncs mélyéből alig hallható, elhaló kutyaugatás ütötte meg a fülüket. Egy kutya... valószínűleg bezárva ott rekedt valamelyik helyiségben, ahonnan nem tud kijönni... De még semmit sem láthattak a félredőlt fedélzeten.

- Ha csak egy kutya, kapitány, akkor is meg kell menteni! - fordult Hullhoz Weldonné.

- Igen, igen - kiáltotta a kis Jack -, meg fogjuk menteni! És majd adok enni neki... Hogy fog ez az állat szeretni bennünket... anyu, megyek, keresek neki egy darab cukrot!

- Maradj csak, kisfiam - mondta Weldonné mosolyogva -, hiszen ez a szegény állat olyan éhes, hogy majdnem belepusztul. Jókora pástétomdarab kell ennek inkább, mint a te cukrod.

- Hát akkor adják neki a levesemet - kiáltott fel a kis Jack -, nekem igazán nem kell!

Ebben a pillanatban már sokkal tisztábban hallatszott az ugatás. Még háromszáz láb²²... egyszerre hatalmas testű kutya ugrott fel a roncs legmagasabb pontjára, és keservesebben ugatott, mint az előbb.

- Howik - szólt Hull -, dobjátok vízre a kis csónakot!

Jack átkiáltott a kutyához:

- Várj csak, várj csak... mindjárt jövünk...

Fél kábelhossznyira voltak körülbelül, amikor Hull, Dick és két matróz csónakba szállt.

A kutya szakadatlanul ugatott, s mintha függélyesen kapaszkodott volna a párkányra, ahonnan lecsúszhatik a fedélzetre... s furcsa, mintha nem is annyira a megmentők felé hangzott volna az ugatása, hanem inkább hívott volna valakit... utast vagy matrózt, aki talán be van börtönözve a hajó fenékbe.

- Talán mégis vannak itt élve maradt hajótöröttek - aggályoskodott Weldonné.

Ahogy a csónak a roncsot megkerülve közeledett, mintha a kutya magatartása is megváltozott volna: a kétségbeesett hangot most egyszerre dühödt ugatás váltotta fel.

- Mi baja lehet ennek a kutyának? - kérdezte a kapitány, míg ladikjával megközelíteni igyekezett a vízbe süllyedt parancsnoki hidat.

Amit nem vehetett észre sem Hull, sem a többiek, abban a pillanatban történt, amikor Negoro elhagyta a tűzhelyét, s csatlakozott útítársaihoz.

A kutya meglátta a portugált.

Talán ismerte a hajószakács az ebet? Hát ez nem nagyon valószínű.

Mindenesetre bizonyos, hogy amikor Negoro meglátta a roncs peremén ágaskodó ebet, hirtelen összevonta a szemöldökét, majd visszaballagott a konyhába.

Ezalatt a csónak elérte a roncs hátulját. Már olvasni tudták az egykori hajó nevét: *Waldeck*. Csak ez az egy szó, semmi más jel, mely kikötőjére, útírányára engedett volna következtetni. Ám a formájából, szerkezetéből Hull kapitány avatott szeme tüstént megállapította, hogy amerikai gyártmányú. Már csak a kiálló hajóorr maradt meg az ötszáz tonnás alkotmányból. A hajó elején a nagy rés elárulta, hol történt az összeütközés: öt-hat lábnyira tátongott a vízszint felett; ez magyarázta meg, miért nem süllyedt el a hajóroncs a betóduló víztől. A fedélzeten, melyet most már áttekinthettek, nem volt senki. A kutya most a fedélzeti lejáró szélére csúszott vissza, hol a csónakban ülők felé ugatott, hol lefelé, a mélységbe.

- Talán nem az egyetlen utas itt ez az állat - jegyezte meg Dick.

- Magam is úgy hiszem - erősítette meg a kapitány.

A csónak végigsiklott a hajó felfordult fenéke mentén; látták, ha erősebb hullámverés jön, a betóduló habok pár perc alatt végleg elmeríthetik mindazt, ami a *Waldeck*ből még megmaradt.

Tört árbocdarabok, vitorlafoszlányok mutatták az összeütközés hevességét, de ugyanakkor azt is elárulták, hogy néhány napnak kellett már eltelnie a katasztrófa óta.

- Ha valamelyik szerencsétlen túl is élte az összeütközést, már rég elpusztult éhen vagy szomjan - jegyezte meg a kapitány. - Legfeljebb hullákat találhatunk.

²² Egy láb kb. 30 cm

- Nem... az nem lehet - kiáltotta Dick -, akkor a kutya másképp ugatna! Vannak ott élőlények.

Ebben a pillanatban az eb vízbe vetette magát, s lihegve, kimerülten kezdett úszni a csónakban ülők felé.

Mikor kihúzták, nem a kenyérdarab után kapott először, melyet Dick vett ki számára a zsebéből, hanem mohón kezdte szürcsölni a csónak alján egy kis szilkében talált édesvizet.

- A szegény jószág majdnem meghalt a szomjúságtól! - kiáltotta Dick.

Most a csónak, hogy megkeressék a roncs megközelítésére alkalmas helyet, néhány evezőcsapással eltávolodott a roncsból. A kutya azt hitte, hogy magára akarják hagyni a parányi úszó szigetet, mert hirtelen belekapott Dick kabátjába, és olyan keservesen kezdett vonítani, mintha segítségért könyörögne.

Meg kellett érteniük. Olyan tisztán, világosan fejezte ki magát, mintha emberi értelem szólt volna belőle. A csónak a horgonyoszlophoz közeledett. Itt a matrózok megrögzítették a csónakot, Hull és Dick mászni kezdett, a kutya viszont a csónak pereméről egyenest felkapaszkodott a két árboc közötti részhez. Ez volt az a nyílás, melyen át a két férfi leereszkeszhetett a hajóúrra.

A hajóúr félig már tele volt vízzel, nem láttak sehol semmi árut, csupán valami homokféle volt beszórva hajótehernek - ez tartotta egyensúlyban a roncsot a víz felszínén. Úgy látszott, nincs itt már senki és semmi, amit meg lehetne menteni.

- Itt bizony nincsen senki - mondta Hull.

- Senki - válaszolta a hajósinas, miközben a nyílás elejéig hatolt.

A kutya azonban nem hagyta abba az ugatást, mintha egyre kétségbeesettebben akarná felhívni valamire a kapitány figyelmét.

- Másszunk hát fel - mondta Hull az inasnak.

Fenn voltak a hídroncsban, s akkor megindultak az eb nyomában az eddig megközelíthetetlen fenékdeszkázat felé. Öt *embertest!* - bizonyosan öt hulla - hevert a padozaton. A beszűrődő napfény foltjai elegendők voltak Hull kapitánynak, hogy megállapítsa róluk: mind az öt nereg.

Dick Sand egyiktől a másikig hajolt; úgy tetszett, mintha még lélegeznének.

- Gyertek azonnal a fedélzetre! - kiáltott Hull a csónakban várakozó matrózoknak.

Azok ketten felkapaszkodtak, és segítettek kivontatni az öt testet a belső hajóüregből. Ez persze nem ment valami könnyen, de pár perc múlva mégis a csónak fenekén feküdt mind az öt néger. Az öntudat legkisebb jelét sem lehetett azonban észrevenni rajtuk. De talán néhány csepp pálinka vagy inkább friss víz még életre térítheti őket.

A *Pilgrim* félcsomónyi²³ távolságban vesztegelt, így rövidesen mind az öt fekete test ott pihent a bálnavadászhajó fedélzetén. Persze a kutya is a nyomukban.

- Jaj, a szerencsétlenek - sajnálkozott Weldoné -, nem csoda, ha nem élnek!

²³ *Tengeri csomó*n a hajó sebességének meghatározására szolgáló mérőszinóron alkalmazott jelzéseket értjük. Egy tengeri csomó kb. 14,6 méter. A hajó körülbelül annyi tengeri mérföldet halad óránként, ahány csomót fut 15, illetve 30 másodperc alatt. Így a csomó és a tengeri mérföld kifejezések a tengerjáró hajók sebességének megjelölése szempontjából rokon értelmű szavak: éppen olyan szokásos azt mondani, hogy a hajó óránként 15 csomó, mint azt, hogy 15 mérföld sebességgel halad

- De élnek, asszonyom - mondta a hajósinas -, és meg fogjuk menteni őket, egészen bizonyosan...

- Vajon mi történt velük tulajdonképpen? - kíváncsiskodott Benedek bácsi.

- Várjuk meg, amíg beszélni tudnak - szólt a kapitány -, majd elmondják ők maguk a történetüket... Mindenekelőtt rummal kevert vizet kell a szájukba erőltetnünk. - Megfordult. - Negoro!

A kutya egyszerre újból dühösen csaholni kezdett; a szakács nem mutatkozott.

- Negoro! - ismételte Hull kapitány.

A kutya üvöltött dühében. Ekkor lépett elő Negoro.

Mihelyt az állat meglátta, nekiugrott, s a torkába akart harapni. A szakács félrelökte, mire a matrózok megfékeztek a dühödt állatot.

- Talán ismeri ezt a kutyát? - kérdezte a kapitány.

- Én? Soha életemben nem láttam - válaszolta Negoro.

„Milyen különös ez az egész” - gondolta Dick.

NEGVEDIK FEJEZET

A Waldeck hajótöröttjei

Történetünk idején a rabszolga-kereskedelem még virágzott az egyenlítői Afrika tájékain. A rabszolgahajókra leső hadihajók ellenére számos, fekete „áruval” megrakott vitorlás hajó hagyta el Angola²⁴ vagy Moçambique²⁵ partjait, hogy a civilizáltak mondott világ egyes részeire szállítsa el a négereket. Ezt persze Hull kapitány is igen jól tudta.

Azon tűnődött, vajon ezek a megmentett feketék is valamilyen rabszolgahajó megmaradt élő tanúi-e ezen a tájon, ahol ilyenfajta forgalom nemigen szokásos. Vajon csakugyan néhány rabszolgának szánt feketéről van-e szó, akiket a Csendes-óceán valamelyik szigetére akartak elszállítani? Így akkor ezek az emberek most azonnal visszanyerik szabadságukat, s ezt azonnal tudomásukra is kell hoznia, mielőtt magukhoz térnek.

A *Pilgrim* személyzete, de különösen Weldonné és Dick mindent megtettek, hogy életet leheljenek a hajótöröttekbe. Friss vizet hoztak nekik, amit napok óta nélkülözhettek, és ez, valamint a megfelelő élelem életre keltette őket. Így aztán a legöregebb - talán hatvanesztendős néger - annyira magához tért, hogy felelni tudott a hozzá intézett kérdésekre, még hozzá angolul.

- Összeütközött a hajó? - kérdezte Hull.

- Igen - felelte a néger. - Tíz napja... éjszaka... sötét volt, összeütköztünk... Mindenki aludt...

- Mi lett a legénységgel?

- Amikor mi feljutottunk a fedélzetre, már nem voltak ott.

- Talán át tudtak mászni annak a hajónak a fedélzetére, amelyikkel összeütköztek?

- Reméljük, hogy ez történt... - mondta csendesen a néger.

- De a hajó nem tért vissza az összeütközés után, hogy mindenkit felvegyen?

- Nem.

- Talán az is elsüllyedt?

- Dehogy süllyedt el, láttuk az éjszakában, amint eltávolodott.

Ezt az állítást az összes túlélők megerősítették, s bármennyire valószínűtlennek is látszott, el kellett hinni. De Hull tudta, nemegyszer előfordul, hogy lelkiismeretlen kapitányok, ha már elővigyázatlanságuk folytán nem kerülhetik el az összeütközést, kerek oldanak anélkül, hogy törődnének áldozataik sorsával.

Bizony már azt is komolyan el kell ítélnünk, ha ugyanezt kocsisok csinálják az országúton, amikor hagyják, hogy más javítsa ki azt a kárt, amit ők okoztak. Még akkor is, ha áldozatuk azonnal kaphat máshonnan segítséget. De az, hogy ember az embert a végtelen tenger kelles közepén csak így otthagyja - ez egyenesen hihetetlen, ez a legnagyobb gyalázat!

Sajnos, Hull kapitány nem egy ilyen embertelen tettről tudott, s kénytelen volt megismételni Weldonné előtt, hogy bármilyen szörnyűek is az ilyen gaszágok, sajnos, éppen elég gyakoriak.

²⁴ Dél-Afrika nyugati partjain fekvő gyarmat; fővárosa Luanda

²⁵ Kelet-afrikai gyarmat, Madagaszkárral szemben. Vasco da Gama szállt itt először partra 1498-ban. Fővárosa Moçambique

Folytatta a kérdezést:

- Honnan jött a *Waldeck*?

- Melbourne-ből.

- Maguk akkor nem rabszolgák?

- Nem, uram - mondta a néger, nyomorult állapotában is kissé kiegyenesedve -, mi Pennsylvania állam szabad polgárai vagyunk.

- Akkor csak érezzék magukat éppen ilyen szabadnak a *Pilgrim* fedélzetén is.

Valóban, az az öt néger, aki a *Waldeck* fedélzetén tartózkodott, az észak-amerikai Pennsylvania állam polgára volt. A legidősebb, akit még Afrikában adtak el hatéves korában, és akit az Egyesült Államokba hurcoltak, a felszabadítási törvény értelmében már hosszú évek óta szabad emberré vált. Ami a többiekkel illeti, ezek a nálnál jóval fiatalabb négerok olyan szülők gyermekei voltak, akik már az ő születésük előtt felszabadultak, ők tehát szabadokként látták meg a napvilágot, és soha semmiféle fehér embernek nem volt velük kapcsolatban rabszolgatartó joga. Éppen ezért nem is beszéltek az úgynevezett „néger” nyelvet, amely nem ismeri a névelőt, és igeragozás helyett csak a főnévi igenevet használja. Ez a „néger” szóhasználat a rabszolga-felszabadító háború óta kiveszőben is van. Önszántukból hagyták el hát Amerikát, s így akartak most hazatérni.

Mint munkások szerződtek le Melbourne-ben egy angol vállalkozóhoz; három évet töltöttek nála, s most igyekeztek hazatérni szűkebb hazájukba.

Mint fizető fedélzeti utasok felszálltak a *Waldeck*re. Január 5-én hagyták el az ausztráliai partot, s tizenhét nappal később, egy borús éjszakán a *Waldeck* összeütközött egy nagy gőzhajóval. Ők aludtak, amikor a katasztrófa történt, persze azonnal a fedélzetre rohantak: a *Waldeck* ekkor már féloldalra esett tört árbocokkal, de a rés helye kiállt a vízből s így nem süllyedtek el.

Ami a *Waldeck* kapitányát s legénységét illeti, azok közül bizonyosan néhányan a tengerbe ugorva igyekeztek átúszni a gőzösre, vagy pedig valahogy a hajóperemen át próbáltak felkapaszkodni rá. A hajó rövidesen eltűnt az éjszakában, hogy soha többé vissza ne térjen. Az öt néger maradt csak ott a kibukó hajóorron, 1200 mérföldnyi távolságban a legközelebbi szárazföldtől.

A legöregebbet Tomnak hívták. Természetes esze s hosszú, munkában eltöltött életének tapasztalatai önkéntelenül is a többi munkás vezetőjévé avatták. A többiek kora huszonöt és harminc között mozgott. Bat az öreg Tom fia volt; a másik három - Austin, Hercules és Acteon - mind jól megtermett, erőteljes férfiak látszott, akikért sok pénzt adtak volna az afrikai rabszolgapiacokon. A kiállott szenvedések ellenére népük legkitűnőbb típusainak látszottak, akiken észre lehetett venni az iskolában kapott jó nevelést.

Tom és társai így hát egyedül maradtak a *Waldeck* fedélzetén a szerencsétlenség után. Nem gondolhattak arra, hogy visszafordítsák a hajó orrát, sem el nem hagyhatták, hiszen a két mentőcsónak szétzúzódtott az összeütközés alkalmával. A roncs az áramlatok játékszere lett, és számukra egyetlen remény csak az lehetett, ha véletlenül hajóval találkoznak. De tehetetlen állapotuk magyarázza, hogy miért éppen ezeken a vizeken hanykolódtak, holott Melbourne-től sokkal délebbre kellett volna jutniuk. Az eltelt tíz nap alatt arra a táplálékra szorultak, amit a parancsnoki szobában találtak; legszörnyűbb kínjuk a szomjúság volt, mert a víztartályokat szétrepesztette az összeütközés. Egy nap óta eszméletlenül heverték, s a *Pilgrim* az utolsó percben érkezett.

Tom elbeszélése nyomán így lehetett összeállítani tragédiájukat. A többiek is mind megerősítették az öreg szavát, így szavahihetőségéhez nem fért kétség, annál is kevésbé, mivel a tények is alátámasztották mindazt, amit mondott.

Volt a hajóroncsnak még egy megmentettje, s az bizonyára igen érdekes dolgokat mesél, ha egyáltalán tudott volna beszélni. A kutya volt ez, amelyet Negoro megjelenése annyira felbőszített, hogy rejtélyes gyűlölete mindenkit meglepett. Dingo - ez volt a neve - az Új-Hollandiában²⁶ nevelt erőteljes komondorok egyike volt. De a *Waldeck* nem Ausztráliából hozta magával. Két évvel ezelőtt a kutya, félholtan az éhségtől, Nyugat-Afrika partjainál, a Kongó torkolata körül csavargott. Eleinte nem találta a helyét a *Waldecken*, mintha folytonosan régi gazdái után vágyakozott volna. A nyakörvére bevésett két betű: S. V. volt egyetlen emlékeztető a fel nem deríthető múltból. Dingo hatalmasabb volt, mint a pireneusi²⁷ lejtők juhászkutyái; ha kétlábra állt, majdnem olyan magas volt, mint egy ember. Mozgékonyasága, testi ereje emlékeztetett azokra az ebekre, melyek habozás nélkül megmernek támadni egy párducot, sőt jaguárt is, de a medvétől sem ijednek meg. Dús szőrének rőt színe az oroszlánéhoz hasonlított, s olyan elszántság áradt belőle, mely joggal riasztotta meg Negorót, amikor nekiugrott.

Ha Dingo nem is kereste az embertársaságot, mégsem volt gonosz indulatú - inkább szomorúnak látszott. Tom úgy találta, hogy kerüli a feketéket; nem bántja őket, de kitér útjukból. Bármilyen jóindulatú volt is Tom és a többi néger, nem mutatott barátságot irántuk. Talán a bennszülöttek azon az elhagyott afrikai parton rosszul bántak vele. A tíz nap alatt, amíg együtt voltak a hajóroncson, a kutya is főként a szomjúságtól szenvedett.

Bizonyos, hogy ha a roncs nem most került volna útjukba, néhány nap múlva a *Pilgrim* csak holttestemeteket találhatott volna rajta. Így örülni kellett, hogy a hátráltató szél segített Hullnak a mentés műveletében.

A négerék most majd visszatérnek arra a partra, ahonnan elindultak, sajnos, megfosztva háromévi fáradtságuk gyümölcsétől. Ha a *Pilgrim* kirakta Valparaísoban áruját, a kaliforniai partokon szárazra fogja tenni őket, s Weldon majd bizonyosan segít nekik, hogy épségben láthassák viszont mihamarább Pennsylvaniát. Így hát a megmentettek hálátelt szívvel köszönték meg Hull kapitánynak és Weldonénak megmentésüket, és bár szegények voltak, remélték, hogy egyszer még leróhatják irántuk a hálájukat.

²⁶ Új-Hollandia Ausztrália régi neve

²⁷ A Pireneusok hegylánc Franciaország és Spanyolország határán

ÖTÖDIK FEJEZET

S. V.

A *Pilgrim* újból kifeszítette vitorláit - kelet felé. Sajnálatosan lassan haladtak, s ez eléggé aggasztotta Hull kapitányt; nem mintha nagy dolog lett volna egy-két hét különbség olyan útnál, mely Új-Zélandtól Valparaísoba vezet; inkább attól félt, hogy a hosszú út utasait ki fogja fárasztani. Weldonné viszont sohasem panaszkodott; beletörődött a késésbe. Így távolodtak el a roncsból, melyet február 2-án vesztek el szemük elől.

Hullnak gondja volt arra, hogy Tomot és társait a lehető legjobban elhelyezze. A legénység helyiségei a hajó végében túl szűkek voltak ehhez, így a hajó elő részén csináltak nekik fekhelyet; ez ilyen szép időben a nehéz munkához szokott négereknek pompásan megfelelt.

A fedélzeten az élet így csendesen pergett tovább. Természetesen a feketék igyekeztek volna hasznossá tenni magukat. De kitartóan fűjt a szél, a vitorlák is megtették a magukét, s így tulajdonképpen nem volt semmi elvégeznivaló. De amikor mégis segíthettek valamiben, akkor Hercules, ez az óriási szerecsen járt elől a maga hat láb magas izomtestével. Különösen Jack csodálta, s amikor az óriás a kisfiút csak úgy hátára repítette, mint a pelyhet, nem tudott hová lenni az örömtől.

- Emelj még magasabbra, Hercules! - könyörgött neki.

- Így ám, fiatalúr!

- Nehéz vagyok?

- Ó, meg sem érzem...

Így lódította még magasabbra, és sétált vele kitárt karokkal, mint egy cirkuszi akrobata. Jack óriásnak látta magát, és ez végtelenül szórakoztatta. Súlyos szeretett volna lenni most már, de hiába nehezedett Hercules hátára, a kolosszus nem vett erről tudomást.

Jacknek most Dick és Hercules mellett még egy barátja akadt: Dingo.

Dingo, mint mondtuk, magányos kutyának látszott, vagy a *Waldeck* fedélzetén nem talált magának tetsző gazdákat. De a *Pilgrimen* más volt a helyzet. Jack különösképpen megnyerte a szívét.

Mindjárt látszott, hogy Dingo kedveli a gyereket, de Jack is nagy szeretettel foglalatzkodott vele. Át akarta alakítani versenylónak, s a hatalmas állat tűrte, hogy Jack a szőrén ülve végiglovagoljon a fedélzeten; jutalma nem maradt el: naponta cukrot kapott érte.

Dingo így rövidesen a hajó egész legénységének kedvence lett - kivéve Negorót, aki iránt ellenszenve mindannyiszor feléledt, valahányszor a szakács nem kerülhette el a vele való találkozást.

A kis Jack ezalatt Dingo kedvéért egy percre sem hanyagolta el régi barátját, Dick Sandet. A hajósina minden szabad idejét, ami a fedélzeti munka után maradt, kis barátjával töltötte.

Nem kell talán külön említenünk, hogy Weldonné a legnagyobb örömmel figyelte a két fiatal benső barátságát.

Február 6-án Weldonné Hull kapitánnyal beszélgetett.

- Bizonyosan kitűnő tengerész lesz egy nap belőle - mondta a kapitány -, nagyszerű érzéke van mindenhez, ami összefügg a tengerrel; ez az ösztön segíti ott is, ahol tudása még nem elég erős. Szinte csodálatos, hogy mindezt ilyen rövid idő alatt sikerült elsajátítania.

- Rendkívül tehetséges fiú - válaszolta az asszony -, mióta csak ismerjük, soha nem adott okot csalódásra, értelme is messze meghaladja a korát... Arra gondolok, ha befejezzük az utazást, az uram beírhatja majd a tengerészakadémiára, s ott megszerzi a hajóistizti képesítést.

- Weldon úr nagyon helyesen cselekszik, ha taníttatja. Ez a fiú egyszer még az amerikai tengerészet büszkesége lesz.

- Ez a szegény árva bizony elég szomorúan kezdte az életét - jegyezte meg Weldonné. - Nagyon kemény iskolája volt...

- Ez nem kétséges, asszonyom, de a lecke, amit kapott, nem ment kárba. Megértette, hogy saját magának kell boldogulnia ezen a világon, és most jó úton halad, hogy ezt megtegye.

- Igen, ez mindenesetre a kötelesség útja.

- Nézze csak meg, ahogy ott áll a kormánykeréknél... ahogy szemét az árbocra szegezi. Egyetlen figyelmetlen pillantása sincs, mintha már régi kormányos lenne. Milyen jó iskola ez, asszonyom, egy fiatal tengerésznek. Ilyen korán kell ezt kezdeni: aki nem inas korában kóstolt bele, semmire sem viszi, legalábbis nálunk, a kereskedelmi tengerészetnél. Bizony, elengedhetetlen, hogy minden, amit tapasztal, hasznára váljék, s hogy ennek folytán, mint a tengeri emberek általában, ösztönös és ugyanakkor mégis megfontolt legyen. Akkor is, amikor elhatároz valamit, és akkor is, amikor végre kell hajtania elhatározását.

- De Hull kapitány - válaszolt Weldonné -, azt hiszem, hogy a haditengerészetnél sem szűkölködnek jó tisztekben.

- Egyáltalán nem - fűzte tovább a szót Hull kapitány -, azonban véleményem szerint a legjobbak úgyszólván kivétel nélkül már gyermekkorukban belekóstoltak a mesterségbe, és - anélkül, hogy most Nelsonról²⁸ és néhány más nevezetes tengerésztől beszélnék - úgy hiszem, hogy igazán nem azok a tisztek a legrosszabbak, akik mint hajósinasok kezdték pályafutásukat...

E percben Benedek bácsi tűnt fel szórakozottan s gondolataiba mélyedve, mintha mindig csak férgek után fürkészne a fedélzet peremén vagy a tyúkketrecek alján.

- Nos, kedves Benedek bácsi, nem fárasztja túlságosan az utazás?

- Nem... nem, kedves húgom, de azért mégis jobban szeretnék már földet érezni a lábam alatt.

- Mit keres ön, Benedek úr, itt a pad alatt? - kérdezte Hull kapitány.

- Rovarokat, uram - hangzott Benedek bácsi válasza. - Mit is kereshetnék én mást, mint rovarokat?

- Rovarokat? Hát igen, akkor én is szívesen segítek önnek, csak sajnos, a tenger közepén aligha gazdagíthatja rovargyűjteményét...

- Vajon miért nem, uram? Egyáltalán nem tartom lehetetlennek, hogy a fedélzeten rábukkanjak az egyenesszárnyúak családjának valamilyen szép példányára.

²⁸ Híres angol admirális (1758-1805)

- Kedves rokon - vágott közbe Weldonné -, akkor hát átkozza el Hull kapitányt: ő ugyanis olyan tisztán tartja hajóját, hogy alighanem eredménytelenül kell visszatérnie a vadászatról!

Hull kapitány nevetni kezdett.

- Weldonné asszony túloz, de mégis azt hiszem - válaszolt a kapitány -, hogy ön, kedves Benedek úr, csak vesztegeti az idejét, ha rovarok után szimatol a kabinjainkban.

- Hát ezt bizony magam is tudom - vonogatta a vállát Benedek bácsi -, jó soká várhatok a zsákmányra...

- A *Pilgrimen* - vette fel Hull kapitány a beszélgetés fonalát -, lent a hajófenéken azért találhat néhány svábbogarat, de azt hiszem, ezek nem túlságosan érdekesek...

- Nem érdekesek? Ezek az éjszakai fedelesszárnyúak, amelyekre Vergilius és Horatius átka is ráhullt! - hangzott Benedek bácsi válasza, miközben teljes testhosszában kiegyenesedett. - Vajon igazán olyan érdektelenek-e ezek, mint a *periplaneta orientalis*²⁹ és mint az amerikai kakerlac³⁰ közeli rokonai? Ez az utóbbi szívesen választja lakóhelyéül...

- Inkább talán befészkel magát... - vetette közbe Hull kapitány.

- Nem, uram, inkább eluralkodik a fedélzeten - válaszolt szinte dölyfösen Benedek bácsi.

- Hát bizony nem túl szeretetre méltó „uralkodó”...

- Ön, úgy látszik, nem entomológus, uram!

- Soha nem is igyekeztem az lenni... legalább nem a saját káromon.

- Ugyan, ugyan, kedves rokon - mondta mosolyogva Weldonné -, talán csak nem kívánja, hogy felfaljanak bennünket - a tudomány kedvéért?

- Én nem kívánok semmit - válaszolt a heves bogarász -, hacsak azt nem, hogy gyűjteményt néhány olyan ritkasággal bővíthessem ki, amelyekkel nem vallok szégyent.

- Nincs talán megelégedve a zsákmánnyal, amelyre Új-Zélandban tett szert?

- Hát ez igaz, kedves rokon. Osztályrészemül jutott az a boldogság, hogy egy példányt meg tudtam kaparintani azok közül a fedelesszárnyúak közül, amelyeket eddig csak több száz mérföldnyire, Új-Kaledóniában találtak!

Ebben a pillanatban Dingo szaladt eléjük. A tudós ellökte magától.

- Menj csak... menj innen!

- Ó, hogyan lehet az, hogy valaki szereti a svábbogarakat, és utálja a kutyákat? - kiáltott fel Hull kapitány. - Ugyan, ugyan, Benedek úr!

- Pedig milyen jó kutya! - mondta a kis Jack, miközben apró tenyerébe fogta Dingó hatalmas fejét.

- Hát igen... nem mondom éppen, hogy nem... - válaszolt Benedek bácsi. - De hát mit is akartok vele? Sajnos, az állat nem váltotta valóra reményeim.

- Csak nem gondolta, hogy őt is besorozhatja a férgek valamelyik osztályába?

²⁹ *Periplaneta* - csótány, *orientalis* - keleti; nálunk is jól ismert csótányfajta

³⁰ Amerikai csótányfajta

- Azt nem - válaszolta komolyan Benedek bácsi -, de ugye, a kutyát a nyugat-afrikai partokon találták, annak ellenére, hogy az új-zélandi fajhoz tartozik?

- Igen, Tom így hallotta a *Waldeck* kapitányától a történetét.

- Igen, tudja... abban reménykedtem, hogy magába szedett talán valamilyen ritka *afrikai* férget... találhatok a szőrében, valami ismeretlen bolhafajtát! De nem... nincs benne semmi ilyesmi.

- Látod, Dingo - mondta nevetve a kapitány -, elmulasztottad legszentebb kötelességedet.

- Hát én bizony alaposan kibolháztam - sóhajtott fel az entomológus, mély sajnálkozással hangjában -, de egyetlen rovar sem találtam benne...

- Pedig ezekkel ön azonnal és könnyörtelenül végzett volna, remélem! - kiáltott fel Hull kapitány.

- Uram - válaszolt szárazon Benedek bácsi -, jegyezze meg, hogy Sir John Franklin³¹ lelkiismeret-furdalást érzett, ha a legkisebb rovar is megölte... még akkor is, ha azokról az amerikai szúnyogokról volt szó, amelyeknek csípése valamivel félelmetesebb, mint egy bolháé... pedig nyilván ön is egyetért velem abban, hogy John Franklin volt olyan tengeri ember, mint akárki más...

- Ez így van - válaszolta Hull kapitány, könnyedén meg hajolva.

- Egy szép napon, amikor egy kétszárnyú szörnyen megcsípte, egyszerűen csak lefújta magáról támadóját, s útjára küldte, ezt mondva neki - még csak nem is tegezte -: „Menjen hát, a világ elég nagy mindkettőnk számára...”

- Ó! - csodálkozott Hull kapitány.

- Hát bizony ez így van, uram.

- Hát akkor, Benedek úr - hangzott Hull kapitány válasza -, csak azt mondhatom, hogy valaki más már ezt jóval Sir John Franklin előtt megcselekedte.

- Valaki más?

- Igen - és ez a másvalaki: Tóbiás bácsi!

- Ő is entomológus? - kérdezte felélénkülve Benedek bácsi.

- Azt nem! Sterne Tóbiás bácsiról van szó, és ez a derék ember ugyanezekkel a szavakkal hagyta elröppenni a szúnyogot, mely vérét szívta, csak éppen megengedte magának, hogy tegezze. „Menj, szegény ördög - mondta neki -, a világ elég széles ahhoz, hogy mindketten, te is, én is elférjünk rajta.”

- Ez bizony derék ember, ez a Tóbiás bácsi! - válaszolt Benedek bácsi. - Él-e még?

- Aligha - válaszolt komoran a kapitány -, annál is kevésbé, minthogy soha nem is létezett!

Mindenki kacagott; egy félórásckára elűzték a kényszerűen hosszúra nyúló hajózás unalmát. Az idő szép volt, a szél gyenge. A *Pilgrim* lassan haladt kelet felé, nehezen tudott eljutni az erősebb szelek övéhez.

Benedek bácsi szeretne volna Dicket hű tanítványává tenni, beavatva őt a rovaran titkaiba. De a fiú nem akart kötélnek állni, mire a derék tudós a feketéknél próbálkozott, de mind a négyen

³¹ Angol tengeri utazó, aki az Északi-sark felkutatásánál vesztette életét (1786-1847)

szintén elszelelték a „tanulópadról”, csak Hercules maradt ott, aki némi érdeklődést mutatott a bogarak iránt. Az óriás irtózatossá méretű ujjai meglepő szelídséggel fogták át a gondosan válogatott rovarokat, mintha különösen értékes jószágok lettek volna, amelyeket a professzor tanítás céljából gondjaira bízott. Ezalatt Weldonné írni és olvasni taníttatta kisfiát, a számolás művészetébe pedig Dick barátja kezdte a fiút beavatni.

A gyerek ábécéskönyv helyett fa építőkockákról leste el az olvasás tudományát, amelyekre vörös betűk voltak festve; hovatovább már maga állította össze a szavakat. Jack hihetetlen élvezettel hatolt így egyre mélyebbre az olvasás útvesztőjében, mindennap pár órát arra szánt, hogy újra rendezze s megint szétszórja a betűs játékkockákat. Eközben olyan különös esemény történt, amelyről nem hallgathatunk.

Február 9-én a kis Jack, Tom társaságában, újból egy szót akart kirakni kockáiból. Mintegy ötven ilyen fakocka hevert előtte, részben nagy-, részben kisbetűkkel. Egyeseken számok is voltak, hogy az egyszerre gyakorlására is fel lehessen használni őket.

Dingo is ott állt kis gazdája mögött, nem sokat hederítve a játékra. Egyszerre, mintegy varázsütésre, felemelkedett: egész testén hihetetlen izgalom futott át, majd felemelte jobb lábát. Hirtelen felugrott, szájába kapta az egyik fakockát - s egyetlen mozdulattal odahullatta a fedélzetre, néhány lépésnyire Jacktől. A fakocka - az S betű jelét viselte.

A kisfiú azt hitte, hogy Dingo le akarja nyelni játékát, s kiáltozni kezdett. A kutya pedig visszatért, s ugyanazzal a mozdulattal megragadta a V betűs kockát - odavitte, s letette a másik mellé.

Jack kiáltozására odaszaladt anyja, a kapitány és a hajósinas. A kisfiú izgalomtól remegve mesélte, mi történt Dingóval: Dingo ismeri a betűt. Tehát Dingo tud olvasni. Ő a saját szemével látta... egészen bizonyos.

Dick el akarta venni a két kockát, hogy megismételtesse az állattal a szokatlan műveletet, de a kutya fogát vicsorította, s nem engedett hozzájuk nyúlni. Pár perc múlva mégis elragadta a kockákat, s bedobta a többi közé. Dingo utána ugrott, kihálászta megint a két betűt: most már rájuk tette két mellső lábát, így őrizte őket. A többi betűs kockára ügyet sem vetett.

Mindnyájan persze az eset hatása alatt álltak. „S. V.” - ugyanaz a két betű, amely a kutya nyakörvébe volt bevéve.

Hull az öreg Tomhoz fordult:

- Tom, ugye, azt mondta, hogy a kutyának csak rövid ideig volt a *Waldeck* kapitánya a gazdája?

- Igenis, uram; Dingo legfeljebb két éve lehetett a hajón.

- Így hát sohasem tudták meg, honnan jött, s eredetileg ki lehetett a gazdája?

- Nem, kapitány úr. Egy kóbor kutyának nincsenek okmányai, s még annyit sem tud mondani, mint egy talált gyerek.

Hull gondolataiba mélyedt.

- Talán ez a két betű emlékezteti valamire, kapitány úr? - kérdezte Weldonné.

- Talán... legalábbis sajátos gondolattársítás...

- Mire gondol?

- Talán éppen ez a két betű lenne az, ha egyáltalán komolyan foglalkoznának vele, ami egy bátor utazó nyomára vezethetne.

- Kire gondol, kapitány? - kérdezte Weldonné izgatottan.
 - Éppen két éve, hogy egy francia utazó elindult... igen, azzal a céllal, hogy a nyugat keleti irányban hatoljon át Afrikán. A kiindulási pontja a Kongó torkolata volt... ott, ahol a kutyát megtalálták. Ezt a francia utazót Samuel Vernonnak hívták.
 - Samuel Vernon?
 - Igen, asszonyom, a neve ugyanazzal a két betűvel kezdődik, mint amelyet Dingo kiválasztott, s ami a nyakörv vésetének is megfelel.
 - Mi lett ezzel az utazóval?
 - Elindult, s azóta nem érkezett soha semmiféle hír felőle. Nem... soha... amiből azt lehet következtetni, hogy útközben a bennszülöttek fogságába esett, vagy megbetegedett és elpusztult... Ha helyes a következtetésem, akkor Dingo az ő kutyája lehetett, s szerencsésebben alakult a sorsa, mint a gazdájának: valahogy visszajutott a tengerpartra, akkor, amikor a *Waldeck* ott kikötött.
 - De honnan tudja, hogy a francia utazó vitt-e magával induláskor kutyát? Ez az egész csak a kapitány úr feltevése?
 - Persze csak egyszerű következtetés abból, hogy Dingo ismeri Samuel Vernon nevének kezdőbetűit. De az biztos, hogy ezt a két betűt alaposan megjegyezte, most is ott tartja a karmai között, s látja... mintha minket is hívogatna, hogy olvassuk.
 - Vajon Samuel Vernon egyedül volt-e, amikor elhagyta a tengerpartot? - kérdezte Dick.
 - Azt nem tudom, de valószínű, hogy bennszülött teherhordókat is vitt magával.
- Ebben a percben Negoro, aki elhagyta tűzhelyét, kijött a fedélzetre. Senki sem vette észre jelenlétét s azt a különös pillantást, amit a kutyára vetett, amikor felfedezte a két betűkockát. De menten észrevették a többiek Negorót abból a megújuló dühös morgásból, amellyel Dingo ismét elárulta gyűlöletét. Negoro erre visszament konyhájába, de - szinte önkéntelenül - megfenyegette az ebet.
- Mégiscsak különös ez az egész - mormolta Hull, akinek a jelenet nem kerülte el a figyelmét.
 - Kapitány úr, nem furcsa - kérdezte Dick -, hogy egy kutya meg tudja különböztetni a betűket?
 - Ó, anyukám mesélt nekem egy kutyáról - mondta a kis Jack -, amelyik írni és olvasni tudott, meg dominózni, mintha tanító lett volna.
 - Hát nem egészen úgy volt, Jack - mondta az anya -, azt a kutyát Munitónak hívták, s gazdája, egy ügyes amerikai, nagy hasznot húzott abból, hogy felfedezte a kutya különlegesen finom hallását.
 - Hogy csinálta, asszonyom? - kérdezte Dick.
 - Hát valahogy úgy, hogy amikor Munito fellépett, egy alacsony asztal előtt sétált, amelyen szétszórva heverték ilyenféle betűs kockák. Előttük járt-kelt a kutya, s várta a jelt. Mutatványa természetesen csak akkor sikerült, amikor ott volt a gazdája... mert az úgy volt, hogy amikor a kutya elhaladt valamelyik kocka előtt... a megfelelő betűnél az amerikai a zsebébe rejtett eszközzel jelt adott, mire a kutya kiemelte a kockát, s odatette a másik mellé.
 - Szóval ez volt a titka?

- Igen, pontosan csak ez volt, s így az amerikai nélkül Munito nem értett semmit sem az ábécéhez. Viszont azon csodálkozom, hogy ez a kutya - ha Vernoné volt - még mindig emlékezik a betűire.

- De gondoljon arra, asszonyom - mondta a kapitány -, hogy itt nem egy szóról van szó, hanem az ábécé két különleges betűjéről. Hiszen tudjuk, hogy van kutya, amely becsönget a kolostor kapuján, s ellopja a szegényeknek szánt ételt, vagy egyéb feladatot végez, ami mind bonyolultabb, mint amit most Dingo művelt. Mindenesetre egy biztos: a kutya az egész ábécéből csak az S és V betűket ragadta ki. Tehát az ő figyelme mindenesetre csupán erre a két jelre tapad.

- Ó, kapitány úr - sóhajtott Dick -, ha most Dingo beszélni tudna, s elmondhatná, miért választotta éppen ezt a két betűt, és azt is, hogy miért vicsorítja mindig a fogát a szakácsunkra!

- De micsoda fogakat! - jegyezte meg a kapitány abban a pillanatban, amikor az eb újból kitátotta hatalmas száját.

HATODIK FEJEZET

Cet a látóhatáron

Képzeltető, hogy a kutyaügyről napokon át beszéltek. Különösen Dick gondolkodott rajta sokat, hiszen ő sem tudta elnyomni ellenszenvét a szakács iránt, bár az kifogástalanul viselkedett.

A legénységet is izgalomba hozták a kutya különös képességei; az ő számukra Dingo valóságos tudósszámba ment, aki jobban ismeri a betűvetést, mint egy átlagos matróz. Hát ha még beszélni is tudna! De nyilván van oka a hallgatásra.

- Meglátjátok - mondta Bolton kormányos -, egy nap csak azt fogja kérdezni tőlünk, hogy miért nem látjuk még a Hoorn-fokot, ha a szél nyugat-észak irányban fúj... s akkor mit felelsz neki?

- Vannak állatok, mint a papagáj is, melyek beszélnek - mondta egy matróz -, miért ne tudna beszélni egy kutya is? Mégiscsak nehezebb kimondani a szavakat egy állatnak, ha csőre van, és nem szája.

- Sajnos, ilyesmire még nem volt példa.

Bizony nagyon csodálkoztak volna ezek a derék emberek, ha megmondják nekik, hogy igenis voltak, akik láttak már ilyet, sőt egy dán tudósnak volt egy olyan kutyája, mely legalább húsz szót tudott érthetően kiejteni. De valószínűleg attól még egész szakadék választotta el ezt az állatot, hogy az általa kiejtett szavak értelmét is ismerje. Nyilvánvalóan ez az eb, amelynek gégeje oly módon volt megalkotva, hogy képessé vált tagolt hangok kiejtésére, nem tulajdonított több jelentőséget e szavaknak, mint a papagáj, a szajkó vagy a szarka az övéinek. Ezeknél az állatoknál a mondat nem más, mint beszéd formájába öltöztetett kiáltás vagy ének, olyan nyelvből kölcsönözték ezt, melynek értelme ismeretlen előttük.

Mindenesetre Dingo a fedélköz hőse maradt, de mintha nem is vett volna erről tudomást. Hull többször megismételte a kísérletet: újból összerakta a betűkockákat, s a kutya mindannyiszor habozás és tévedés nélkül kiválasztotta a maga két betűjét.

Benedek bácsit eleinte nem érdekelte az egész, de egy nap ő is hozzászólt:

- Ne gondolják, kérem, hogy csak a kutya ilyen okos állat. Ilyenek például a patkányok is, amelyek előre megérzik a hajó katasztrófáját, és menekülnek; a lovak, melyek elpusztulnak a fájdalomtól gazdájuk halála után; a csodálatosan betanított madarak - nem hallottak talán arról a papagájról, „aki” egész zsoltárfejezetet mondott fel gazdája, a bíboros előtt? S ha már kisebb állatokról beszélünk, ki kételkednék a hangyák értelmében? Beszéljünk a bolhákról, melyek parányi ágyúkat sütnek el, pontosabban célozva, mint az amerikai katonaiskolák okleveles növendékei. Dingo tudása nyilván onnan ered, hogy egy új fajtához, „a betűvető új-zélandi komondor”, a „canis alphabeticus” válfajához tartozik.

Az irigy bogarász effajta beskatulyázása ellenére Dingo megtartotta helyét a fedélzet társadalmának középpontjában, viszont Dick észrevette, hogy a betű eset óta még jobban kiélesedett a feszültség az eb és Negoro között. Sajnos, ennek az okát sehogy sem tudta megmagyarázni magának.

Február 10-én a kedvezőtlen szél ereje észrevehetően csökkent. Hull remélte, hogy a szélirány talán mégis megváltozik, s a tizenkilenc napos vesztéglés késéséből majd csak behoz valamit. Mindenesetre az kellett volna, hogy a széláram valóban nyugat felől lengedezzen. Mióta Auckland kikötőjét elhagyta, még csak tizenkilenc nap telt el. A késés nem volt túlságosan

jelentős, és a *Pilgrim* keresztszéllel, ha jól kihasználja vitorlázatát, könnyen behozhatja az elveszett időt. De még néhány napot kellett várni, míg nyugatról valóban elindulnak a vidám szelek.

A Csendes-óceán ezen a szélességi fokon nagyon kevés hajót hordoz a hátán. Utasszállítók nem kerülnek erre, és a délsarki bálnavadászok ilyenkor még nem érik el a Ráktérítő övezetét. Így aligha számíthattak arra, hogy másik hajóval találkozzanak.

A tenger szabálya azért mégis megköveteli, hogy mindig őr figyelje a látóhatár szélét. Akármilyen unalmasnak tűnik ez fel az avatatlan előtt: változatosságot és számtalan élményt jelent azok számára, akik értékelni tudják az óceán szépségeit. Itt-ott egy úszó tengeri szalag... a víz szokatlan csíkja, talán fadarab, mely sohasem árulja el a történetét - az emberi lélek ilyenkor különös feszültséggel telik meg, mintha titkai felől akarná kifagatni az óceánt.

A tenger élete folytonos harc - a víz felszíne felett és alatt egyaránt: a hideg égöv felől melegebb tájakra költöző madárrajok csapnak le parányi halakra. Dick ilyenkor nemegyszer bebizonyította, hogy méltó tanítványa James W. Weldonnak: puskájával vagy pisztolyával röptében ejtett el egyet-egyet a tenger tükrére lecsapó madarak közül.

Ilyen helyen sokféle madár akadt: nem hiányoztak a szárazon oly esetlen, nehézkes pingvinek sem; itt - erre Hull kapitány hívta fel a figyelmet - oly villámgyorsan úsznak, hogy a leggyorsabban cikázó halakat is el tudják ragadni. A magasban hatalmas albatroszok³² lebegtek három méter széles szárnyaikkal, hogy egyszerre csak lecsapjanak az óceán szőnyegére, s csőrüket a vízbe merve ragadják ki táplálékukat.

Ez a végtelen változatosság csodálatos, meg-megújuló színjáték volt annak a számára, aki élvezni tudja a természet lépten-nyomon feltáruló titkos világát.

Ezen a napon Weldonné éppen a hajó fedélzetén sétált, amikor különös jelenség vonta magára figyelmét. A tenger vize hirtelen vörhenyes lett, mintha vérrel színezték volna, s a tengernek ez a furcsa árnyalata egészen a látóhatár széléig tartott.

Dick Jackkel éppen akkor ért oda Weldonnéhoz.

- Nézd már, Dick - mondta az asszony -, ezt a különös vörös színt az óceánban... talán valami tengeri fű okozza a változást.

- Nem, asszonyom, nem növény... milliárd apró élőlény... héjas állatkák, melyek a víz óriásemlőseinek szolgálnak táplálékkul. Nemhiába nevezik a halászok őket „bálnaeledel”-nek.

- Nézd csak - gyönyörködött Weldonné -, hiszen ezek nagyon aprók lehetnek; valósággal olyanok, mint a tenger férgei... Talán Benedek bácsi szedhetne belőlük gyűjteménye számára.

Át is szólt hozzá:

- Benedek bácsi...

Benedek bácsi egyszeriben ott termett, Hull kapitány is követte.

- Nézze csak, milyen különös ez a vörös szőnyeg... kinyúlik addig, amíg csak ellát a szem.

- Ejnye... ejnye - jegyezte meg Hull -, ez aztán a cetfalat! Ez ám a csodálatos alkalom, Benedek úr, a parányi héjasok tanulmányozására!

- Mi közöm hozzájuk? - felelte a tudós.

³² A Csendes- és az Atlanti-óceán szigeteinek nagy madárfajtája a viharmadarak családjából. A hajókat több száz mérföldön át követik.

- Hogy mondhat ilyet?! - kiáltotta a kapitány. - Hiszen ezek a parányi állatok ama hat alosztály egyikéhez tartoznak, amely...

- Ugyan, ugyan! - vágott szavába a szenvedélyes bogarász, miközben a fejét csóválta.

- Ön olyan egykedvűen fogadja ezt, mintha nem is volna vérbeli bogarász - jegyezte meg a kapitány.

- Igen... igen, bogarász vagyok, uram, de ne feledje el, hogy elsősorban azért a *hatlábúakkal* foglalkozom...

- Hát akkor ezek a kis héjasok nem érdeklik önt; bezzeg annál inkább lekötnék egy cet figyelmét. Ez lenne csak az ingyencfalat. Tudja, asszonyom, mikor a halászati évadban vadászterületükön ilyen vörhenyes padhoz közeledünk, akkor mi, öreg bálnavadászok már készítjük is a szigonyt³³ és a köteleket. Mert bizonyosak lehetünk abban, hogy a zsákmány nem várat sokáig magára.

- Hogy lehet - kíváncsiskodott Jack -, hogy akkora óriási állatok ilyen parányokkal táplálkoznak?

- Hát, fiacskám - magyarázta a parancsnok -, ez úgy van, hogy a legkisebb búzaszemből is kitűnő ételt lehet készíteni... Ha a természet úgy akarja, mindennek megvan a célja. Ha egy bálna beleúszik a vörös áradatba - egyszerre kész a levese, nem kell mást csinálnia, csak kitátania óriási száját: milliárdszámra özönlik be rajta e kis lények egész áradata. A cet szájpadrólása olyan, mint valami szűrőszervezet... vagy mint a halászok hálója: a héjasok nem szabadulhatnak ki belőle, leömlenek a bálna gyomrába... éppen úgy, mint ahogy te lenyeled a levest.

- De arra is gondolj, Jack - nevetett Dick -, hogy a bálna nem töri fel mindegyik kis jószág héját, mint te a tengeri rákokat.

- Még csak azt kell hozzátennem - fejezte be Hull -, hogy ilyenkor, amikor a vörös szőnyeg közt úszik a bálna, a legkönnyebb észrevétlenül megközelíteni, annyira elmerül a táplálkozás gyönyörűségében. Ilyenkor lehet a legbiztosabban belevágni a szigonyt.

Ebben a pillanatban - mintha csak a sors igazat akart volna adni Hull kapitánynak - a figyelő matróz éles hangja belehasított a csendbe:

- Balra cet a látóhatáron!

Hull egyszerre felugrott ülőhelyéről.

- Cet! - kiáltotta.

Mintha lángot vetett volna hirtelen vadászösztöne, úgy kapaszkodott fel a híd szélső peremére.

Természetes, hogy Weldonné, Dick, a kisfiú, sőt Benedek bácsi is utána siettek.

Valóban, talán hétmérföldnyire hatalmas légbuborékok árulták el az óriásemlős útját a vöröslő vízszőnyegben. Kipróbált bálnavadászok most az egyszer igazán nem tévedhettek. A távolság egyelőre még túl nagy volt ahhoz, hogy meg lehessen állapítani a tengeri emlős közelebbi válfaját. Mert hát éppen elég sokféle található belőlük.

³³ Dárdaszerű halászszerző, mely két erősen behajlított horogban végződik. Különösen bálnahalászatnál használják

Talán egyike lesz azoknak a magános óriásemlősöknek, melyeket olyan szívesen ejtenek el a sarkköri vadászok, különösen északon. Nyolcvan lábnyira is megnőnek ezek, bár átlagban inkább hatvan láb hosszúak, s vastag zsírrétegük száz hordó olajjal gazdagíthatja a vadászzsákmányt.

De éppen úgy lehetne talán olyan fajta, amelyet tengerésznyelven *hump-back*nek mondanak. Szárnyakhoz hasonló uszonya kiérdemelhetné bármelyik rovartanász érdeklődését. De az sincs kizárva, hogy a vörös szőnyegben fin-back úszik, melyet néha *jubarte*-nek is neveznek a vadászok, s mely hosszúság tekintetében olykor megközelíti a tulajdonképpeni cethalat.

Hull kapitány és társai még nem tudták eldönteni, hová sorozzák közeledő zsákmányukat, bár inkább a vadászszenvedély, mint az elragadtatás uralkodott most rajtuk.

Mint ahogy egy óras nem tud ellenállni a vágynak, hogy az álló szerkezetet elindítsa, éppen úgy a bálnavadász természetrajzához tartozik, hogy heves izgalomba jön, mihelyt cet bukkan fel a látóhatáron, s mi sem sürgősebb számára, mint hogy zsákmányul ejtse azt.

A nagyvadra vadászók - úgy mondják - még sóvárabbak a zsákmányra, mint a mindennapi puskás. Minél hatalmasabb az állat, annál lázasabban csap fel a szenvedély. Mit érezhetnek akkor valójában az elefántvadászok s a cetűzők? Mindehhez hozzájárult, hogy a legénység kedélye eddig nyomott volt: félig üres hordókkal hajóztak a tengeren hazafelé.

Ezalatt a parancsnok igyekezett, hogy felkutassa a jelzett vadat. Ekkora távolságból ugyan alig lehet valamit látni, a bálnavadász gyakorlott szeme, azonban mégis mindig észrevesz egy-egy lényegesebb részletet.

A szökellő víztoronyból, melyet az óriás emlős gőzzel keverten lövell fel³⁴, az olyan gondos megfigyelő, mint amilyen Hull is volt, többféle megállapítást tud már tenni a bálna fajtájára vonatkozóan.

- Nem hiszem, hogy északi-tengeri magános bálna - mondta a kapitány -, mert akkor a vízoszlop vékonyabb, de magasabb lenne... ha pedig a sugár olyan sustorgó hangot adna, mintha tűz csapna ki, akkor az állat valószínűleg a hump-backek válfajához tartoznék... De bárhogyan hegyezem is a fülemet, nem hallok semmi különös zajt. Mondd csak, Dick - fordult a hajósínashoz -, mi a te véleményed az állatról?

- Ha szabad valamit mondanom, kapitány úr, akkor azt hiszem, hogy jubarte-tel van dolgunk. Tessék csak nézni, milyen hevesen, mennyi erővel lövelli ki orrából a vízoszlopot. Ez arra enged következtetni, hogy ebben a folyadékban több a víz, mint a lecsapódó gőz... s legalábbis úgy láttam eddig, hogy ez egyik jellegzetes vonása a fecskendező fűrtfogú jubarte-nek.

- Igazad van, Dick, most már én sem kételkedem - válaszolta a kapitány -, bizonyos, hogy a vörös rétegben jubarte úszik.

- Ó, milyen szép! - lelkesedett a kis Jack.

- Bizony, szép, kisfiam, és még érdekesebb, ha arra gondolunk, hogy ez a szörnyeteg milyen nyugodtan reggelizik, hiszen nem is sejti, hogy bálnavadászok leselkednek rá.

- Ha szabad megállapítanom, azt hiszem, óriási méretű állattal van dolgunk - jegyezte meg Dick Sand.

- Egészen bizonyos - helyeselt Hull vadászizgalomában -, legalább hetven lábra teszem...

³⁴ A cet orrnyílása a homlok közepén van. Onnan lövelli ki magából a tüdejében felmelegedett levegőt - amely a külső levegőn gőzszerűen lecsapódik - és a szájába gyűlt vizet

- Ha így van - szólt közbe a vitorlamester -, akkor ebből a fajtából fél tucat éppen elég lenne hozzá, hogy üres hordóinkat megtöltsük.

- Hát bizony, akkor nem is lenne semmi baj - sóhajtott Hull, majd felkúszott a homlokárbocra, hogy minél jobban szemügyre vehesse gyanútlan zsákmányát.

- Ezzel a kis jószággal - folytatta a vitorlamester - egy-két órán belül jó részét pótolhatjuk annak, ami a hordóinkból hiányzik.

- Igen... igen... bizonyosan - mormolta Hull kapitány.

- Nem kétséges - tette hozzá Dick -, de azért nem egészen veszélytelen egy ilyen fűrtfogúval kikezdeni.

- Hát hogy őszinte legyek - szólt a kapitány -, nehéz játék... nagyon nehéz. Az ilyen fajtának erős a farka... veszélyes megközelíteni. A legerősebb dereglyét is felboríthatja egyetlen csapással... De hát... ha sikerül, megéri a fáradságot.

- Hát az biztos - mondta rá a vitorlamester -, egy ilyen szép példány minden pénzt megér...

- Meg ám! - visszhangzott a másik matróz szájából.

- Nagy kár lenne, ha nem üdvözlénk őt kellő tisztelettel.

Látszott, hogy a derék tengerészek valósággal újjáéledtek, mihelyt megpillantották a cethalat, Hatalmas olajszállítmány úszott a szemük előtt. Ha valaki kihallgatta volna most a beszélgetésüket, nyugodtan hihette volna, hogy a *Pilgrim*nek most sincs más dolga, mint hogy megtöltsé olajjal az üres hordókat.

Néhány matróz felkúszott az előárboc kötélzetére, s gyönyörűségében nem tudott hová lenni. Hull kapitány a körmét rágtá izgalomban. Szinte megmagyarázhatatlannak tűnő feszültség ejtette hatalmába a *Pilgrim* egész kis úszó világát.

- Anyu... anyu... - kiabált Jack -, úgy szeretném látni, hogyan vadásszák a bálnát! Meg szeretném nézni, milyen!

- Látni kívánnád, kisfiam? - kérdezte a kapitány. S mintha hirtelen elhatározással most engedett volna csak a benne égő visszatartathatlan vágynak, felkiáltott: - Tulajdonképpen miért ne mehetnénk neki, fiúk?! Bizonyos, hogy hiányzanak fedélzetünkről a vadászok, egyedül vagyunk, mi, a törzslegénység... De talán...

- Persze hogy elegendően vagyunk! - kiáltották egyszerre a tengerészek.

- Nem először történik meg, hogy magam leszek a szigonykezelő - jegyezte meg a kapitány -, aztán majd elvállik, tudok-e még bálnára vadászni.

- Hurrá... hurrá... hurrá! - visszhangzott a fedélzeten.

HETEDIK FEJEZET

Előkészületek

Senki ne találja érthetetlennek, hogy a tenger óriásemlősenek felbukkanása akkora izgalmat váltott ki a *Pilgrim* embereiből.

A vörös szőnyegben úszó bálna arányai irtózatossá voltak. Kit nem kísértett volna meg az a lehetőség, hogy kincseit zsákmányul ejti, s ezzel megtoldja a hajó kurta vadászszerencsáját? Akiben egy kis halászhív van, engedhetné-e elillanni ezt a csodálatos alkalmat?

Mindamellett Weldonné kissé aggódva kérdezte a parancsnoktól, vajon a vadászat nem jár-e veszéllyel a résztvevők szempontjából, különösen mivel kedvezőtlen körülmények közt veszik fel a bálnával a harcot.

- Semmi aggodalom, asszonyom - nyugtatta meg Hull. - Nem először történik, hogy közönséges bárkával vadászom, s eddig mindig szerencsével végződött a fogás. Ismétlem: sem számunkra nincs veszély, sem azok számára, akik a hajón maradnak.

Így aztán Weldonné is megnyugodott, s beleegyezett a vadászatba.

Ezek után Hull megtette intézkedéseit a tengeri vad elejtésére. Tapasztalatból ismerte a fűrtfogú óriás szigonyozásának kockázatát, s ezért biztosítani igyekezett magát és társait minden eshetőséggel szemben.

Az egészet az nehezítette meg, hogy csak egyetlen dereglyényi ember kezdhette hozzá a vadászathoz, annak ellenére, hogy mind a három vadászcsónak rendelkezésükre állott: ezeknek mindegyikében szakavatott vadászok szokták a vadászévadban megközelíteni a kiszemelt zsákmányt. Mint tudjuk, a vadászati idény alatt Új-Zélandból hivatásos bálnavadászok szoktak a *Pilgrim* törzslegénységének segíteni.

De most csak öt matróz volt a *Pilgrim* fedélzetén, tehát annyi, amennyivel éppen egy dereglyét meg lehet tölteni. Tomot és társait, akik a fedélzeten tartózkodtak, teljességgel lehetetlen volt felhasználni megerősítésükre; a bálnavadászcsónakok irányítása próbára teszi a legöregebb tengeri rókákat is: egyetlen hibás evezőcsapás vagy kormányrándítás elég ahhoz, hogy a dereglye egész legénységét végveszélybe sodorja.

Másrészt Hull kapitány mégsem akarta úgy otthagyni a hajó fedélzetét, hogy legalább egy ember ne maradjon, akiben tökéletesen megbízhatik. Mégis minden eshetőséggel számolnia kellett.

Minthogy a parancsnok az erős matrózokat vitte magával, nem maradt más hátra, csak az, hogy Dick Sandre bízta távollétükben a *Pilgrimet*.

- Dick, téged teszek meg vezetőnek távollétünk alatt; remélem, nemsokára visszatérünk.

- Igenis, kapitány úr! - volt az ifjú ember válasza.

Persze Dick sokkal szívesebben vett volna maga is részt a vadászatban, ez volt minden vágya, de megértette, hogy egy izmos tengerész karja jobban húzza az evezőt, mint az övé, s valójában mégis ő az egyetlen, aki rövid időre helyettesíteni tudja a kapitányt. Így hát lemondott arról, hogy elkísérje parancsnokát.

A dereglye mind az öt tengerészt befogadta, Howik vitorlamesterrel együtt. A négy matróz fog evezni, s Howik kormányozza a csónakot, még hozzá lapát segítségével, ami ilyen vakmerő vadászkaland alkalmával gyorsabb és biztosabb, mint a szokásos nehézkesebb kormányok -

különösképpen ha harcba bocsátkoznak a fenevaddal, s az oldalsó evezők használata akadályba ütközik.

Hull kapitány magára vállalta a szigonyvető szerepét: mint ahogy mondta, nem ez az első eset, hogy kezébe veszi a bálnavadász hagyományos fegyverét. Neki kell belevágni a bálnába a szigonyt, majd figyelni a fegyver végéről gomolyodó kötél útját, végül lándzsadöfésekkel kivégezni az állatot, ha halálra sebesülten felbukik a víz színére.

A bálnavadászok néha löfegyvert is használnak erre a célra. A hajó orrán álló kis, ágyúszerű szerkezetből kilövik a szigonyt úgy, hogy a fegyver magával ragadja a kötelet is, vagy pedig robbanógolyót eresztenek a cetbe, mely persze hatalmas rombolást végez az állat belsejében.

A *Pilgrim* fedélzetén nem volt ilyesfajta felszerelés. Ezek a szigonyágyúk ugyanis elég költségesek, kezelésük is tanult tűzmestert igényel, s a bálnavadászok, akik jobban szeretnek megmaradni a maguk régi módszereinél, a hagyományos fegyvereket - a kézzel vetett szigonyt és lándzsát - kedvelik.

Így Hull kapitány is ezekkel az egyszerű támadóeszközökkel indult harcba a fürtfogú ellen, amikor az állat újra felbukkant, ötmérföldnyire a hajótól.

Az idő kedvezett a vállalkozásnak: a sima tenger megkönnyíti a dereglye mozgását. A szél csak enyhén fújdogált, s így a *Pilgrim* alig tért el attól az iránytól, amelyben a vadászoknak kell majd evezniük.

A jobb oldali dereglyét eresztették hát le a vízre, s a négy matróz beszállt. Howik leadta a két hatalmas szigonyt s ezenfelül két hosszú nyelű lándzsát. Ehhez járult öt köteg finom kötél, mindegyikük hatszáz láb hosszú, rendkívül ellenálló anyagból. Legalább ennyi kötélre van szükség, sőt nemegyszer megesik, hogy a cet oly mélyre merül le, hogy ez sem elegendő.

Ezeket a furcsa szerszámokat mind lerakták a dereglyébe, és Howik meg a négy matróz már csak az indulást jelző parancsra várt.

Csak egy helyvolt még üresen a csónakban: a kapitányé.

Mielőtt a vadászok elindultak, leeresztették a vitorlákat, hogy a *Pilgrim* távollétük alatt lehetőleg ne mozduljon el a helyéről. Mielőtt elhagyta volna a hajót, Hull egy pillantást vetett a fedélzetre. Mint aki meg kíván győződni arról, hogy minden a legnagyobb rendben van-e, megsejmelte a vitorlákat is. Minthogy a vadászat több óráig is elhúzódhat, ügyelnie kellett arra is, hogy Dicknek ne kelljen semmiféle műveletbe kezdenie a vitorlák körül, amíg vissza nem érkeznek - hacsak valami rendkívüli szükség nem kényszerítené erre.

Csónakba szállás előtt még egyszer elismételte utasításait:

- Dick, egyedül hagylak. Ügyelj mindenre. Arra az esetre, amit egészen valószínűtlennek tartok, ha mégis utánunk kellene indítanod a hajót, mert mi talán túlságosan messzire vezetnénk, Tom és a többiek segíthetnek neked. Ha pontosan megmondod nekik, mit kell tenniük, bizonyára jól elvégzik, amit kívánsz.

- Úgy van, kapitány úr - válaszolta Tom -, Dick úr biztosan számíthat miránk.

- Csak utasítson - türelmetlenkedett Bat -, alig várjuk már, hogy hasznunkat lássák.

- Mit kell meghúzni? - kérdezte Hercules, feltűrve inge ujját.

- Egyelőre semmit - nevetett Dick.

- Mindenkor a szolgálatára! - vágta rá az óriás.

- Dick - szólt még egyszer a kapitány -, az idő nagyon szép, és a szél elállt. Semmi jel nem mutat arra, hogy hidegebbre fordulhat. De egyet ígérj meg: akármi történjék, te nem szállsz csónakba, és nem hagyod el a fedélzetet.

- Megértettem, kapitány úr.

- Ha mégis úgy adódnék, hogy a *Pilgrim*nek fel kell szednie bennünket, akkor lapátra kötött kendővel lobogtatok majd, ez lesz a jel.

- Legyen egészen nyugodt, kapitány úr, percre sem fogom szem elől téveszteni a dereglyét - válaszolta a fiú.

- Nagyon helyes, fiam. Csak hidegvér és bátorság: látod, egyszerre másodkapitány lettél. Légy büszke rá: a te korodban még soha senki nem érte el ezt a rangot.

Dick nem felelt, csak elpirult örömeiben. A parancsnok persze megértette zavarát, és elmosolyodott.

„Milyen derék gyerek - mondta magában -, csupa szerénység és jókedv; kitűnő fajta.”

Mindebből a sok utasításból - bármennyire kerülte is Hull ezt a látszatot - nyilvánvaló lett, hogy a parancsnok nem nagyon szívesen hagyja el a hajóját, ha csak néhány órára is. Csupán leküzdhetetlen vadászösztöne és az a reménység, hogy Valparaísoban mégis valóra válthatja Weldonnak tett ígéretét, s telt bálnaolajos hordókkal fut be a kikötőbe - igen, csakis ez készítette arra, hogy a vadászkalandba bocsátkozzék. Különben is a szép, nyugodt tenger csodálatosan kedvezett a cetvadászatnak, és a hajó legénysége sem égett kevésbé a vágytól, mint a kapitány, hogy csónakba szállhasson. Ez a váratlan, szerencsés találkozás az óriás-emplőssel, tesz majd pontot a kevésbé sikerült vadászévad végére - gondolták mindannyian.

Hull kapitány elindult a hágcso felé.

- Sok szerencsét! - kiáltotta utána Weldonné.

- Mindannyiunk nevében szívből köszönöm, asszonyom!

- Arra kérem, ne tegyen nagy kárt a szegény bálnában - könyörgött a kis Jack.

- Dehogyan teszek, kisfiam, ügyelni fogok rá.

- Csak szelíden, kapitány bácsi...

- Majd kesztyűs kézzel, Jack!

Még Benedek bácsi sem engedte el szó nélkül:

- Az ilyen hatalmas emlős hátán olykor egészen különös rovarok tenyésznek.

- Benedek úr - válaszolt a kapitány -, akkor próbálja ki majd bogarásztudományát, ha a cet már itt fekszik a *Pilgrim* fedélzetén.

Hull még egyszer Tom felé fordult:

- Tom, ugye, maga majd segít társaival együtt feldolgozni a bálnát?

- Boldogan állunk rendelkezésére, kapitány úr - válaszolta az.

- Dick - adta meg az utolsó utasításokat a kapitány -, ezek a derék fiúk addig segítenek neked kitisztítani a hordókat. Míg mi távol vagyunk, felhozhatják a fedélzetre a tartályokat, és ha visszajövünk, minden szép simán és gyorsan mehet.

- Kívánsága szerint, kapitány úr.

Azok, akik nincsenek egészen tisztában a bálnavadászat fortélyáival, most megtudhatják, hogy az elejtett cetet odahúzzák a hajóhoz, és jó erősen az oldalához rögzítik. Ha ez megtörtént, a matrózok szeges lábbelijükkel rámennek az óriásemlős hátára, s párhuzamos irányban, fejétől a farkáig szeleteket vágnak ki belőle. Ezeket az óriási szeleteket aztán másfél láb széles darabokra vagdalják, majd még jobban felaprítják, és hordókba rakva gurítják le a hajótérbe.

Ha egy bálnavadászhajó befejezte évadját, a lehető leggyorsabban igyekszik a kikötőbe, hogy ott végezhesse be a szükséges feldolgozást. A legénység a szárazföldön olvasztja ki a bálna szalonnáját, leválasztja a használható részeket, s tárolja az így nyert bálnaolajat, miközben a zsír rendszerint egyharmadot veszít eredeti súlyából.

Ám a jelenlegi körülmények között Hull kapitány nem is álmodhatott arról, hogy a mesterség szabályainak megfelelően végezzenek a cet feldolgozásával. A kiolvasztás, tudta, csak Valparaísoban lesz lehetséges. Viszont azt remélte, hogy a talán mégis megélenkülő szél erejével három hét alatt eléri az amerikai partokat, s ez az idő nem lesz olyan hosszú, hogy megártson a vadászszakmánynak.

Elkövetkezett az indulás pillanata. Mielőtt a vitorlákat leoldották volna, a *Pilgrim* közelebb úszott a cethez, melynek hollétét messziről elárulta a fel-felszökő víz- és gőzoszlop.

A fűrtfogú lassan úszott a vörös áradatban, kitátotta irtózatot száját, s minden tátogással milliárdjait nyelte le a kis héjas öslényeknek.

A fedélzet szakértői szerint az óriásemlősnek nem sok reménye lehetett a menekülésre. Ezzel szemben azonban a jubarte-et „harcos” bálnának ismerték.

Hull megragadta a hágcst, lassan leereszkedett a dereglyébe, s elfoglalta helyét annak mellső részén.

Weldonné, Jack, Benedek bácsi, Tom és barátai szíves istenhozzádót integettek a kapitány felé.

Dingo két mellső lábával felágaskodott a fedélzet korlátjára, úgy látszott, mintha ő is hozzá akarna járulni a jókívánságokhoz.

Mindnyájan odatódultak a fedélzet mellső részéhez, hogy egyetlen pillantást se veszítsenek az izgalmasnak ígérkező vadászjelenetből.

A dereglye elvált a hajótól, s a négy lapát erőteljes csapása eltávolította a *Pilgrim*től.

- Jól vigyázz, Dick... jól vigyázz! - hallották messziről utoljára a parancsnok elhaló szavát.

- Számíthat rám, parancsnok úr! - kiáltotta vissza a fiú.

- Egyik szemed a hajón, másik a csónakon, fiam... ezt sose felejtse el!

- Minden rendben lesz, kapitány úr! - válaszolt a fiú, és elfoglalta helyét a kormánykerék mellett.

Percek múlva a távolság néhány száz láb volt a csónak és a hajó között. Már nem lehetett hallani a kiáltást sem, csupán a dereglye orrában álló Hull iránymutató karmozdulatait látták.

Ebben a pillanatban Dingo keservesen felvonított. Ez a vonítás alkalmas lehetett volna arra, hogy rossz előjelnek vegye valaki, ha egyáltalán hittek volna ilyenféle babonákban.

De a vonítás mégis megremegettette Weldonné:

- Dingo... Dingo, hát így bátorítod a barátaidat? Inkább szép, vidám ugatást halljunk!

De a kutya most néma maradt, négy lábára ereszkedett, megnyalta szelíden Weldonné kezét.

- A farkát sem csóválja - mormolta Tom -, rossz jel... nagyon rossz jel...

Ám ugyanekkor Dingo hirtelen kiegyenesedett, s rövid, dühös ugatással fordult visszafelé. Weldonné hátranézett.

Negoro elhagyta a konyhát, s a fedélzet elejére indult. Nyilván ő is látni akarta, mi történik a halászcsonak utasaival.

Dingo eddig még soha nem tapasztalt indulattal vetette magát a hajószakácsra.

Negoro persze igyekezett védekező állásba helyezkedni.

De a kutya a torkának irányította villogó fogait.

- Dingo, ide, Dingo! - ordított rá az állatra Dick, s egy pillanatra elhagyta figyelőhelyét, hogy odarohanjon. Maga Weldonné is igyekezett csitítani az ebet.

Dingo morogva engedelmeskedett, s odakullogott Dick mellé.

Negoro nem szólt egy szót sem, csak elhalványodott. Azután összeszedte magát, és visszatért elhagyott konyhájába.

- Hercules - mondta halkan Dick Sand -, megbízlak, tartsd nyitva a szemed, és figyeld meg ezt az embert.

- Bízva csak rám - válaszolt az óriás, s a nagyobb nyomaték kedvéért kinyitotta s újból összezárta két irtózatoss tenyerét.

Weldonné és Dick tekintete újból a csónakra szegeződött; a dereglye ott imbolygott a látóhatár szélén, de már csak apró pontnak tűnt a tengeren.

NYOLCADIK FEJEZET

A cet

Hull kapitány tapasztalt vadász módjára nem akart semmit rábízni a jó szerencséjére. A jubarte elejtése nem valami könnyű játék. Semmiféle elővigyázatosság sem fölösleges ilyenkor; a legnagyobb óvatosságra van szükség.

Így hát szél ellen kormányoztatta a csónakot, hogy semmi zaj ne árulja el az óriás emlősnek a közeledő veszélyt.

Howik széles körben kerülte meg a vörös szőnyeg közepén úszó óriást: ez volt a hadművelet egyik legnehezebb szakasza.

A vitorlamester kipróbált, hidegvérű tengerész volt, és teljes mértékben élvezte parancsnoka bizalmát. Senki sem félhetett attól, hogy csak egy pillanatra is elhanyagolja a kötelességét.

- Ügyelni kell a kormányzással, Howik - parancsolta Hull -, a fő, hogy meglephessük az állatot. És hogy csak akkor vegyen észre, amikor már vetni tudom a szigonyt.

- Majd a vörös szőnyeg szélét követem, kapitány úr, de mindig szél ellen.

- Jól van - mondta a kapitány -, de most, fiúk, minél kevesebb zajt ám a lapátokkal!

A szalmacsutakba bújtatott evezők szinte egészen nesztelenül siklottak a víz színén.

A vitorlamester kitűnően kormányzott; gyorsan elérték az úszó szőnyeg peremét: jobb felől az evezők még a zöld, tajtékos tengervízben áztak, míg balról már vöröslő habot kavart a lapát.

- Bor és víz... - nevetett az egyik matróz.

- De olyan bor és olyan víz - felelte a kapitány -, amit nem tudsz benyakalni. De most tartsuk a száunkat. Csend!

A dereglye nesztelenül siklott a szinte olajos felületen, mintha zsírrétegek puha színén röppenne végig.

A cet, úgy látszik, nem törődött velük, észre sem vette a csónakot, mely széles ívben közeledett felé.

Ezzel az ívvel Hull természetesen egyre jobban eltávolodott a *Pilgrimtől*.

Különös jelenség, hogy a tárgyak oly gyorsan aprókká válnak a tenger tükrén. Ez az optikai csalódás okozhatta bizonyára, hogy a csónakban ülők előtt úgy tűnt fel, mintha hajójuk még sokkal messzebb lenne tőlük, mint ahogy a valóságban volt.

Jó félórával azután, hogy a *Pilgrimet* elhagyták, a vadászok már megközelítették a bálnát, az állat a hajó és a csónak között feküdt.

Most érkezett el az a pillanat, amikor minden azon múlik, vajon sikerül-e zajtalanul odaférkőzni a prédához. Ha lehet, úgy legokosabb oldalról evezni a közelébe, s innen vetni a halálos szigonyt, anélkül, hogy előzőleg felkeltenék a figyelmét.

- Lassítsatok, fiúk - parancsolt félhangon Hull.

- Mintha megneszelt volna valamit a dög - szólt vissza Howik -, mintha kevésbé lökné a vizet, mint egy perccel ezelőtt.

- Hallgassatok most! - parancsolta a kapitány.

Öt perc múlva már csak körülbelül húszölnyire³⁵ voltak az állattól.

A vitorlamester állva kormányzott úgy, hogy a cet bal oldalát közelítsék meg, ügyelve arra, hogy megtartsák ezt a távolságot, melyen belül az állat irtózatos farkának csapása a csónakban ülőkre végzetes lehet.

Hull szétvetette a lábát, egyensúlytámaszt keresett arra a pillanatra, amikor halálos fegyverét elveti. Most már lehetett rá számítani, hogy a szigony horga megakad a cethal vízből kiemelkedő hátában.

A kapitány mellett hevert az öt kötéltekercs, az elsőnek a vége a szigonyhoz tapadt. Ehhez csomózzák majd a másodikat és így tovább, mindaddig, amíg erre szükség mutatkozik, ha a bálna lebuknék a mély vízbe.

- Készen vagytok, fiúk? - kérdezte a parancsnok.

- Készen - válaszolt Howik, hatalmas tenyerében a kormánylapáttal.

- Közelíts!

A vitorlamester engedelmeskedett, a csónakot most már csak hatvan láb távolság választotta el a bálnától.

Az állat nem mozdult, mintha aludnék. Ha ilyenkor, álmában találják el a vadat, természetes, hogy könnyebb zsákmány. Megesik, hogy már az első dobás halálos találat.

- Különös ez a mozdulatlanság - mormolta Hull -, ez a jószág nem alszik... s mégis... valami van a dologban...

A vitorlamesternek is ez juthatott eszébe, mert igen szerette volna látni az állat másik oldalát is. De ez nem a tűnődés ideje volt. *Támadás!*

Hull fogantyújánál megragadta a szigonyt, néhányszor megcsóválta, hogy minél pontosabban célozhasson a jubarte oldalába, aztán teljes erejéből ellódította a tenger fegyverét.

- Előre... vigyázat! - ordította.

A matrózok teljes erejükből eveztek, hogy kikerüljenek abból a végzetes körből, amelyet az állat csapkodó farka befoghat. Ám ebben a pillanatban a vitorlamester kiáltása mindnyájuk előtt világossá tette, mit jelent a bálna hosszabb, különös mozdulatlansága a víz felszínén.

- Nöstény bálna!

Valóban, a megszigonyozott jubarte majdnem egészen az oldalára dőlt; így egyszerre láthatóvá vált, hogy éppen szoptatott.

Ez - Hull tudta jól - csak megnehezíti a vadászat kimenetelét.

Az anyabálna a legnagyobb dühvel veti rá magát támadóira, anyai ösztöne sarkallja, hogy megvédelmezze „kicsinyét”, ha ugyan ez a név ráillik egy olyan állatra, melynek hossza a hús lábát is meghaladja.

A cet - amitől féltek - nem rohant rá szokása szerint a csónakra, hanem kölykétől követve lemerült a vízbe, s rendkívüli sebességgel kezdett továbbúszni.

³⁵ Egy öl kb. 1,9 méter

De mielőtt lemerült volna, Hull és a kormányos egészen jól láthatták az anyaállatot. Valóban, ez a fürtfogú cet egyike volt fajtája leghatalmasabbjainak. Fejétől farkáig legalább nyolcvan láb hosszú, bőre ragyogó, barnás foltokkal tarkítva.

Ki tudott volna elképzelni nagyobb balsikert, mint veszni hagyni egy ilyen csodálatos prédát?

Kezdetét vette az üldözés vagy még inkább a vontatás... Az evezősök bevonták lapátjaikat, s mint kilőtt nyíl, siklottak az olajos víz taraján.

Howik keményen tartotta a kormányt, a csónak gyors és veszedelmes hajladozásai ellenére. Hull egy pillanatra sem vesztette szem elől zsákmányát, szünet nélkül kiabálta:

- Csak most vigyázni... Howik... most vigyázni!

De ki is gondolt volna arra, hogy a vitorlamester ébersége akár egy pillanatra is ellankadjon?

A vadászcsónak nem tudta követni a gyors bálnát, ezért attól lehetett tartani, hogy a dereglye pereméhez veszedelmesen horzsolódó kötél lángot fog. Így Hull kapitány legfőbb gondja az volt, hogy állandóan vizet zúdítson az orsóra, melyről a kötélzet letekerődik. Úgy látszott, mintha a cet nem akarna megállni, sőt sebességét sem mérsékelné. Most már a második kötélcsomót illesztették az első végébe, s ez is ugyanazzal a lendülettel tekerődött le. Öt perc múlva a harmadik csomó követte a jubarte-et a tenger mélységeibe.

A cet nem állt meg: nyilvánvaló, hogy a szigony nem sértette meg egyetlen nemesebb szervét sem. Azt is észrevették, hogy az állat, ahelyett, hogy felvetné magát a víz felszínére, egyre mélyebb rétegekben úszik.

- Az ördögbe is... ez a dög megzabálja az öt kötélcsomót! - kiáltotta a kapitány.

- És jó messze visz a *Pilgrimtől* - tette hozzá Howik.

- De mégiscsak fel kell jönnie a víz színére lélegzetet venni - válaszolt Hull -, nem hal ez, éppen úgy lélegzik, mint te vagy én, vagyis tüdővel.

- Talán visszatartotta a lélegzetét, hogy sebesebben úszhassék.

Valóban, a kötél változatlan gyorsasággal gombolyodott lefelé.

A harmadik köteget a negyedik követte, ami nem kevéssé aggasztotta a matrózokat. Félték, hogy a szerencse kisiklik a kezük közül.

- Ördög... ördög... - szitkozódott Hull - még sosem láttam ilyen átkozott, gonosz dögöt!

Már az ötödik kötélcsomag is peregni kezdett, amikor feletáján mintha gyengülni kezdett volna az állat ereje.

- Jól van - kiáltotta Hull -, már nem feszül úgy a kötél, a cet kifáradt!

De ebben a pillanatban a csónak már legalább öt tengeri mérföld távolságban lehetett a *Pilgrimtől*.

Hull kapitány az egyik lapát végére kötött zászlóval jelt adott a hajónak, hogy közeledjék.

Szinte percek múlva ő is látta már, hogy Dick Tom és társai segítségével nekilátott a vitorlák kibontásának.

De a légáram gyenge volt s ellentétes irányú. Nem kétséges: a *Pilgrimnek* nagy fáradságába kerül, hogy beérje őket, ha ez egyáltalán lehetséges.

Ebben a percben - ahogy számították - a cet felbukkant a víz színén, hogy lélegzetet vegyen. A hátába fűrődött szigonyt magával cipelte. Majdnem egészen mozdulatlan volt, mintha kicsinyére várna, mely természetesen csak nehezen követte anyja iramát.

Hull kapitány újból erősen eveztetett, hogy minél közelebb kerüljön az állathoz. Nemsokára le is csökkent a közöttük levő távolság.

A két matróz letette a lapátot, s helyébe éles lándzsát kapott a kezébe. A halálos dőfésre készültek. Howik ügyesen kormányzott, készen arra az eshetőségre, hogy hirtelen menekülniük kell a cet támadása elől.

- Vigyázat, fiúk, egyetlen dőfést se hiába... célozzatok jól... Készen vagyunk, Howik?

- Készen... de kapitány úr, egy dolog nem tetszik nekem, hogyan lehetséges, hogy ez az állat, mely oly fürge volt a menekülésben, ilyen csendes lett egyszerre?

- Nekem is gyanús, Howik!

- Ne bízzunk benne...

- Nem ám, de azért menjünk előre...

A kapitány egyre izgatottabb lett.

A csónak előreleandult, a bálna csak egy helyben mozgott. A kölyke nem volt vele, s lehet, hogy éppen őt kereste.

Farkának egyetlen mozdulatával hirtelen harminclábnyira távolodott el tőlük.

Vajon újból menekülni kezd, s nekik folytatni kell a végtelennek látszó üldözést?

- Ügyelj - ordított Hull -, az állat magához tért, támadásra készül! Kormányozz, Howik, kormányozz!

A cet most valóban egyszeriben szembefordult a csónakkal. Aztán hatalmas tajtékot verve a vízben, óriási uszonyával előreleandult.

A vitorlamester már várta a támadást, s úgy irányította a csónakot, hogy a bálna közvetlen közelében ússzék, de ne súrolja.

Hull és a két matróz három erős lándzsaszúrással fogadta a jubarte-et; valamelyik nemes szervét igyekeztek eltalálni.

A bálna most megállt; két, vérrel elegyedett vízsugár szökkent a magasba. Pillanat se múlt el, és máris újabb támadásra indult; szörnyű indulattal rohant a csónakra.

Most aztán a tapasztalt vadászok minden hidegvérére szükség volt, hogy el ne veszítsék a fejüket.

Howik oldalt fordította a csónakot, s újból kikerülte a támadást. Ismét három dőfés hatolt a cet testébe. De ugyanekkor az állat olyan irtózatossággal verte fel a vizet, hogy a hullámok feltornyosodtak, mintha víz alatti vulkán jött volna működésbe.

A víz becsapott a csónakba, mely majdnem felborult. A habok félig elárasztották a belsejét.

- A vedrekhez! - ordította a parancsnok.

A két matróz letette a lapátot, és hozzálátott a víz kimerítéséhez. Hull elmetszette a kötelet, mely az állattal összefűzte őket.

De a fájdalomtól egészen eszeveszett állat már nem gondolt menekülésre. Összeszedte erejét, és harmadszor is nekirohant a csónaknak.

A félig vízzel telt dereglye nem bírt olyan könnyedséggel kitérni előre, mint előbbi támadásai alkalmával. Ilyen körülmények között hogyan is lehetett volna megakadályozni a katasztrófát? Ha nem bírják kormányozni, a csónak nem tud elfordulni sem. Mert akármilyen sebes járású, nem versenyezhet a cettel gyorsaságban. Nem arról volt szó most már, hogy támadjanak - csak bőrüket akarták menteni.

Hull kapitány cseppet sem becsülte le a veszélyt.

A harmadik támadást nem tudták egészen kivédeni. Irtózatos uszonyával a bálna megbillentette a csónakot, s Howikot lesöpörte padjáról. A heves kilengésben, sajnos, a három lándzsa is eltévesztette célját.

- Howik... Howik, hol vagy? - kiáltotta Hull, aki maga is alig tudott megkapaszkodni.

- Jelen! - kiáltotta a feltápáskodott vitorlamester. De ugyanakkor észrevette, hogy estében kettétört a kormánylapát.

- Adjatok másik lapátot! - mondta a parancsnok.

- Megtörtént - válaszolta Howik.

Ebben a pillanatban néhány evezőcsapásnyira a csónaktól a víz habzani kezdett: a kis bálna jött a felszínre. Ahogy az anya meglátta, rávetette magát kölykére.

Ez még irtózatosabbá tette a küzdelmet: a bálnaanya most már mindkettőjükért verekedett.

Hull szeme fennakadt a távoli *Pilgrimen*, keze hevesen meglobogtatta a rúdra kötött zászlódarabot.

De mit is tehetne most Dick Sand, amit még nem kísérelt meg az első jeladáskor? A *Pilgrim* kibontotta vitorláit, és a szél duzzasztani kezdte őket. Sajnos, a *Pilgrimet* nem hajtotta gépi erő, hogy tetszése szerint növelhette volna sebességét. Még egy csónakot bocsátani a tengerre a feketék segítségével, és így sietni a kapitány megmentésére - óriási idővesztéssel járt volna. Dick különben is azt a parancsot kapta a kapitányától, hogy bármi történjék is, ne hagyja el a hajót. Mégis vízre eresztette a hátsó csónakot, arra számítva, hogy a kapitánynak és társainak ezzel esetleg megkönnyíti a menekülést.

Ebben a pillanatban a bálna, testével takarva magzatát, újból támadásra készült. Most aztán egyenesen a csónakot célozta meg.

- Vigyázz... Howik! - kiáltotta utoljára a kapitány.

De a vitorlamester úgyszólván fegyvertelenné vált; a hosszú kormánylapát helyett csak rövid, gyenge evezővel irányíthatta a ladikot.

Még így is igyekezett kikerülni a támadást.

Hiába!

A matrózok látták, hogy mindennek vége. Felugrottak, rettenetes kiáltásukat talán még a *Pilgrimen* is meghallották.

A borzalmas farkcsapás alulról érte a csónakot. A kis jármű hatalmas lendülettel repült a levegőbe, majd három részre esve zuhant vissza a feltornyosuló véres habok közé.

A szerencsétlen matrózok még talán súlyos sebekkel is a víz színén tudták volna tartani magukat, egy-egy fadarabba kapaszkodva...

Így látták egy pillanatig Hull kapitányt is, amint éppen egy csónakdeszkára igyekezett felsegíteni a vitorlamestert.

De a cet ekkor haragjának utolsó, elemi erejével megfordult, és szörnyű halálküzdelmétől sarkallva újból megtámadta őket... Rettenetes farkával felkavarta a habokat, melyek között kétségbeesetten vergődve igyekeztek menekülni a szerencsétlenek.

Néhány percig csak a sistergő vízkürtő látszott, ahogy szertepaskolja a feltörő habokat.

Amikor negyedóra múlva Dick és a feketék elérték csónakjukkal a szerencsétlenség színhelyét, csak véres foltokat találtak a csónakroncsok között. A víz elnyelt minden életet.

KILENCEDIK FEJEZET

Sand kapitány

Részvét és borzadály érzése töltötte el a megmaradottakat a *Pilgrim* fedélzetén, ahogy a katasztrófa tudatára ébredtek. Mire is gondolhattak volna másra első pillanatban, mint Hull kapitány és öt társa szörnyű halálára? A borzalmas csapás úgyszólván a szemük előtt következett be, anélkül, hogy bármit is tehettek volna megmentésükért. Nem érkezhettek oda idejében, hogy legalább az életben maradt sebesülteket összeszedjék, s a *Pilgrim* orral fordulhasson az örvongó emlősnek. Így kellett hát örökös hullámsírba süllyednie a derék Hull kapitánynak s szerencsétlen sorstársainak.

Amikor a kétárbocos vitorlás odasiklott a szerencsétlenség helyéhez, Weldonné zokogásban tört ki.

A kis Jack is maradéktalanul felfogta, mi történt. Dick Sand, Nan, Tom és a többi fekete lehajtott fővel állt mögöttük.

A hajónak nem volt többé vezetője, legénysége is hiányzott, mely további útja nehézségein átsegítheti. A határtalan Csendes-óceán közepén hanykolódtak, száz mérföldekre minden szárazföldtől, habok és szelek könnyű játékszereként.

Milyen balsors vezethette a cethalat a *Pilgrim* útjába? És mi bírhatta rá a máskor oly megfontolt Hull kapitányt arra a meggondolatlanságra, hogy mindent kockára tegyen néhány megtölthető cetolajos hordó kedvéért? És ki hallott olyan halászszerencsétlenségről a bálnavadászat történetében, hogy egyetlenegy se sikerüljön kimenteni az elmerültek közül? A rettenetes véletlen játszott itt közbe.

Bizony nem volt tengerész a *Pilgrim* fedélzetén...

Az egyetlenegy, aki ért a tengerhez, Dick Sand, de ez is csak hajósinas, nincs több tizenöt esztendősnél.

Kapitány, vitorlamester, matróz egy személyben.

S a fedélzetén egy anya tartózkodik kisgyerekével, ami még nehezebbé teszi a helyzetet.

Persze volt itt még néhány erős, megbízható, munkához szokott ember, aki szívesen segít, de ezek a hajósmesterség legelemibb dolgaihoz sem értettek.

Dick Sand mozdulatlanul tekintett a tengerrészre, mely percekkel ezelőtt elnyelte parancsnokát és védelmezőjét, akit gyermeki rajongással szeretett. Összefont karral állt, lelkében a gyermeki kegyelet minden fájdalmával. Szeme végigfutott a látóhatáron, mintha másik hajót keresne, melyhez segítségért s menekvésért folyamodhatik, ha másért nem, legalább Weldonné kedvéért.

Nem, ő maga nem hagyta volna ott semmi esetre sem a *Pilgrimet* anélkül, hogy előbb mindent megtett volna azért, hogy biztos kikötőbe vezesse. Csak legalább Weldonné és Jack lenne már biztonságban, akkor nem kellene annyira aggódnia azokért, kiket oly szeretettel zárt a szívébe.

De az óceán elhagyatott volt, a bálna eltűnése óta semmi sem tarkította a látóhatárt. Ég és tenger volt csak a *Pilgrim* körül. Az ifjú tengerész nagyon jól tudta, hogy eltértek a kereskedelmi tengerészek átkelési útvonalától, és hogy bálnavadászhajók se járnak ez idő tájt ezeken a vizeken.

Mégis elérkezett az a pillanat, amikor össze kellett szednie minden erejét, hogy valamilyen elhatározásra jusson.

Vajon milyen döntés érlelődik most a fiúban?

Ebben a pillanatban Negoro újból megjelent a fedélzeten, melyet a szerencsétlenség után elhagyott. Senki sem olvashatott le a rejtélyes ember arcáról valamilyen megrendülést, amit a katasztrófa válthatott volna ki belőle. Egyetlen mozdulatot sem tett, egy szó sem hagyta el az ajkát. De tekintetével mohón fürkészte a szerencsétlenség színhelyét. Ha ebben a pillanatban valakinek eszébe jutott volna megfigyelni az arcát, meglepetéssel állapíthatta volna meg, hogy egyetlen izom sem rándult meg rajta.

Negoro előrement a hídig, ahol Dick Sand állt mozdulatlanul. A fiútól háromlépésnyire megállt.

- Beszélni akar velem? - kérdezte Dick.

- Nekem csak Hull kapitánnyal van beszélnivalóm - válaszolta hidegen Negoro -, ha ő nincs itt, úgy Howik vitorlamesterrel!

- De hiszen tudja, hogy mi történt velük! - kiáltotta a hajósinas.

- Hát akkor most ebben a pillanatban ki a hajó parancsnoka? - kérdezte Negoro szemtelenül.

- Én - válaszolta Dick minden habozás nélkül.

- Ön? - Valaki, aki csak tizenöt esztendő? - vonogatta a vállát gúnyosan Negoro.

- Igen, tizenöt éves kapitány - felelte határozottan Dick, s megindult a hajószakács felé.

Negoro erre hátrább lépett.

- Ne felejtse el - szólt közbe most Weldoné -, itt nincs más kapitány, csak Sand kapitány... s ezt azért is mondom, hogy mindenki tudja, mihez kell ezentúl tartania magát.

Negoro meghajolt, alig hallható, de bizonyosan gúnyolódó szót mormolt, s utána megint eltűnt a konyhájában.

Dick elhatározása, mint láttuk, sziklaszilárd volt.

Ezalatt a *Pilgrim* a lendülő szél segítségével túljutott a vörös szőnyegen.

Dick most megvizsgálta a vitorlákat s a kötélzetet. Ha már a sors ily rettenetes felelősséget rótt rá, legalább legyen ereje bevégezni feladatát. Végignézett a megmaradottakon, s néhány szóval, halk hangon kijelentette, hogy mindenben számíthatnak rá.

Dick mindenekelőtt és teljes komolysággal vette számba saját képességeit.

Bizonyos, hogy tud majd bánni - Tom és társai segítségével - a vitorlákkal, csak éppen elméleti tudása túl kezdetleges még ahhoz, hogy a szükséges számításokat is el tudja végezni.

Ha négy vagy öt esztendeje lett volna a tanulásra, nem kétséges, hogy minden követelménynek, melyet valódi tengerésszel szemben támaszt a sors, könnyűszerrel megfelelt volna. Akkor kiismerte volna magát a hajózási műszerek között, melyek oly biztosan illettek Hull kapitány kezébe. A szextáns³⁶, a kronométer³⁷, a sebességszámítás, a csillagképek állása: mind hozzátartozott ahhoz, hogy nappal vagy éjszaka pontosan meghatározhassa valaki a hajó

³⁶ Csillagászati műszer, mely két pont szögtávolságának lemérésére szolgál

³⁷ Különlegesen finom szerkezetű óra

helyzetét a végtelen óceánon. Ha mindehhez értett volna, úgy a csillagos ég lett volna a hajó számára a legmegbízhatóbb, legpontosabb kalauz, az a csillagos ég, melyen úgy mozognak a csillagok, akár a mutatók a tökéletes órán, melyet semmi sem tud kizökkenteni hajszálpontos munkájából. Ez a csillagos ég neki mutatta volna az időt és a távolságot, és a csillagászati megfigyelések alapján ő is - akárcsak Hull kapitány - meg tudta volna határozni a hajó aznap megtett útját, és ki tudta volna számítani azt a pályát, melyet még meg kell futnia.

Sajnos, mindehhez Dick csak nagyjából értett, mégsem vesztette el lélekjelenlétét.

Weldonné sejtette, mi mehet végbe a fiú lelkében.

- Köszönjük neked, Dick, hogy vállalod - szólt határozottan. - Hull kapitányt nem kelthetjük életre, és egész legénysége is odaveszett vele együtt. A hajó sorsa most a te kezében van. De én bizonyos vagyok benne, hogy révbe vezeted a hajót és vele együtt minket is.

- Mindent elkövetek, asszonyom, azért, hogy így legyen.

- Azt hiszem, hogy Tomra és társaira mindenben bizonyosan számíthatsz.

- Tudom, asszonyom, és mindent meg is fogok tenni annak érdekében, hogy a mesterséget mielőbb elsajátítsák... Ha szép az idő, nem nehéz az egész... Ha pedig vihar jön, akkor verekedni fogunk... s legyőzzük. Aztán mindannyian épségben megérkeznek majd, ön is és a kis Jack is... ez egészen bizonyos, asszonyom.

- Mondd, Dick, tudod egyáltalán, hogy hol vagyunk most? - kérdezte az asszony.

- Ezt nem nehéz tudnom, hiszen tegnap este Hull kapitány már megjelölte a térképen a pontos helyet.

- És meg is tudod tartani a helyes irányt?

- Azt hiszem, igen. A hajó orrát állandóan az amerikai szárazföld felé kell fordítani: ez keleti irányban van.

- Látod, Dick - folytatta Weldonné -, ez a szerencsétlenség megváltoztatta eredeti terveinket. Ne is beszéljünk többé arról, hogy Valparaísoba megyünk. Az amerikai szárazföld legközelebbi pontján kell keresnünk az első kikötőt.

- Egészen bizonyosan odaérünk, asszonyom, ne féljen semmitől. Az amerikai partok mélyen délre nyúlnak le, lehetetlen elkerülnünk őket.

- Merre fekszenek?

- Errefelé... - mutatta Dick kinyújtott karja a keleti irányt, melyet az iránytűvel pontosan megállapíthatott.

- Hogy Valparaísoba érünk-e vagy máshová, az nekünk most mindegy. Az a fő, hogy biztos kikötőbe érjünk valahol.

- Ez nem kétséges, asszonyom. Biztos partra teszem mindannyiukat. De azért még mindig nem adtam fel a reményt, hogy ha kicsit közelebb leszünk a szárazföldhöz, találkozunk valami parti hajóval. Érzi, asszonyom, hogyan erősödik az északi szél? Bárcsak így tartana... úgy egyszerre meggyorsulna a hajó járása. Ha ez sikerül, kibontjuk az összes vitorlákat.

Dick úgy beszélt, mint a jó tengerész, aki ismeri hajója kitűnő tulajdonságait. Most már menni készült a kormányosfülke felé, hogy társait kissé hozzászoktassa a vitorlákhoz. Távozása előtt Weldonné újból a lelkére kötötte, hogy mindenekelőtt a *Pilgrim* tartózkodási helyét állapítsa meg.

Dick bement a kapitány kabinjába, ahol az előző este óta kiterítve feküdt a tenger térképe. Meg akarta mutatni Weldonénak, hogy a hajó a 43. szélességi fok 35. percénél s a 164. hosszúsági fok 13. percénél lehet, annál inkább, mert az eltelt nap alatt a *Pilgrim* alig változtatta földrajzi helyzetét.

Weldonné rákönyökölt az asztalra, s nézte a térképet, melynek jobb oldalán barna foltként húzódik az amerikai földrész. Erre a térképre Dél-Amerika partjait vázolták fel, a Hoorn-foktól egészen Kolumbiáig. Ha valaki csak a térképet nézte, azt hitte, hogy mi sem könnyebb, mint az amerikai szárazföld felé vezetni a vitorlást. De ha valaki úgy élt az óceán világában, mint ők, egyszeriben másként kellett felfognia ezt a feladatot. Ez a csalódás nem ritka dolog azoknál, akik nincsenek tisztában a tengeri térképek fokbeosztásával. Így volt ez Weldonné esetében is, aki szinte már maga előtt látta a szárazföldet, mely oly szép színekkel integetett felé a térképről.

De a valóságban a *Pilgrim* a térképen ábrázolt óceánhoz képest olyan parányi volt, mint a mikroszkópon keresztül látható egysejtű: a valóságban a hajó beleveszett az óceán kifürkészhetetlen végtelenségébe.

Dick Sand nem esett ilyen csalóka ábrándba. Nagyon jól tudta, milyen szörnyű messzeség választja el a szárazföldtől, sok száz mérföld sem elégséges ahhoz, hogy lemérje ezt a távolságot. De ő felelősséget vállalt; felnőtté lett felelősségének súlya alatt.

Elkövetkezett az első parancs kiadásának pillanata. Fel kellett használni az erősödő északnyugati szelet. Az eddig kedvezőtlen széljárás megfordult, a lassan felhősödő ég azt a reményt kelthette bennük, hogy ez a légáramlás most már egy ideig ki fog tartani.

Dick Sand magához hívatta Tomot és társait.

- Barátaim, nincs más hajószemélyzetünk, csak ti. A segítségetek nélkül nem mehetek semmire. Nem vagytok tengerészek, de erős a karotok. Segítsetek a *Pilgrim*nek, s akkor sikerülni fog azt biztos révbe vezetni. Ez most minden reményünk.

- Dick úr - válaszolta Tom -, mostantól kezdve a matrózai vagyunk. A jóakaraton bizonyosan nem fog múlni. Kérem, parancsoljon, és mi mindent megteszünk, amire csak képesek vagyunk.

- Helyesen mondta, öreg Tom - fordult oda Weldonné.

- Igen... igen... - vette fel Dick a beszéd fonalát - de azért, ha nem okvetlenül szükséges, nem szeretnék változtatni a vitorlák helyzetén. Ami biztos, az biztos, inkább lassabban megyünk, de óvatosabban. A körülmények ezt tanácsolják. Majd én időről időre megmondom, hogy mindegyiktek mit tegyen. Én magam kezelem a kormányt mindaddig, amíg el nem nyom a fáradtság. Azt remélem, hogy egy-egy órai alvás elegendő lesz számomra. Viszont szükséges volna, hogy amíg alszom, valaki helyettesítsen a kormánykeréknél. Tom, meg fogom mutatni, hogyan tájékozódik az ember az iránytű segítségével. Nem valami nehéz dolog ez, és egy kis gyakorlattal könnyű megtartani a helyes irányt.

- Ahogy gondolja, Dick úr - válaszolta az öreg néger.

- Akkor állj mellém a kormányhoz, s amikor érzem, hogy nem bírom tovább, pár órára beállsz a helyemre.

- És én... - szólt közbe a kis Jack - én nem tudnék valamit segíteni?

- De bizonyára - felelte az anyja -, téged is megtanítunk majd a kormányzásra, s amikor te leszel a keréknél, akkor mindig jó lesz a szelünk.

- Bizonyos... anyu... nagyon jó lesz! - tapsolt a gyerek.
- Ahogy édesanyád mondja - szólt mosolyogva Dick -, a jó hajósinas meg tudja fogni a kedvező szelet, érted-e? Ezt minden öreg tengerész tudja.
- Most pedig, barátaim, fordítani kell egyet a vitorlákon. Ne tegyetek mást, csak amit mondok.
- Parancsára - válaszolta Tom -, parancsára, Sand kapitány!

TIZEDIK FEJEZET

A következő négy nap

Dick Sand tehát a *Pilgrim* kapitánya lett, és egyetlen percet sem veszítve kibontotta a hajó összes vitorláit.

Az utasoknak - amint tudjuk - nem lehetett más reményük, mint az, hogy valamiképp mégis elérik az amerikai szárazföldet, akár Valparaíso magasságában, akár máshol. Dick Sand azt tervezte, hogy megállapítja a hajó sebességét és irányát, s ebből vonja majd le a szükséges következtetéseket. Elegendőnek látszott, ha naponta megjelöli a tengeri térképen a megtett utat, melyet a sebességmérő és az iránytű segítségével számít ki. A fedélzeten levő sebességmérő bevált műszer volt annak megállapítására, hogy meghatározott idő alatt mekkora távolságot tud befutni a hajó. Ezt a szerkezetet elég könnyű volt kiismerni, a négerék is hamar belejöttek a kezelésébe.

Így már csak egy tényező maradt, amely tévedésre vezethetett: a tengeráramlatok. Ahhoz azonban, hogy az áramlatokból adódó hibát ki lehessen küszöbölni, feltétlenül csillagászati számításokhoz kellett volna folyamodni. De ezek a képletek már kívül estek a fiatal hajósinas ismeretkörén.

Dick Sand eleinte arra gondolt, hogy a *Pilgrim*et visszakormányozza Új-Zélandba. Így az átkelés kevésbé lenne hosszú, s talán erre is határozta volna el magát, ha az eddig oly kedvezőtlen széláramlat, szinte a kívánságukra, meg nem fordul. Így okosabbnak látszott, ha a hajót mégis Amerika felé irányítják.

Az északnyugati szél kitartónak látszott, és úgy tűnt, hogy tovább erősödik. A *Pilgrim* azonnal fel tudta használni a kedvező fuvallatokat.

A *Pilgrim*hez hasonló vitorlás vadászhajók előárbocán rendszerint négyszögletes vitorla feszül. A főárbocon ezzel szemben csak egy nagy trapézvitorla és egy csúcsvitorla kap helyet. Szükség esetén a két árboc között kifeszített köteleken még fel lehet húzni egy „emeletet” háromszögletű vitorlákból. Végül a hajó farán levő kisárbocon is három vitorlácska lengedezhet. A főárboc nagyvitorláját, a háromszögletű vitorlákat, valamint a csúcsvitorlát aránylag könnyű változtatni; ezeket a fedélzetről lehet irányítani anélkül, hogy fel kellene kúszni az árbocokra, minthogy nincsenek szorosan a keresztrudakra rögzítve.

Ezzel szemben az előárboc vitorláit jóval nehezebb kezelni, mert ezeket a magasból kell irányítani, felkúszva az árbockosárba, ami a gyakorlott tengerész ügyességét is próbára teszi. Ide a kötél szerkezeten át lehet csak feljutni, egy kézzel fogózkodva az ingatag kötélben, míg a másik kéz a csomókat igazgatja. Valóban nem veszélytelen vállalkozás ez az olyan ember számára, aki nem szokta meg a mesterséget. A kötél kilengése, a hajó ingása, a vitorlák csapkodása az egyre erősödő szélben könnyen lesodorhatja onnét a tapasztalatlant. Nem csoda hát, hogy első pillantásra Tom és társai merész vállalkozásnak tekintették feladatukat.

Szerencsére a szél csak mérsékelt erővel fújt, s a tenger is szelíd maradt: a kötélhágcsó lengése s az árboc ingadozása még egészen elviselhető volt.

Amikor Dick, Hull kapitány jeladására, a katasztrófa helyére irányította a hajót, a *Pilgrim*nek csak az előárbocán és a kisárbocon voltak kibontva a vásznai. Ahhoz, hogy most befogják az élénkülő szelet, a többi vitorlát is ki kellett engedni. Tom és társai derekasán segítettek ebben a műveletben. Elsőnek a kötélben függő háromszögű vitorlák kerültek sorra.

A következő feladat az volt, hogy a még hátralevő vásznakat is felhasználják.

- Csináljátok úgy, barátaim - mondta Dick -, ahogy mutatom, s meglátjátok, minden jól fog menni.

Sand kapitány kezében volt a kormánykerék.

- Tom - kiáltotta harsányan -, lazítsd a kötelet! Mi az? Nem érted?... Csomózd ki... te, Bat, ugyanúgy, keményen... mereven... húzzátok... erősen!

- Jól megy? - kérdezte Bat.

- Igen... jól van... most te, Hercules... most minden erőddel... belefeküdni...

Ez a parancs kissé túlzott volt, az óriás erejére nem számítottak, s így inkább rombolt, mint oldozott.

- Ne olyan erősen, Hercules... hiszen kiteped az árbocrudat!

- Pedig alig nyúltam hozzá, uram.

- Hát akkor csak simogasd inkább... elég lesz... Most... engedjétek el... kössétek ki... - Lassú mozgással forogni kezdett az előárboc nagyvitorlája; a szél belekapott, s már duzzadt is az erősödő széláramban. A hajó sebessége észrevehetően megnövekedett. Most aztán a főárbocra kerülhetett a sor. Újból összehívta a feketéket.

- Nagyon jól csináljátok, barátaim. Most hozzákezdhetünk a főárbochoz. De ügyelni, Hercules... semmit sem szabad összetörnöd!

- Megpróbálom - válaszolta csendesen az óriás.

A második gyakorlat is egészen jól sikerült. A nagyvitorlát is kibontották, s ez még jobban hozzájárult a sebesség növeléséhez. Most került sor a csúcsvitorlára. Nem kellett ehhez más, mint jó erősen belekapaszkodni a felhúzókötelzetbe, s lebontani a vásznat. De Hercules és barátja, Acteon, nagyon súlyosak voltak, és mert még a kis Jack is csatlakozott hozzájuk, alig kapaszkodtak bele a kötélbe, az máris elszakadt.

Mind a hárman hanyatt estek; szerencsére nem történt semmi baj, sőt Jack pompásnak találta a játékot.

- Nem tesz semmit... csomózzátok össze ideiglenesen, s most szelídebben húzzátok.

Az egész művelet Dick szeme előtt pergett le, anélkül, hogy elhagyta volna a kormánykereket. A *Pilgrim* most már gyorsan siklott kelet felé, és nem kellett más, mint hogy megőrizze ezt az irányt. Semmi sem tűnik fel könnyebbnek, mint egy ilyen vitorlaművelet, ha a szél nem túl erős, és hagyja befogni magát.

- Egészen jó matrózok lesztek, mire átkerültök a vízre - dicsérte őket Dick Sand.

- Mindent megteszünk, amit lehet, Sand kapitány - válaszolta Tom.

Weldonné sem takarékoskodott a dicsérettel. Ebből aztán bőven kijutott Jacknek is, hiszen neki is jelentős része volt a sikeres vitorlabontásban.

- Jack úrfi - mondta Hercules mosolyogva -, azt hiszem, maga szakította el a kötelet. Micsoda tenyere van!... Bizonyos, hogy maga nélkül nem sikerült volna így a végére jutni a dolognak.

Jack persze dagadó büszkeséggel szorította meg hatalmas, új barátja kezét.

Ám a *Pilgrim* vitorlái még nem voltak mind kifeszítve: hiányoztak a magasban levő vásznak, melyekre feltétlenül szükség van olyankor, ha a szél ereje növekszik. Dick el volt tökélve, hogy ezeket is kibontja, s így a legnagyobb mértékben fokozza a vitorlás sebességét.

Ez a vitorlaművelet jóval nehezebb volt az eddigiéknél: fel kellett mászni az árbockosárhoz, s Dick arra gondolt, hogy saját maga kúszik fel oda inkább, mintsem hogy valakit esetleg feláldozzon a hevenyészett legénységből.

Odahívta Tomot, kezébe adta a kormánykereket, megmutatta, miként irányíthatja a hajót. Aztán felállította a kötelek mellé Herculest, Batot, Acteont és Austint, majd ő maga gyorsan kúszni kezdett felfelé az árbocon. Az eddigi hajósinasnak csak játék volt felmászni a kötélzeten, elérni az árbockosárhoz, megkezdeni a vitorlák szétbontását. Így kúszott fel a legmagasabb vitorlarészekig, majd elvégezve munkáját, gyors mozdulatokkal visszaereszkedett a fedélzetre.

Most aztán az összes árbocok vitorlái vígan lengedeztek. Így a nagy műveletet befejezettnek lehetett tekinteni. Hercules sem rombolt össze semmit, kivételesen.

A *Pilgrim* most már kibontotta összes vitorláit, és azok vígan dagadoztak a szélben. Bizonyos, hogy Dick Sand az előárboc kisvitorláival még megerősíthette volna hajója vitorlázatát, ez azonban az adott körülmények között igen nehéz vállalkozásnak látszott, minthogy hirtelen szélroham esetén nem tudták volna megfelelő gyorsasággal visszagöngyölni őket. Az ifjú tengerész tehát beírte azzal, amit nehéz helyzetében aránylag könnyen elérhetett.

Tomot leváltotta a kormánykeréknél, s ő maga állt be a helyébe.

A légáram erősödött, a hajó szinte repült; hosszú, egyenes ezüstcsíkot hagyott maga után az olajos csillámlású vízen.

- Azt hiszem, asszonyom - mondta Dick -, hogy most már jó úton vagyunk. Csak megmaradna ez a széljárás.

Weldonné kissé megnyugodva szorította meg a fiatal fiú kezét. Annyira kimerítették az utolsó órák megpróbáltatásai, hogy most visszahúzódott kabinjába, s ájuláshoz hasonló álomba merült.

Az újdonsült hajólegénység persze fennmaradt a fedélzeten, s minden igyekezetével azon volt, hogy minél hívebben teljesítse a kapitány parancsait. Egyelőre azonban - a változatlan szélirány mellett - semmit sem kellett igazítani a vitorlákon.

Azt kérdezhetnénk most, mit is csinált e gondterhes órákban Benedek bácsi.

Derék tudósunk nagyítóüveggel a kezében hevert a fedélzeten, és izgatottan tanulmányozott egy férget, amelyet csak nemrég fedezett fel a deszkák között, a konyha környékén. De - hogy pontosak legyünk - éppen akkor érkezett oda, amikor Negro, a szakács eltaposni készült a bogarat. Emiatt persze Benedek bácsi élénk haragra gerjedt. Mondanunk sem kell, a szakács keveset törődött tudósunk haragjával.

Vajon Benedek bácsi tisztában volt-e mindazzal, ami a hajó körül történt, a végzetes cetvadászat kezdete és tragikus vége óta? Ez nem kétséges, hiszen ő is a fedélzeten volt, amikor a *Pilgrim* a véres események színhelyére érkezett. A vadászdereglye legénysége ott pusztult el a szeme előtt.

Nem mondhatnánk határozottan, hogy a szerencsétlenség nem érintette. Abban sem szabad kételkednünk, hogy őt is aggodalommal töltötte el Weldonnénak s így saját magának jövő sorsa. Igyekezett is megnyugtatni rokonát, miközben részvételt szorongatta a kezét, s ezt hajtogatta: „Ne féljen... ne féljen... hiszen én is itt vagyok, én is vigyázok...”

Utána, mint aki rendbe kívánja szedni gondolatait, hogy komoly tevékenységbe fogjon, vissza akart vonulni kabinjába, ám útközben találkozott az ízeltlábúak ritka és sajátos példányával, s

egyszeriben elfelejtett mindent, ami a közös balsorsra s a *Pilgrim* kétséges jövődjére utalt. Nem kevesebb figyelemmel és odaadással kezdte tanulmányozni zsákmányát, mintha a csúf féreg helyett legalábbis egy arany scarabeus³⁸ hevert volna nagyítóüvege előtt.

A fedélzeten megszokott ütemmel pergett az élet, annak ellenére, hogy a kedélyeken eltörölhetetlen nyomot hagytak az események.

Dick arra használta fel az aránylag csendes órákat, hogy minden eshetőségre felkészüljön. A feketék igyekeztek ellesni a parancsait, s így minden reménye meglehetett rá, hogy valahogy kikerülnek majd a bajból.

Negoro többé nem tett kísérletet, hogy kivonja magát Dick parancsai alól. Úgy látszott, mintha hallgatólagosan ő is csatlakozott volna a többiek elhatározásához. Egész nap a szűk konyhában foglalatzkodott, úgyszólván nem is látták. Ennek ellenére Dick elhatározta, hogy a legkisebb ellenállási kísérlete esetén vásra vereti, s leviteti a hajó fenekére. Hercules egy pillanatig sem habozott volna, hogy a parancsnok intésére nyakon ragadja a szakácsot. Ebben az esetben Nan helyettesítette volna konyhaművészetében a pórut járt Negorót. Lehet, hogy Negoro megsejtette mindezt, és ezért igyekezett elkerülni minden olyan összetűzést, mely helyzetét megnehezítette volna.

A szél egyformán fúj, nem volt szükség semmi változásra a *Pilgrim* vitorláinál. Kitűnő vászna, az árbocok jó állapota s vasalásainak ereje remélni engedte, hogy élénkebb széláramlattal is megküzd ugyanilyen vitorlaállás mellett.

A nyílt tengeren vitorlázó hajókon, az esetleges éjszakai viharra felkészülve, rendszerint esténként szokták változtatni a vásznak elhelyezését. Ám Dick a jelen körülmények között, alkalmi legénységével, nem sokat kísérletezhetett. Az éjszaka csendesnek ígérkezett, s Dick úgy határozott, hogy az egész időt ott tölti a kormánykerék mellett. Most gyorsabban haladtak előre. Dick minden vágya az volt, hogy hajók által járt vizekre jusson végre.

Mint mondtuk, a delejtű és a sebességmérő volt az a két műszer, mellyel Dick megállapíthatta a *Pilgrim* sebességét és irányát. Ezen a napon minden fél órában kivetette a sebességmérőt, és feljegyezte a műszer jelzéseit.

Íránytűből kettő is volt a hajón. Az egyik a kormánykerék felett, a kormányos szeme ügyében volt elhelyezve. Ezt a delejtűt éjjel két lámpácska világította meg, s így a kormányos minden pillanatban leolvashatta róla az irányt, melyet a hajó követ.

A másik iránytű a kapitány fülkéjében függött. Így aztán a parancsnok bármikor ellenőrizhette - anélkül, hogy kabinját elhagyta volna -, vajon a kormányos a kiadott parancsnak megfelelően kormányozza-e a hajót. Így azonnal észrevehette például, ha a kormányost elnyomta az álom, vagy valamilyen más okból elengedte a kormánykereket.

Egyébként minden hosszújratú hajón legalább két iránytű található, mint ahogy legalább két kronométerre van szükségük. Gyakran előfordul, hogy egyiket a másikkal egybevetik, s így igyekeznek rájönni az eltérésekre. A *Pilgrim* kellő módon el volt hát látva a legszükségesebb hajóműszerekkel, és érthető, ha Dick lelkére kötötte embereinek, hogy úgy vigyázzanak mind a két delejtűre, mint a szemük fényére.

A február 12-éről 13-ára virradó éjszakán, amikor éppen az egykori hajósinas állt a kormánykeréknél, sajnálatos és különös esemény történt. A kabinban levő iránytű, melyet rézkarikával

³⁸ Élénk színekben pompázó, több szarvú, fedeles szárnyú rovar. A cserebogár és az orrszarvúbogár rokona. Az ókorban az egyiptomiak szent állata volt

egy szögbe akasztottak, érthetetlen módon a padlóra zuhant. Csak másnap reggel vették észre. Nem is tudták maguknak megmagyarázni, hogyan volt ez lehetséges. Valószínűleg lassanként rágta meg a karikát a tengeri levegő, s minthogy a tenger erősen hullámzott az éjjel, bizonyára a hajó imbolygása adta meg neki az utolsó lökést. Akárhogyan is volt, az iránytű annyira megrongálódott, hogy kijavítására gondolni sem lehetett többé.

Dicket persze súlyosan érintette a dolog. Most már csak a kormányos iránytűjére támaszkodhatott. Éppen ezért minden lehető megtett, hogy a megmaradt, pótolhatatlan műszer épességét biztosítsa hasonló balesetek ellen.

Parancsnoksága óta ez volt az első kellemetlen esemény a *Pilgrimen*. Dick higgadtságát látva, Weldonné is megnyugodott. A fiatal kapitány - ahogy ezt már ő maga beosztotta - az éjszakákat a kormánykerék mellett töltötte; nappal öt-hat órát aludt, ami ilyen fiatal és egészséges embernél elegendőnek ígérkezett. Míg aludt, Tom vagy fia, Bat helyettesítette a kormánykeréknél. Az újdonsült legénység közül ők voltak azok, akik Dick felügyelete mellett mindjobban elsajátították a kormányosmesterség apró fogásait.

Dick közben sokat beszélgetett Weldonnéval, és az okos, tapasztalt asszony józan tanácsai rendkívül hasznosak voltak számára. Naponta megmutatta a térképen gazdája feleségének a már megtett utat. Számításaiban mindig a hajó sebességét és irányát vette mértékadóul.

- Bizonyos vagyok, asszonyom, hogy ilyen jó szél mellett hamar elérjük a dél-amerikai partokat. Nem szeretnék kérkedni, de meg vagyok győződve róla, hogy az első szárazföld, amit megpillantunk, nem lesz messze Valparaísótól.

Miért kételkedett volna Weldonné abban, hogy a térképen jelzett irány megfelel a valóságnak, hiszen az északnyugati széláramlat a dél-amerikai partok felé vitte a hajót. De azért elég messze fekszik ez a szárazföld, és amíg odaérnek, ezer veszély leselkedhetik rájuk: megváltozhat a tenger és a szél járása.

Jack azonban, aki, mint minden gyerek, hamarosan megnyugodott, s újból elővette megszokott játékait, elégedetlen volt a helyzettel, minthogy Dick barátjának alig maradt az ő számára ideje. Igaz, anyja figyelmeztetésére - aki megértette vele, mennyire megváltozott Dick szerepe a hajón - ő sem nagyon merte zavarni „Sand kapitány”-t.

A feketék közül Tom töltötte be a vitorlamester szerepét, s társai már csak szokásból is engedelmeskedtek neki. Míg Dick aludt, ő vette át a parancsnokságot Battal és Austinnal együtt, amikor meg Dick lépett a kormánykerékhez, Hercules és Acteon vette át az őrséget.

A tenger elhagyottnak látszott, az ifjú kapitány mégis szigorú ügyeletet tartott minden éjszaka. Mihelyt sötétedett, kiakasztották a hajó jobb és bal oldalára az előírászerű vörös és zöld hajólámpásokat.

Mégis ezeken az éjszakákon Dick néha úgy érezte, hogy ellenállhatatlan fáradtság nehezedik szempilláira. Keze görcsösen markolta a kormánykereket, s inkább ösztönösen, mint tudatosan végezte feladatát.

Így volt a 13-áról 14-ére virradó éjszakán is. Dicket olyan kimerültség lepte meg, hogy éjszaka közepén kénytelen volt Tomnak átadni a kormányrudat.

Az eget sűrű felhőzet fedte, és ez a felhőzet egyre lejjebb ereszkedett. Áthatolhatatlanná vált a sötétség; lehetetlen volt megkülönböztetni az előárboc vitorláit. A fedélzeten Hercules és Acteon látták el éppen az őrszolgálatot.

A kormányosfülke lámpásának tompa fénye halványan világította meg a kormánykerék szerkezetét. A hajólámpák csak kétoldalt világítottak, úgyhogy a fedélzet teljes sötétségbe borult.

Hajnali három felé olyan révület vett erőt az öreg Tomon, amely már inkább mély álomhoz hasonlított. Szeme, mely szinte odatapadt a kormánykerékhez, lassan homályosodni kezdett, mintha egyszerre elvesztette volna az eszméletét, s delejes álomba merült volna.

Nemcsak hogy nem látott semmit, de ebben az állapotban, talán még azt sem érezte volna meg, ha tűszúrás éri.

Hogyan vehette volna hát észre azt a sötét árnyat, mely végigsuhant a hajóhídon?

Negoro volt.

A szakács lassan előrekúszott, s a kormányosfülke alján nehéz tárgyat helyezett el. Aztán különös pillantást vetett a megvilágított delejtűre, majd nesztelenül, mint ahogy jött, visszasurrant.

Miért is nem találták meg másnap, akár Dick, akár a társai, a kormányosfülke aljára rejtett tárgyat, hogy eltávolíthassák?

Ez a súlyos darab vasból volt, vagyis alkalmas arra, hogy kimozdítsa természetes helyzetéből az iránytűt. Az északi irányba mutató tű a vasdarab hatására északkeleti irányba fordult, még-hozzá nagyon is jelentős mértékben.

Nem sokkal ezután Tom magához tért mély révületéből. Szeme ösztönösen tapadt az iránytűre... Hirtelen arra eszmélt, hogy a *Pilgrim* nem a kellő irányban halad.

Mit tehetett volna mást, mint hogy egy éles fordulattal abba az irányba tereli a hajó orrát, melyet az iránytű keletnek jelzett.

De a műszer mesterséges elhajlását tekintetbe véve, a *Pilgrim* a menetirány megváltoztatásával a valóságban délkeleti irányba fordult.

A hajó, melynek vitorláiba belekapott a kedvező szél, negyvenöt fokos szögben tért el kijelölt céljától.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

A vihar

A végzetes éjszakát követő héten, február 14-től 21-ig, semmi nevezetes esemény nem történt a *Pilgrim* fedélzetén. Majdnem állandó északnyugati széllel futottak, mely derekasan belekapott a hajó vitorláiba. Az átlagos sebesség - körülbelül hatvan mérföld huszonnégy óra alatt - megfelelt azoknak a kívánalmaknak, amiket egy bálnavadáshajóval szemben általában támasztani szoktak.

Dick Sand szerint hajójuk a tengerjáró hajók által használt óceáni övezethez közeledett. Így még mindig remélhette, hogy valamelyikkel találkozik, s átköltöztetheti utasait egy gőzös fedélzetére, s ugyanakkor kikölcsonőzhet onnan néhány matrózt s talán egy hajóstisztet is. De bármennyire is vizsgálta a látóhatárt, hajó körvonalai egyszer sem kerültek távcsöve elé.

Ez a körülmény magára vonta Dick figyelmét. Három éven keresztül többször is átkelt az óceánnak ezen a részén, s ritkán fordult elő, hogy ne találkozott volna angol vagy amerikai hajókkal, melyek a Hoorn-fok felől igyekeztek az Egyenlítő felé.

Csak azt nem tudta Dick, hogy a *Pilgrim* már sokkal délebbre vitorlázik, mint ahogy ezt bárki sejthetné.

Ennek kétféle oka volt:

Az egyik az, hogy a tengeráramok az óceán e szakaszán rendkívül erőteljesek és gyorsak, s a volt hajósinas igazán nem tudhatta, hogy ezek az áramlatok eredeti útirányából kilendítik a hajót.

A jelentősebb ok a meghamisított delejtű volt, melynek elhajlását a második iránytű elpusztulása után Dick képtelen volt ellenőrizni. Így történt, hogy keleti irány helyett délkeletnek tartott a hajó. Az iránytű szüntelen szeme előtt volt, a sebességmérő műszert időről időre kivetették. E két szerkezet segítségével - úgy hitte - nagyjából mindig meg tudja állapítani a *Pilgrim* helyzetét a végtelen vizeken. De elégséges-e ez?

A volt hajósinas igyekezett megnyugtatni Weldonét, akiben éledezni kezdtek a kétségek.

- Meg fogunk érkezni, asszonyom, nemsokára a dél-amerikai partoknál leszünk... mindegy, hol érünk partot, de bizonyos, hogy odaérünk.

- Nem is kételkedem, Dick.

- Sokkal nyugodtabb lennék, asszonyom, ha önök nem lennének a fedélzeten, ha csak magunkért kellene aggódnom; de így is sikerül majd.

- De ha én és Jack, Benedek bácsi és Nan nem lennénk a hajón, s ha a *Waldeck* roncsáról nem kerültek volna ide a feketék, úgy a *Pilgrimen* csak te és Negoro maradtatok volna. Istenem, mi is történt volna veled, ha egyedül maradsz ezzel a gonosz tekintetű emberrel!

- Akkor nem lett volna más út számomra, mint hogy mindjárt ártalmatlanná tegyem Negorót.

- Egyedül?

- Egyedül...

Olyan szilárdság sugárzott a szavaiból, hogy Weldoné szíve megtelt reménnyel. És mégis, valahányszor csak fiára, a kis Jackre tekintett, nyugtalanság kerítette hatalmába. Ha a nő nem

is akarta mutatni, milyen aggodalmat visel az anya, mégsem tudott ellene tenni, hogy titkos szorongás ne fojtogassa a szívét.

Dick nem haladt ugyan túl messze a tengerészeti tudományokban, mégis kifejlődött benne a vérbeli tengerész második természete, mely előre „megérzi” az idő változását. A felhőzet alakulása, a légsúlymérő süllyedése elegendő figyelmeztetés volt számára. Hull kapitány, aki kitűnő időjós hírében állt, megtanította arra, hogyan olvasson e nagyszerű műszerről, melynek jelzései meglehetősen biztosak.

Február 20-a volt, s a barométer kilengései már gondot okoztak az ifjú kapitánynak. A süllyedés állandó és folyamatos volt, ami esőre engedett következtetni, de minthogy az eső még váratott magára, Dick arra számított, hogy hosszabb, viharos időszak elé néznek.

Lássuk csak röviden, mi mindent lehet leolvasni a barométerről:

1. Ha tartós szép idő után a barométer hirtelen és állandóan zuhanni kezd, bizonyos, hogy esni fog; ha a szép idő tartós volt, akkor a higanyoszlop három-négy napon át is süllyedhet a barométer csövében, mielőtt észre lehetne venni valamilyen változást a légköri viszonyokban. Minél hosszabb idő telik el azonban a barométer jelzése és az eső megindulása között, annál huzamosabb lesz az esős időszak.
2. Ha - ezzel szemben - tartós esős idő után a barométer újból lassan, de egyenletesen emelkedni kezd, egészen bizonyos, hogy küszöbön áll az időváltozás, és a jó idő annál tartósabb lesz, minél tovább váratott magára a barométer jelzése után.
3. A fenti két esetben viszont, ha az időváltozás azonnal követi a higanyoszlop mozgását, a változás rövid életű lesz.
4. Ha a barométer lassan, folyamatosan emelkedik két, három vagy még több napon keresztül, ez jó időt jelent - még ha az eső nem is állt el ez alatt a három nap alatt-, és megfordítva: ha azonban az eső ellenére a légsúlymérő két vagy több napon át emelkedik, de mihelyt beköszönt a szép idő, újból süllyedni kezd - ez azt jelenti, hogy a szép idő igen rövid életűnek ígérkezik, és megfordítva.
5. Tavasszal és ősszel a barométer hirtelen zuhanása szelet jósol. Ha ez nyáron, nagy melegben következik be - vihart jelent. Télen, bizonyos ideig tartó fagy után, a barométer gyors esése a szél változását jelzi olvadással és esővel; ám ha a fagy már bizonyos ideje tart, s akkor emelkedik a higanyoszlop, ez havat jósol.
6. A légsúlymérő egymást követő gyors ingadozásából nem szabad arra következtetni, hogy huzamosabb ideig tartó száraz vagy esős idő következik. Csak az mutat ilyen változások bekövetkezésére, ha a higanyoszlop lassan és kitartóan süllyed.
7. Ha ősz vége felé - hosszabb ideje tartó esős és szeles idő után - a barométer emelkedik, az északi szelet és közeledő fagyot jelez.

Ezeket az általános következtetéseket lehet levonni e rendkívül értékes műszer jelzéseiből.

Mindezt jól ismerte Dick Sand, hiszen tengerészéletének változó körülményei közt saját tapasztalataiból is rájött sok mindenre: megedződött, minden eshetőségre készen állt.

Minthogy az esővel a szél is erősödik, meg kellett tennie azokat az óvintézkedéseket, amelyek kitartó széláramlás esetén elengedhetetlenek. Felül kellett vizsgálnia a vitorlák állapotát is, mert sem ezeket, sem az árbocokat nem akarta veszélynek kitenni.

A várható viharos időszak miatt tanácsos volt csökkenteni a vitorlázatot, sőt arra is lehetett számítani, hogy majd az árbocokat is le kell eresztetni.

Ez a művelet bizony nem valami könnyű - különösen ha még kevéssé képzett legénységgel kell azt végrehajtani. Ám nem volt mód a habozásra, s valóban senki nem is gondolt arra, hogy habozzék.

Dick Sand - Battal és Austinnal együtt - felmászott az előárboc kötélzetéhez, és bizony jókora fáradsággal sikerült csak rögzítenie a sudárvitorlát. Ha talán kevéssé lett volna fenyegető az idő, fenn hagyta volna az árbocon a két elővitorlát, azonban számolnia kellett azzal, hogy valószínűleg le kell engednie az árbocot, sőt talán egyenesen ki is kell kapcsolni a használatból, ezért leszerelte a két vitorlafát, és leeresztette a fedélzetre. Hiszen egészen természetes, hogy amikor a szél ereje kibontakozik, nemcsak a vitorlázatot kell csökkenteni, hanem az árbocokon is könnyíteni kell. Nagy könnyebbség a viharos habokon táncoló hajó számára, ha az orkán nem kap bele a kötélzetbe. Dick és kevéssé gyakorlott társai nekikezdték a fáradságos műveletnek, melynek első része - az elővitorlák bevonása s a kötélsonon levő vásznak lazítása - két teljes órát igényelt. Most újból megismételték az eredeti műveletet, csakhogy ez alkalommal már erősödő szélben, félelmetesen csapkodó vitorlákat kellett rögzíteniük. Nem minden veszélytől mentes művelet volt ez, de végül sikerült, és a vitorlás láthatólag megkönnyebbülve siklott tovább a tajtékosodó tengeren.

A *Pilgrim* most az „erős szél” jelzésének megfelelő vitorlázattal várhatta be a változásokat.

A következő három nap alatt, azaz február 20-, 21- és 22-én az idő nem sokat romlott. Dick aggódó szeme, mely a barométer ingadozásait követte, csak állandó süllyedést figyelt meg: a légsúlymérő 728 milliméterre esett.

Semmi sem mutatott arra, hogy a műszer rövidesen kedvezőbb idő bekövetkezését fogja jelezni. Az ég súlyos felhőket repített az erős széláramlatban, sűrű köd is jelentkezett időközönként. A homály néha oly erős volt, hogy a napot egészen eltakarta, még a napkeltét s a nap nyugtát sem lehetett kivenni.

Dick egyre nyugtalanabb lett: úgyszólván sohasem hagyta el a parancsnoki hidat, éjszakáit is itt töltötte; elszántsága és bátorsága csak növekedett e baljós órák alatt.

Február 23-án reggeltájt mintha engedett volna kissé a szél, de Dick nem sok reményt fűzött a változáshoz, s igaza is volt, mert délutánra annál élénkebbé vált a légáramlás, s a tenger felszíne is nyugtalanabb lett.

Délután négy óra felé Negro jelent meg a fedélzeten; felsétált egészen a hídig. Dingo nyilván aludt valamelyik szegletben, mert semmi jelét nem adta, hogy észrevette volna a szakácsot.

Negoro mintegy fél óra hosszat némán állt a fedélzeten, mint aki figyeli a látóhatárt.

A hullámok erősödtek, hosszabbak lettek, de még nem csaptak össze. Érezni lehetett, hogy valahol nyugaton nagy vihar dúl, s számolni kellett azzal, hogy az orkán erre a tengerrészre is áterjed.

Negoro tekintete végigfutott a *Pilgrim* körül habzó, viharos tengeren. Majd lassan megfordult, s szeme a borús eget kutatta át.

Valóban, a felhőzet a legnyugtalanítóbb képet mutatta. A párák villámgyorsasággal rohantak végig az égen, s minthogy a magasabban úszó felhők gyorsabb járásúak voltak, mint az alacsonyabbak, arra kellett számítani, hogy a széljárás rövid idő alatt orkánná fajul.

Lehet, hogy Negro olyanfajta ember volt, aki nem ijed meg a saját árnyékától, vagy éppen keveset törődik az idő változásaival, mert semmi külső jelét nem adta nyugtalanságának. Csak gonosz mosoly villant át a szája szélén, mintha a dolgok ilyenforma változásában egyenesen kedvét lelné. Az előárbocra kúszott, ahonnan a legszélesebben át tudta tekinteni a látóhatárt;

úgy nézett, mintha fürkészne vagy keresne valamit a tengerárban. Majd megfordult, s egyetlen szó, egyetlen mozdulat nélkül újból elfoglalta megszokott helyét.

Ennyi aggodalom között a *Pilgrim* utasait csak az a körülmény vigasztalta, hogy a viharos szél iránya nem változott: így a hajónak repülve kellett közelednie az amerikai partokhoz. Ha a heves széljárás nem erősödik viharra, úgy a *Pilgrim* minden nagyobb veszedelem nélkül folytathatja útját, s a komoly feladat csak akkor fog elkövetkezni, amikor partra kell jutniuk az amerikai kontinens ismeretlen szakaszán.

Ez a kérdés régóta foglalkoztatta Dick Sandet. Hogyan is lesz, ha a szárazföld közelébe érnek, és nem mutatkozik révkalauz, aki elkerülteti velük a part veszedelmeit? Mi lesz, ha a rossz idő arra kényszeríti őket, hogy teljesen ismeretlen öbölben vagy kikötőben keressenek menedéket? Hiszen még sohasem volt ezen a partszakaszon, nem ismerheti a kikötésre alkalmas helyeket. Még ugyan elég messzinek látszott az az óra, amikor ezt a kérdést is meg kell oldani, de Dick már most készült arra, hogy ebben is megállja a helyét.

Az alatt a tizenhárom nap alatt, mely február 24-től március 9-ig telt el, a légköri viszonyok csak keveset változtak. Az eget állandóan nehéz felhők borították. Néha - órákra - mintha ellankadt volna a szél, hogy aztán újult erővel támadjon ismét fel. A légsúlymérő is néhány vonallal emelkedett időnként, de kilengése oly kicsiny maradt, hogy ebből az idő gyökeres változására alig lehetett volna következtetni, sem pedig arra, hogy ezentúl engedelmesebb szeleket foghat be vitorláiba a *Pilgrim*. De még a legsoványabb remények is elhalványodtak, mert a barométer állása - átmeneti javulás után - újból aggasztó képet mutatott.

Közben heves viharok nyugtalanították a fiatal kapitányt. Többször is villám csapott le a habokra, néhány csomónyira a hajótól. Hirtelen bő záporok áztatták végig a fedélzetet, s a felcsapó gőz párafelhőbe burkolta a *Pilgrimet*. Ilyenkor kormányosnak és őrszemélyzetnek úgyszólván vakok módjára kellett teljesítenie feladatát: a hajó a kalandos vizek kényére-kedvére bízva haladt előre.

Elképzelhető, hogy a hullámok játékszerévé vált hajó hogyan hanykolódott most a vizeken. Szerencsére Weldonné megszokta a tengerjárást, s így a *Pilgrim* dülöngélése kevéssé viselte meg. Annál erősebben érezte a kis Jack, akinél az anya minden gondoskodása kevés volt ahhoz, hogy az utazást valahogy elviselje. Ami Benedek bácsit illeti, ő csak annyira bágyadt el, mint kedves férgei, melyeknek tanulmányozása betöltötte ideje legjavát.

Még szerencse, hogy Tom és társai keveset szenvedtek a tengeribetegségtől, s így továbbra is segítségére lehettek az egykori hajósinasnak, aki viszont több évi viszontagságos tengerjárás alatt megszokta az óceán változásait.

A hajó, irányát megtartva, csökkentett vitorlázattal haladt, de Dick úgy találta, hogy még tovább kell csökkenteni a vásznak felületét. Másrésztől viszont arra gondolt, hogy azzal veszítene a hajó sebességéből, pedig ha a *Pilgrim* így halad tovább, minden komolyabb veszély nélkül, akkor hamarosan elérhetik a dél-amerikai partokat, melyek már nem lehetnek túlságosan messze. A fiatal kapitány megkettőzte éberségét: figyelte minden jelre, melyből közeledő szárazföldre lehet következtetni. E tekintetben hiába számított volna gyakorlatlan társaira: bármily éles is valakinek a szeme, ha nem szokta meg a tenger világát - főként ködös időben -, nem látja meg a távoli partok még alig derengő körvonalait. Így Dick saját maga vigyázott, s hosszú órákat töltött a hídon, kémelve a ködös messzeséget, de még semmi nyoma sem mutatkozott az amerikai szárazföldnek. Mindez eléggé nyugtalanító volt, s Weldonné, aki néhány szóból megérezte az általános aggodalmát, saját maga is osztotta a fiú szorongását.

Március 9-e volt. Dick szeme aggódva járt a látóhatár peremén, tekintete rávillant az árbocokra, melyek talán már el is fáradtak abban, hogy ilyen megerőltető széljárásban repítsék a hajót.

- Még mindig semmi, Dick? - kérdezte az asszony, amikor a fiú csüggedten leeresztette távcsövét.

- Még semmi, asszonyom. Viszont úgy látom, mintha a horizont kissé feltisztulna az erős szél hatása alatt.

- Szerinted, Dick, az amerikai part már nem lehet, ugye, messze?

- Nem, már nem lehet távol, csak azon csodálkozom, hogy semmi jel sem mutat közeledésére.

- Különös, hiszen a hajónk mindvégig gyorsan haladt.

- Mióta a szél megállapodott északnyugati irányban, azóta szinte repültünk - válaszolta Dick. - Attól a naptól fogva, hogy elvesztettük Hull kapitányt... Ez február 10-én történt, ma március 9-e van. Ez éppen huszonhét nap.

- Azon a napon milyen messze voltunk az amerikai száraz földről?

- Körülbelül 4500 mérföld választott el bennünket tőle, asszonyom.

- Milyen sebességgel halad a hajó, Dick?

- Átlagban napi száznyolcvan mérföldet, mióta ez az uralkodó széljárás. Éppen azért csodálkozom azon, hogy egyetlen hajóval sem találkoztunk - holott ez a tengeri szakasz állandó útvonala az óceánjáróknak.

- Nem lehetséges-e, Dick, hogy tévedsz a hajó sebességében?

- Elképzelhetetlen, asszonyom: hiszen minden fél órában kivetjük a sebességmérőt, s én pontosan feljegyzem az adatokat. Nézze csak meg, most újból vízbe teszem a mérőt, látni fogja, hogy óránként tízmérföldes sebességgel megyünk, ami egy napra átszámítva több mint kétszáz mérföld.

Dick parancsot adott Tomnak a log³⁹ kivetésére, amihez a derék fekete már egészen jól értett.

A sebességmérőt most odahozták, és vízbe merítették. Alig huszonöt látnyi futott le a kötélről, amikor pergése hirtelen ellankadt, ugyanakkor Tom felkiáltott:

- Dick úr, a kötélszakadt!

- Szörnyűség... hiszen akkor elvesztettük a sebességmérőt!

Ez volt a szomorú valóság. A műszert ugyanis jól odakötötték a hajó végéhez, de a közepén szakadt el. De hogyan is történhetett ez, hiszen a fonál, amelyen a log függött, a legfinomabb anyagból készült. Csak úgy magyarázható, hogy a közepén, ahol a szakadás történt, az anyag már nagyon kopott volt. De bizonyos-e, hogy csak ez volt az ok - tűnődött Dick, míg kezében tartotta az elvászott kötélvéget. Ez lehetett-e az ok? - ismételte magában, éledő gyanakodással.

De már semmi sem segíthetett azon, hogy erről a műszerről is örökre le kellett mondaniuk. Dicknek semmiféle szerkezet nem állt többé rendelkezésére, mellyel a hajó sebességét le tudta volna mérni. A hajón most már csak egyetlenegy iránytű volt, s annak a kilengéseit sem tudta ellenőrizni más műszerrel.

³⁹ Angol kifejezés; hajózási műszer a hajó sebességének meghatározására

Weldonné érezte a fiú mély levertségét, ezért nem is szólt neki semmit, hangtalanul és leverten visszament a kabinjába.

Így most már nem állt módjukban megállapítani a sebességet, viszont még mindig figyelemmel kísérhették, hogy a hajó futása nem változik-e.

A következő napon a barométer 716 milliméterre zuhant. Ez arra engedett következtetni, hogy új, még fenyegetőbb szélvihar közeledik.

Elkerülhetetlennek látszott újabb vitorlák bevonása, hogy így megkímélhessék a hajót a veszélytől.

Dick úgy határozott, hogy bevonatja a felső vitorlákat, csak a kis orrvitorlák segítségével hajózik tovább. Hívatta alkalmi legénységét, s hozzáfogtak a nehéz művelethez, melyet kellő tapasztalat híján csak nagyon lassan tudtak elvégezni. Ezzel szemben a vihar nem engedett kíméletet, s a tomboló szél már-már orkánná vált. Dick, Austin, Acteon és Bat másztak fel az előárbocra. Tom ott maradt a kormánykeréknél. Hercules a hídon látta el szolgálatát. Heves küzdelem után sikerült bevonniuk a felsőbb vitorlákat, miközben a derék emberek százszor is kockáztatták, hogy a szélvész egyetlen hibás mozdulatukra lesodorja őket a tengerbe, oly heves volt a kötélzet kilengése. Végre mégis bevégezték a nehéz műveletet, s most már a *Pilgrim* csak az alsó vitorlák segítségével haladt. Mindez azonban - oly heves volt a szél - alig mérsékelte a vitorlás eddigi sebességét.

Tizenkettedikén az idő még komorabbra fordult. Hajnalban Dick aggódó tekintettel olvasta le a műszerről a 709 millimétert.

Délelőtt már valóságos vihar fejlődött ki, s a *Pilgrimet* mentesíteni kellett még megmaradt vitorláitól is.

Dick Sand parancsot adott arra, hogy a még feszülő vásznakat is vonják be, hacsak nem akarják kockáztatni, hogy a szörnyű nyomás szétrepessze őket. De ezt a műveletet már nem tudták időben végrehajtani: a szélroham megrázta a hajót, letépte a vitorlákat. Austin, aki az árbocrúdon állt, hatalmas ütést kapott a vitorlakötéltől, de szerencsére csak könnyebben sebesült meg, s így le tudott ereszkedni a fedélzetre.

Dicket szörnyű félelem gyötörte: nem tudott másra gondolni, csak arra, hogy a *Pilgrim*, ha ezzel az őrző sebességgel közeledik a ködfelhőn túl talán már elterülő partokhoz, áldozata lesz a nyilván felbukkanó szirteknek. Újból előre ment a fedélzetre, végigtekintett a látóhatáron: semmi, de semmi sem engedett következtetni partközeli. Nyomott hangulatban vette át Tomtól a kormánykereket.

Egy perccel később Negoro ment fel a hídra. Mintha kivetkőzött volna önmagából, kinyújtotta karját a végtelen egy pontja felé. Azt mondhatta volna, aki látja, hogy a ködtengerben közeledő partot üdvözlí.

Ajkán újból megjelent az alattomos mosoly, majd megfordult, s szó nélkül visszabújt konyhájába.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A látóhatár

A vihar legveszedelmesebb formájában jelentkezett: kitört az orkán. A szél iránya dél-nyugativá vált; sebessége elérhette a 166 kilométert.

Egyike volt azoknak a szörnyű tengeri viharoknak, melyek partra vetik a lehorgonyzott hajókat, amikor a legbiztosabb parti berendezések sem bírnak ellenállni a pusztító erőnek. Ilyen volt az a forgószél, mely 1825 júliusában elpusztította Guadeloupe⁴⁰ szigetét. A hatalmas viharágúkat is letépte az orkán a talapzatukról. Elképzelhető tehát, milyen könnyű játékszerévé válik egy vitorlás, melyet semmi sem köt a táncoló habokhoz. S mégis könnyed mozgása az egyetlen, melynek menekülését köszönheti. Ha elég erős a bordázata, kibírja a hullámok csapásait. Így volt a *Pilgrim* esetében is.

Néhány perccel utóbb szétszakadoztak a még feszülő vitorlák, a kis árbocot is letörte a szél. Dicknek le kellett mondania arról, az ilyenkor szokásos vitorlaműveletről, mely kis és erős vitorlák forgásával segíti a kormánykerék emberfeletti munkáját.

A *Pilgrim* már vitorlák nélkül futott, de a szél belekapaszkodott a hajótestbe, s így alig mérsékelte szédületes sebességét. Néha valósággal kiemelkedett a hajó a hullámokból, mintha csak a felszínen siklott volna tovább.

Elképzelhető, miként táncolt a vitorlás a szélvész fenyegető nyomása alatt. Attól kellett tartani, hogy valamelyik oldalán a hajótest erős ütést kap, s akkor ezt a nyomást nem bírja elviselni. A hullámhegyek gyorsabban mozogtak, mint a hajó, így félő volt, hogy szétverik a hajó farát, ha nem szalad elég sebesen. Ez minden hajó veszedelme, mely versenyt fut életéért a habokkal.

Hogyan lehetne elhárítani a veszélyt? A *Pilgrim* nem növelhette már sebességét, minthogy egyetlen tenyérnyi vitorlát sem őrzött meg árbocain. Csak a kormányban lehetett bízni, bár ez is tehetetlennek bizonyult az elemi erőkkel szemben.

Dick nem mozdult a kormányrúdtól, melyhez odaláncoltatta magát, nehogy egy hevesen átcsapódó hullám lesodorja. Tom és Bat szintén odakötötték magukat - készen arra, hogy segítsenek. Hercules és Acteon a korlátba kapaszkodva, a hajó orrában örködtek.

Weldonné, a kis Jack, Benedek bácsi és Nan, Dick parancsának engedelmeskedve, kabinjukban maradtak. Weldonné szeretett volna a fedélzeten tartózkodni, de Dick erélyesen szembeszállt vele, mert nem akarta kitenni a veszélynek.

Az összes járatot légmentesen elzárták; remélni lehetett, hogy kitartanak akkor is, ha váratlan víztömeg zúdul rá a hajótestre. Ha beszakítaná az ár, ez végzetes veszélyt jelentene: mindent elöntene a víz s a hajó elsüllyedne. Egyelőre azonban a hajóteher egyensúlyban maradt a hullámjárás minden erejével szemben.

Dick nem is gondolhatott alvásra. Weldonné eléggé aggódott, nem meríti-e ki a fiút túlságosan az emésztő virrasztás. Végül az asszony elérte, hogy Dick mégis néhány órányi pihenőt engedett magának.

De a 13-áról 14-ére virradó éjszakán újabb kellemetlen esemény történt.

⁴⁰ A Kis-Antillák egyik szigete, Közép-Amerikában

Tom és Bat a hajó orrában állt, amikor Negoro, aki csak ritkán vetődött errefelé, feljük közeledett, mintha beszédbe akarna elegyedni a feketékkel. De Tom és társa nem mutattak hajlandóságot arra, hogy feleljenek neki.

Egyszerre egy hullám oly erővel vette hátára a hajót, hogy Negoro lezuhant, s ha a kormányosfülke nem állta volna útját, a tengerbe esik. Tom rémülten felkiáltott; attól félt, hogy az egyetlen féltve őrzött delejtűt valami végzetes baleset éri.

Dick csak a kiáltását hallotta, ahogy felriadt álmából, s felugorva fekhelyéről, a hajó orrához rohant. Negoro közben feltápáskodott, tenyerébe fogva azt a vasdarabot, amelyet ő rejtett el az iránytű alá, s amelyet most hirtelen eltűntetett, mielőtt még Dick megláthatta volna.

Úgy látszik, Negorónak egyszerre az lett a célja, hogy a meghamisított iránytű visszazökkenjen természetes irányába... Igen, mert a dél-nyugatra fordult szelet csak így tudta beiktatni sötét szándékai közé.

- Mi történt? - kérdezte izgatottan a fiatal parancsnok.

- Ez az átkozott szakács majdnem ráesett az iránytűre - felelte Tom.

Tom gyanút táplálva hajolt a műszerre: az iránytűn nem látszott semmiféle sérelem nyoma; a két lámpa megvilágította észak-dél felé hajló szarait.

Az ifjúnak megkönnyebbült a szíve: az egyetlen megmaradt hajóműszer elvesztése végzetes lett volna mindnyájukra.

Amit viszont Dick nem vehetett észre - az a mágnesű irányváltozása volt, hiszen mihelyt a szakács kiemelte az eltérítő vasdarabot, a mágnes újból elfoglalta a Föld delejes pólusainak megfelelő helyét.

Annak ellenére, hogy Negoro zuhanása a véletlen művének látszott, s így aligha lehetett őt ezért felelőssé tenni, a szakács megjelenése ilyen szokatlan órában a hajó orrán elég ok volt arra, hogy Dick figyelme reá terelődjék.

- Mit csinált itt? - kérdezte tőle.

- Hát csak azt, ami nekem tetszik - válaszolta Negoro.

- Ez nem egészen így van! - vágta rá Dick, szinte reszketve a méregtől.

- Csak azt mondtam, semmiféle szabály nem tiltja, hogy kijöjjen sétálni a fedélzetre.

- Figyeljen ide: én csinálom itt a szabályzatot, és én megtiltom, hogy még egyszer ide jöjjön, a hajó elejére.

- Csakugyan? - kérdezte Negoro, s most ez az ember, aki annyira fegyelmezte magát, fenyegető mozdulatot tett.

A volt hajósinas e pillanatban revolvert húzott elő zsebéből, s egy villanás alatt célba vette a hajószakácsot.

- Negoro, ez a fegyver mindig a zsebemben van; tudja meg, hogy az engedetlenség első jelére golyót röpíték a fejébe!

Most egy irtózatossá váló kéz nehezedett a hajószakács vállára, úgyhogy az egészen belegörbült.

- Sand kapitány - kérdezte Hercules, kinek tenyere Negorón pihent -, kívánja-e, hogy ezt a gazembert belelökjem a vízbe? A halak nem válogatósak, még őt is örömmel falnák fel.

- Még várj vele - válaszolt Sand.

Negoro felegyenesedett, ahogy a fekete irtózatossá kezének súlyától megszabadult. De ahogy elment Hercules mellett, hallhatóan mormolta:

- Átkozott néger, ezt még megkeserülöd!

Eközben úgy látszott, mintha a szél megváltozott volna, legalábbis negyvenöt fokos szögben. A hajó az iránytű megkövetelte irányban haladt, s most a hullámok s vele együtt a szél, ahelyett, hogy mint az előbb, hátulról kapták volna közre, inkább bal oldalról fenyegették, ami elég nehéz helyzetet teremtett: attól kellett tartani, hogy egy különösen erős hullám egészen oldalba kapja.

Dick ébersége és gyanakvása újból feléledt. Tűnődött, mi lehet az összefüggés Negoro megjelenése, zuhanása s az első iránytű eltörése között. Mit keresett itt, ebben az órában a szakács? Lehet-e, hogy szándékában állt megrongálni a megmaradt iránytűt is? S mi célja lehetett ezzel? Erre nem tudott magyarázatot találni, mert Negoronak éppen olyan érdeke volt az, hogy partot érjenek, mint bármelyiküknek.

Amikor Dick erről említést tett Weldonénak, az asszony - annak ellenére, hogy ő is gyanakvással kísérte Negorót - nem talált semmi alapot arra a feltevésre, hogy Negoro előre megfontolt szándékkal közeledett volna az iránytűhöz.

Elővigyázatosságból mégis megszigorították Negoro ellenőrzését. A szakács, úgy látszott, tiszteletben kívánja tartani a kapitány parancsszavát, többé nem mutatkozott a fedélzet előreszéiben. Mindenesetre Dingót is itt helyezték el most, s a hajószakács semmi esetre sem bukkanhatott volna fel újból észrevétlenül.

Egész héten át tartott a vihar, a barométer folyton süllyedt. Március 24-től 26-ig egyetlen órára sem lehetett felvonni a vitorlákat. A *Pilgrim* szinte vágatott északkeleti irányban, huszonnégy óránként legalább kétszáz mérföldes sebességgel, de szárazföld nem mutatkozott.

Dick szüntelen azt kérdezte magától; vajon nem örült-e meg, nem követett-e el valami elképzelhetetlen esztelenséget, az egész idő alatt nem követett-e mégis helytelen irányt a hajó. Nem, ez teljesen lehetetlen - nyugtatta meg önmagát. Hiszen a nap, bármennyire ködök közt fekszik, mégis mindig előtte kel fel, hogy háta mögött nyugodjék le. De hát akkor hova tűnhetett el az az amerikai szárazföld, melynek első szikláin - ettől félt a legjobban a viharban - a *Pilgrim* oly könnyen szétmorzsolódhatnék? Hol késik a szárazföld, akár Dél-, akár Észak-Amerika, hiszen a szörnyű vihar hanyattatásai következtében már nem ismeri ki magát. Mi történhetett a vihar kezdete óta? És mi történik még most is, hiszen a part, mely pusztulásukat vagy megmentésüket jelentené, nem akar felbukkanni. Dick csak egyre gondolhatott: az iránytű csalta meg, s ő már nem tudja ellenőrizni egyetlen műszerét sem, melyre a kormányos támaszkodik. Csak ez az egy magyarázhatja meg az annyira áhított szárazföld feltűnésének késését.

Amikor elhagyta a kormánykereket, Dick a tengeri térkép fölé hajolva keresett feleletet maró kétségeire. De hiába is kérdezte, nem fedte fel a valóságot, amit Negoro bűnös keze idézett elő. De hogyan is sejtette volna azt akár ő, akár bárki más a fedélzeten?

Ezen a napon, úgy nyolc óra tájban zajlott le egyike a legfontosabb eseményeknek a *Pilgrim* életében.

Hercules, aki az őrseget látta el, egyszer csak felkiáltott:

- Föld! Föld!

Dick felrohant a hídra: az óriás, aki nem a tengerész szemével néz bele a vízrengetegbe, tévedhetett talán.

- Föld?! - kiáltott Dick.

- Errefelé - mutatott Hercules karjával az alig észrevehető foltra az északkeleti látóhatár szélén.

Alig hallották egymás hangját az elemek szörnyű zajában.

- Biztosan partot láttál? - kérdezte Dick.

- Egészen bizonyos - erősítette meg Hercules. S kezét újból kinyújtotta a hajó bal oldala felé.

Az ifjú kapitány arra nézett, s nem látott semmit. E pillanatban jelent meg a hídon Weldonné is, aki meghallotta Hercules kiáltását.

- Asszonyom, ne jöjjön ide - tiltakozott Dick, de hiába: Weldonné dacolt a veszéllyel, s most már ő is abba az irányba tekintett, melyet Hercules kezével megjelölt.

Azt lehetett hinni, hogy a fekete tévedett: sem Weldonné, sem Dick nem tudtak észrevenni semmit, ami szárazföldre engedne következtetni. Ám most egyszerre Dick is felemelte kezét, és felkiáltott:

- Igen... igen... én is látom! Föld!

Nem, most már az ő tengerészszeme nem tévedhetett.

- Végre... föld... végre... - sóhajtott.

Weldonné belekapaszkodott a fedélzet peremébe, Hercules óvó örködése mellett, szeme szinte itta azt a távoli pontot, melynek feltűnésében már nem is reménykedett.

A föld mintegy tíz mérföldnyire, keleti irányban húzódhatott. A felhők egy pillanatra szétszakadtak a viharban, s most már tisztán lehetett látni a partokat: bizonyos, hogy az amerikai szárazföld előreugró kiszögellése. A *Pilgrim* vitorlák nélkül nem irányíthatta egészen sorsát, de a szárazföldet előbb-utóbb el kell valahogy érnie. Így az egész hajózás csak néhány óra kérdése már. Reggel nyolc az idő, számításuk szerint délre a *Pilgrim*nek közel kell jutnia a parthoz.

A parancsnok még egy percre elől maradt, míg Hercules lekísérte Weldonnét kabinjába, s most Dick megállt a kormánykeréknél, melyet az öreg Tom kezelt.

Végre megpillanthatta a partot, mely után annyira epekedett. De milyen érzések töltötték el egyszerre? Előtte állt a legnehezebb feladat: a vihar ellenállhatatlan erővel sodorta a part irányába a hajót, de neki meg kellett mindenáron akadályoznia a fenyegető hajótörést.

Két óra telt el így. A szárazföld most már tisztán látszott.

E pillanatban Negoro újból megjelent a fedélzeten. Tekintete megpihent egy pillanatra a kibukkanó szárazföldön, majd elfordította fejét. Visszament, miközben egy szót mormolt, melyet senki sem értett meg. Dick a partsávot kereste, melynek előretolt nyúlványát pillantották meg először.

Két óra telt el így újra. A földnyelvet látták csak, a partsáv még nem akart feltűnni. Ezalatt az ég kissé kitisztult. Ily időben feltétlenül látni kellett volna az Andesek⁴¹ óriás hegyláncát, mely körülbelül húszmérföldnyire innen húzódik el.

Dick elővette távcsövét, kelet felé kémlelt.

⁴¹ Teljes neve: Cordillera de los Andes. Dél-Amerika nyugati szegélyén végighúzódnó hegylánc. Egyike a Föld legmagasabb hegységeinek

Nem látott semmit.

Délután két óra felé a föld minden nyoma eltűnt a *Pilgrim* utasai elől. A lencse nem tudott elővarázsolni többé semmiféle partvonulatot.

Dick lerohant a kabinba, ahol Weldonné ült a kisfiúval, a dajkával és Benedek bácsival.

- Sziget volt, asszonyom, csak egy sziget.
- De milyen sziget lehetett, Dick? - kérdezte Weldonné.
- A térkép... megmondja a térkép.

Rohant a fülkéjébe, és hozta a tengeri térképet.

- Asszonyom, nézzon csak ide: az a földdarab, amit láttunk, csak sziget lehet... a Csendes-óceánban... igen, ezen a részen nincs más, csak a Húsvét-sziget.⁴²
- És most már magunk mögött is hagytuk? - kérdezte Weldonné.
- Igen, a szél arról fúj.

Weldonné merően nézte a parányi barna pontot a térkép végtelen kékjében: ez volt hát a Húsvét-sziget...

- Milyen messze van a sziget az amerikai szárazföldről?
- A harmincötödik fokon...
- Mit jelent ez mérföldekben?
- Körülbelül... kétezer mérföldet.
- Akkor a *Pilgrim* mégiscsak lassan ment, hogy még az amerikai partoktól olyan messze vagyunk?
- Asszonyom - válaszolt nagyon komolyan Dick, végigsimítva homlokán, mintha így akarná összeszedni szétzilált gondolatait -, nem tudom... nem vagyok képes megmagyarázni ezt a kését... lehetetlen... hacsak az iránytű nem tévesztett meg bennünket. De ez a szárazföld nem lehet más, mint a Húsvét-sziget... boldog vagyok, hogy végre le tudom rögzíteni hajónk helyzetét... A Húsvét-sziget kétezer mérföldnyire van a partoktól: végre tudom, merre vetett bennünket a vihar. Ha kicsit csendesedik, baj nélkül elérjük az amerikai szárazföldet. Legalább már nem tévelygünk vakon a Csendes-óceánon.

A fiatal parancsnok magabiztos szava nem tévesztette el a többiekre hatását. Weldonné is megnyugodott kissé. Remélni lehetett, hogy vége felé járnak a megpróbáltatásoknak, csak meg kell várni a kedvező szelet, hogy elérkezzenek a biztosnak tűnő kikötőhöz.

Ha az a föld a Húsvét-sziget volt, akkor az óceán végtelenjében elrejtőző kis földdarabka, melyet David⁴³ 1686-ban fedezett fel, s melyet később Cook és La Pérouse⁴⁴ is meglátogatott, a 27. szélességi és a 112. hosszúsági fokon fekszik, és a partoktól - mint mondtuk - kétezer mérföldnyire terül el. Ha a szél olyan erővel fúj, mint eddig, úgy a *Pilgrim*nek még körülbelül tíz napra van szüksége, hogy elérhesse az amerikai partokat.

⁴² Chiléhez tartozó csendes-óceáni sziget

⁴³ David Armand - híres francia utazó

⁴⁴ Cook - híres angol hajós és felfedező (1728-1779); La Pérouse - híres francia hajós (1741-1788)

De talán remélni lehet - ahogy Dick mondta -, hogy mégiscsak csillapodik a szélrohamok ereje, ki lehet feszíteni néhány vitorlát, s így közelíteni meg, most már egészen bizonyos számítások alapján, a szárazföldet.

Dick maga is csak abban találhatott vigaszt, hogy ez a napok óta tartó vihar egyszer csak le fog csendesedni. S minthogy most már - hála a Húsvét-szigetnek - nem kétséges többé a hajó helyzete, mihelyt a vitorlák segítségével újból ura lesz a hajónak, nem lesz nehéz a *Pilgrim*et biztos révbe kormányozni. Igen, az óceán közepén ez az egyetlen magános pont visszaadta Dick önbizalmát. Ha a vihar kénye-kedve szerint táncoltatta is, és ezen nem tudott segíteni - legalább nem rohant előre egészen bekötött szemmel!

A vitorlás - hála erős szerkezetének - alapjában véve alig szenvedett a szüntelenül tomboló viharok során. Egyetlen vesztesége az előárboc két kisebb vitorlája volt, amit pótolni lehetett. Egyetlen csepp víz sem hatolt be a hajótestbe, a szivattyúk is kifogástalanul működtek: e tekintetben tehát nem fenyegette a hajót veszély.

Ám ez a végeláthatatlan vihar, melynek mintha semmi sem csökkenthette volna erejét, tovább tombolt. És Dick Sand, aki - legalább bizonyos mértékben - kézben tartotta hajóját annyira, hogy meg tudott küzdeni az orkánnal, mégsem tudta megparancsolni a szélviharnak: engedjen hevedéséből, a haboknak, hogy csendesedjenek el... az égne, hogy szórja szét a komor fellegeket.

TIZENHARMADIK FEJEZET

Föld! Föld!

Dick Sand önbizalmát - legalább részben - igazolták a bekövetkező események.

Március 27-én a légsúlymérő higanyoszlopa emelkedni kezdett. A változás nem jött hirtelen és nem is rohamosan. Néhány milliméter csak a növekedés, de az irányzat - úgy látszott - most már állandó maradt. A vihar mintha csillapodni kezdett volna, s noha a tenger még mindig veszedelmesen háborgott, mégis érezni lehetett, hogy a szél veszít erejéből, s lassan nyugat felé fordul.

Még nem lehetett arra gondolniuk, hogy vitorlákat feszítsenek ki, hiszen a legkisebb vásznat is menten elragadta volna a szélvész. De Dick úgy remélte, hogy huszonnégy óra múlva talán már lehet kísérletezni kisebb vitorlával.

Éjszaka tovább engedett heveességéből a szél, a hajót sem táncoltatták már annyira a habok. Az utasok is felmerészkedtek a fedélzetre, mert már nem kellett félniük attól, hogy lesodorja őket a hullám.

Elsőnek Weldonné hagyta el a kabinját, ahová Dick aggódása valósággal bebörtönözte. Az asszony beszélgetni kezdett a fiúval, aki emberfeletti erőfeszítéssel lett úrrá a test gyengeségein. Alaposan lesoványodott, szeme beesett, arca halvány lett, látszott rajta, hogy gyötri az álmoság. De vastermészete diadalmaskodott minden megpróbáltatáson. Dick elhárította az asszony aggodalmait, s végül Weldonné is úgy találta, hogy Dick most még erélyesebb s tettere később, mint bármikor eddig utazásuk alatt.

Weldonné feljött a hajóhídra.

- Dick, drága gyermekem, kis kapitányom! - mondta, kezét nyújtva.

- Ó, asszonyom - szólt Dick mosolyogva -, ön sem engedelmeskedik a kapitánynak! Kérésem ellenére elhagyja kabinját, és a fedélzetre jön.

- Igen, engedetlen vagyok, az az érzésem, hogy a vihar csendesedik, enyhül az idő.

- Semmi esetre sem téved, asszonyom. A barométer nem süllyed már, a szél gyengül, reménykedhetünk, hogy túl vagyunk a legsúlyosabb megpróbáltatásokon.

- Milyen nehéz volt a dolgod, Dick, mennyit szenvedtél... szegény gyermekem! És mit tettél értünk...

- Csak azt tettem, asszonyom, ami a kötelességem volt.

- Most legalább pihend ki magad.

- Nincs most szükségem pihenésre, asszonyom. Kitűnően érzem magam, most már igazán ki tudok tartani. Asszonyom nevezett ki engem a hajó kapitányának, s én mindaddig kapitány akarok maradni, amíg a *Pilgrim* utolsó utasát is biztonságba nem helyeztem.

- Dick, sem én, sem a férjem nem felejtjük el soha, amit értünk tettel! Ilyen nehéz helyzetben kimutattad képességeidet; én viszont ígérem neked, hogy ha befejezted tanulmányaidat, újból parancsnok leszel James Weldon valamelyik hajóján.

- Ó, asszonyom... komolyan mondja? - Egyszerre megtelt könnyel a fiú szeme.

- Eddig fogadott fiunk voltál, Dick, most aztán igazán úgy érzem, mintha édesfiunk lennél, anyád és kis testvéred megmentője. Kedves Dick, engedd meg, hogy most férjem nevében is megöleljelek!

A bátor asszony alig tudta megállni, hogy el ne érzékenyedjék, amikor átölelte a hajósinast. S vajon leírhatja-e toll azokat az érzéseket, melyek most Dick Sand szívét eltöltötték? Mintha csak azt kérdezte volna magától: mit adhat még többet, mint saját életét, jótevőinek - s már jó előre készséggel fogadott minden, a jövőben rá váró megpróbáltatást.

Ez után a beszélgetés után Dick még erősebbnek érezte magát. Csak kicsit enyhüljön az idő, és sikerüljön néhány vitorlát kibontani - nem kételkedett abban, hogy akkor már el tudja vezetni a hajót akármelyik biztos kikötőbe.

Március 29-én a szél enyhült, Dick komolyan gondolhatott arra, hogy újból felállítja az előárbocot, s kibont rajta egy alacsonyabb vitorlát: így növelheti a *Pilgrim* sebességét, s megszabhatja haladásának irányát is.

- Tom, gyertek... most újból szükség lesz a karotokra! - kiáltotta, amikor hajnalban felment a fedélzetre.

- Készen állunk, Sand kapitány - felelte az öreg Tom.

- Mindenre készen - tette hozzá Hercules -, az utóbbi napokban már úgyis majdnem berozsdásodtam.

- Neked is az óriási szádból fűjnod kellett volna - mondta a kis Jack. - Fogadjunk, hogy lett volna olyan erős, mint a szél!

- Hát ez kitűnő gondolat, Jack - válaszolt nevetve Dick Sand. - Ha beáll a szélcsend, Hercules tüdejével fogjuk felduzzasztani a vitorlákat.

- Mindig számíthat rám, Dick úr - válaszolt a derék néger, kiduzzasztva mindkét orcáját, mint valami hatalmas Boreasz⁴⁵.

- Minthogy az alacsony vitorlát elfújta a szél, ki kell cserélnünk egy másikkal. Nem lesz valami könnyű munka, de azonnal hozzá kell látnunk.

- Akkor csak rajta! - készült neki Acteon.

- Én is segíthetek nektek? - kérdezte Jack.

- Persze, öcskös. Tom és Bat barátunkkal odaállsz a kormánykerék mellé, és segítesz nekik irányítani a hajót.

Kell-e mondanunk, hogy a kisfiú segédkormányosi büszkesége nem ismert határt?

- Most aztán igazán kezdjünk a munkához - sürgette Dick -, de ügyeljetek nagyon magatokra.

A négereket nem kellett nógatni, egyetlen intésre nekiláttak. Persze nem volt könnyű feltámasztani a vitorlarudat, kibontani a vásznat, s utána odaerősíteni a keresztrúdhoz. Ám Dick vezényszavai oly pontosak voltak, s tengerészei annyira megszívlelték utasításait, hogy alig egy óra leforgása alatt a vitorlarúdon már újból ott feszültek a vitorlák.

Így kora délelőtt a *Pilgrim* már saját vitorlázatának erejével folytathatta útját.

⁴⁵ A görög mitológiában az északi szél megszemélyesítője

Dick a vásznak egy részét bontotta csak ki, úgy gondolta, hogy a többire akkor lesz szüksége, ha a szél ereje tovább csillapodik. Egyelőre - számítása szerint - mintegy napi kétszáz mérföldes sebességgel siklottak, tehát tíz nap múlva kell elérniük az amerikai szárazföldet.

Dick meglegedetten vette kezébe a kormánykereket, miután melegen megköszönte Jack úrfinak, e kitűnő másodkormányosnak, értékes közreműködését. Most már nem hánykolódott a vitorlás a habok kénye-kedve szerint: orra újból a kormánykeréktől megszabott úton hasította a Csendes-óceán végtelen vizét.

Másnap még mindig hatalmas felhők kergették egymást az égboltozaton, de itt-ott már felszakadtak, s a repedéseken kikandikált a nap, a ragyogó sugaraival elárasztva a csillanó vizet. A *Pilgrim* néha már megint napsugárban fürdött, mintha e mindent megszépítő ragyogásban újjászületett volna.

Az ajtónyílásokat is fellazították, a friss sós levegő újból behatolt a gondosan elzárt hajótérsgbe; a legénység kabinjai is kaphattak végre egy kis tiszta levegőt. A nedves vásznakat szétteregették a hajóorron, a fedélzeten is elkelt egy kis tisztogatás. Dick semmi esetre sem akart úgy megérkezni valamelyik kikötőbe, hogy a *Pilgrim* mocskos vagy elhanyagolt legyen. Úgy gondolta, hogy mindennap rászán néhány órát a rendbeszedésére, s a legénység - anélkül, hogy túlterhelné magát - újból tisztára tudja mosni a hajót.

Ha a sebességmérő a habok martaléka lett is, Dick tengerészszeme meglehetősen biztonsággal fel tudta mérni a hajó siklását. Egy hét előtt alig remélhette, hogy földet értenek. Ebben a felfogásban osztozott Weldonné is, akinek megmutatta a térképen a *Pilgrim* valószínű helyzetét a tengeren.

- De vajon a part melyik részére érkezünk meg? - kérdezte az asszony.

- Itt érünk majd földet - mondta a fiatal kapitány -, valahol Chile és Peru között. De nem tudom pontosan, hol. Ha a Húsvét-sziget helyzetéből indulok ki, s azt számítom, hogy állandó szél mellett nyugat felől hagytuk magunk mögött, úgy gondolom, hogy keleti irányból közelítjük meg az amerikai partokat. Keleten, úgy tudom, elég sok kikötő van, de hogy hová fog vezetni minket a véletlen, most még igazán nem tudnám megmondani.

- Akármelyik kikötő legyen is, Dick, nagyon boldog lennék, ha már láthatnám.

- Igaza van, asszonyom, hiszen akárhonnan könnyen hazatérhet San Franciscóba: a csendes-óceáni hajóstársaságok sűrű járatokat tartanak fenn ezen a partszakaszon. Valamelyik gőzös bizonyosan rövidesen elviheti Kaliforniába.

- Nem akarod a *Pilgrim*et magad San Franciscóba vezetni? - kérdezte Weldonné.

- Természetesen, asszonyom, de csak azután, hogy mindnyájukat épségben partra tettem. Ha tudunk szerezni egy hajóstisztet s valódi tengerészlegénységet, akkor kirakhatjuk Valparaíso-ban az árut, ahogy szegény Hull kapitány tervezte. Utána visszatérhetünk kiindulóállomásunkra. De mindez nagyon sokáig tart ahhoz, hogy asszonyom megvárhassa. Bármennyire fáj is majd a búcsú...

- Jól van, Dick - válaszolta az asszony -, azt még meglátjuk, hogy mit csinálok. De mondd, nem félsz attól, hogy mi vár ránk az ismeretlen szárazföldön?

- Gondoltam erre, asszonyom, de abban reménykedem, hogy előbb-utóbb találkozunk valamilyen nagyobb hajóval. Elégge csodálkozom, hogy már eddig nem akadt legalább egy az utunkba. Ha valamelyikkel kapcsolatba kerülhetnénk, megtudnánk a pontos földrajzi helyzetet, és ez megkönnyítené tájékozódásunkat.

- Itt nincsenek révkalauzok? - kérdezte Weldonné.

- Bizonyosan lesznek, csak sokkal közelebb a partokhoz. Nem marad más hátra számunkra, mint hogy egyenesen vitorlázunk a szárazföld felé.

- De mi lesz, Dick, ha nem találunk révkalauzra, aki elkormányoz a kikötőhöz? - kérdezte Weldonné, mintha próbára akarná tenni a fiút.

- Ha ez következne be, de a szél kedvező maradna, akkor, azt hiszem, felfelé hajóznék a part vonalán, így keresnék alkalmas helyet, ahol kiköthetnénk, ha viszont... a szél...

- Igen, mit csinálsz akkor, ha rossz a szél?

- Hát bizony, ilyen állapotban, ahogy most van a *Pilgrim*, nem nagyon tudnék mást elképzelni, mint hogy a partra futtatom a hajót, bármennyire is nehéz lenne később onnan kiszabadítani.

- Akkor mi lesz, Dick?

- Ó, asszonyom, ez csak a legrosszabb eset, ha arról beszélek, hogy a szárazra dobhat az ár. Ismétlem, az időjárás kedvezőnek ígérkezik; bizonyosan találunk hajót vagy révkalauzt. Arra kell gondolni, hogy hajónk orra a szárazföld felé fordult: már igazán rövidesen meg kell pillantanunk a partokat.

A következő néhány napon át újból aggasztó jelek mutatkoztak az időjárásban. A szél változatlanul erős volt, a légsúlymérő viselkedése elárulta a heves légköri ingadozást. Felvetődött Dickben a gondolat, nem kellene-e mégis újból bevonni a vitorlákat. Viszont az volt a leglényegesebb, hogy minél előbb elérjék a szárazföldet, inkább vállalnia kellett a kockázatot: így a kötélzet ellensúlyozó erejével igyekezett csökkenteni az árbocra nehezedő szélnyomást.

A szél iránya ingadozott. Nem kis aggodalom Dick számára, mit tesz, ha a légáramlás hirtelen ellenkezőjére fordul. Újabb veszedelmek, újabb késedelem...

Szerencsére félelme alaptalan volt. A szél többszörös ingadozás után megmaradt a nyugati iránynál, de ereje még mindig nagy volt; változatlanul ránehezedett az árbocra, próbára téve ellenálló-képességét.

Április 5-e volt, két teljes hónap telt el azóta, hogy a *Pilgrim* elhagyta az új-zélandi partokat. Először háromhetes szélcsend, majd ellentétes légáramlás akadályozta a *Pilgrim* haladását, de aztán igazán röpítette a hajót a viharossá erősödött, ám kedvező irányú szél. Hogyan lehet mégis, hogy a part - mintha gonosz varázslat lenne - menekülni látszik a *Pilgrim* elől?

Sehogy sem találtak erre magyarázatot, különösen mivel a szárazföld nem mutatkozott, hiába figyeltek oly fáradhatatlanul a néger tengerészek.

Dick számtalanszor kémlelt ki a parancsnoki hídról: kezében távcsővel kereste a látóhatár szélén az Andések ködbe vesző láncolatát: a párás tenger messzeségeiből igyekezett így ellesni a homályból kibukkanó óriási hegycsúcsokat.

Tom és társai nemegyszer kergettek hamis ábrándképeket, amikor mintha földet véltek volna felfedezni a messzeségben.

De mindig csak a különös formájú ködfoltokat gyanították partnak. Néha-néha e derék feketék szinte megátalkodtak hiedelmükben, ám rövid idő múlva be kellett látniuk, hogy csak képzeletük játszott velük: a párák szétfoszlottak, a vélt föld körvonala eltűnt szemük elől.

De április 6-án reggel - végül is - eloszlott minden kétség.

Nyolc óra lehetett, Dick ment a kormánykerékhez. Ebben a percben felszakadt a köd, a nap első sugarai ragyogóvá festették a látóhatárt.

Dick szájából röppent fel először az annyiszor áhítozott kiáltás:

- Föld... előttünk föld!

A kiáltásra mindenki felrohant a fedélzetre. A kis Jack, Weldonné, a feketék, még maga Benedek bácsi is. Csupán Negoro nem jelent meg a többiek között.

Most már mindnyájan látták, amit az ifjú kapitány éles tekintete fedezett fel először. Alig telt el egy óra, a szárazföld vonulatát már mindnyájan szabad szemmel is láthatták.

Talán négy mérföldnyire rajzolódott ki az alacsony part körvonala. Mögötte bizonyosan az Andések emelkednek, de a ködfelhőtől s a fellegektől nem lehetett még kivenni a hegláncot.

A *Pilgrim* feltartóztatlanul haladt a szárazföld irányába.

Két óra múlva a távolság már csak három mérföld lehetett.

A partrész északkeleti szakasza emelkedő fokban végződött, nyílt kikötővel, míg délkeleti részén mintha finom, homokos nyelv húzódott volna a tengerbe.

Élesen elválva a látóhatártól, néhány fa emelkedett az alacsony sziklapartok hosszában. Ám a vidék földrajzi adottságainak figyelembevételével nyilvánvaló volt, hogy az Andések hatalmas hegláncolatának nyúlványai terülhettek el előttük.

Egyelőre semmiféle emberi település nyomát sem fedezhették fel az erdő koszorúzza alacsony sziklafalon; folyótorkolat sem mutatkozott, mely kikötésre lenne alkalmas.

A *Pilgrim* orral a part irányában siklott. Csökkentett vitorláztatával, oldalról kapott szelével Dick nem tudta megváltoztatni ezt az irányt.

Egyszerre szirtes tengerrész vált ki a tajték borította árból; mintha sziklapadok közt foszlának szét a hullámok. Amikor ezt Dick látta, elhagyta a hajó oldalán levő őrhelyét, s maga vette kezébe a kormánykereket. A szél továbbra is élénken fűjt - nemsokára a távolság a hajó és a part közt egymérföldnyire csökkent.

Dick kikereste a kikötésre legmegfelelőbbnek mutakozó kis öblöt, előbb azonban a szirtes tengerrészen kellett átvitorláznia, ott, ahol a visszatorlódó hullámok mutatták, hogy az elemek milyen irtózatoss erejű játéka folyik a tengervíz felszíne alatt.

Ebben a pillanatban Dingo előrerohant, s gyötrelmes vonításba kezdett. Mintha a kutya felismerte volna ezt a partvidéket, s csallhatatlan ösztöne valamilyen keserves emléket idézett volna fel.

Valószínűleg Negoro is meghallhatta; ellenállhatatlan kényszer hajtotta őt is a fedélzetre. Anélkül, hogy törődnék az ebbel, odakönyökölt a hajókorlátra.

Szerencsére Dingo fájdalmas ugatása csakis az idegen földsávnak szólt, a szakácsot észre sem vette.

Negoro tekintete végigsiklott a veszedelmes szirtfokon, de mintha nem is törődött volna vele. Weldonné, aki nem vette le róla tekintetét, úgy látta, mintha vonásai megélénkültek volna; pirosság öntötte el arcát, miközben kifejezése is elváltozott.

Ismerhette-e Negoro az előttük feltűnő partvidéket, ahová a szél játéka dobta a *Pilgrimet*?

Ebben a pillanatban Dick Tom kezébe adta a kormánykereket. Szeme rátapadt az öbölre, melyet a hajó célpontjául választott.

Weldonnéhoz fordult:

- Asszonyom, őszintén megmondom, nincs reményünk a menekülésre. Minden erőfeszítésünk ellenére fél óra múlva szirtek közé érünk. Most már nem tudom bevinni a *Pilgrim*et egy biztos kikötőbe: zátonyra futunk. De ha választanom kell a hajó sorsa és mindnyájunk sorsa között - akkor nem habozhatok.

- Mindent megtettél, Dick, ami tőled telt, ugye?

- Mindent, asszonyom.

Most kiadta parancsait arra az esetre, ha megfeneklenek. Weldonné, Jack, Benedek bácsi és Nan mentőövet kaptak. Dick és a feketék felkészültek rá, hogy végső esetben úszva érik el a partot. Hercules azt a feladatot kapta, hogy őrködjék Weldonné felett.

A volt hajósinas a kis Jacket vállalta magára. Benedek bácsi megőrizte teljes hidegvérét, bogarászszelencéjével jelent meg a fedélzeten. Őreá Bat és Austin ügyelt. Negoro rendkívüli nyugalma sejteni engedte, hogy nem szorul semmiféle gyámolításra.

Dick óvatosságból tíz hordó bálnaolajat gördített fel a fedélzetre: a tajtékos habokra öntött olaj talán megkönnyíti a *Pilgrim* átsiklását a veszedelmes szirtek között.

Miután mindent megtett, ami szükségesnek látszott e válságos helyzet enyhítésére, maga vette kezébe a kormánykereket.

Akkor már a *Pilgrim* alig százhusz ölnyire siklott a parttól, a zátonyok közvetlen közelében. Jobb oldalát már áztatta a tenger alatti sziklákról feltörő tajték fehér habja. Minden percben számolniuk kellett azzal, hogy a *Pilgrim* gerince sziklára fut.

E pillanatban Dick a víz színéről észrevette, hogy a zátonyok közt kis ösvény kanyarog. Nem volt más választása, ide kellett kormányoznia a hajót, hogy lehetőleg épségben érjenek partot.

De a tengernek ezen a részén a víz még jobban háborgott, egészen a fedélzetig csaptak fel a hullámok. A négerek a hordók mellett álltak, készen arra, hogy az olajat a vízbe zúdítsák.

- Öntsétek! - hangzott a vezényszó.

A hullámokra csapódó folyadék egy pillanatra valóban lecsendesítette az ár erejét. Olyan volt az egész, mintha varázsszónak engedelmeskedtek volna a hullámok. Ez alatt a pillanat alatt a *Pilgrim*, orrával a partnak irányítva, átsiklott a kis csatornán.

De a következő pillanatban rettentő rázkodás remegtette meg a hajót. A vitorlás egy hullám hátára került, a hullám felkapta, majd újra lecsapta - árboca lehanyatlott, szerencséire azonban nem talált el senkit.

A csapódás hevében a *Pilgrim* teste kettényílt, s az így keletkezett résbe tajtékos árban tódult be a víz. De a szárazföld már csak hatvan ölnyire feküdt tőlük, s a kiemelkedő kis szikla-csúcsokon könnyűszerrel meg tudták közelíteni a földet.

Tíz perccel később mindazok, akiknek sorsát a *Pilgrim* összekötötte, épségben elérték a parti sziklafalat.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Most mi a teendő?

Hetvennégy nap elteltével, szélcsend és viharok után, a habok partra vetették a *Pilgrim* utasait.

Weldonné és társai már biztonságban érezték magukat. Legalább az amerikai földrészen voltak, nem pedig elveszve az óceánban, valami polinéziai⁴⁶ szigetekcskén. Dél-Amerika bármelyik pontjára vetődtek is, nem kétséges, hogy megtalálják az utat hazafelé.

Sajnos, a *Pilgrim* odaveszett. Hajóroncs volt csak, minden érték nélkül, mellyel néhány óra alatt végeznek a szirt fogai. Lehetetlen volt bármit is megmenteni a rakományból, de bár Dicknek nem jutott az az öröm osztályrészül, hogy épen kormányozza hazai kikötőbe a hajót, mégis volt annyi elégtétele, hogy gazdája feleségét és gyermekét biztos partra juttatta.

De hol is lehetnek? Az lett volna most a leglényegesebb, hogy földrajzilag meghatározzák azt a pontot, ahol a *Pilgrim* zátonyra futott. Ha - mint gondolták - Peruban vannak, innen könnyű lesz lakott helyre találni. Dicknek ez a feltevése cseppet sem volt lehetetlen, hiszen éppen a Húsvét-sziget nyomán eszközölt mérések alapján tudta, hogy a *Pilgrim*et a szél ereje északkeleti irányba terelte, s ebben alighanem szerepe volt az Egyenlítő körüli áramlatoknak is. Így hát a 43. földrajzi szélességtől könnyen elvetődhetek a 15. szélességi fokig.

Most már az volt hát a legfontosabb feladat, hogy a lehető leggyorsabban meghatározzák azt a földrajzi pontot, ahová a kétárbocos hajót a vihar vetette. Minthogy Peru partjai nyúlnak el előttük, nyilvánvalóan lesznek itt kikötők, falvak, sőt városok is, vagyis nem lesz nehéz lakott vidékekre bukkanniuk. Ez a partrészlet azonban mégis teljesen elhagyatottnak látszott.

Keskeny partszegély volt ez, sötét sziklatömbökkel; sziklaüregekkel teli, meredek hegyfal zárta el az utat. A meredek hegyfáltól azonban szelíd lejtő kúszott le egészen a tengerpartig. Északra, talán negyedmér földnyire innét, kis folyó szakadt a tengerbe. Partján mangrovecfák⁴⁷ bólogattak, az indiai mangrovék rokonai.

A sziklás fennsíkot sűrű erdő borította - mélyzöldje egészen a távolban emelkedő hegyekig imbolygott. Ha Benedek bácsi értett volna a növénytanhoz is, micsoda csodálatot válthatott volna ki belőle e rendkívül gazdag növénytakaró a maga számtalan válfajával. Óriási, végtelenül hosszú életű baobafák⁴⁸, melyeknek kérge az egyiptomi szienithez⁴⁹ hasonlít, tamariszkuszok, fehérfenyők, ritka borscserejék és még számtalan olyan növény, melyet csak nagy ritkán pillanthat meg az észak-amerikai ember. Mindennél különösebb volt azonban, hogy sehol sem láttak egyetlen pálmát sem, holott ez a meleg övi fa ugyancsak el van terjedve ezen a földtekén. A homokos part felett tarka madárcsapat keringett: kékesbe játszó acélfekete tollazatú fecskék, néhány kopasz nyakú fogoly, sajátos szürke tollazattal. Ahogy Weldonné és Dick megállapította, még a félelem árnyéka sem érintette meg őket, mintha a part e magános szakaszának csendjét sohasem reszkettette volna meg löfegyver dördülése.

A patakpart kavicsain méltóságteljesen sétált néhány pelikán, lenyúlva a vízbe a halászsákmányért, melyet azután nyakzacskójukban halmoztak fel. A messzeségből jött vízisirályok

⁴⁶ Polinézia - szigetvilág a Csendes-óceánban

⁴⁷ Brazília és India illatos gyantájú fája

⁴⁸ Más néven majomkenyérfa, Afrika sivatagjainak hatalmas fája. Gyümölcse a dinnyéhez hasonlít

⁴⁹ Szemcsés kőzet

röpködtek szakadatlan a *Pilgrim* felett. Furcsa volt viszont, hogy az állatvilágot csak ezek a tollasok képviselték, no meg azok a bogarak, melyeknek különböző válfajait Benedek bácsi bizonyára rövid időn belül meghatározza majd. De minthogy a madarak nem értenek az emberi szóhoz, ők sem tudták elmondani, hogy hová kerültek a *Pilgrim* utasai. Dick és társai tehát bennszülöttekkel szerettek volna találkozni, és megtudni tőlük, hogy miféle part is az, ahol kikötöttek.

De ahogy körülnéztek - egyetlen élő ember nyomával sem találkoztak. Sem a parton, sem az erdő vagy a sziklás meredély szegélyén nem látták jelét emberi településnek. Füstoszlop sem emelkedett, nem mutatott semmi sem arra, hogy itt valaha megfordult emberi lény.

Dick nem titkolhatta mélységes meglepetését.

- „Tulajdonképpen hol vagyunk? Hol lehetünk? - nyugtalanzkodott. - Miért nem találunk senkit, akivel beszélhetnénk?”

Egészen bizonyosan nem volt itt senki. Hiszen ha lennének bennszülöttek, Dingo megérezné őket, és jelt adna. De a kutya csak nyugtalanul kóválygott fel-alá a partszakaszon, szimatolva, csapott farkkal, morogva, de semmiféle olyan hangot nem adott, mely ember vagy nagyobbfajta állat közelségére engedett következtetni.

- Dick, figyeld csak Dingót - mondta Weldoné.

- Egészen úgy viselkedik, mintha valami nyomot hajszolna.

- Milyen különös ez az állat - mormolta az asszony, majd hirtelen azt kérdezte: - Mit csinál Negoro?

- Ugyanazt - válaszolta Dick -, mint Dingo. Csak jön-megy, keres... Egyébként itt igazán azt teheti, amit akar. Megszűnt a szolgálata, én már többé nem adhatok neki parancsokat. A *Pilgrim* zátonyra futott, nincs szükség hajószakácsra.

Valóban, Negoro végigjárta a partsávot, megfordult, és egy olyan ember pillantásával nézte a vidéket és a sziklaszírtet, mint aki régi emlékeket keres ott. Talán ismerte ezt a vidéket? Ha valaki felteszi neki ezt a kérdést, bizonyára nem válaszol. Legokosabb, ha nem is törődnek egy ilyen emberkerülővel. Dick látta, amint nemsokára azután lekanyarodott a folyópart felé, de amikor túljutott a dombhajláson, már nem is törődtek vele.

Csak Dingo ugatott utána, míg látta: azután ő is elhallgatott.

Mindnyájuknak csak a legszükségesebb dologra volt szabad gondolniuk. Mi lehetett volna a legsürgősebb? Menedéket kellett keresniük, ahol meghúzhatják magukat, utána ennivalót találni. Csak azután tanakodhatnak azon, hogy most mit is kellene a legközelebbi jövőben csinálni.

A táplálék megszerzése egyelőre nem okozott nagy gondot. Eltekintve attól, hogy ezen a termékeny földön nem kell nélkülözéstől tartaniuk - a hajó élelmiszer-raktárának jó része a kezük között maradt. A szirtekről a part felé törő ár - szerencsájukra - szárazra sodort nagy halom mindenféle dolgot. Tom és társai így néhány láda kétszersültet, konzerveket és szárított húst szedtek össze. A víz alig rongálta meg tartalmukat, úgyhogy a kis csapatnak nem kellett aggódnia azon, hogyan fog eljutni a legközelebbi faluig vagy településig.

Szerencsére vízben sem volt hiány. Dick Herculest küldte ki néhány kannával a kis folyóhoz, hogy friss italhoz juthassanak. De a derék néger egy egész hordót hozott a vállán, teletöltve tiszta és hideg vízzel, mely az apály folytán iható volt.

Tüzet is kellett gyújtani. Száraz fa nem hiányzott, s a mangrove gyökérzete szolgáltatta a gyújtóst. Tom, a megrögzött dohányos, jól záródó kis szelencéjében taplót őrzött, acél volt a kezük ügyében; kovaként szolgáltak a kövek a homokos part mentén.

Most már csak barlangot kellett találni, ahol a kis csapat éjszakára meghúzódhatik, hogy aztán reggel felfrissülten útnak indulhasson.

Ki hinné, hogy éppen a kis Jack találta meg az egy éjre szolgáló szállást? A szirtes parton szaladgálva felfedezett egy sziklát, amelyet belülről kivájt a tenger, s ugyanakkor egészen simára csiszolt.

A gyerek gyönyörködve hívta anyját, büszkén mutogatta csodálatos felfedezését.

- Nagyszerű, Jack - mondta Weldoné -, látod, ha sokáig Robinson módjára élünk ezen a parton, akkor ennek a barlangnak a te nevedet fogjuk ajándékozni.

A sziklaüreg talán tíz-tizenkét láb mély és ugyanolyan széles lehetett, de a kisfiú szemében hatalmas barlanggá tágult. Mindenesetre elég tágas volt ahhoz, hogy befogadja a hajótöröttek kis csapatát, s ezenfelül - ahogy Weldoné örömmel megállapította - teljesen száraz volt. A hold még csak első negyedében volt, s ilyenkor nem kell félni attól, hogy dagálykor a holt vizek is felkúsznak a szikla lábáig, s esetleg elöntik a barlangbejáratot. Valóban, el sem lehetett volna képzelni alkalmasabb pihenőhelyet néhány órára.

Pár perccel később valamennyien ott feküdtek a barlangban, amelynek aljára fűszőnyeget terítettek. Maga Negoro is úgy találhatta, hogy helyesebb, ha visszatér a kis csapathoz, s részt kér a közös étkezésből. Bizonyosan nem volt kedve vállalkozni arra, hogy egyedül törjön át az erdőségen, mely a folyópart mentén sűrűsödik.

Délután egy óra lehetett. Húskonzerv, kétszersült, friss víz néhány csepp rummal ízesítve - ez volt a hajótöröttek lakomája.

Negoro együtt evett a társasággal, de nem elegyedett bele beszélgetésükbe, mely természetesen a hajótörés s annak következményei körül forgott. De persze nyitva tartotta a fülét, s igyekezett hasznot húzni mindabból, amit a többiek beszéltek.

Ez alatt az idő alatt Dingo - „akit” nem felejtettek ki az étkezésből - ott örködött a barlang bejáratánál. Így bizonyosak lehettek abban, hogy sem ember, sem állat nem közelíthet anélkül, hogy a hú kutya ne adna hangos jelt.

Weldoné térdére vette elszenderedett kisfiát, s halkán megszólalt.

- Dick, fiam, mi mindnyájan tudjuk, milyen hálások lehetünk neked azért, hogy idáig elvezetted a hajót. De ezzel még nem ért véget a szereped. Ahogy kapitányunk voltál a fedélzeten, úgy most is a vezetőnk vagy. Hiszen látod, minden reményünk benned van. Mondd most meg, mire gondolsz, mit kell tennünk.

Mindnyájuk tekintete az egykori hajósínasra szegeződött. Még Negoro is különös figyelemmel emelte rá szemét. Bizonyos, hogy amit most Dick mond, nagyon jelentős lesz mindnyájuk szempontjából.

Dick néhány pillanatig gondolkozott, mielőtt megszólalt volna.

- Asszonyom, legfontosabb lenne megtudni, hol is vagyunk. Azt hiszem, hogy a dél-amerikai partrész perui szakaszán lehetünk. Valószínű, hogy a tenger és a szél idáig hozott. De vajon egy olyan dél-perui tartományba jutottunk-e, ahol gyér a lakosság, és közel vannak a pusztaságok? Ha ezt az elhagyatott partot nézem, erre kell gondolnom. Ebben az esetben elég messze lehetünk bármilyen lakott helytől, ami meglehetősen veszedelmes dolog.

- De hát mit tegyünk?

- Addig ne hagyjuk el a mi kis menedékünket, amíg nem tudjuk pontosan, hol vagyunk. Holnap, ha már kipihentük magunkat, ketten közülünk elindulhatnak egy kis felderítésre. Ha nem is mennek messzire, talán nyomára jutnak bennszülötteknek, megkaphatják a szükséges tájékoztatást, majd utána visszajönnek. Nem tudom elképzelni, hogy tíz-tizenkét mérföldes körzetben ne lehessen semmiféle élőlényre bukkanni.

- De akkor el kell válnunk - vetette oda Weldonné.

- E nélkül nem megyünk semmire - mondta Dick. - Ha pedig azt látjuk, hogy ahol vagyunk, teljességgel elhagyatott tájék, akkor egészen más lépésre kell elhatároznunk magunkat.

- Ki fog vállalkozni a felderítésre? - kérdezte Weldonné, pillanatnyi gondolkodás után.

- Ezt meg kell fontolni, asszonyom - válaszolta Dick. - Úgy gondolom, hogy sem asszonyom, sem Nan, sem Benedek bácsi, természetesen Jack sem fogják elhagyni a barlang körzetét. Bat, Hercules, Austin és Acteon itt maradnak, védelmül. Én majd Tommal együtt elindulok. Talán Negoro is itt akar maradni? - kérdezte a volt szakács felé fordulva.

- Valószínűleg - válaszolt Negoro, igen kevésbé közlékenyen.

- Mi majd Dingót is magunkkal visszük - folytatta Dick -, bizonyára hasznát vesszük a felfedező kiránduláson.

Dingo, mihelyt a nevét meghallotta, megjelent a barlang bejáratánál, s élénk farkcsóválással adott kifejezést örömének.

Miután Dick előadta tervét, Weldonné gondolkozni kezdett rajta. Nem szívesen egyezett bele az elválásba, ha csak rövid időre is. Könnyen megtörténhetett, hogy a *Pilgrim* hajótörését már megtudták a környékbeli bennszülöttek, s esetleg szövetkeztek a kifosztásukra. Nem lenne okosabb vajon, ha közös erővel vennék fel ellenük ebben az esetben a küzdelmet?

Ez komoly ellenvetés volt az ifjú parancsnok tervével szemben, és így valóban megérdemelte a megfontolást.

De hamarosan eloszlott mindnyájuk aggodalma, amikor Dick elmagyarázta, hogy a perui indiánokat semmi esetre sem lehet egy kalap alá venni holmi emberevő polinéziai bennszülöttekkel. Aligha lesz okuk attól félni, hogy ezek az indiánok megtámadják a hajótörötteket. Viszont lehetetlen úgy elindulniuk, hogy ne tudják, melyik dél-amerikai tartományban járnak, s merrefelé kell keresniük a legközelebbi lakott helyet. A minden támpont nélküli kísérelkezés csak felesleges fáradságnak tenné ki mindannyiukat. Bizonyos, hogy elég kellemetlen a szétválás, de még mindig jobb, mint vakon nekivágni az őserdőnek, mely kis telepüket a partvonalon körülveszi.

- Ezenfelül - folytatta Dick - nem is hiszem, hogy sokáig leszünk távol. Ha két napon belül sem én, sem Tom nem találunk emberi lényekre, visszajövünk a barlanghoz. De ez valószínűtlen; alig hihető, hogy ha húszmérföldnyire behatolunk az előttünk fekvő vidékre, ne tudjuk meghatározni földrajzi fekvését. Hiszen még azt sem lehet kizárni a lehetőségekből, hogy mégiscsak tévedtem a hely meghatározásában: a hajón nem voltak műszereink, s így egy-két fokkal délebbre vagy északabbra is lehetünk.

- Úgy, ahogy mondd, Dick - válaszolta nyugtalanul Weldonné -, bizonyosan igazad van.

- Benedek bácsinak mi a véleménye az egészről? - kérdezte a tudóst Dick.

- Nekem? - riadt fel zavartan a kérdezett.

- Igen, azt szeretném tudni, mint vélekedik a dolgokról.

- Nekem nincs véleményem - válaszolt Benedek bácsi. - Én mindent elfogadok, ahogy a többiek gondolják, s mindent megteszek, amit akarnak tőlem. Ha egy-két napig itt akartok maradni, szívesen beleegyezem, legalább rovtani szempontból át tudom tanulmányozni a partot.

- Csinálj mindent úgy, Dick, ahogy gondolod - fejezte be Weldonné. - Itt maradunk tehát, s te elindulsz Tommal.

- Rendben van - hagyta rá Benedek bácsi. - Én azalatt a férgeknek szentelem az időmet.

- De arra kérem, Benedek bácsi, ne menjen messzire a barlangtól. Kérem, ígérje meg.

- És nehogy szúnyogokat hozzon haza - fűzte hozzá az öreg Tom.

Néhány perccel később a kitűnő tudós, vállán átvetett gyűjtődobozával, elindult a tájék rovtani felkutatására. Úgyszólván ugyanabban a pillanatban Negoro is felkerekedett. Ez a különös ember, aki - úgy látszott - soha semmi mással nem törődik, csak saját dolgaival, nem követte Benedek bácsit az erdő széle felé vezető útjában, hanem lassú léptekkel újból a folyópart sziklás tájéka felé indult.

Jack még aludt; Weldonné Nan gondjaira bízta, s ő maga Dick Sand és a többiek társaságában a part felé került. Ki akarták próbálni, vajon elérik-e apályban száraz lábbal a *Pilgrim* roncsait, hogy onnan még egyet-mást kimenthessenek.

A sziklazátony, melyben a *Pilgrim* megfeneklett, kiemelkedett a tengerből. A roncs a szétszóródott tárgyak közt hevert, és részben elborították a tenger hullámai. Ezen Dick nagyon csodálkozott, mert tudta, hogy Amerika csendes-óceáni oldalán az árapály csak közepes erejű. Mindezt azonban az erős széljárás is okozhatta, mely a hajóroncs felé terelte a hullámokat.

Amikor Weldonné és a többiek így látták viszont kedves hajójukat, elszorult a szívük. Mennyi szenvedés, mennyi emlék! A hajó oldalára dőlt; sem vitorla, sem árboc nem volt egykori fedélzetén: mint kedves lény, akit elragadott az enyészet, úgy meredt elő a hajóroncs a szirtek közül.

Most az lett a feladatuk, hogy végigvizsgálják még egyszer mindazt, ami a *Pilgrim*ből megmaradt, még mielőtt végez vele a következő dagály.

Dick Sand és a feketék egy kötélhágcsó segítségével aránylag könnyen leereszkedtek a *Pilgrim* hajóterébe. A feketék az egykori élestár maradványait igyekeztek megmenteni, míg Dick a fedélzeti lejáró felé tartott. Ez aránylag épségben maradt, minthogy kiemelkedett a tengerből.

Dick négy jó állapotban levő puskát emelt ki innen, a vízhatlan tölténytárakban csomagolt töltényekkel együtt. Most már nem voltak egészen fegyvertelenek; védekezni is tudnak, ha útközben mégis indián törzsek támadására kerülne a sor. Megmentett egy kézilámpát is, de a térképeket már szétáztatták a tenger porzó cseppjei.

A *Pilgrim* kis fegyvertárában hosszú, egyélű kések is voltak, melyeket a cethalak feldarabolására használtak. Dick ezekkel a késekkel egészítette ki társai fegyverzetét, s közben nem feledkezett meg a kis Jack játék puskájáról sem.

A többi holmi jó része elkallódott vagy tönkrement; ezenfelül arra is kellett gondolniuk, hogy ne cipeljenek túl sok terhet magukkal. Minthogy elég élelmiszer, fegyver és lőszer volt már a kezük ügyében, Weldonné figyelmeztetésére Dick a hajópénztárt vette magához, körülbelül

ötszáz dollárt. Ez bizony elég kevés volt. Weldonénak körülbelül ugyanannyi pénze lehetett, de azt már hiába kereste, nem találta meg.

Kézenfekvő volt, hogy valaki megelőzte őket a hajóroncs átkutatásában. S ez a valaki nem lehetett más, csak Negoro. Senki mást nem is gyanúsíthattak ezzel. Ám Dick mégis habozott egy pillanatig. Az bizonyos, hogy Negoro lelketlen alaptermészetű ember, akinek arcára mosolyt csal mások baja. Viszont nem volt mégsem alap arra, hogy a volt szakácsot úgy kezeljék, mint valami gonosztevőt. A gyanú árnyéka mégiscsak Negoróra eshetett: a feketék közül senki sem hagyta el a barlangot, míg ez az ember magánosan indult el bolyongásra a tengerpart körül. Dick elhatározta, hogy számadásra bírja, esetleg meg is motozza Negorót, ha visszatér. Legalább tudni fogják, hogy hányadán vannak vele.

A nap most hanyatlott le a trópusi látóhatáron. Ezeken a vidékeken a nap mintha függélyesen zuhanna bele a tengerbe, az alkonyat nagyon rövid; átmenet nélkül következik be az éjszaka.

Mindnyájan visszatértek a barlanghoz, hogy néhány órát pihenjenek.

- Az éjszaka viharos lesz - mondta Tom a gomolygó felhőkre mutatva.

- Bizony, nagyon erős lesz a szél - válaszolta Dick -, de nekünk már mindegy, a szegény *Pilgrim*nek meg nem tud amúgy sem jobban ártani.

Ezen a sötét éjszakán Tom és társai váltakozva örködtek a bejáratnál, ezenkívül Dingóra is bízvást lehetett számítani.

Most vették csak észre, hogy Benedek bácsi még nem érkezett haza.

Hercules irtózatossá torkának minden erejével belebömbölte a tudós nevét az éjszakába: röviddel utóbb valóban feltűnt a bogarász alakja, amint minden elővigyázat nélkül ereszkedik lefelé a nyaktörő sziklafalon.

Benedek bácsi úgyszólván magánkívül volt. Képzeljék: egyetlen olyan férget sem talált, mely méltó lett volna arra, hogy beillesse híres gyűjteményébe! Csak holmi skorpiók⁵⁰ kerültek elé százával, s olyan százlábúak, melyek alig érdemlik meg ezt a nevet.

- Ezért igazán nem volt érdemes 5-6000 mérföldet hajóznunk szélben és viharban, hogy aztán olyan partra vetődjünk, ahol egyetlenegy sem talállok azok közül a híres dél-amerikai hatlábúak közül, amelyek annyira hiányoznak a gyűjteményemből. Egyáltalán nem volt érdemes megtenni ezt az utat.

Benedek bácsi így azonnal indulni akart. Igazán semmi értelme, hogy tovább is itt időzzenek, ezen a nyomorult part szakaszon.

Weldoné csendesíteni próbálta ezt a nagy gyereket, és megígérte neki, hogy másnap nagyobb lesz bogarászszerencséje, amikor Tom arra figyelmeztette a társaságot, hogy Negoro - az éj beállta ellenére - nem jött vissza.

- Vajon merre lehet? - kérdezte Weldoné.

- Mit törődik vele, asszonyom? - vetette közbe Bat.

- De bizony nagyon is törődünk - válaszolta Weldoné -, sokkal biztosabban érezzük magunkat, ha ez az ember közöttünk tartózkodik.

⁵⁰ A pókfélék rendjéhez tartozó nyolclábú, ollós vízbogár. Ollója a rákéhoz hasonlít. Farkszerű potroha horgas, karmos fullánkban végződik. Fullánkjában méregmirigy van. A kisebb fajták szúrása veszélytelen, a nagyobbaké azonban halálos is lehet

- Ez biztos - jegyezte meg Dick -, de ha Negoro önként el akarja hagyni társaságunkat, nem tudnék rá okot, hogy közénk kényszerítsem. Talán nagyon is megvolt az értelme annak, hogy végleg elhagyjon bennünket.

Dick félrevonta Weldonnt, s közölte vele aggodalmát: úgy találta, hogy Weldonnt teljes egészében osztja gyanakvását Negorót illetően.

- Ha mégis visszajön ez az ember - mondta Weldonnt -, akkor időközben biztos rejtekhelyre tette már azt, amit tőlünk ellopt. Azt hiszem, nem tudunk okosabbat csinálni: úgy teszünk, mintha nem vettünk volna semmit észre; nem mutatjuk előtte gyanakvásunkat.

Dick igazat adott az okos asszonynak.

Annak ellenére, hogy igazán nem nagyon nélkülözték Negorót, néhányszor mégis kiáltották nevét, de nem jött semmi válasz. Vagy túl messze ment, vagy nem akart újból csatlakozni a társasághoz.

A négerék nem nagyon sajnálták, hogy megszabadultak tőle, de ők is azon a véleményen voltak, mint Weldonnt: Negoro kevésbé veszedelmes, ha a közelben van, mintha senki sem tudja, miben törí a fejét. Ezzel szemben viszont nehezen képzelhető el, hogy Negoro egyedül vállalkozzék arra, hogy behatoljon ebbe az ismeretlen világba. Talán eltévedt, s most a trópusi sötétségben hiába próbál a barlangba visszatalálni.

Sem Weldonnt, sem Dick nem tudta, mitévők legyenek Negoro dolgában, de minthogy már későre járt, nem volt értelme, hogy őmiatta tovább virrasszanak.

Ebben a pillanatban a kutya a sziklák között felüvöltött.

- Mi lehet Dingóval? - kérdezte Weldonnt.

- Azonnal utána kell járnunk - válaszolta Dick -, talán éppen Negoro érkezik vissza.

Hercules, Bat, Austin és persze Dick Sand is egyszerre megindultak a kis folyó torkolata felé.

De ahogy elérték a sziklás part szélére, sem nem láttak, sem nem hallottak semmit, s Dingo is elhallgatott. Így hát mindnyájan visszatértek a barlanghoz.

A lefekvést az adott lehetőségek szerint a legkényelmesebben rendezték el. A feketék vállalták az őrszolgálatot.

Csak Weldonnt szemére nem jött álom. Arra gondolt, hogy ez az annyira áhítozott szárazföld egyelőre még nagyon kevésbé váltotta be a hozzá fűzött reményeket: nem hozott nyugalmat és biztonságot valamennyiük számára.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Harris

Hajnalban - április 7-e volt - Austin, aki soros volt az őrségben, látta, hogy Dingo ugatva rohan a folyócska felé. Szinte pillanatok alatt a többiek is kitódultak a barlang bejáratához.

Bizonyos: valami volt a levegőben.

- Dingo megérzett valakit... vagy valamit - mondta Dick.

- Semmi esetre sem lesz Negoro - mondta Tom -, mert a kutya nem csahol dühösen.

- De ha nem Negoro, akkor vajon ki lehet? - aggodalmaskodott Weldonné, kutató tekintetet vetve Dick felé.

- Mindjárt megtudjuk, asszonyom - válaszolt a fiatal parancsnok.

Szólta Batnak, Austinnak és Herculesnek, hogy vegyenek fegyvert magukhoz, és jöjjenek vele.

Mindegyik fekete puskát és kést ragadott, a fegyvereket csendben megtöltötték, s Dick után elindultak a sziklás part felé.

Weldonné, Tom és Acteon maradtak a barlangban a többiekkel.

Napfelkelte volt. Az első sugarakat még bebörtönözték a keleten emelkedő óriási hegláncok, de a tenger színe már ragyogni kezdett az első fénysugár nappali szépségében.

Dick Sand és társai a torkolat felé iramodó folyó partját követték. Itt Dingo megállt, és szakadatlanul ugatott. Egészen bizonyos, hogy embert szimatol. De az is kétségtelen volt, hogy nem Negorót érzi, akire dühösen vicsorított, valahányszor meglátta.

Egy ember ereszkedett le a sziklapart felől. Elővigyázatosan közeledett, és barátságosan integetve igyekezett Dingót lecsendesíteni. Bizonyára nem akarta magára uszítani az erős állatot.

- Ez nem Negoro - jegyezte meg Hercules.

- Aligha veszthetünk a cserén - jegyezte meg Bat.

- Talán egy bennszülött lesz - reménykedett Dick -, aki majd megkímél bennünket az elválás nehézségeitől. Végre tudni fogjuk, hová kerültünk.

Vállukra vetett fegyverrel indultak el az ismeretlen felé.

A közeledő, amikor meglátta a kis csapatot, legnagyobb meglepetésének adta tanújelét. Egészen bizonyos, hogy nem számított arra, hogy idegen fehérekkel találkozik a part elhagyott szakaszán. Valószínű, hogy a *Pilgrim* roncsait sem vette észre, mely önmagában is megmagyarázhatta volna a hajótöröttek jelenlétét ezen az elhagyott tájékon. Egyébként az éjszakai ár majdnem egészen végzett mindazzal, ami még megmaradt a hajóból; most már csak néhány úszó deszka jelezte, hol futott zátonyra az egykori bálnavadászhajó.

Első pillanatban az idegen, amikor látta, hogy fegyveres emberek közelednek feléje, úgy tett, mintha vissza akarna fordulni. Vállán lógó puskáját hirtelen kezébe emelte. Úgy viselkedett, mint akit a találkozás nem nyugtat meg túlságosan.

Dick Sand barátságosan intett; ezt az idegen bizonyosan megérthette, mert néhány pillanatnyi habozás után határozott léptekkel indult a kis csapat felé.

Így aztán Dick már alaposan szemügyre vehette a közeledőt.

Erőtéljes, negyven év körüli férfi volt, élénk szemmel, kissé ezüstösödő hajjal s szakállal, a szabad levegőhöz szokott ember szinte cserzettre barnult arcboréval. Fejét széles kalap takarta, vadászujjas fődte testét, magas szárú csizmája térdé fölé ért, s a rávert széles taréjú sarkantyúk megpendültek minden lépésénél.

Dick Sand persze első pillantásra észrevette, hogy a közeledő nem indián, nem egyike a pampák⁵¹ bennszülött lovasainak, hanem idegenből ideszakadt ember, valószínűleg azoknak a kalandoroknak a fajtájából, akik kevésbé bizalomgerjesztő módon lepik el ezeket a távoli partokat. Kissé merev testtartása, hajának vörhenyes alapszíne azt engedte sejtetni, hogy angolszász eredetű. Egy bizonyos: nem volt sem indián, sem pedig spanyol. Ez a feltevés azonnal bizonyossággá vált, mihelyt Dick angolul köszöntötte. A válasz ugyancsak angol volt, anélkül, hogy a közeledő férfi kiejtése a legcsekélyebb idegenséget is elárulta volna.

- Isten hozta önt is, fiatal barátom! - mondta az idegen, s kezet szorított Dickkel. Ami a feketét illeti, itt megelégedett az üdvözlés egy röpke mozdulatával. - Ön angol? - kérdezte a volt hajósínastól.

- Nem, amerikai - válaszolta Dick.

- Délről?

- Nem, északról.

Ez a válasz úgy látszott, megnyerte az idegen tetszését, mert most még melegebben rázta a fiú kezét.

- Megtudhatnám, fiatal barátom, hogyan kerültek ide, erre a partra?

Ám meg sem várva a választ, az idegen levett kalappal köszönt: Weldonné hagyta el a barlang környékét, és szemtől szembe fordult az ismeretlennel.

Most már ő válaszolt a kérdezőnek Dick helyett:

- Látja, kérem, hajótöröttek vagyunk... a vitorlás ott zúzódott össze a zátonyon.

Az idegen arca mély részvétet árult el, tekintete végigkutatta a szirtes tengerrészt.

- Már semmi sincs belőle. Az ár az éjszaka egészen szétszedte...

- Első kérdésünk, uram - vágott közbe Weldonné -, hogy hol is vagyunk tulajdonképpen.

- A dél-amerikai parton, asszonyom - válaszolta némi csodálkozással hangjában az idegen. - Talán csak nincs kétsége e tekintetben?

- Azért kérdezzük - vette át a szót Dick -, mert a vihar nagyon kitérített bennünket irányunkból, és nem tudtuk pontosan megállapítani, hová is jutottunk. Legyen olyan jó, most mondja meg pontosabban, merre vagyunk. Ugye, Peruban?

- Nem, ott nem, fiatal barátom. Délebbre. Önök a bolíviai parton szenvedtek hajótörést.

- Ó... - sóhajtott Dick.

- Igen, a dél-bolíviai parton vannak, mely Chiléhez van közel.

- Pontosabban meg tudná nevezni a helyet, ahol vagyunk? - kérdezte Dick, rámutatva a tengeröblre.

⁵¹ Dél-Amerika hatalmas füves síkságai az Andesek és az Atlanti-óceán között

- Nem... nem tudom a nevét. A vidék belsejét jobban ismerem, mert ott többször barangoltam, de itt, a folyó torkolatánál most járok először.

Dick azon gondolkozott, mit kérdezzon még tőle. Az, amit hallott, nem lepte meg túlságosan, bár nem gondolt arra, hogy ennyivel délebbre sodorják a *Pilgrimet* a tengeráramlatok. De tévedése, a nagy távolságokhoz mérten, nem is volt túl jelentékeny. Mikor a Húsvét-sziget felbukkanása után meghatározni igyekezett a hajó helyzetét, úgy gondolta, hogy a 27. és a 30. délkör között fog valahol partot érni. Így hát nem volt benne semmi lehetetlen, hogy a *Pilgrim* valamivel délebbre terelődött hosszú útja alatt.

Minthogy nem volt miért kételkedniük abban, amit az idegen a tájékról mondott, már nem is csodálkoztak, hogy a dél-bolíviai síkság ilyen elhagyatott képet mutat.

- Azok után, amit mondott, sajnos arra kell gondolnom, hogy jó messze lehetünk Limától⁵².

- Ó, Lima nagyon-nagyon távol van; arra... észak felé.

Weldonné, akinek Negoro eltűnése felkeltette gyanakvását, alaposan szemügyre vette az idegent, de sem viselkedése, sem arc kifejezése nem árult el semmit, ami bizalmatlanságra szolgáltatathatott volna okot.

- Uram, bocsásson meg - mondta az asszony -, ha kérdéssel terhelem. Ön, ugye, nem perui?

- Nem, asszonyom, én magam is amerikai vagyok, mint önök.

Egy pillanatig várt, hogy az asszony megnevezze magát.

- Weldonné vagyok.

- Az én nevem Harris, Dél-Carolinában⁵³ születtem. Körülbelül húsz éve, hogy elhagytam hazámat; a bolíviai pampákra jöttem, s most igazán nagyon örülök, hogy ilyen váratlanul honfitársakkal találkozhatom.

- Ön, Harris úr, errefelé lakik? - kérdezte Weldonné.

- Nem, asszonyom, az én otthonom délebbre, a chilei határ közelében van; de most Atacamába⁵⁴ megyek, északkelet felé.

- Mi most az atacama pusztaság szélén lennénk? - kérdezte Dick.

- Pontosan ott, fiatal barátom - válaszolta Harris. - És ez a sivatag messze túlterjed a hegyek vonulatán, amerre lezáródik a látóhatár.

- Ez lenne az Atacama-sivatag?

- Bizony... ez a pusztaság olyan itt, Dél-Amerikában, mintha egészen külön világ lenne. Éghajlata nagyon sokban különbözik a megszokott dél-amerikai klímától. Talán ez az egész földrész legkevésbé ismert, legfurcsább része.

- Hogyan lehet, hogy ön itt egyedül utazik? - kérdezte Weldonné.

- Nem az első alkalommal járok erre - válaszolta Harris. - Körülbelül kétszáz mérföldnyire innen van egy hacienda⁵⁵, San Felicének hívják, s az egyik fivéremé. Most hozzá megyek

⁵² Peru fővárosa

⁵³ Észak-amerikai állam

⁵⁴ Pusztaság Dél-Amerikában. Ez idő szerint Chile fennhatósága alá tartozik

⁵⁵ Spanyolul: ültetvény

ügyes-bajos dolgaiban. Ha velem akarnának jönni, egészen bizonyos, hogy nagyon meleg fogadtatásban lenne részük, s onnan minden közlekedési lehetőséget megkaphatnának, hogy minél hamarabb eljuthassanak Atacama városába... A fivérem bizonyosan örülni fog, ha segíthet önökön.

Ez az ajánlat, melyet oly szívesen és kérés nélkül intézett hozzájuk az amerikai, nem tévesztette el persze a hatását. De Harris most Weldonéhoz fordult:

- Ezek a feketék az ön rabszolgái?

Kezével Tomra és társaira mutatott.

- Nem, nekünk már nincsenek rabszolgáink - válaszolta tiltakozva Weldoné. - Mi, északiak, már rég eltöröltük a rabszolgaságot, s a délieknek is követniük kellett a példánkat.

- Bizony, bizony - válaszolta Harris -, elfelejtettem, hogy az 1862-es háború megoldotta ezt a súlyos kérdést. Akkor... bocsánatot kérek ezektől a derék emberektől - hajolt meg a feketék felé, azzal az alig észrevehető gúnnyal, mely oly természetes egy dél-amerikainál, ha feketéhez beszél. - Csak éppen, mert - folytatta - az ön szolgálatában láttam az urakat, azt hittem...

- Nem voltak s ma sincsenek a szolgálatomban, uram - válaszolta komolyan Weldoné.

- Boldogan szolgálnánk önt, asszonyom - mondta az öreg Tom -, de hogy Harris úr is tudja, meg kell mondanunk, hogy mi nem vagyunk senkinek a szolgái. Én magam még hatéves koromban rabszolga voltam, úgy hoztak el Afrikából, mert már a fiam, Bat felszabadított apától származik, s a többiek is mind felszabadult szülők gyerekei.

- Hát akkor igazán szerencsét kívánok mindnyájuknak! - válaszolta Harris olyan hangon, melyet Weldoné nem érzett eléggé meggyőzőnek. Majd így folytatta: - Különben Bolíviában sincsenek rabszolgák. Így nem kell semmitől sem félniük maguknak sem, éppen olyan nyugodtan jöhetnek-mehetnek, mint az északi államokban.

E pillanatban jött ki a barlangból Jack, Nannal. Még kissé álmosan dörzsölte a szemét. Ahogy meglátta anyját, odaszaladt hozzá; Weldoné gyöngéden megcsókolta.

- Ó, milyen kedves gyermek! - mondta az amerikai.

- Az én kisfiam - szólt büszkén Weldoné.

- Akkor megértem, mit érzett ön, asszonyom, ha nemcsak magáért, hanem a kisfiáért is aggódnia kellett.

- De azért, Harris úr, mégis csak mindnyájan épen és egészségesen értünk ide.

- Megengedi, asszonyom - kérdezte Harris -, hogy megcsókoljam a kedves kisfiút?

- Szívesen, ha kedve tartja.

De úgy látszik, Harris úr nem nagyon tetszett a gyerekek, mert az még szorosabban kapaszkodott anyja szoknyájába.

- Mi az, fiacskám, nem akarod, hogy megcsókoljalak? Talán bizony nem tetszem neked?

- Bocsásson meg neki, Harris úr - mondta békítőleg az anya -, de Jack nagyon félénk természetű.

- Na, majd meg fogunk barátkozni egymással a tanyán. A kis póni ló, amelyre ráültetlek, meg fogja erősíteni barátságunkat.

Ám úgy látszott, még a póni ló ígérete sem tudta meglágyítani Jack ellenállását az idegen ölelésével szemben.

Weldonné sietve másra terelte a beszélgetést, nehogy megsértődjék ez az ember, aki olyan szívesen ajánlotta fel a segítségét.

Dick közben elgondolkozott az idegennek azon az ajánlatán, hogy először a San Felice haciendát keressék fel. Ez nem jelent kevesebbet, mint kétszáz mérföldnyi, igen fáradságos utat, részben erdőkön, részben pusztaságon keresztül, gyalogszerrel, minthogy semmiféle közlekedési eszköz nem kínálkozott.

Dick néhány megjegyzést tett erre vonatkozólag, és várta az amerikai választ.

- Az út valóban elég hosszú - felelte Harris -, de néhány száz lépésnyire, a hegyláb alján vár a lovam, melyet szívesen bocsátok Weldonné és kisfia rendelkezésére. Mi mehetünk gyalogszerrel, de ez az út sem túlságosan fárasztó. Ha kétszáz mérföldről beszéltem, akkor a folyó medre szerint számítottam. Ám ha átvágunk az erdőségen, alighanem nyolcvan mérföldet levághatunk. Úgy hiszem, ha naponta tíz mérföldet megyünk, akkor minden különösebb nehézség nélkül rövidesen elérhetjük a San Felice-i gazdaságot.

Weldonné köszönettel vette az amerikai ajánlatát.

- Köszönetét azzal fejezheti ki legjobban, asszonyom, ha elfogadja, amit ajánlok. Bizonyos, hogy még sohasem mentem keresztül az erdőségen, de ez nem jelent nehézséget, mert a pampákon egészen járatos vagyok. Viszont itt van az élelem kérdése. Nekem csak annyim van, amennyivel elérhetek a fivérem tanyájáig.

- Harris úr - válaszolta az asszony -, nekünk szerencsére több ennivalónk maradt, mint amennyire szükségünk van, úgyhogy nagyon szívesen megosztjuk önnel is a készletünket.

- Akkor, úgy látom, asszonyom, minden a legnagyobb rendben van, s talán nincs is más hátra, mint hogy felkerekedjünk.

Harris ezzel megindult a hegylábhoz, hogy elhozza a lovát, de Dick Sand még egyszer megállította, mert kérdezni akart valamit.

A volt hajósinas kissé visszariadt attól a gondolattól, hogy mélyen behatoljanak az őserdőbe, és elhagyják a partokat, melyekhez a tengerész mindig szívesebben ragaszkodik.

- Harris úr, mondja meg, miért kell tulajdonképpen kétszáz mérföldet... de legalább százhuszat megtennünk az Atacama-sivatagban, ahelyett, hogy a tengerparton haladnánk tovább? Ha ezt a távolságot vesszük, azt hiszem, könnyebben elérhetjük a parton a legközelebbi várost, akár északon, akár dél felé.

- Azért - válaszolta az amerikai -, mert önnek, fiatal barátom, tudnia kell, hogy vagy háromszáz mérföldnyire van a legközelebbi nagyobb helység ezen a parton, melyet egyébként elég kevéssé ismerek.

- Lehet, hogy észak felé így van - felelte Dick -, de mi a helyzet délen?

- Ha dél felé mennénk, úgy le kellene ereszkednünk egészen a chilei határhoz. Itt ugyanolyan hosszú az út, és az ön helyében nem szívesen érinteném az argentinai pampákat. Egyébként, ha erre mennénk, le kellene mondanom a társaságukról.

- Hát azok a hajók, melyek Chiléből Peruba mennek, nem érintik ezeket a partokat? - kérdezte Weldonné.

- Nem - felelte Harris. - Ugyanis azok sokkal szélesebb ívben haladnak, ezért is nem találkoztak velük.

- Ez bizonyosan így van - zárta le a beszélgetést az asszony. - Akarsz még valamit kérdezni Harris úrtól, Dick?

- Egyetlen szót csak, asszonyom - válaszolta Dick, aki nem szívesen adta meg magát. - Mit gondol, Harris úr, milyen kikötőben fogunk olyan hajót találni, mellyel visszatérhetünk San Franciscóba?

- Őszintén szólva, fiatal barátom, ezt nem nagyon tudnám megmondani. Egyet ígérhetek csak, azt, hogy a San Felice-i haciendáról könnyen el tudják érni Atacama városát, s onnan majd...

- Ne gondolja, Harris úr - vágott közbe Weldonné -, hogy Dick nem fogadja szívesen az ajánlatát...

- Nem, asszonyom - válaszolta Dick -, bizonyos, hogy én sem habozok, de nem tudok beletörődni a gondolatba, hogy miért nem értünk partot néhány fok különbséggel észak vagy dél felé. Így talán kikötőbe juthattunk volna, és most nem kellene Harris úr terhére lennünk.

- Nem, ezzel aztán igazán ne törődjenek, asszonyom - mondta Harris. - Ismétlem, ritkán van alkalmam honfitársaimnak szívességet tenni, s higgyék el, nagy öröömre szolgál, ha társaságukban lehetek.

- Szívesen elfogadjuk az ajánlatát, Harris úr - mondta Weldonné -, de semmi esetre sem akarnám megfosztani a lovától. Én magam jó gyalogló vagyok...

- De én magam még gyakorlottabb, asszonyom - válaszolta könnyedén meghajolva Harris. - A pampákon igazán megszokhattam a járás-kelest, s nem hiszem, hogy éppen én lennék az, aki feltartanám a társaságot. Üljön fel csak, asszonyom, kisfiával együtt a lóra. Útközben aztán könnyen meglehet, hogy találkozunk a tanyáról érkező lovasokkal, akik bizonyára szívesen átengednek majd nekünk egy lovat.

Dick Sand érezte, hogy elveszi Weldonné kedvét, ha még tovább akadékoskodik.

- Mikor akar indulni, Harris úr? - kérdezte hát.

- Még ma, fiatal barátom, hiszen a rossz időjárás rendszerint már áprilisban beáll itt, ideje hát, hogy minél előbb elérjük San Felicét. Az az út, mely az erdőségen át vezet, rövidebb és biztosabb. Sokkal kevésbé lehetünk kitéve itt az indián törzsek esetleges támadásának, mint a tengerparton.

- Tom - fordult fekete társaihoz Dick -, azt hiszem nem marad más hátra, mint hogy felkészüljünk az utazásra. A megmaradt készletekből több málhát kell csinálnunk, úgyhogy mindegyikünk hátára vehesse abból a magáját.

- Dick úr - szólt közbe Hercules -, én szívesen a hátamra veszem az egészet.

- Azt már nem, Hercules. Szépen elosztjuk az egészet, hogy mindenkire jusson a teherből.

- Na, Hercules, maga aztán jól megtermett útitárs! - mondta Harris, és úgy nézett végig rajta, mintha legalábbis eladó volna. - Az ilyen emberért bizony sokat adnának valamelyik afrikai piacon - folytatta érdesen.

- Hát csak annyit érek, amennyit - válaszolta nevetve az óriás -, s a vevőknek éppen csak utánam kellene futniuk, hogy elérhessenek.

Ezek után mindenki kivette részét a készülődésből. Egyébként nem kellett félni attól, hogy kifogy az élelem, hiszen mindössze tíz napi út volt előttük a haciendáig. Mielőtt azonban útnak indultak volna, Weldonné odafordult Harrishez:

- Mielőtt elfogadnánk a vendégszeretetét, arra kérjük, fogadja el ön a miénket. Amink van, jó szívvel megosztjuk önnel.
- Szívesen el is fogadom - válaszolta Harris vidáman.
- Néhány perc múlva ebédelünk.
- Addig elhozom a lovamat. Időközben már bizonyára megebédelt.
- Elkísérhetném talán én is? - kérdezte Dick.
- Ahogy akarja, fiatal barátom - mondta Harris. - Legalább megmutathatom a folyó alsó folyását.

Dick és Harris eltávolodtak.

Ezalatt a többiek elküldték Herculest, hogy keresse meg Benedek bácsit. Hát ott találta megint a sziklameredély körül, amint éppen sosem látott rovarokra vadászott.

Hercules nagy nehezen visszacsalogatta a társasághoz a tudóst, akivel Weldonné aztán közölte, hogy nemsokára indulnak, s körülbelül tíz napig fognak utazni, hogy az ország belsejébe behatolhassanak.

Benedek bácsi örömmel vállalkozott a gyalogsétára. Legszívesebben bebolyongta volna egész Amerikát, ha megengedik neki, hogy mindenütt kedvére kibogarássza magát.

Weldonné ezalatt Nan segítségével kiadós ebédet rögtönzött, hogy ezzel is gyarapítsa a társaság erejét a hosszúnak ígérkező utazás előtt.

A part vonalát követve, Dick és Harris megkerülték a sziklafalat. Mintegy háromszáz lépésnyi távolságra rátaláltak a kipányvázott lóra, mely nyihogni kezdett örömeiben, mikor gazdáját közeledni érezte.

Erős állat volt, Dick számára ismeretlen fajta. Hosszú, keskeny nyak, rövid derék, megnyúlt lábak. Mintha az arab mén minden jó tulajdonsága meglett volna benne.

- Látja, fiatal barátom, erős ló ez - mondta Harris -, bizonyára nem fogok vele szégyent vallani az úton.

Harris kezébe vette a kantárt, s lassan vezetni kezdte a lovat a sziklás parton. Dick tekintete végigfutott a két part mentén szinte összezáródó erdőségen. De semmi különösét nem látott, ami felkelthette volna a gyanakvását.

Mindamellett mihelyt az amerikai utolérte, hirtelen feltett egy kérdést, melyre Harris aligha lehetett felkészülve:

- Nem találkozott véletlenül az éjszaka, Harris úr, egy Negoro nevű portugállal?
- Negoro? - ismételte Harris olyan hangon, mintha azt sem tudná, hogy tulajdonképpen miről lehet szó. - Ki az a Negoro?
- Ő volt a hajószakácsunk, és eltűnt.
- Vízbe fulladt?
- Nem, dehogy, még tegnap este itt volt velünk. De az éjszaka elhagyott bennünket, s úgy gondolom, talán erre jött a folyópart felé. Azért kérdezem, hogy nem találkozott-e vele.

- Nem láttam senkit - mondta az amerikai. - Ha az önök szakácsa egyedül merészkedik az őserdőbe, ott nagyon könnyen eltévedhet. Talán útközben ráakadunk.

- Meglehet - válaszolta Dick tétován.

Mire visszaértek a barlanghoz, már elkészült az ebéd. Harris ez alkalommal úgy mutatkozott be, mint akit a természet hatalmas étvággal ruházott fel.

- Úgy látom - mondta vidáman -, nem halunk éhen az úton. Viszont ami azt a szegény ördögöt, azt a portugált illeti, akiről fiatal barátom beszélt... vele kissé másként állhat a dolog.

- Dick szólt talán arról önnek, hogy Negoro, a szakácsunk elment, és nem jött vissza? - kérdezte az asszony.

- Azért szóltam róla, asszonyom, mert gondoltam, hátha Harris úr találkozott vele.

- Sajnos, nem láttam - felelte Harris -, s egyelőre hagyjuk a szökevényt, és inkább magunkkal foglalkozzunk. Ha úgy kívánja, asszonyom, máris indulhatunk.

Mindenki megragadta a maga málháját, Hercules nyeregbe segítette Weldonét, majd elébe tette a kis Jacket, aki katonásan a vállára tette játék puskáját, s miközben anyja köszönetet mondott Harrisnek a kitűnő paripáért, a kisfiú kifejtette ama meggyőződését, hogy ő már egyedül is igen jól tud lovagolni. Minthogy kezébe adták a gyeplőt, és a ló ment, a kisfiú joggal hihette, hogy ő vezeti az egész karavánt.

TIZENHATODIK FEJEZET

Útközben

Dick Sandnek - bizonyára nem egészen ok nélkül - erősen elszorult a szíve, amikor alig háromszáz lépésnyire a folyóparttól befordultak a sűrűbe, az őserdőbe, mely most tíz hosszú napon át szegélyezi az útjukat.

Weldonné jókedvű volt és bizakodó, holott neki - az asszonynak és anyának - kétszeres ösztönnel kellett volna megéreznie, hogy minden okuk megvan az aggodalomra.

Két dolog volt, ami megnyugtatta. A pampák vidéke nem állt a veszedelmes tájékok hírében, hiszen nem lakták vadállatok. Ezenfelül teljesen megbízott Harrisben mint vezetőben. Olyan biztos volt a fellépése, hogy el sem lehetett volna képzelni róla, hogy eltévedhet.

Az útirend a következő volt:

Elöl Dick Sand ment és Harris, mindketten lőfegyverekkel, mintegy előcsapatot képezve. Utánuk Bat és Austin, ugyancsak puskákkal és bozótvágo késekkel. Ezután következett a lovagló Weldonné a gyerekekkel; mögötte Tom és Nan. A menetet Acteon zárta le, a kis csapat utolsó puskájával, és Hercules, hatalmas szekercével az övében.

Dingo nyugtalanul kószált közöttük, mintha szüntelenül valami nyomot keresne.

Mióta a *Pilgrim* hajótöröttei partra vetődtek, Dingo viselkedése egészen megváltozott. Állandó izgalomban élt. Időnként hosszú, fájdalmas vonítással adta jelét nyugtalanságának. Különös állapotát természetesen mindenki észrevette, de ki tudta volna megmagyarázni annak az okát?

Benedek bácsit éppen olyan nehéz lett volna menetszlopba kényszeríteni, mint Dingót. Bádogszelencéjével a vállán, hálójával a kezében, nyakában a hatalmas nagyítóval, hol elöl, hol hátul tűnt fel a magas fűben, melyben méltó főregzsákmányt remélt, kitéve magát annak a veszedelemnek, hogy valamilyen mérges kígyó megmarja.

Az első órában Weldonné hússzor is odaszólította magához, de hiába.

- Benedek bácsi - mondta végül -, nagyon kérem, ne kóboroljon el jobbra-balra. Ebben az esetben igazán teljesíthetné kívánságomat.

- Csak akkor lépek ki a sorból, igazán, ha hirtelen meglátok egy soklábút...

- Ha nem hagyja nyugton továbbrepülni őket, mialatt továbbhaladunk, egyszerűen el fogjuk kobozni a dobozát.

- A szelencémhez akarnak nyúlni? Nem, ezt sohasem engedem meg! - kiáltotta felháborodva az öreg tudós.

- Nemcsak a dobozt, de a hálót is - folytatta tettetett könyörtelenséggel Weldonné.

- Talán még a szemüvegemet is... No, csak azt szeretném látni!...

- Azt is, ha mindent akar tudni. Köszönöm, hogy figyelmeztetett rá. Ez a legokosabb, amit tehetünk. Talán rendre kényszeríthetjük azzal, hogy elveszük a látását.

Ez a háromszoros fenyegetés legalább egy órára elvette Benedek bácsi kedvét a kószálástól. De aztán újból kitört belőle az engedetlen bogarászszenvedély. Most már Herculesre hárult a feladat, hogy vigyázzon rá. A jól kieszelt haditerv szerint az óriásnak úgy kell bánnia Benedek

bácsival, ahogy a tudós bogaraival bánik, vagyis alkalomadtán szépen nyakon ragadja, és beteszi a többiek közé.

Ezek után nem kellett többé sokat törődni Benedekkel.

A kis csapat elegendő fegyvert vitt magával, és állandóan résen is volt, Harris szerint csak a nomád indiánok jelenthettek veszedelmet, bár valószínűnek tartotta, hogy azokat is ki tudják kerülni. Ennek ellenére mindent megtettek egy esetleges támadás kivédésére.

Azok az ösvények, melyeken az erdőbe behatoltak, voltaképpen csak alkalmi csapások voltak, melyeket inkább vadállatok, mint emberek törhettek maguknak. Így aztán meglehetősen nehezen juthattak csak előre. Számítaniuk kellett arra, hogy napi tizenkét órai meneteléssel legfeljebb ha öt-hat mérföldnyi utat tesznek meg naponta.

Különben nagyon szép volt az idő. A nap majdnem függőlegesen állt a fejük felett, s úgy szórta rájuk a sugarait. A síkságon a hőség elviselhetetlen lett volna, ahogy azt Harris nyomatékosan meg is jegyezte, de itt a fák mennyezete alatt könnyűvé vált a tropikus hőség is.

A fák nagy része ismeretlen fajtához tartozott. Sem Weldonné, sem a feketék nem ismerték őket. Ha szakértő lett volna köztük, annak inkább kiváló minőségük tűnt volna a szemébe, mint törzsük nagysága és vastagsága. Itt volt például a bahunia⁵⁶ vagy vasfa, amott a molompi⁵⁷, ez a könnyű, de szívós fajta, melyből evezőket s lapátokat faragnak, s melynek törzse bőséges gyantás váladékot ereszt. Valamivel távolabb nőttek a fustetfák⁵⁸ s a gaiacok⁵⁹, melyek között tizenkét láb átmérőjű is akad.

Ahogy az erdőbe behatoltak, Dick sűrűn kérdezgette Harristól az egyes fák nevét.

- Sohasem járt még a dél-amerikai partokon? - kérdezte Harris a fiatal parancsnokot.

- Nem, egyszer sem kötöttünk ki még itt, és senkivel sem beszéltem az itteni növényzetről, aki értett volna hozzá.

- Szóval nem járt sem a Tűzföldön⁶⁰, sem Chilében.

- Nem, sohasem - volt a válasz.

- De talán ön, asszonyom, járt erre... Az amerikaiak szeretnek utazgatni, és kétségtelenül...

- Nem, uram - felelte Weldonné -, a férjem üzleti érdekei Új-Zélandhoz fűződnek, s így én még nem is jártam vele másfelé. Senki sem ismeri közülünk Dél-Bolíviát.

- Úgy hát, asszonyom, most egy nagyon különös vidéket fognak megismerni. Ez a vidék lényegesen különbözik például a peruitól vagy a brazíliaitól. Növény- és állatvilága egészen zavarba ejti a természettudósokat. Azt mondhatnám, hogy szinte szerencsés helyen vetette önöket partra a véletlen.

Minthogy a kis csapat tagjai közül senki sem ismerte a vidék növényzetét, Harris rendre mutogatta nekik a legfeltűnőbb fajtaikat.

⁵⁶ Pillangós virágú fa és cserje; Amerika tropikus vidékein honos

⁵⁷ Pillangós virágú, szárnyas levelű forró övi fa

⁵⁸ Szubtropikus vidékek dús virágú fája vagy cserjéje

⁵⁹ Nagyon kemény és illatos gyantájú fa

⁶⁰ Sziget Dél-Amerika legdélibb csücskénél: a Magellán-szoros választja el a szárazföldtől

Persze sajnálatos volt, hogy Benedek bácsi érdeklődése kizárólag a rovarokra korlátozódott. Ha különleges soklábúakat nem is talált, annál inkább felkelthette volna érdeklődését a növényvilág. Végtelen gazdagsága tenyészett itt a különös növényzetnek, melyhez hasonlót sehol sem lehet látni az Újvilág tropikus erdőségeiben. De Benedek bácsi nem szerette a botanikát, nem is értett hozzá. Sőt valósággal ellenszenvet érzett a virágokkal szemben, mert úgy tartotta, hogy kelyhükbe börtönzik a szegény bogarakat, sőt gyakran el is bódítják őket mérges nedveikkel.

Némely helyen elmocsarasodott az erdő. Apró erek kúsztak az iszalagok alatt, mintha táplálni sietnének a kis folyót. Némelyik egész patakká duzzadt, úgyhogy gázlót kellett keresniük. A patakok partján különös nádfélék lengedeztek, melyeket Harris papiruszcserjének⁶¹ nevezett. Nem tévedett, ez a növény magasra nőtt itt a nedves talajon. De mihelyt a nedves talajrésztől kikerültek, újból a fák vették át a cserjék helyett a vezető szerepet.

Harris néhány nagyon szép ébenfát mutatott, mely feketeség és keménység tekintetében túltett a legszebb árucikken is. Számos mangófát⁶² is láttak, pedig már jó messze jártak a partvidéktől.

Dús árnyékban haladt a kis csapat. Harris azt mesélte, hogy a babonás bennszülöttek nem merik ezt a kitűnő gyümölcsöt adó fát elültetni, mert úgy tartják, hogy „aki elültet egy mangófát, meghal”.

Az út első napjának második felében, délután a kis csapat már megérezte, hogy domborodik a felszín. Mintha hullámzott volna a föld felülete, ahogy a síkság egybefolyt a hegyvidékkel. Itt az erdő kissé ritkábbá vált, egyes facsoportok el is szakadtak egymástól, és könnyebben juthattak volna előre, ha a földet nem borítják el az indák mindent összegomolyító iszalagjai. Úgy érezték, mintha a tropikus Indiában járnának, a dzsungelben. Különösen az indigó⁶³ tenyészett mindenütt bőségben. Harris úgy magyarázta, hogy ez a legveszedelmesebb élősdije a környéknek - ha alkalmilag elhagynak egy darab megművelt földet, az indigó tüstént birtokába veszi az ugart.

Csak gumifával nem találkoztak sehol, az Újvilág flórájának ezzel a jellemző fájával, pedig Dick megígérte Jacknek, hogy megmutatja neki a kaucsuk fáját, melynek nedvéből kedves játékaik, babái, labdáik, tornaszerei készülnek. Jack tehát azt remélte, hogy a fa lombja között mindegyik ráakad majd, de mert egyetlen gumifával sem találkoztak, a gyerekek elégedetlenkedett és panaszkodott.

- Ne türelmetlenkedj, kis pajtás - mondta Harris -, ha eddig nem is láttunk egyet sem, elég akad belőle majd a tanya közelében.

- És azok aztán valóban olyan ruganyosak, mint a labda? - érdeklődött a kisfiú.

- De még milyen ruganyosak! De várj csak, addig is kárpótollak egy nagyszerű gyümölccsel... nézz csak ide...

Harris ismeretlen gyümölcsöt tépett le egy fáról, a gyümölcs olyan zamatosnak látszott, akár az őszibarack.

- Mit gondolsz, Harris úr, nem árt meg ez a gyerekeknek? - kérdezte aggódva Weldonné.

⁶¹ Vízicserje, melynek hancsát a régiek írás céljaira használták

⁶² Feltűnő színű, illatos, dús virágú amerikai fa

⁶³ Trópusi növény, mely különleges csávázási művelet után a híres indigófestéket adja

- Mért ártana meg, asszonyom? - válaszolta Harris, és mintegy megnyugtatóképpen maga is beleharapott egy gyümölcsbe. - Ez a mangó gyümölcse - tette hozzá.

Jack nem sokáig kérette magát, hanem akárcsak Harris, beleharapott a gyümölcsbe. Mindnyájan követték a példájukat, szétosztva egymás között a mangófa gyümölcsét.

Ennek a mangófajtának a gyümölcsei, ellentétben más, szeptemberben beérő mangófával, március-áprilisban érnek - így hát szinte kapóra jöttek utasainknak.

- Jaj, de jó! Milyen nagyszerű! - ujjongott a kis Jack, miközben teletömte száját az ízes gyümölcscsel. - De az én Dick barátom nyersgumit ígért nekem, ha jó leszek, és én most már nyersgumit szeretnék kapni!

- Megkapod, Jack - válaszolt Weldonné -, hiszen Harris úr is megígérte neked.

- De ez még nem minden - folytatta Jack -, hiszen Dick még mást is kilátásba helyezett.

- Mondd meg hát: mi mindent ígért neked az a te Dick barátod? - kérdezte Harris érdeklődéssel.

- Kolibrit⁶⁴ is.

- Igen... kolibri is lesz majd, csak kicsit messzebb, kisleány - válaszolta az amerikai.

Bizonyos, hogy a kis Jacknek minden oka megvolt rá, hogy kolibrikat keressen. Ezen a vidéken csapatostul kellett volna szállodálniuk, hiszen tudjuk, hogy Amerika őslakói, az indiánok, akik számtalan költői névvel illetik ezt a kedves madarat, ragyogóan színes, csodálatos szövetté varázsolják a tollait. „Az égi virág, mely a földi virág felett suhan” - ez a kis madár legkedvesebb neve, de úgy is mondják, hogy „drágakő, mely felragyog a napsugár tüzeiben”. Az indiánok képzelete költői nevet adott mind a százötven fajtának, mely a kolibrik csodálatos törzsét képviseli ezen a földön.

Annak ellenére, hogy Bolíviában valóban rengeteg kolibrifajtának kell tenyésznie, a kis Jacknek egyelőre meg kell elégednie Harris ígéretével. Szerinte a kolibrik nem szeretik a parti tájakat, s nem is találkozhatnak velük, míg túl közel vannak az óceánhoz.

- Majd a tanyán - mondta - egész nap hallhatják éles hangjukat, hiszen ezek a kis madarak egyáltalán nem kerülnek el a lakott helyeket.

- Jaj, de szeretnék már ott lenni a tanyán! - sóhajtott a kis Jack.

Hogy minél előbb odaérjenek az annyira sóvárgott haciendához, pihenőiket kellett lerövidíteniük. Weldonné és társai így igazán csak a legszükségesebb pihenőket engedték meg maguknak.

Az erdő képe lassanként megváltozott. Széles tisztások nyíltak a farengetekben. A mohaszőnyeg felszakadt, s alóla kemény, vöröses, érdes gránit kandikált elő. Szasszapparilla⁶⁵-mezőkön kellett keresztülhatolniuk. Ennek a gyomfélének szárai oly kusza fonadékot alkotnak, hogy utasaink lassanként visszakíváncsoztak a tropikus őserdőbe.

Mire lement a nap, körülbelül nyolcmérföldnyire hagyták maguk mögött a barlangot. Semmi különösebb esemény nem történt. Nagyobb fáradság nélkül haladtak előre. De ez még csak az első nap volt, a következők bizonyára nehezebbek lesznek.

⁶⁴ Dél-Amerika igen kicsi, de csodálatos színekben pompázó madara

⁶⁵ Közép-Afrika őserdőiben tenyésző kúszónövény. Gyökerét a gyógyszergyártásban használják fel

Úgy egyeztek meg, hogy az erdőszélen ütnek táborn. Kényelmesebb berendezkedésről szó sem lehetett - beérték annyival, hogy nyugodtan eltölthetik az éjszakát. Két-két órai váltással egy-egy őr vigyáz majd az álmukra. Elégnek tartottak ennyi óvintézkedést, hiszen se bennszülöttektől, se vadállatoktól nem kellett tartaniuk.

Más, alkalmas menedék hiányában egy óriási mangófát választottak ki, melynek hatalmas, szétterülő lombozata valóságos sátorként borult fölük. Ez alá kényelmesen befészkelhették magukat.

A kis csapat megérkezésekor a fa koronájában fültépő hangverseny kezdődött.

Zöld papagájok tábora volt a mangófa. Veszekedő, lármás, vad madárnép ez, ragadozó és vérszomjas - cseppet sem olyan szelíd fajta, mint amilyeneket Európában látni, azokban a rút, divatos ketrecekben.

A papagájok annyira hangosak voltak, hogy Dick puskalövessel akarta elijeszteni őket a fáról. Harris azonban azzal az ürüggyel, hogy okosabb, ha nem hívják fel magukra a figyelmet, lebeszélte arról, hogy a fegyverét használja.

- Ha lehet, haladjunk lármá nélkül, így inkább elkerüljük a veszélyeket - tanácsolta.

Vacsorát nem főztek. A konzerv és a kétszersült elégséges táplálék volt, s egy ott folydogáló kis patak vize, néhány csepp rummal keverve, kitűnő italnak bizonyult. Mangógyümölcscsel fejezték be az étkezést; amíg szedték, a papagájok visítva tiltakoztak a szokatlan rendbontás ellen.

A vacsora végén hirtelen szállt le a sötétség. A homály felkúszott a földről a fák tetejéig, s az ágak éles körvonala rárajzolódott a még világos égboltra. A szél elállt, mihelyt beköszöntött a sötétség. Levél sem rezzent, a papagájok is elnémultak, mintha maga a természet is behullott volna a végtelen nagy szendégésbe.

- Ne gyűjtsunk tüzet éjszakára? - kérdezte Dick Harristól.

- Semmi szükség rá - válaszolta az amerikai. - Hiszen még nincs hideg, és a mangófa megvéd a párázat ellen. Nem kell sem a hidegtől, sem a nedvességtől félnünk. A legokosabb, ha - mint mondom - feltűnés nélkül megyünk tovább, s a tüzet és fegyverropogást lehetőleg elkerüljük.

- Azt hiszem, Harris úr - mondta Weldoné -, felesleges az indiánoktól félnünk. A négy lábú ellenséget viszont mégiscsak távol tartaná a tűz.

- Asszonyom - válaszolta az amerikai -, ezen a földrészen nincsenek veszedelmes vadállatok, és ha akadnának is, jobban félnek azok az embertől, mint az ember ötlük.

- Erdőben vagyunk - szepegte a kis Jack -, és az erdőben mindig vannak állatok.

- Képzeld csak el, hogy hatalmas park közepén töltöd az éjszakát. Nemhiába mondják az indiánok: „Olyan itt, akár a paradicsomban.”

- De mégiscsak erdőben vagyunk.

- Az egyik erdő úgy különbözik a másiktól, kicsikém, mint az egyik állat a másiktól - felelte Harris nevetve.

- De kígyók mégiscsak vannak - mondta Jack.

- Nem, Jack - mondta Weldoné -, nincsenek kígyók, nyugodtan alhatsz.

- És oroslán? - aggodalmaskodott a kisfiú.

- Árnyéka sincs, fiacskám - nevetett Harris.

- Hát akkor tigris?
- Kérdezd meg csak édesanyádat, hallott-e valaha arról, hogy ezen a földrészen tigrisek lettek volna.
- Nem, erről igazán nem lehet szó - mondta Weldonné.
- Lehet - vágta váratlanul közbe Benedek bácsi, aki most az egyszer részt vett a társalgásban -, ha oroszlán és tigris nincs is ezen a kontinensen, azért még vannak jaguárok és kaguárok⁶⁶.
- Azok vadak? - kérdezte szepegve Jack.
- Ugyan - legyintett Harris -, még a bennszülöttek sem félnek tőlük. A bennszülöttek csak úgy fegyvertelenül nekimennek. Hercules egyszerre kettőt morzsolna szét a tenyerével.
- Akkor te fogsz örködni, Hercules - nyugodott meg a kisfiú -, és ha feltűnne egy ilyen vadállat, te...
- Akkor én megharapom, Jack úrfi - mutatta villogó fogát a fekete.
- Igen, elsőnek te örködsz, Hercules, de mi majd leváltunk - állapította meg Dick a rendet.
- Nincs szükség rá, Dick úrfi, hogy maga is virrasszon, mi négyen elegendők vagyunk erre. Nagyobb szükség van arra, hogy vezetőnk kipihenje magát a hosszú, fárasztó út után.
- Köszönöm, Acteon, de én is ki akarom venni a részem...
- Nem, hagyd csak őket, Dick - szólt közbe Weldonné.
- De én is virrasztani akarok - szólt közbe a kis Jack, pedig már majdnem leragadtak a szemei.
- Jó, jó, kis Jackem... majd te is virrasztasz - válaszolt az anya, aki nem akart a gyermekével ellenkezni.
- De ha nincs oroszlán és tigris, talán farkasok vannak - szólalt meg újra a kisfiú.
- Azok sem igazi farkasok, inkább rókafélék - nyugtatta meg újból Harris -, amolyan bozótbeli kutyák, melyeket errefelé *guarras*nak neveznek.
- Harapnak? - kérdezte Jack ernyedetlenül.
- Ugyan, Dingo egymaga elbánnék velük.
- Azt már nem hiszem - mondta hatalmasat ásítva a kisfiú -, hiszen mégiscsak farkasoknak hívják őket, és akkor bizonyára azok.

Aztán végül is elaludt Nan karján, a mangófa lombjai alatt. Anyja odahúzódott hozzá, és megcsókolta. Aztán az ő fáradt szemei is álomra csukódtak.

Néhány perccel később Hercules visszavezette Benedek bácsit, aki éppen vadászni kezdett valami bogárra. A kiváló bogarász azokból a *cocuyos*nak nevezett világító bogarakból készült éppen „gyűjteni” egyet, melyek olyan jellemzőek Dél-Amerikára. De Hercules nem hagyta kiosonni vadászútjára mesterünket, hanem minden tiltakozása ellenére visszacipelte a közös táborhelyhez. Így szép számú világító bogár menekült meg a tudós szelencéjétől.

Néhány perccel azután, hogy álomra hajtották a fejüket, az óriási őr kivételével mindenki aludt.

⁶⁶ A macskafélék csoportjába tartozó vadállat, a tigris, a jaguár stb. rokona

TIZENHETEDIK FEJEZET

Száz mérföld - tíz nap alatt

A dzsungel utazóit rendszerint a vadon félelmetes hangja ébreszti fel a tropikus égbolt csillagai alatt. Megszólal az őserdő, s a rikácsolás, üvöltés, elnyújtott vonítás borzalmas egyveleggé olvad. Rendszerint a majmok kiáltása az első, ez üdvözli a születő nap hajnalát. A kis *mari-kina*, hosszú farkával, tarkabarka álarcával, a *szürke mono*, melynek bőrével vonják be az indiánok tűzfegyverük závarzatát, a szürke szörpamacsos *szagu* és sok-sok más törzs a majmok oly népes családjából.

A majomvilág lehangosabbjai az úgynevezett *geribák*. Valóságos ördögfajzatok ezek. Ha a nap már emelkedőben van, a törzs véne rázendít mély és baljós hangján az egyhangú panaszdalra. Ő a banda baritonja, s fiatal tenorok kísérik reggeli hangversenyét. Az indiánok úgy mondják ilyenkor, hogy a geribák imádkoznak.

De ezen a hajnalon, úgy látszik, elakadt az „ima” a geribák torkán, sehol sem lehetett hallani őket, pedig gégejük erős és gyors remegése folytán énekük éppen elég messzire elhangzik. De bármi is akadályozta meg őket hangversenyükben, kétségtelen, hogy az őserdő hajnaltájt nélkülözte szokott kardalukat.

Bizonyos, hogy az indiánok nem fogadták volna örömmel a majmok elmaradását, nem mintha különösen kedvelnék a reggeli muzsikát, de ilyenkor indulnak majomvadászatra, mert a geribák füstölt húsa különleges csemegéik közé tartozik.

Természetesen sem Dick, sem a társai nem ismerték a geribáknak ezt a hajnali szokását, így hát egyáltalán nem csodálkoztak azon, hogy az őserdő néma. Szép nyugodtan dörzsölték ki az álmat a szemükből, nem lévén semmi okuk rá, hogy hirtelen felriadjanak.

Jack az elsők között tápászkodott fel. Első kérdése az volt, vajon Hercules megevett-e az éjszaka legalább egy farkast. De minthogy egyetlen farkas sem mutatkozott, a derék óriás nyilván éhen maradt.

Kezdetét vette a reggeli, mely fölöttébb hasonlított a vacsorához. Farkasétvággal ettek, amiben nagy szerepe volt az éles erdei levegőnek. Erőt kellett gyűjteniük egy újabb hosszú nap testi erőfeszítéseikhez, erre pedig semmi sem volt alkalmasabb az egyszerű, tápláló ételnél.

Benedek bácsi is belátta, hogy a táplálkozás nem egészen felesleges az élet fenntartásához, csupán Herculest illette életveszélyes fenyegetésekkel, mert megakadályozta abban, hogy ritka és értékes világító bogarakat sorozzon be a gyűjteményébe. Ez persze nem félemlítette meg túlságosan az óriást.

Weldonné titokban most már arra kérte Herculest, engedje kissé hosszabb kötélre bogarászunkat, úgyhogy az jobbra-balra elszaladozhasson egy kis alkalmi zsákmányért, azt viszont ne engedje meg, hogy eltűnjön az erdő sűrűjében a szemük elől. Weldonné - minthogy ő maga megnyugodott - kegyetlenségnek tartotta volna, hogy Benedek bácsit teljesen megfossza egyetlen gyönyörűségétől.

Hét óra körül, ugyanabban a hadirendben, amelyben az előző napon elindultak, újra útra kelt a kis csapat.

Útjuk változatlanul erdőben vezetett tovább. A vadon szűz talaján mintha a forróság s a nedvesség szövetségre lépett volna egymással, hogy együtt a legcsodálatosabb növényzetet hozzák létre. Minden a tropikus tájakra emlékeztetett, ahol a szinte függőlegesen álló napból

olyan forráság árad, amelyet csak a cserjék és indák világa szelídít meg nedvességével. Képzelné sem lehet fenségesebbet ennél a végtelen rengetegnél.

Dick figyelmét nem kerülhette el egy dolog. Harris szavaira gondolt, aki ezt a szót emlegette: „pampa”. Márpedig ez a szó síkságot jelent az indiánok nyelvén. Ha a pampára gondol, már látja is maga előtt jellemző tulajdonságait: száraz talaj, kevés, ritkásan nőtt fa, kő sehol, és az esős évszakban mindenütt felburjánzó bogáncshad, mely szinte fává terebélyesedve, áthatolhatatlan terepakadállyá válik a száraz időszakban. A síkságnak ezt a megszokott képét törpe fák, tüskés cserjék vigasztalan világa egészíti ki.

Ám mindebből még semmit sem láttak azóta, hogy az amerikai vezetése mellett elhagyták a tengerpartot. Az őserdő most is a látóhatár széléig ért. Egyáltalán semmi sem hasonlított a pampának arra a képére, mely a fiatal parancsnok képzeletében élt. A természet, úgy látszik - ahogy Harris éppen megjegyezte -, kivételt tett az Atacama-fennsíkkal, melyről egyébként Dick sem tudott többet, mint azt, hogy egyike a legnagyobb pusztaságoknak Dél-Amerikában, az Andesek és a Csendes-óceán között.

Dick nem fékezte hát a kíváncsiságát, hanem több kérdést tett fel Harrisnek a pampa sajátos alakulatát illetően.

Az amerikai mindenre tudott felelni. Olyan felvilágosításokat adott Bolíviának erről a részéről, melyek minden tekintetben elsőrendű tájismeretre vallottak.

- Igaza van, fiatal barátom - mondta Harris -, ha csodálkozik, hiszen a pampa egészen olyan, ahogy már általában a könyvek lefestik. Sík, terméketlen, nehéz rajta az áthatolás. Hasonlít az észak-amerikai szavannákhoz, csak valamivel szárazabb, mint azok. Ilyen a Colorado folyó síkságának pampája is, és ilyenek a venezuelai *Ilanók*. Ez a vidék, meg kell mondanom, engem is meglep. Először teszem meg ezt az utat, és csak azért, mert nagyon megrövidíti az utazást, ha San Felicébe akarunk érni. De ha nem is jártam még erre, jól tudom, hogy ez a rész teljesen különbözik a valóságos pampáktól. Az a helyzet, hogy a valódi pampákat tulajdonképpen nem a Nyugati-Kordillerák és az Andesek között kell keresni, hanem a földrész keleti vonulatán, az atlanti part felé.

- Hát akkor át kell kelniünk az Andeseken? - kérdezte Dick meglepetten.

- Dehogyan, fiatal barátom - válaszolta mosolyogva az amerikai -, de mert a tanya, ahová megyünk a Kordillerák innenső oldalán van, utunknak sem első, sem a második szakasza nem okoz különösebb nehézséget. Nyugodjék meg, mi ezt a felföldet nem fogjuk elhagyni, és ennek egyetlen pontja sem emelkedhet 1500 lábnál magasabbra... Elképzelheti, hogy ha a Kordillerákon kellett volna átkelnünk ilyen felszereléssel, egy pillanatig sem vállalkoztam volna arra, hogy a vezetőjük legyek.

- Akkor valóban okosabb lett volna - jegyezte meg Dick - a parton folytatni az utat.

- Nem kétséges - tartott ki előbbi állítása mellett az amerikai -, de így sokkal rövidebb és mégsem túlságosan kényelmetlen az utunk.

- De nem fél tőle - ellenkezett Dick -, hogy eltéved az erdőben, hiszen első ízben halad rajta keresztül?

- Ettől igazán nem kell tartania, fiatal barátom. Ön előtt bizonyára úgy tűnik fel az őserdő, mint valami végtelen tenger, melyen nem lehet iránytű nélkül eligazodni... nem tudja megtalálni benne a maga helyét. De én hozzászoktam az erdei utakhoz, és tökéletes biztonsággal ismerem ki itt magam. Az én útmutatóim bizonyos fák, a talaj alakulása, a

levelek elhelyezkedése... ezer és ezer részlet, melyet más nem is vehet észre. Legyen egészen bizonyos, mindannyiukat elvezetem oda, ahová el kell jutniuk.

Harris mindent megmagyarázott. Ők ketten mentek elől Dickkel, és gyakran beszélgettek egymással anélkül, hogy bárki is hallhatta volna a szavukat. Így hát ha voltak is aggodalmai Dicknek, s ezeket közölte is az amerikaival, a többieknek sejtelmük sem lehetett erről.

Április 8-tól 12-ig így telt el az idő, anélkül, hogy bármilyen említésre méltó esemény megzavarta volna az útjukat. Általában nyolc-kilenc mérföldet tettek meg tizenkét óránként. Az étkezésre szánt pihenők, s az éjszakai nyugalom órái szabályosan követték egymást, s ha eltekintettek némi fáradságtól, azt lehetett mondani, hogy mindnyájuk egészségi állapota teljesen kielégítő maradt.

Éppen csak a kis Jack szenvedett ettől az egyhangú erdei úttól, mely semmi változatosságot sem hozott a számára. Lehangolta, hogy nem kapta meg mindazt, amit ígértek neki, elsősorban a kaucsukfa játékszereit, nem is beszélve a kis kolibrikról. Aztán hol maradnak a csodálatos zöld tollú papagájok, azok a színes és ritka vadonbeli madárfajták, melyeket ezer és ezer monda köt össze az indián múlttal, s amelyek a bennszülöttek szerint a kihalt törzsek nyelvén énekelnek?

Ezek helyett a kis Jack csak olyan pergő nyelvű madarakat látott, melyeket a világ minden részén megtalálhat, s melyek mindkét földrész lakóházait megtöltik elviselhetetlen fecsegésükkel - hiszen ez az a fajta, mely a legkönnyebben megtanul beszélni.

De nem csupán a kisfiú volt elégedetlen az erdő madárvilágával. Elmondhatjuk, hogy Benedek bácsi sem volt szerencsésebb bogaraival. Minthogy Weldonné megengedte, szüntelenül jobbra-balra szaladgált a csapás mentén. Ennek ellenére úgyszólván semmit sem talált, ami méltónak bizonyult volna gyűjteményére. A világító bogarak este csökönyösen elmaradtak, mintha csak bosszantani akarták volna a kiváló bogarászt, kinek kedélye persze napról napra borúsabb lett.

Még négy napon át meneteltek így északkeleti irányban. Április 16-ára már legalább száz mérföldre kellett becsülniük azt a távolságot, melyet a tengerparttól elindulva megtettek. Ha Harris vezetőtudományában bízni lehetett - ő pedig igazán nem engedte, hogy ebben bárki is kételkedjék -, úgy a San Felice-i hacienda már nem lehetett messzebbre húsz mérföldnél attól a ponttól, ahol aznap este táborot vertek. Így számítva, negyvennyolc óra múlva a kis csapat már kellemes fedél alatt pihenheti ki az út fáradalmait.

Csak azt találták különösnek, hogy bár a felföldet már szinte átszelték, nem találkoztak egyetlen bennszülöttel sem.

Dick - anélkül, hogy beszélt volna - egyre jobban sajnálta, hogy nem a tengerparti utat választották. Bizonyos, hogy akár délre, akár északra indulnak, nem ilyen elhagyott vidéken mennek át, hanem kisvárosra, esetleg falvakra bukkantak volna... de legalábbis ültetvényekre, ahol Weldonné és társai biztos menedéket kaptak volna.

Ha bennszülött nem is mutatkozott, az utolsó napokban az állatvilág erősen megélénkült. Néha-néha hosszú, panaszos kiáltás hallatszott, ezt Harris azoknak a hatalmas foghíjasoknak⁶⁷ tulajdonította, melyek oly gyakori lakói ezeknek a végtelen erdős vidékeknek.

⁶⁷ Az emlősök rendjéhez tartozó állatok, melyek vagy egészen fogatlanok (hangyászok), vagy csak zápfogaik vannak (bengáliai tobzoska, kétujjú lajhár stb.)

Amikor délben pihenőt tartottak, hirtelen sípoló hang szelte át a levegőt, s ez a hang nem kevésbé nyugtalanította Weldonnet.

- Mi volt ez? - kérdezte riadtan.

- Kígyó? - kiáltotta Dick, és megragadta fegyverét, hogy Weldonné elé ugorjék.

Valóban attól lehetett tartani, hogy a magas fűben kígyó kúszott a táborhelyükig. Semmi meglepő nem lett volna abban sem, ha egy hatalmas *sucuru*, ez a tíz-tizenkét méter hosszúra is megnövő óriáskígyó lopakodik a közelükbe, hogy megmarja őket. Igen, csakis ez az óriáskígyó adhat ilyen különös hangot.

Harris azonban megnyugtatta Weldonnet - s megmagyarázta, hogy ez nem *sucuru*, s a zajt azoknak a különös hangú, jámbor négylábúaknak tulajdonította, melyek csapatostul szokták felkeresni ezt a vidéket.

- Ne ijedjen meg, és ne tegyen semmit, ami felriaszthatná ezeket az állatokat.

- Miféle állatokról beszél? - kérdezte Dick, aki egyébként sem fukarkodott kérdéseivel, ha az amerikaitól valami felvilágosítást akart kérni.

- Antilopok, fiatal barátom.

- Jaj, de szeretném látni őket! - ujjongott a kis Jack.

- Ez ám nagyon-nagyon nehéz lesz - mondta komolyan a vezető.

- De talán mégis meg lehetne közelíteni óvatosan a sípoló antilopokat - mondta Dick kíváncsian.

- Három lépést sem tehetne, és máris szétugrana az egész csapat. Kár törődnie velük.

Dick azonban nem hagyta magát ilyen könnyen lebeszélni. Látni szeretne volna őket, és puskájával a kezében a bozót felé kúszott. Szinte azonnal tíz-tizenkét éles szarvú, karcsú, hajlékony testű gazella ugrott elő, és porzott el nem messze tőlük. Lángvörös bundájuk szinte tüzes felhőt rajzolt az erdő sötét hátterére.

- Ugye, figyelmeztettem? - mondta Harris, amikor a volt hajósinas visszatért a helyére.

Ezek az antilopok valóban olyan végtelen gyorsasággal iramodtak el, hogy lehetetlen volt a szemnek alaposan szemügyre venni őket. Azonban egészen más volt a helyzet egy másik állatcsoport esetében, mellyel ugyancsak ezen a napon találkoztak. Ezeket láthatták is, s éppen ezért felbukkanásuk különös vitára adott okot Harris és egyes útitársai között. Úgy négy óra tájban rövid időre megálltak egy tisztáson, amikor három-négy erős testű állat csörtetett elő a sűrűből, s talán százlépésnyi távolságban hirtelen nagy sebességgel rohanni kezdett.

Dick - az amerikai minden tiltakozása ellenére - vállához emelte fegyverét, s rálőtt az egyik állatra. Ám abban a pillanatban, amikor Dick meghúzta a ravaszt, Harris a karjára csapott, s így Dick, bármilyen kitűnő vadász volt is, elszalasztotta zsákmányát.

- Ne lőjön, mondtam, hogy ne lőjön! - ismételte ingerülten az amerikai.

- De hiszen ezek zsiráfok voltak - álmélkodott Dick.

- Zsiráfok? - csodálkozott a kis Jack. - Merre vannak?

- Zsiráfok? - visszhangozta Weldonné. - Te bizonyosan tévedsz, Dick. Itt, Amerikában sehol sincsenek zsiráfok.

- Ebben igaza van - mondta Harris, aki maga is erősen meglepettnak látszott -, itt nincsenek zsiráfok.

- De hát akkor?... - kérdezte Dick.

- Igazán nem tudom, mit gondoljak. Talán csaltak a szemei, fiatal barátom... talán inkább struccokat látott...

- Struccokat zsiráf helyett? - néztek egymásra Dick és Weldoné.

- Bizonyára közönséges struccok voltak - erősködött Harris.

- De hát a struccok madarak, és két lábuk van csak...

- Igen... igen - erősködött Harris -, én magam is úgy láttam, hogy az elkergetett állatok kétlábúak voltak.

- Hogy mondhatja, hogy kétlábúak? - csodálkozott Dick.

- Ahogy én láttam - vágott bele Weldoné -, azok bizony négylábúak voltak.

- Én is csak úgy láttam - visszhangzott az öreg Tom, s három fekete társa megerősítette szavát.

- Négylábú struccok! - kacagott Harris. - Ez aztán a csodálatos dolog!

- Hát mi bizony azt hisszük, hogy mégiscsak zsiráfok voltak, és nem struccok - erősítette meg Dick Sand.

- Szó sem lehet róla, fiatal barátom - vette fel a vitát Harris. - Egész bizonyos, hogy rosszul látta. Lehetséges, hogy a rendkívüli sebesség tévesztette meg, amellyel ezek a nagy állatok elszelelnek. Egyébként már a legjobb vadászokat is megtévesztették, úgyhogy emiatt cseppet sem kell szégyenkeznie.

Ahogy az amerikai megmagyarázta, valóban könnyen lehetségessé vált a tévedés: a nagyobb méretű strucc s egy közepes zsiráf közt bizonyos távolságban nem is lehet olyan nagy a különbség. Tulajdonképpen hasonlít is az alakjuk, legfeljebb a struccnál hiányzik a két mellső láb. Ha megriasztják őket, elképzelhető, hogy a porfelhő, amit felvernek, össze is lehet őket tévesztetni.

De a legerősebb bizonyítéka annak, hogy Dick s a többiek tévedtek, mégiscsak az a pusztai tény volt, hogy - Amerikában nincsenek zsiráfok.

Dick Sand újból elgondolkozott.

- Csak azt nem értem - mondta -, hogy lehetnek struccok... holott Amerikában éppúgy nincs strucc, mint ahogyan nincs zsiráf.

- De bizony van, barátom - mondta Harris. - Az Újvilágnak ebben a részében otthonos egy struccfajta, amit mandounak mondanak; éppen ezt láthatta az előbb.

Harris helyesen mondta: a mandou hazája a dél-amerikai síkságon van, a bennszülöttek, míg fiatal, szívesen vadásszák is a húzáért. Teste néha a két métert is meghaladja, tollazata erőteljes, kékes árnyalatokban játszik, lábán három karom van - ez különbözteti meg az afrikai struccoktól.

Mindezt Harris közölte velük, s úgy látszott, hogy az amerikai ember kitűnően ismeri ezeknek a madaraknak a szokásait. Így hát Weldoné és társai belátták, hogy bizonyosan tévedtek.

- Egyebekben - folytatta Harris - könnyen lehet, hogy újabb csapat Struccal fogunk még találkozni. De ebben az esetben nyissák ki jobban a szemüket, s ne lássák négylábúaknak

ezeket a madarakat. De még inkább fogadja meg tanácsomat az én kedves fiatal barátom, és semmi szükségünk arra, hogy puskaszóval áruljuk el ittlétünket az őserdőben.

Ám Dick továbbra is gondolataiba mélyedt. Mintha kétségek gyötörték volna.

Másnap, április 17-én újból megindult a menet. Az amerikai azt ígérte, hogy a rákövetkező huszonnégy órán belül már el is érik a San Felice-i tanyát.

- Ott aztán, asszonyom - mondta Harris Weldonénak -, mindazt a kényelmet meg fogja kapni, amire igényt tarthat. Néhány napi pihenés mindnyájuknak jót fog tenni. Lehet, hogy nem találják meg azt a kiszolgálást, amit San Franciscóban megszoktak, de látni fogják, hogy a mi haciendánk is igen takaros berendezésűek. Nem vagyunk mi sem azért olyan vademberek!

- Köszönjük szépen, Harris úr - válaszolt Weldoné -, érezzük, hogy jószívvel segít nekünk. Sajnos, most csak köszönettel viszonzozhatjuk szívességét. Jaj, csak már megérkeznénk!

- Nagyon fáradt, asszonyom?

- Én nem sokat számítok - felelt az asszony -, de látja, a kisfiamat nagyon kimerítette az erdei út. Úgy érzem, mintha időnként lázas volna.

- Bizony, ez lehetséges - válaszolta Harris -, mert ez itt egészséges környék ugyan, de márciusban és áprilisban veszedelmes lázt okozhat.

- Nem kétséges - válaszolta Dick -, de szerencse, hogy a természet mindjárt gondoskodik is az ellenszerről.

- Hogyan gondolja ezt, fiatal barátom? - kérdezte csodálkozva az amerikai.

- Nem vagyunk talán a kininfa hazájában? - válaszolta Dick Sand.

- Ebben igaza lehet - mondta Harris. - Ez a hazája ennek a fának, amelynek megőrölt kérge elűzi az ilyenféle lázakat.

- Csodálom, Harris úr, hogy eddig nem láttunk kininfát.

- Azokat, barátom, nem olyan könnyű megkülönböztetni. Rendszerint ugyan magas a törzsük, széles a levelük, s viráguk rózsaszín és illatos, de mégsem lehet könnyen felfedezni őket a többi között. Többnyire magánosan nőnek, nem csoportokban. Itt-ott láthat egyet-egyet, s az indiánok, akik kergét gyűjtik, csak örökzöld leveléről ismerik meg.

- Harris úr, ha mégis látna egy kininfát, legyen kedves, és mutassa meg nekem - kérte Weldoné.

- Nagyon szívesen, asszonyom - válaszolta az amerikai -, de hiszen a tanyán feldolgozott kinint is kap majd. Ez sokkal tökéletesebb gyógyszer, mint a nyers fakéreg.

Utazásuknak sejtetőleg utolsó napja minden különösebb élmény nélkül zajlott le. Az est leereszkedett, s a szokásos módon rendezkedtek be éji nyugovóra. Mindeddig nem szenvedtek esőtől, de most sűrű köd szállt le, s a páratelt levegő figyelmeztette őket arra, hogy időváltozás előtt állnak.

Bizony, már az esős időszak szélét súrolták, de milyen megnyugtató, hogy néhány óra menetelés hiányzik csak, s épp a legjobb időben kerülnek mindnyájan fedél alá.

Harris az ültetvénytől való távolságot csak a menetidő kiszámítása alapján tudta felbecsülni. Így mintegy hatmérföldnyire becsülte azt az utat, amely a kis csapatot a haciendától még elválasztja. Mégis a szokásos elővigyázatossággal ütöttek tábor. Tom és társai örködtek

éjszaka. Dick semmit sem lazított szokott rendszabályain, még kevésbé, mint valaha, mert nem bírt megküzdeni a belsejében őrlő gyanúval. De egyelőre erről még egy szót sem szólt senkinek.

A fekvőhelyet erős, hatalmas facsoport lábánál rendezték el. Weldonét s társait hamarosan elnyomta az álom, úgyhogy legmélyebb szendergésükből riadtak fel egy hatalmas kiáltásra.

Dick ugrott először talpra.

- Mi történt?

- Én voltam... én voltam - felelt Benedek bácsi.

- De mi történt? - kérdezte Weldoné izgatottan.

- Harapás... megmártak - válaszolta a tudós.

- Kígyómarás? - kérdezte megrettenve Weldoné.

- Nem, dehogy kígyó... valami bogár - válaszolt Benedek bácsi. - De most megfogtam... nem menekülhet.

- Ugyan, kérem, tapossa el, s aztán hagyjon minket aludni - mondta bosszúsan Harris.

- Hogy én eltapossak egy rovar? Mire gondol? Soha! Éppen ellenkezőleg. Meg kell vizsgálnom, mifajtaival van dolgom.

- Biztosan valami szúnyogféle - válaszolt megvetően Harris.

- Nem, kérem, szó sincs róla. Egy egy légy... de ahhoz képest egészen érdekes...

Dick közben felgyújtott egy kis hajólámpást, s közeledett vele Benedek bácsihoz.

- Ó, jóságos ég! - kiáltott fel a tudós. - Ez aztán igazán kárpótol minden eddigi csalódásomért. Most végre megvan a nagy felfedezés! - A derék ember őrvongott a boldogságtól. Mint valami győztes hadvezér, nézte a legyet. Legszívesebben megcsókolta volna.

- De hát mi ez, Benedek bácsi? - kérdezte Weldoné.

- Ez?... Kedves rokon, ez aztán igazán nevezetes kétszárnyú, nagyon is nevezetes kétszárnyú...

- és Benedek bácsi egy, a méhnél is kisebb légyre mutatott. Színtelen, a hasán sárga csíkozású kis rovar volt.

- De csak nem mérges? - aggódott Weldoné.

- Nem... már legalábbis az emberekre nem. Persze... az állatokra, az antilopokra, vadbivalyokra, sőt még az elefántokra is... Az más. Jaj, milyen szerencse... milyen szerencse ilyet találni!

- Most már aztán igazán mondja meg nekünk - mondta Dick -, mi a neve ennek a nevezetes légynek.

- Hát ez a légy... nézz ide... igen, ez a légy, amit itt tartok a kezem között... nem más, mint a cecelég. Ez az a nevezetes kétszárnyú, melyet eddig még sohasem találtak ezen a kontinensen, minthogy Amerikában köztudomás szerint nem volt és nincs is cecelég.

Dick nem merte már kérdezni Benedek bácsit, hogy a világnak melyik égtája is az, ahol ez a nevezetes légyfajta bőségben tenyészik.

Aztán, hogy a légyügy lezáródott, mindenki újból elaludt.

Dick Sand szemét bármennyire fáradt volt is, messze elkerülte az álom.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

A szörnyű szó

Ideje volt már, hogy fedél alá kerüljenek. Weldonné úgy érezte, képtelen volna ilyen körülmények között folytatni az utat. A kisfiú a láz rohamaiban kivörösödött, szüneteiben halotthalvány lett, szájalom volt ránézni. Anyja nem is engedte el egy percre sem maga mellől; még Nan gondjaira sem bízta, egész idő alatt karjában tartotta.

Nem csoda, hogy sóvárogtak fedél után. Ahogy az amerikai mondta, ma estére mindnyájuknak el kell érniük San Felicét.

Tizenkét nap volt mögöttük, tizenkét szabadban eltöltött éjszaka. Egy asszony számára elég ez ahhoz, hogy a végsőig elcsigázza, még ha olyan erős lelkű is, mint Weldonné. De még sajnálatra méltóbb volt a szegény kisfiú, akinek a legegyszerűbb lázcsillapítót sem tudták megszerezni. Ez mindennél jobban gyötörte az anyát.

Dick és a feketék sokkal jobban bírták az utat.

Az élelmiszerek, melyek már fogytán voltak, a nagy megerőltetés ellenére is egészségesben s jó erőben tartották mindnyájukat.

Harrison nyoma sem látszott a fáradtságnak; nagyon is megszokhatta ezt az éghajlatot s a szüntelen erdőjárást. De ahogy közeledtek az ültetvényhez, Dick úgy érezte, mintha zárkózottabbá vált volna, s vidámsága valahogy mesterkéltébb lett, holott éppen az ellenkezője lett volna természetes. Ezt persze megint csak önmagában állapította meg a fiatal fiú, aki egy idő óta nem is próbálta elnyomni gyanúját az amerikaival szemben. De végre is milyen érdeke fűződhetnék Harrisnek ahhoz, hogy megcsalja őket? Dick erre nem tudott semmiféle magyarázatot találni, csak ösztönének engedve tartotta nyitva a szemét.

Lehet, hogy Harris megérzett valamit ebből a néma gyanakvásból, s ez okozta kedélyének változását, különösen „fiatal barátjával” szemben.

Folytatták a menetelést.

Az erdő kissé megritkult, a fák már nem képeztek szinte áthatolhatatlan sűrűséget; elszórtan, csoportokban nőttek. Mintha valóban elérkeztek volna a pampa szélére, amelyről Harris oly csábítóan beszélt.

A nap első óráiban semmi sem történt, ami szaporította volna Dick titkos aggodalmait. Csupán két körülményt figyelt meg. Lehet ugyan, hogy nem volt semmi jelentőségük, mégis, jelenlegi lelkiállapotában, semmit sem hagyhatott ki vizsgálódásából, ami egyszer felkeltette gyanúját.

Elsősorban Dingo viselkedése nyugtalanította Dicket.

A kutya az egész út alatt mintha valamilyen nyomot követett volna, s most egyszerre egészen megváltoztatta eddigi mozgulatait. Eddig ugyanis a talajt szaglászta, egyes fákat és növényeket, panaszosan ugatott, mintha csak fájdalmának adna kifejezést. Ám ezen a napon hangja egyszerre erősebbé vált, mintha dühös volna; egészen úgy viselkedett, mint amikor Negro végigment a *Pilgrim* fedélzetén.

Gyanú futott át Dick agyán, s ezt a feltevést csak megerősítette Tom szava:

- Nézze csak, Dick úr, milyen furcsa! Dingo most nem szaglássza úgy a földet, mint eddig, még tegnap is. Most a levegőben szimatol, egészen ideges, szőrét felborzolja. Mintha csak messziről érezne valamit...

- Negoróra gondol? - suttogta Dick, s megragadva a derék néger karját, intett neki, hogy ő is egész halkán beszéljen.

- Igen, Negoróra, Dick úr. Mondja, nem lehetséges, hogy ő végig a nyomunkban volt?

- Én is ezt hiszem, Tom, sőt még azt is, hogy ebben a pillanatban nem lehet nagyon messze tőlünk.

- De miért... miért? - kérdezte Tom.

- Vagy az lehet az oka, hogy Negoro nem ismeri ezt a vidéket, és így nem akar elszakadni a nyomunktól...

- Vagy pedig? - kérdezte izgatottan Tom.

- Vagy pedig... ő ismeri jobban az utat, és akkor...

- De hogy ismerhetné jobban? Hiszen Negoro sohasem járt ezen a vidéken!

- Ki tudja, merre járt, és merre nem? - mormolta Dick. - Egy mindenesetre nem kétséges: Dingo úgy viselkedik, mintha ez a gazember, akit gyűlöl, egészen közel lenne hozzánk.

Elhallgatott, hogy magához szólítsa Dingót. A kutya némi habozás után közeledett.

- Fogd meg, Dingo! Negoro! Negoro!

Dingo dühös ugatásban tört ki: egyszerre eliramodott a gyűlölt név hallatára, mely nem tévesztette el hatását. Mintha bizony Negoro valamelyik facsoport mögött rejtőzködnék.

Harris tanúja volt az egész jelenetnek; szája szélét összeszorította, s úgy közeledett Dickhez.

- Mit akar Dingótól?

- Semmit sem, Harris úr - válaszolt kedélyesen Dick helyett Tom -, csak éppen valami új hírt igyekeztünk megtudni arról az útitársunkról, aki velünk volt a hajón, s utána elmaradt.

- Ó - válaszolt az amerikai -, az a portugál jut eszükbe, az a hajószakács, akiről beszéltek?

- Róla van szó - mondta Tom. - Ha az ember figyelme Dingót, nem kétséges, hogy Negoro itt van valahol a közelben.

- De hogyan lehetne itt? - kérdezte tamáskodva Harris. - Hiszen ahogy én tudom, ez az ember soha nem járt azelőtt erre felé.

- Ki tudja, mi igaz s mi nem abból, amit mondott - válaszolt Tom.

- Ej, bizony igazán csodálatos lenne - gondolkozott el Harris. - De ha úgy gondolják, kutassák át akkor ezt a bozótot. Az sem lehetetlen, hogy az a szegény ördög végső kétségbeesésében vonszolta magát ide, talán bajban van...

- Ez felesleges, Harris úr - felelte Dick. - Ha Negoro idáig el tudott jönni, akkor még messzebbre is képes eljutni. Nem olyan ember, aki nem tudná magát kihúzni a bajból...

- Ahogy gondolják - vonogatta a vállát Harris.

- Dingo, hallgass! - fejezte be röviden Dick a beszélgetést.

Dick második megfigyelése Harris lovára vonatkozott.

Egyáltalán semmi jel sem árulta el, hogy érzi már az „istállószagot”, mely annyira jellemző a nagy távolságokat futó hátságállatok magaviseletére. Nem szaglászott a levegőbe, nem sietett előre, nem tágította az orrcimpáit, nem nyerített vidámabban, mintha megérezné a hosszú utazás végét. Éppoly egykedvű, érdektelen volt, mintha a hacienda, ahol pedig többször is megfordult már, még mindig százmérföldnyi távolságra lenne.

„Nem úgy viselkedik, mintha érezné már az út végét” - sóhajtott magában Dick.

Pedig ha Harris szavát vette számításba, s reggeli indulásukkor valóban csak hatmérföldnyi távolság választotta el őket az ültetvénytől, akkor délutánig legalábbis négyet meg kellett tenniük. Ha tehát a ló még mindig nem érez semmit az istálló szagából, melyre az állat is annyira vágyakozik, akkor semmi, de semmi sem árulja el annak a nagy településnek a közelségét, ahol a San Felice-i haciendának lennie kellene.

Weldonné, akinek érdeklődését úgyszólván kizárólag kisfia kötötte le, maga is csodálkozott azon, hogy milyen kietlen tájékon járnak. Ilyen kis távolságban a tanyától még egyetlen bennszülöttet, egyetlen pásztort sem találtak sehol. Vajon nem tévesztette-e el Harris az utat? Nem, erre nem is szabad gondolnia. Néhány napos késés a kisfiú halálát jelentené!

Ezalatt Harris a kis csapat élén járt. De most mintha nyugtalanul tekingetett volna jobbra-balra, olyan ember módjára, mint aki nem egészen biztos a tájékozódásban.

Weldonné lehunyta szemét, hogy ezt ne is lássa.

Körülbelül egy mérföldet tettek meg a sík vidéken, de aztán sűrűsödni kezdett az erdő, s ők újból behatoltak a fák rengetegébe.

Hat óra körül a sűrűségben olyan csapásra bukkantak, melyet nyilvánvalóan hatalmas állatok gázoltak le előttük. Dick figyelmesen kémlelte a terepet.

De az ágak olyan magasságban törtek le, mely a legmagasabb ember termetét is meghaladta. Az erősebben felázott talaj is olyan lábnyomokat őrzött meg, melyek semmi esetre sem származhattak jaguártól.

Vajon azoknak a titokzatos „ais”-oknak⁶⁸ lennének a nyomai? Hiszen hogyan is lehetne másképp megmagyarázni, hogy a sérült ágak ilyen különösen magasan vannak?

Csak elefántok hagyhattak maguk után ilyen nyomokat, csak ezek az ormányosok tördelhették le ilyen magasan az ágakat. De elefántok sohasem voltak s nincsenek is Amerikában - sohasem honosították meg őket ezeken a vidékeken.

El kellett tehát azonnal vetni azt a feltevést, hogy elefántok törték a csapást.

Akárhogyan volt is, Dick semmi esetre sem mutatta, mennyire gondolkodóba ejti az, amit tapasztal. Még az amerikaiakat sem kérdezte gyanúja felől. Mert hát mit is várhatna egy embertől, aki azt igyekezett bizonyítani, hogy a zsiráfok struccok? Harris bizonyosan most is kitalálna valamit, ami semmit sem változtatna a helyzeten.

Akárhogyan volt is, Dick már végleg megalkotta véleményét Harrisről. Ez az ember áruló! Csak az alkalomra várt, hogy becsstelenségét bebizonyítsa, és leszámoljon vele. Belső érzése súgta, hogy ez az alkalom nincs már messze.

De mi lehet Harris titokzatos célja? Milyen sorsot szánt a *Pilgrim* hajótörötteinek? Dick folyton arra gondolt, hogy az ő felelőssége csak nőtt azokkal szemben, akik a vitorlás

⁶⁸ Szent elefántok

katasztrófája után is így összetartoznak. Neki és csak neki kell mindent elkövetnie megmentésük érdekében. Ezt az asszonyt, ezt a gyereket, ezeket a négerket, szerencsétlenségének sorstársait, csakis ő mentheti meg. De amennyire megállta a helyét a viharos habokkal szemben fent a fedélzetén, annyira tanácstalan volt most az ismeretlen, fenyegető veszedelemben.

Dick nem hunyhatta le többé szemét a szörnyű valóság előtt, melynek eljövételét minden percben erősebben érezte. A tizenöt éves kapitány, akit a végzet sodort a *Pilgrim* parancsnoki hídjára, férfiúhoz méltón érezte a felelősséget, elsősorban Weldonnéval és gyermekével szemben. De miért nyugtalanítsa szegény asszonyt mindaddig, míg a tragikus pillanat be nem következik?

Akkor sem szólt egy szót sem, amikor egy elég széles vízfolyás partjához értek, s ott hatalmas állatokat látott, melyek sietve tűntek el a sűrűségben.

„Víziló... víziló!” - akarta kiáltani, de uralkodott magán.

Valóban vízilovak voltak, ezek a hatalmas, duzzadt fejű óriások, melyeknek fogazata lábnyi hosszú... ezek a rövid lábú, csupasz bőrű szörnyetegek... Vízilovak: Amerikában!

Egész nap meneteltek, de már nagyon is kimerülve. A fáradtság eluralkodott a legerősebbeken is. Nem volt kétség: a legsürgősebb szükségük van már arra, hogy fedél alá kerüljenek.

Weldonné csak kislánya sorsa érdekelte, és talán nem is érezte annyira a kimerültséget, mint inkább aggodalma nőtt, s félt, hogy erői elhagyják. Csak Dick uralkodott magán vaseréllyel, hogy úrrá ne legyen rajta a fáradtság.

Úgy hét óra felé Tom különös tárgyat talált a fűben, mely felkeltette érdeklődését. Fegyver volt: görbe, késszerű penge, mely durván faragott elefántcsont nyélben végződött. A kést Tom Dickhez vitte. A fiatal fiú kezébe vette a fegyvert, s most már ő mutatta Harrisnek:

- Most már nem lehetnek messze a bennszülöttek!

- Nem, nem lehetnek... - válaszolt Harris - viszont még is...

- Viszont mégis? - nézett Dick kérdően Harris szemébe.

- Egészen közel lehetünk már a tanyához, úgy értem... csak éppen... - mondta habozva az amerikai.

- Szóval úgy érti, hogy eltévedt? - kérdezte élesen Dick.

- Nem... dehogy, nincs szó eltévedésről - válaszolta Harris -, nem, a tanya már nem lehet három mérföldnél távolabb. De én a rövidebb utat akartam választani, amikor átvágtam az őserdőn... és talán nem egészen helyesen tettem...

- Talán - válaszolta Dick.

- Azt hiszem - mondta az amerikai -, a legokosabb lesz, ha előremegyek körülnézni...

- Nem, Harris úr, most nem fogunk elválni egymástól - mondta Dick igen határozott hangon.

- Ahogy gondolja - válaszolt az amerikai -, viszont így éjszaka igazán nem lesz könnyű vállalnom a vezetést.

- Nem, erről nincs szó. Éjjelre táborot ütünk - mondta Dick. - Weldonné bizonyosan beleegyezik abba, hogy még egy utolsó éjszakát a szabadban töltsünk s reggel, amikor kivilágosodik, újból útnak indulunk. Két-három mérföldet igazán meg tudunk tenni egy-két óra alatt.

- Hát rendben van, csináljuk így - egyezett bele Harris.

Ebben a pillanatban Dingo dühödt ugatásba kezdett.

- Ide, Dingo, ide! - szólt rá Dick a kutyára. - Tudod, hogy pusztaságban vagyunk, és itt nincs senki.

Így hát az utolsó táborozás megkezdődött. Weldonné egyetlen szó nélkül engedelmeskedett. A szegény kis Jack, elcsigázva a láztól, ott hevert a karjai között.

A lehető legjobb helyet keresték, ahol eltölthetik az éjt.

Hatalmas facsoportot választott ki éppen Dick, melynek alján kényelmes szállás kínálkozott volna, amikor az öreg Tom hirtelen felkiáltott:

- Dick úr... nézzen csak ide... ide!

- Mi van, öreg Tom? - válaszolt a fiú határozottan.

- Itt... itt... nézze... a fákon... vérnyomok, mindenütt vér... és itt... a földön csonka emberi végtagok...

Odarohant ahhoz a helyhez, ahol Tom állt. Megrázkódott, majd ő tért először magához:

- Hallgass, Tom, ne szólj egy szót sem!

A földön valóban levágott emberi kezek heverték, néhány szétesett favilla és egy széttört vaslánc.

Szerencsére Weldonné nem látott semmit ebből a szörnyűségből.

Ami Harrist illeti, ő most háttérben maradt. De ha valaki ebben a pillanatban megfigyelte volna, óriási változást vett észre rajta: arcát egyszerre elöntötte a kegyetlenség kifejezése.

Dingo odahúzódott Dickhez, s a véres maradványokat szimatolva vadul, hevesen ugatott.

Tom, az öreg Tom mozdulatlanul állt a villák, s a széttört vaslánc előtt, mintha lába gyökeret vert volna a földben. Szeme szinte kidagadt üregéből, kezét összekulcsolta, alig érthetően mormolta magába:

- Már láttam ezeket a villákat... ezeket... egészen kicsi koromban... láttam...

A gyermekkor szörnyű emlékei most törtek fel az öntudat küszöbe alól. Beszélnie kellett... beszélni...

- Hallgass, Tom... hallgass... az isten szerelméért, gondolj Weldonnéra... ne szólj egy szót se most!

S a fiú magával vitte az öreg Tomot.

Más helyet választottak éji nyugovóra, s a kicsi csapat nekikészült a pihenésnek.

Elkészítették a vacsorát, de alig nyúlt valaki az ételhez. Olyan fáradt volt mindenki, hogy étvágyuk közben elillant. A nyugalanság valósággal rémületté fokozódott.

Lassan betört a sötétség, nemsokára áthatolhatatlanná vált. Az eget hatalmas felhők borították, nyugaton a látóhatár szélét villámok nyaldosták. A szél viszont elállt, egyetlen falevél sem rezdült. A nappali lármát az éj mélységes csendje váltotta fel, mintha a villamossággal telített levegő alig közvetítette volna a hangokat.

Dick Austinnal és Battal együtt örködött. Feszülten figyeltek, vajon ebben a nehéz, sűrített levegőben meghallanak-e valami zajt, észrevesznek-e felvillanó fényjelet. De semmi-semmi nem zavarta az éjszaka sötét némaságát.

Tom egészen magába roskadt, mint akit hirtelen valami váratlan élmény kerített a hatalmába.

Weldonné lassan ringatta karjában a gyereket, minden gondolatával hozzátapadva.

Csak Benedek bácsi aludt valamennyiük közül, mert őt igazán nem érintette az általános nyugtalanság.

Úgy tizenegy óra tájban hosszú, mély üvöltést hallottak, melyet hasonló, de valamivel élesebb másik hang kísért.

Tom felugrott, mintegy hallgatózva a sűrű felé, mely talán egymérföldnyi távolságban lehetett.

Dick ebben a pillanatban megragadta Tom karját, de nem tudta megakadályozni, hogy a fekete ne kiáltssa el magát:

- Oroszlán! Oroszlán!

Gyermekéveiből ráismert az oroszlán szörnyű hangjára.

- Oroszlán! - ismételte még egyszer.

Most már Dick nem tudta tovább türtőztetni magát: késsel a kezében rohant ahhoz a helyhez, ahol Harris feküdt.

De vezetőjüket már nem találta ott: hült helye volt; vele együtt eltűnt a lova is.

Mint derült égből a villámcsapás, úgy villant át most Dick agyán a szörnyű felismerés. Nincsenek azon a földtájon, ahol lenniük kellene!

Nem, hát nem az amerikai partra vetette a *Pilgrimet* a pusztító áradat! Nem a Húsvét-szigetet látták akkor, amikor felmérte a hajó helyzetét az óceán közepén, talán valami más sziget lehetett, mely épp úgy feküdt nyugatra ettől a világrésztől, mint ahogy a Húsvét-sziget terül el Dél-Amerika partjaival szemben.

Tehát az iránytű megcsalta az út nagy része alatt. Most már tudnia kell azt is, miért. A vihar tévútra terelte őket; bizonyosan meg kellett kerülniük a Hoorn-fokot, s így a Csendes-óceánból átkerültek az Atlanti-óceánba! Hajójának sebessége - amit nem bírt lemérni - éppen kétszerese lehetett annak, mint ahogyan számították.

Így minden érthető: miért nem láttak sehol gumifát, miért nincs kininfa, Dél-Amerika e két jellemző növénye... Igen, így, csak így érthető, ha ez nem az Atacama-fennsík, de nem is a bolíviai pampa!

Hát valóságos zsiráfokat s nem struccokat láttak menekülni. Elefántok törtek csapást az őserdőn keresztül. Valóságos vízilovak nyugalmaát zaklatta fel Dick a nyirkos, füves part mentén. S nem is valami ritkaság a cecelégy, amelyet Benedek bácsi fogott, s melynek mérges csípésétől kidőlnek a karavánok állatai.

Valóban oroszlán üvöltése törte át az éjszaka küszöbén a rengeteg csendjét. A villa, széttört lánc: rabszolga-kereskedők gyászos szerszáma, mint ahogy az volt a talált kés is. A levágott kezek csak a szerencsétlen foglyok kezei lehetnek.

A portugál Negoro s az amerikai Harris - közönséges cinkosok. A szörnyű szó most már ellenállhatatlan erővel tört fel Dick ajkán:

- *Afrika*... az egyenlítői Afrikában vagyunk, a rabszolgák és a kufárok földjén!

MÁSODIK RÉSZ

ELSŐ FEJEZET

Rabszolga-kereskedelem

Rabszolga-kereskedelem! Valóban, ezt a szót gyökerestül ki kellene irtani az emberi nyelvekből. Persze hogy a rabszolga-kereskedést már hosszú esztendőök óta tiltják azoknak az európai államoknak a törvényei is, amelyek tengerentúli gyarmataik kifosztásával oly sok időn át annyi hasznot húztak a gyalázatos kufárkodásból. De minden törvény és jog ellenére még mindig él - különösen Közép-Afrikában - sajnos ma, a XIX. században is. Van néhány állam, mely magát fennen kereszténynek nevezi, de nyíltan tűri a „fekete áru” kufárainak sötét üzelmait.

Azt lehetne hinni, hogy ez a kereskedelem már egészen megszűnt, többé már nem adnak és vesznek emberi teremtményeket. De az csak papíron van így, s az olvasónak - ha bele akar hatolni történetünk második részébe - elsősorban erről kell tudnia. Ha eddig nem hallott volna róla, most elmondjuk, hogy ezek a lelketlen kufárok még mindig vadásznak emberekre; s egész földrészeket elpusztítanak azért, hogy néhány rabszolgatartó gyarmatot tápláljanak élő árujukkal. Igen, tudnia kell az olvasónak, hogy még mindig jól szervezett hajtóvadászatokat indítanak emberi teremtményekre, s e barbár razziákon patakokban folyik a vér, a falvak lángolnak, településeket fosztanak ki - csak azért, hogy ezek az elvetemült emberhajcsárok megtalálják sötét számításait.

Lapozzunk csak egy kicsit utána a történelem könyvében, hogyan is kezdődött ez az egész rabszolga-kereskedelem.

Tulajdonképpen a XV. század vége óta virágzik, azóta, hogy a mórokat kiűzték a spanyol földről, s az arab menekültek Afrika északi partján telepedtek meg. A portugálok, akik az afrikai partok első gyarmatosítói voltak, szüntelen harcban álltak velük, s akiket elfogtak közülük, azt Portugáliába szállították, s rabszolgaságba vetették. Ez volt a magja ennek a sötét üzletnek, mely árnyékot vet Nyugat-Európa történetére.

Ezek a mór foglyok viszont jórészt gazdag családokból származtak, s természetesen szívesen kiváltották volna magukat a szomorú rabságból. De a portugálok, akik nem aranyra voltak elsősorban éhesek, hanem a gyarmataik kihasználásához elengedhetetlenül szükséges munkaerőre, nem fogadták el a felkínált pénzbeli váltságot.

Így történt, hogy az arabok maguk ajánlottak fel fogságba esett testvéreik helyett fekete rabszolgákat a portugáloknak, s valóban ők juthattak legkönnyebben hozzá ehhez a csereáruhoz Afrika földjén. A portugálok belementek az előnyös cserébe: ez az egyezség vetette meg alapját az európai rabszolga-kereskedelemnek.

A XVI. század vége felé már javában virágzott ez a gyalázatos embervásár, s e nyers kor emberei nem is találtak benne semmi kivetnivalót. Mindazok a nemzetek felkarolták a rabszolga-kereskedelmet, amelyeknek gyorsan és eredményesen kellett gyarmatosítaniuk tengerentúli, újonnan megszerzett területeiket. A tapasztalat ugyanis azt mutatta, hogy az éghajlat tropikus változásaihoz hozzászokott feketék sokkal jobban bírják az Újvilág megpróbáltatásait, mint a fehér ember, akit megtizedelt a forró égőv ezer leselkedő veszedelme. A négereket külön e célra épült rabszolgahajók kezdték átszállítani az óceánon, s az afrikai part számos pontján jelentős kereskedelmi ügynökségek létesültek, melyeknek feladata lett a „fekete áru” beszerzése és szállítása; azé az árué, melyhez olcsón jutottak hozzá, s amely siker esetén mindennél bőségesebb hasznot ígért.

Ám bármennyire is európai érdekek látszott a gyarmatok gyors kihasználása, ez mégsem adhatott erkölcsi alapot egy olyan gyalázatos dolognak, mint a rabszolga-kereskedelem. Egyre erősebbé vált a megbotránkozás, egyre többen emelték fel a szavukat az emberiség nevében, hogy maguk az országok is véget vessenek az emberrablásnak.

1751-ben a kvékerek⁶⁹ álltak a rabszolgaság eltörléséért küzdő mozgalom élére, méghozzá abban az Észak-Amerikában, ahol egy évszázad múlva - ugyanennek a kérdésnek a jegyében - majd ki fog törni az „Észak Dél ellen” polgárháború. Több északi állam - így Virginia, Connecticut, Massachusetts, Pennsylvania - törvényhozásilag eltiltotta a rabszolga-kereskedést, és felszabadította azokat a rabszolgákat, akiket pedig jókora költséggel hurcoltak ezeknek az államoknak területére.

Azonban a kvékerek mozgalma egyáltalán nem állt meg az Újvilág északi tartományainak határán. A rabszolgatartókat hevesen üldözték az Atlanti-óceánon túl is. Különösen Angliában és Franciaországban emelkedett egyre nagyobb mértékben e mozgalom lelkes híveinek száma. „Inkább vesszenek a gyarmatok, mint hogy így megcsúfolják az emberi erkölcsöt!” - ez volt az a hatalmas jelszó, mely megrázkódtatta az egész óvilágot, s a mozgalom - tekintet nélkül arra, mily súlyos politikai és gazdasági érdekek fűződtek ehhez a problémához - elhatalmasodott egész Európában.

Elsőnek 1807-ben Anglia törölte el hivatalosan a „fekete” kereskedelmet. 1808-ban Franciaország követte példáját; közös egyezményüket Napóleon erősítette meg Elbáról való visszatérése után, rövid, száznapos uralma alatt. Ám ezek a törvények és nyilatkozatok nagyjából alig jelentettek többet írott malasztnál. A lélekfűzőket úgyszólván mit sem zavarták a törvények, s a háborús évtizedek alatt hajóik nyíltan sűrögtek a tengereken, roskadásig megrakva „ébenfával”.

De aztán az óceán mindkét oldalán komolyabb lépéseket tettek a rabszolgavadászok ellen. 1820-ban az Egyesült Államok, 1824-ben Anglia nyilvánította kalózkodnak a rabszolgahajók szolgálatot teljesítőket, s ez elfogatásuk esetén halált jelentett számukra. Franciaország csakhamar csatlakozott az új egyezményhez. Mégis az Újvilág déli államai, a spanyol és portugál gyarmatok - sajátos önös érdekeikből - nem csatlakoztak a közös küzdelemhez, továbbra is igyekeztek hasznot húzni az átszállított kényszermunkásokból, nem törődve azzal a veszedelemmel, mely most már létükben fenyegette a rabszolgahajókat, ha felfedezik őket a tengeren.

Emellett, sajnos, a jámbor törvények csak a jövőre vonatkoztak: próbálták ugyan megakadályozni az új rabszolgák szállítását, de a régiek tekintetében minden úgy maradt, ahogy volt.

Csak a XIX. század harmincas éveiben kezdődött meg a rabszolgák törvényszerű felszabadítása. 1833-tól 1848-ig közel egymillió lélek nyerte így vissza - legalábbis a törvény betűje szerint - szabadságát az európai országok tengerentúli birtokain. 1859-ben indult meg a harc az Egyesült Államok északi és déli országai között, s az északiak győzelmével az úgynevezett emancipáció, a rabszolgák felszabadításának műve formailag kiterjedt egész Észak-Amerikára. Mikor e sorokat írjuk, csupán a portugál és spanyol gyarmatok ragaszkodnak még a rabszolga-kereskedéshez, s a keleti - afrikai és ázsiai - muzulmán országok. Ezenfelül Brazília nem adta vissza még a színes bőrűek emberi szabadságát, habár törvényei tiltják új rabszolgák fogását, s a négerek gyermekei brazil földön már szabadnak születnek.

⁶⁹ Angliában és különösen az Amerikai Egyesült Államokban elterjedt vallásos szekta (quaker)

De mi történik Afrika belsejében, ahol a kíméletlen embervadászat egész törzseket foszt meg még mindig természetes, velük született szabadságuktól? A gyilkos karavánok számára itt két út kínálkozott: az egyik nyugat felé vezet a portugál Angola irányában, a másik keletre visz, az ugyancsak portugál Moçambique felé. A szerencsétleneknek csak töredéke szokott megérkezni ezekre a gyűjtőállomásokra, ahonnan Kuba⁷⁰ vagy Madagaszkár⁷¹ piacaira szállítják el őket vagy a mohamedán Közép-Kelet felé, Kisásziába, Mekkába vagy Masqatba⁷². A tengeri nemzetek hadihajói a partok hosszúsága folytán alig tudják ellenőrizni ezt a sötét forgalmat, mely jórészt amúgy is a szárazföldön bonyolódik le.

Azt is kérdezhetnék, vajon még mindig jelentős-e az összefogdosott emberek száma, hogy ennyire törődnünk kell sorsukkal.

Nem kétséges! Szakértők még mindig évi nyolcvanezerre becsülik azoknak az emberi lényeknek számát, akik élve érik el a gyűjtőállomásokat - s ez a szám, úgy mondják, csak tizede azoknak, akik elpusztulnak a hajtóvadászatok vagy a szállítás ideje alatt. Hiszen e nagy mészárlások után egész területek elnéptelenednek, falvak sorát égetik fel, a folyók felduzzadnak a holttestektől, a vadállatok elszaporodnak, annyi az olcsó emberhús.

Livingstone, e kiváló utazó, beszámol arról, hogy nem ismert rá egyes területekre, melyeket pár hónappal azelőtt meglátogatott, s utána rabszolgavadászok pusztították végig. Stanley, a nagy Afrika-kutató, így ír arról a hatalmas vadászterületről, mely Közép-Afrika bozotos felföldei között terül el: „A nagy tavak vidékén, Zanzibar környékén, Nyasszában s a Zambezi mentén, azon az úton, ahol végigmentem, mindenütt öldöklés, fosztogatás, romok, elnéptelenedett tájékok. Szinte felmerül a kérdés, hogy a rabszolgaságnak vajon csak magának az afrikai fekete fajnak teljes kiirtásával lehet-e véget vetni, mint ahogy a művelt európai nemzeteknek sikerült teljesen kipusztítaniuk az ausztráliai bennszülötteket az ötödik világrészen.”

Remélhető-e, hogy a portugálok és spanyolok egyszer csak berekesztik gyalázatos üzelmek sorát, s e műveltnek mondott nemzetek végre megelégedik a lélekkufárok mesterkedéseit?

Történetünk évében, 1873-ban valóban minden keresztény államnak már el kellett törülnie a rabszolgaságot saját területén. De a muzulmán országok minden lelkiismeret-furdalás nélkül tovább táplálják ezeket az üzelmeket, mintha el akarnák népteleníteni az egész afrikai földrészt. Most már természetesen főként ide irányul a rabszolgák szerencsétlen áradata: évenként negyvenezer lélekre teszik azoknak a számát, akiket útnak indítanak a mohamedán országok felé. Még jóval Napóleon egyiptomi expedíciója előtt a núbiai Senna⁷³ négereit ezrével adták el a szudáni Darfur⁷⁴ feketéinek - és megfordítva. Bonaparte tábornok saját maga is nagyobb mennyiségű ilyen négert vásárolt, akiket aztán a mamelukok⁷⁵ mintájára katonákká képezték ki.

⁷⁰ A Nagy-Antillák legnagyobb szigete, Közép-Amerikában

⁷¹ Francia gyarmat, sziget az Indiai-óceánban. Fővárosa Tananarive

⁷² Városok Arábiában

⁷³ Tartomány neve. Núbia Afrikában, Egyiptom és Abesszínia között fekszik

⁷⁴ Állam Nyugat-Szudánban

⁷⁵ Rabszolgákból alakított török-egyiptomi rendőrség

A felszabadultnak mondott XIX. század háromnegyede eltelt már, s lám, a rabszolga-kereskedelem alig csökkent Afrika szívében. Néha azt hihetnénk, hogy éppen ellenkezőleg, szinte erősödik!

Az iszlám⁷⁶ pártolja ezt a szomorú forgalmat. Minthogy az egykori fehér hadifoglyok eltűntek a Próféta országának piacairól, őket kell helyettesíteniük a szerencsétlen feketéknek. Ez a sötét folyam táplálja a muzulmán tartományok csökkenő lakosságát, amelyeknek urai kultuszt csinálnak dologtalanságukból. Gyakran katonává válnak itt a rabszolgák, mint Napóleon afrikai hadjárata alatt. Egyebekben azonban a rabszolga szinte pénzt helyettesít; ezekben a félbarbár országokban udvari méltóságokat, tisztviselőket gyakran fizetnek ki - rabszolgákkal.

S nem kell-e mindezért mégis a hatalmas és művelt európai nemzeteket okolnunk? Igaz, hogy hajóik őrzik az afrikai s atlanti partokat, ezzel szemben Afrika belsejében vígan virágzik a kufárok üzlete, karavánokat indítanak útnak a gyarmati tisztviselők szeme előtt, nyilván tudtukkal is, akik tűrik, hogy hajtóvadászokat, valóságos hadjáratokat vezessenek a négerek ellen, elnézik, hogy kilenc ember pusztuljon el, csak hogy egy rabszolgát sikerüljön élve befogni a hajcsároknak.

Így talán egész más értelmet kaphatnak Dick Sand barátunk szörnyű szavai, melyek mint a villám csaptak le:

„Afrika... az egyenlítői Afrikában vagyunk, a rabszolgák és a kufárok földjén!”

Valóban, már eloszlott a tévedés. Ő és valamennyi társa a fekete földrész foglya volt.

De ki tudta volna megmondani közülük, hogy e végtelennek tetsző földrész melyik pontjára vetette őket a véletlen? Csak egyetlenegy dolog nem volt kétséges: a nyugati parton vannak. Most kezdett a fiatal fiúban éledezni a sötét gyanú, hogy a *Pilgrim* hajótöröttei a portugál Angolában értek először szárazföldre, abban a tartományban, mely a rabszolga-kereskedelemnek még mindig egyik leggyalázatosabb központja.

Ez valóban az a hely volt! Az a tartomány, amelyen - néhány évvel később - Cameron délről, Stanley északról hatolt keresztül, de mily áldozatok árán!

Ennek a hatalmas kiterjedésű portugál gyarmatnak belseje a legismeretlenebb területek közé tartozik, annak ellenére, hogy Benguela és Luanda - az utóbbi a gyarmat fővárosa - jelentős nyugati parti kikötő. A tartomány belsejébe aránylag csak kevés kutató merészkedett eddig. Az éghajlat ezer veszélyt tartogat, a nedves talaj mérges párázata magában hordja a legveszedelmesebb lázak csíráit. A bennszülöttek vad, gyakran még emberevő törzsekhez tartoznak, melyek irtó háborúkat viselnek egymás ellen. A rabszolgakufárok persze saját sötét üzelveik érdekében is igyekeznek távol tartani a tartomány belsejétől minden fehér embert, aki mint kutató érkezik. Így aztán nem csoda, ha Angola egyike a legveszedelmesebb hírért területeknek Afrikában.

Tuckey 1816-ban áthatolt a Kongón túl, a Yellala-vízeséseken, legfeljebb azonban kétszáz mérföldet téve meg. Ez az út önmagában még nem járulhatott hozzá ahhoz, hogy ezt a vidéket alaposan felderítsék - ennek ellenére, sajnos a legtöbb tudós és tiszt, aki részt vett ebben az expedícióban, ezért életével fizetett.

Harminchét évvel később Livingstone doktor a Jóreménység fokától kiindulva, egész a Felső-Zambeziig jutott el. 1853-ban hajtotta végre merész vállalkozását, és soha nem próbált útirányban, délről északnyugat felé keresztezte Afrikát, s a következő esztendőben a Kongó

⁷⁶ A mohamedán világ neve

egyik mellékfolyója mentén Luandába érkezett. Ez volt az első rés, mely megnyitotta a hatalmas portugál gyarmat ismeretlen világát.

Tizennyolc évvel később két merész felfedező hatolt át Afrikán kelet-nyugati irányban, és az egyik délen, a másik északon bukkant elő Angolában - de mily mérhetetlen áldozatok árán!

Ha az időpontokat számítjuk, úgy az első Verney Lovett Cameron tengerészhadnagy volt. 1872-ben ugyanis minden érv mellett szót, hogy az amerikai Stanleynek Livingstone felkutatására indított expedíciója a nagy tavak vidékén megfeneklett. Cameron hadnagy vállalkozott akkor arra, hogy felkutatja az expedíció nyomát. Ajánlatát elfogadták. Cameron - Dillon doktor, Cecil Murphy hadnagy és Livingstone unokaöccse, Robert Moffat társaságában - Zanzibarból indult el. Miután áthatolt az Ugogon, találkozott azokkal a hű szolgálakkal, akik Livingstone holttestét vitték a keleti part felé. Cameron rendíthetetlen akaraterővel folytatta útját nyugatra, azzal a szándékkal, hogy egyik partvidéktől áttör a másikig. Keresztezte Unyanyembét, Ugandát és Kahuelét - ahol sikerült egybegyűjtenie a nagy utazó feljegyzéseit. Aztán áthaladt Tanganyikán, Bambarré hegyein, majd a Lualaba folyón, amelyen azonban nem tudott leereszkedni; meglátogatta az állandó belső háborúktól feldúlt tartományokat, amelyeket amúgy is megtizedelt a rabszolga-kereskedelem, így Kilembát, Uruát, Lomami erdőit, Uludát, Lovalét, majd átkelve a Cuanzán s végtelen erdős vidékein - ahová Harris Dick Sandet s társait elcsalta -, Benguelánál mégis megpillantotta az Atlanti-óceánt. Ez az utazás három évet és négy hónapot vett igénybe, és két társának, Dillon doktornak s Robert Moffatnak életébe került.

Az angol Cameron után közvetlenül az amerikai Henry Morton Stanley következett a nagy felfedezések útján. Ismeretes, hogy a New York Herald e félelmet nem ismerő tudósítója, akit lapja Livingstone felkutatására küldött ki, 1871. október 30-án bukkant rá a nagy utazóra Udsidsiban, a Tanganyika-tó partján. Ám Stanley tovább akarta folytatni a földrajz tudományának dicsőségére azt, amit emberszeretetből kezdett meg: célja akkor az volt, hogy teljesen felkutassa a Lualabát, amelyet eddig éppen csak hogy megpillanthatott. Cameron akkor még ott bolyongott Közép-Afrika tartományaiban, amikor Stanley - 1874 novemberében - elhagyta a keleti parton Bagamoyót, s huszonegy hónap múlva - 1876. augusztus 24-én - ugyanígy Udsidsit. A szörnyű himlőjárványoktól megtizedelve, hetvennégy nap alatt ért el karavánja a tótól N'yangvéig. Ez volt az a rabszolgapiac, melyet Livingstone és Cameron is meglátogatott. Mindhárman tanúi voltak azoknak a szörnyű „razziák”-nak, melyek során a zanzibari szultán fegyveresei a marunguk és a manyuémák közt pusztítottak.

Stanley akkor arra a feladatra vállalkozott, hogy feltérképezi a Lualaba folyását, s egészen a torkolatáig hajózik. Expedíciója száznegyven teherhordóból állt, akiket N'yangvéban fogadott fel, s tizenhét dereglye szállította az embereket és a málhát. Már kezdettől fogva harcba keveredtek az Ugusu emberevőivel. Hozzá kellett szokniuk ahhoz is, hogy időről időre maguk cipeljék a csónakokat, így kerüljék ki a járhatatlan vízeséseket. Az Egyenlítő alatt - ahol a Lualaba észak-északkeleti irányban hajlik el - Stanley kis flottilláját ötvennégy, több száz bennszülöttel megrakott bárka támadta meg, de az utazónak sikerült őket megfutamítania. Ezután a bátor amerikai a szélesség második fokáig hatolva megállapította, hogy a Lualaba valójában nem más, mint a Kongó és ha követi folyását, egyenesen elér a tengerhez. Így is cselekedett, miközben napról napra harcolni volt kénytelen a parti törzsek ellen. 1877. június 3-án, amikor a Massassai-vízesésen igyekeztek átjutni, elvesztette egyik kísérőjét, Francis Pocockot, s sőt ő maga is - július 18-án - a M'bélói-vízeséseknél csónakjával együtt örvénybe került, s csak a véletlen segítségével sikerült innen élve megmenekülnie.

Végül - augusztus 6-án - Stanley elérkezett Ni Sanda faluba, mely négy napi járásra van a tengerparttól. Két nappal később M'bukóban megtalálta azt az élelmiszer-rakományt, melyet

két bomai kereskedő küldött, s végre megpihenhetett a kis parti városban. Harmincöt éves volt csak, de máris megöregedett a fáradtságtól és nélkülözéstől, viszont sikerült áthatolnia az afrikai kontinensen: erre áldozta életének két évét és kilenc hónapját. Ám felderítette a Lualaba útját egészen az Atlanti-óceánig, s ma már tudjuk, hogy míg a Nílus észak nagy ütőere, a Zambezi a keleti vidék artériája, addig Afrika nyugati részében folyik a világ harmadik legnagyobb folyama, amely 2900 mérföldes⁷⁷ pályája alatt mint Lualaba, Zaire és Kongó összeköti a tavak vidékét az Atlanti-óceánnal. Mindazonáltal Stanley és Cameron említett két expedíciójának Angolát nagyjából sem sikerült felderítenie.

1873 áprilisában, amikor a *Pilgrim* utasait az ár az angolai part zátonyaira vetette, ez a terület a térképeken nagy részben még mindig fehér folttal volt jelölve. Csak annyit tudtak róla, hogy ez a központja a nyugati partokon folyó rabszolga-kereskedésnek.

Ez volt a tájék, ahol Dick Sand és társai partot értek, s ettől a parttól csalták el őket százmérföldnyi távolságba, a tartomány belsejébe. Ide került egy szegény asszony végkimerülésben szenvedő kisfiával s néger eredetű társaival, akik eleven prédáivá válhattak itt bármelyik pillanatban a kufárok mohóságának.

Afrikában, nem Amerikában voltak hát... nem Dél-Amerika valamelyik országában, ahol sem az éghajlat, sem a bennszülöttek, de a vadállatok sem jelentenek különösebb veszedelmet. Ezért nem bukkantak rá azokra a sűrű és gazdag településekre, melyek a part és a Kordillerák között benépesítik e földeket, s vendégszerető hajlékot nyújtanak minden utasnak, aki erre a vidékre kerül. Ó, mily messze volt Peru és Bolívia partjaitól, ahová bizonytal el kellett volna jutniuk, ha egy bűnös kéz nem hamisítja meg az útirányukat.

Angolába... s ott is egy annyira elhagyatott partrésze vetette őket a balszerencse, mely még a portugál központi gyarmati igazgatás ellenőrzésétől is távol esett. Ez volt az a Belső-Angola, melynek valódi urai a rabszolgahajcsárok voltak, csattogó korbácsaikkal.

Vajon mit tudott Dick Sand erről a tartományról, ahová az árulás vetette? Bizony nagyon keveset - csak annyit, amennyit a XVI. és XVII. század hittérítői feljegyeztek, majd a portugál kereskedők, akik Luandából a Zairéig tették meg azt az utat, amelyről Livingstone doktor 1853-i utazása alkalmából beszámolt. Mindez elégséges lett volna ahhoz, hogy egy kevésbé bátor jellemet is kétségbeejtsen.

Ki tudna ennél szörnyűbb helyzetet mindnyájuk számára elképzelni?

⁷⁷ 4650 kilométer

MÁSODIK FEJEZET

Harris és Negoro

Azt a napot követően, amikor Dick Sand társaival együtt utolsó pihenőjét tartotta az őserdő szélén, három mérföldnyire tőlük két ember találkozott, úgy, ahogy bizonyára előre megbeszélték.

Ez a két ember Harris és Negoro volt, akiket a véletlen Angola portugál gyarmat partjain hozott össze. Negoro Új-Zélandból jött, s itt, Angolában bukkant rá az amerikaira, akit gyűlölt foglalkozása gyakran szólított ebbe a nyugat-afrikai tartományba. Hatalmas fügefá árnyékában ültek, papiruszcserjék közt, csobogó patak partjánál. Beszélgetésük e percben kezdődött, hiszen csak most találtak egymásra, s így elsősorban az utolsó órák élményeit kellett megbeszélniük.

- Ugyan, Harris, nem tudtad beljebb csalogatni Angolába „Sand kapitány” kis csapatát, ahogy a tizenöt éves kölyök nevezte magát.

- Ez így van, pajtás, de az is csoda, hogy száz mérföldnyire sikerült elvezetnem őket a parttól. Sand barátunk ugyanis az első naptól kezdve nagyon bizalmatlanul figyelt; gyanakodása rövidesen alapra lelt, és így történt, hogy...

- Még száz mérföld, s ezek az emberek szőröstül-bőröstül a kezünk között lettek volna. Épp most ugorjanak ki a karmaink közül?

- Ugyan... hogy képzeled ezt? Dehogyanis szöknek meg! De ismétlem, Negoro, ideje volt továbbállni. Ifjú barátunk úgy nézett már rám, mint aki szívesen belém eresztene egy lat⁷⁸ ólmot, és az én gyomrom bajosan tudná megemészteni az ilyen szilvát.

- Hát azért... nekem is lenne egy kis számadásom ezzel a kölyökkel.

- Kamatostul rendezheted majd, pajtás! Nekem, tudod, az első napokban még sikerült elhitetnem velük, hogy ez a vidék az Atacama-sivatag, amíg aztán nem keresték a kaucsukjukat, kininjüket, kolibrijukat... bizony, épp eléggé meg kellett erőltetnem a képzeletemet, hogy félrevezessem őket, hogy elhitesse velük, hogy a zsiráf strucc... De egyre inkább éreztem, hogy fiatal barátunk már nem hiszi el ezeket a magyarázatokat. Elefántnyomokra bukkantunk... vízilovak tűntek fel, s bizony, víziló és elefánt olyan ritka Amerikában, mint tisztességes ember itt Benguelában. Végül, hogy befejezzem, az az öreg néger egy fa tövében rábukkant azokra a villákra és láncokra, melyeket odahánytak a szökni készülő rabszolgák. S akkor az történik, hogy egyszerre csak ordítani kezd egy oroszlán, amit igazán nem lehet macskanyávogásnak mondani... Hidd el, csak annyi időm volt, hogy felkaptam a lovamra, s ide vágtattam.

- Persze... persze... de azért mégis okosabb volna, ha száz mérfölddel tovább lennének.

- Az ember csak azt csinálja, amit lehet. De te is, aki a parttól követtél minket... jól tetted, hogy megőrizted a távolságot. Folyton szimatolt utánad az a kutya, úgy látszik, nem nagyon kedvel. Mi a csudát csináltál azzal a döggel?

- Semmit. De majd ő is megkapja tőlem a maga golyóját...

⁷⁸ Régi súlymérték, kb. 23 dekagramm

- Mint ahogy téged is elérne Dick Sand lövése, ha kétszáz lépésnyire a csöve elé kerülnél. Meg kell vallani, kitűnően céloz... s egészében véve ügyes egy fickó.

- Ügyes, vagy nem ügyes... drágán fizeti meg szemtelenségét.

Negoro arca leírhatatlan kegyetlenséget fejezett most ki.

- Hát bizony - mormolta Harris -, ez az én barátom se sokat változott újabb utazásai alatt... - Majd így folytatta: - Te Negoro, amikor a hajótörés helyén találkoztam veled, a Longa torkolatánál... épp csak azt köthetted nagy hirtelen a lelkemre, hogy csaljam olyan mélyen a karavánt, amilyen messze csak lehet... ebbe az állítólagos Bolíviába... de egy szót sem ejtettél arról, hogy mit csináltál két esztendeig. Hosszú... hosszú idő a mi életünkben két év. Amikor mint rabszolgahajcsárok együtt szolgáltunk az öreg Alveznál, te egy nap elhagytál minket, s azóta nem hallottam rólad. Megvallom, azt hittem, hogy egy angol cirkáló bizonyosan elfogta hajótokat, s fellőgatott...

- Hajszál híja, Harris...

- Ami késik, nem múlik...

- Ó, köszönöm a kedvességed!

- Ugyan, mit akarsz? Ez a mesterségünkkel jár. Persze kevesebbet kockáztatsz, ha otthon az ágyadban pihensz, mint ha az afrikai partokon kufárokodsz. Szóval elcsíptek?

- Ahogy mondd.

- Angolok?

- Nem, portugálok.

- Az előtt vagy az után, hogy leadtad a szállítmányt?

- Utána - válaszolta kis habozással Negoro. - Látod, most már a portugálok a veszélyesebbek. Ma már ők sem akarnak rabszolgákat, pedig valamikor igen szépen kerestek velük. Figyeltek... feljelentettek... elcsíptek...

- Mire ítélték?

- Hát csak arra, hogy a hátralevő napjaimat a luandai Szent Pál-tömlőben morzsoljam le.

- Az ördögbe... egy ilyen fegyház nem nagyon egészséges hely ilyen fickóknak, mint mi, akik hozzászoktunk a jó, szabad levegőhöz! Inkább a kötelet választanám...

- De a hóhér kezéből nem tudsz ellógni, míg a börtönből...

- Hogyan sikerült?

- Hát úgy, Harris, hogy két héttel az után, hogy bedugtak a cellába, mégiscsak kijutottam egy angol gőzösre, amely Új-Zélandba indult, éppen Aucklandbe. Egy pint⁷⁹ vizem s egy kosár konzervem volt: ez volt az egész tartalékom az átkeléshez. Elhiheted, mit szenvedtem közben... de nem akartam, hogy felfedezzenek a nyílt tengeren. Ha ott megtaláltak volna... minden kezdődik előlről. Aucklandből visszaküldenek Luandába, ott pedig most már aztán igazán felkötöttek volna, úgy, ahogy mondtad. Így inkább rangrejtve hajókáztam.

- Nyilván mint potyautas, öregem... Nem, ez nem volt szép tőled, adós maradtál a szállással és a viteldíjjal... ejnye, ejnye...

⁷⁹ Régi ürmérték, kb. 1/2 liter

- Tudod, azért harminc nap ott lent, a hajófenéken... nem gyerekiség...
- Mégis visszajöttél a maorik⁸⁰ földjéről. A visszautat is így tetted meg?
- Ugyan! Elhiheted, hogy csak egy után vágyódtam ott Új-Zélandban, hogy még egyszer Angolában lehessenek, és folytathassam régi, szép mesterségünket.
- Hát az biztos, az ember ragaszkodik ahhoz, amihez hozzászokott...
- Tudod, tizenhét hónapon keresztül...

Negoro hirtelen elhallgatott. Megkapta cimborája karját, s szinte nesztelenül suttogetta:

- Te Harris... mintha valami rezegtetné a papiruszcserjét!
- Nekem is... úgy tűnik - mondta, és fegyvere után nyúlt.

Mind a ketten felálltak, és feszülten figyeltek.

- Úgy látszik, semmi - mondta nemsokára Harris -, talán csak a patak csörgése, egyre dagad a tegnapi záportól. Két év alatt az ember elfelejti az őserdő neszeit... de megint csak megszokja. Folytasd csak a történetedet... aztán majd rátérünk arra, mit csinálunk.

Visszaültek a fügefafa alá, a portugál beszélt:

- Másfél évet éltem Aucklandben, miután sikerült észrevétlenül elhagynom a hajót. De átkozott dolog egyetlen dollár nélkül! Hogy valahogy élhessek, válogatás nélkül mindenfélébe bele kellett fognom. Dolgoztam!
- Mint valami tisztességes ember?
- Pontosan úgy, ahogy mondod.
- Szegény ördög! Igazán sajnálalak.
- Közben folyton vártam valami jó alkalomra. Már majdnem elvesztettem a türelmemet, amikor végre befutott a *Pilgrim* a kikötőbe.
- Az a hajó, amely Angolába érkezett?
- Persze... ezen utazott Weldonné a gyerekével meg a rokonával. Tudod, valamikor szolgáltam hajón, igaz ugyan, hogy az rabszolgákkal kereskedett, de cseppet sem voltam zavarban, amikor a *Pilgrim*re elszegődtem... Amikor jelentkeztem, már minden helyet betöltöttek, de szerencsémre a szakács kerekét oldott Aucklandben. Miféle tengerész az, aki nem ért a konyhához? Mint hajószakács jelentkeztem. Így felvettek, s a *Pilgrim* pár nap múlva fel is szedte már a horgonyt.
- De hát, ahogy az én ifjú barátom említette, ennek a *Pilgrim*nek legkisebb szándéka sem volt Afrika felé menni. Mi történt veletek?
- Dick Sand ezt talán sohasem fogja megérteni. De én elmagyarázom neked, s ha ez majd örömet szerez, felvilágosíthatod valami jó alkalommal a barátodat.
- Ez aztán igazán nem mindennapi történet.
- A *Pilgrim* Valparaísoba készült. Amikor felszálltam, én is csak Chiléig akartam utazni. Kissé valóban távol van Új-Zéland Angolától, de így is pár ezer mérfölddel közelebb jutottam volna ide. De az történt, hogy három héttel azután, hogy elindultunk, Hull kapitány egész

⁸⁰ A maorik Új-Zéland őslakói

legénységével elpusztult egy bálnavadászon. Nem maradt más a fedélzeten, mint a hajósinas és a szakács.

- Te vetted át a parancsnokságot?

- Eleinte erre gondoltam, de tudod, öt erős néger volt még a fedélzeten, mind szabad ember, akik aligha engedelmeskedtek volna nekem. Okosabbnak tartottam, ha megmaradok szakácsnak.

- Így hát csak úgy véletlenül vetődtetek Afrikába?

- Nem... nem egészen. Csak talán az a csoda, hogy itt sikerült rád bukkannom, azon a partrészen, ahol a *Pilgrim* zátonyra futott. De az, hogy Angolába jöttünk, az aztán az én szándékom szerint történt. A te fiatal barátod ugyanis csakis az iránytűre támaszkodhatott, ha meg akarta tartani az irányt. Egy szép napon, tudod, elromlott a delejtű. A *Pilgrim* erős viharban irányt változtatott. Nem csoda, hogy az átkelési idő hosszúsága Dick Sandnek nem tűnt fel; ez tapasztalt tengerészt is megtévesztett volna. Anélkül, hogy ezt a hajósinas tudta volna, megkerültük a Hoorn-fokot, de én már megismertem messziről, a ködök között. Utána helyreigazítottam az iránytűt, s a vitorlás az északkeleti orkánban szinte repült Afrika partja felé... pontosan ide, Angolába, ahová vágyakoztam.

- A véletlen aztán úgy akarta, hogy itt adjunk össze, s épp én csaljam be ezeket a derék embereket a gyarmat belsejébe. Persze hogy nem hihették másként, minthogy mi Amerikában vagyunk... Alsó-Bolíviára gondoltak, ami valóban kicsit hasonlatos ehhez a tájékhöz.

- Csakúgy, mint ahogy a te fiatal barátod azt hitte, hogy a Húsvét-szigetet látja, amikor a Tristan da Cunha-szigetek⁸¹ mellett hajóztunk el.

- Mást is megtévesztett volna.

- Tudom... tudom, épp ezt akartam kihasználni. Így sikerült Weldonékat száz mérföldnyire becsalni Afrikába.

- De most már tisztában vannak azzal, hová kerültek!

- Mit számít az? - legyintett Negoro.

- Mit fogsz csinálni velük? - kérdezte Harris.

- Mielőtt elmondanám neked, mesélj egy kicsit régi gazdánkról, az öreg Alvezzről, akiről két éve nem tudok semmit.

- A vén gazember pompásan érzi magát, bizonyosan örülne, ha látna.

- Még mindig a bihéi piacra jár? - kérdezte Negoro.

- Egy éve már Kazonndében van, a főtelepén.

- Milyen az üzlet?

- Ragyogó - kiáltott Harris -, annak ellenére, tudod, hogy egyre nehezebb lesz a portugál parton is a dolog. A szárazon a portugálok, a vízen az angol hajók... így aztán a rabszolga-kivitel ezer bajjal jár. Csak Dél-Angolában lehet úgy-ahogy behajózni a szerecseneket, a siker némi reményével. E pillanatban is a raktárak telve vannak fekete áruval, várva, hogy hajót kapjunk a spanyol gyarmatok felé. A kormányval már nem lehet az embernek megértetnie magát; így aztán az öreg Alvezznek is Afrika belseje felé kell fordulnia megint... Úgy hallom,

⁸¹ Szigetecsoport az Atlanti-óceánban, Dél-Amerika és Dél-Afrika között

Tanganyika irányában indul majd el, hogy szövetet cseréljen elefántcsont és rabszolgák ellenében. Még mindig jó üzleteket lehet kötni Egyiptommal és Moçambique-kal, ahonnan egész Madagaszkárt ellátják rabszolgával. De már előre látom, hogy egy idő múlva fel kell hagynunk az egészszel. Ez a Livingstone is, hogy az ördög vinné el, amint hallom... ha kikutatta a nagy tavak vidékét, ide is el akar jönni, Angolába. Egy másik utazó, valami Cameron, keletről nyugatra fogja megjárni a földrészt; Stanley is valami ilyenféltre készül. Mindez csak zavarja a mi köreinket, Negoro... Ezek azok a léhűtő utazók, akikért igazán nem lenne kár, ha egyikük sem térne vissza útvjáról, hogy aztán elmesélhesse, mi történik a mi szép vidékünkön.

Majdnem úgy beszélgettek, mint tisztességes üzletemberek, akik valamilyen gazdasági válság küszöbén meghányják-vetik esélyeiket. Ki gondolhatta volna, hogy cukorzsákok és kávészállítmányok helyett náluk az „árucikket” emberek képezik? Ezekben a cinkosokban fikarcnyi sem volt abból, amit erkölcsnek nevezünk: a rabszolga-kereskedelem vad kalandjaiban eltöltött esztendőik alatt minden emberi érzésüket elvesztették.

Ám Harrisnek igaza volt akkor, amikor azt mondta, hogy a civilizáció lassan-lassan mégis behatolt ezekre a vad vidékekre is - azoknak a bátor utazóknak a jóvoltából, akiknek neve elválaszthatatlanul összeforrt az egyenlítői Afrika felfedezésével. Ezeknek élén David Livingstone halad, utána Grant, Speke, Burton és Stanley. Ezek azok a hősök, akik mint az emberiség jótevői örökre bevésték nevüket a történelembe.

Mire idáig jutottak, Harris már tudta, mi történt a cimborával az utolsó két esztendőben, s azzal is tisztában volt, hogy most folytatni akarja régi mesterségét: igyekszik a zavarosban halászni. De azzal nem volt egészen tisztában, hogy milyen szerepet szánt Negoro a *Pilgrim* hajótörötteinek. Csak erre volt még kíváncsi.

- Mit akarsz csinálni ezekkel az emberekkel?

- Kétfelé osztom őket - mondta Negoro olyan megfontoltsággal, mely rég megérett szándéokra mutatott -, egyik részét eladom rabszolgának... a többit...

A portugál zsvány elhallgatott, de arc kifejezése mindent elárult.

- Kikre gondolsz? - kérdezte Harris.

- Hát persze hogy a feketéket adom el... Az öreg Tom nem ér ugyan sokat, de van közöttük négy erős néger, akiknek jó ára lesz a kazonndéi vásáron.

- Ebben igazad van, négy ilyen munkabíró, jó formájú, tanult néger egészen más áru, mint azok a vadak, akiket most cipelnek ki Afrika belsejéből. Ez már igaz... Amerikában született s ott nevelkedett fekete, akit visszacipelnek Angolába: nem mindennapi cikk, mondhatom. De mondd, volt valami pénz a *Pilgrimen*?

- Sajnos, csak pár száz dollár... Ezt már biztonságba helyeztem, de egészen más üzletekre is gondoltam.

- Légy már kicsit közlékenyebb - unszolta Harris.

- Nem mondok semmit - válaszolt a társa, aki úgy gondolta, hogy már eddig is túl sokat fecsegett.

- Szóval arra gondolsz, hogy az értékesebb árucikket is a kezünkbe kaparintsuk?

- Olyan nehéznek találod? - kérdezte Negoro.

- Egyáltalán nem, pajtás. Tíz mérföldnyire innen, Cuanzában az arab Ibn-Hamis egy rabszolgakaravánt vezet. Most csak az én visszaérkezésemre várnak ahhoz, hogy elinduljanak

Kazonndé felé. A bennszülött fegyveresek segítségével elfoghatom a mi fiatal barátunkat. Csak arra kell rávenni, hogy Cuanza felé induljon.

- De hogy fog éppen ez az eszébe jutni? - kérdezte Negoro.

- Csak ez juthat az eszébe! Okos fiú, így kell határoznia, hiszen nem tudja, mi vár rá Cuanzában. Semmi esetre sem indul vissza azon az úton, amelyiken én vezettem őket. Bizonyosan elveszne az őserdőkben. Mi sem természetesebb, mint hogy a patak folyását választja, mely a part felé ömlik, és ezt követi. Nincs más választása, s ahogy ismerem, ezt fogja tenni.

- Lehet... - tűnődött Negoro.

- Semmi „lehet”... egészen bizonyos! Olyan ez, mintha találkozót beszéltem volna meg vele Cuanzában.

- Hát nem bánom - mondta Negoro. - De ahogy én ismerem Dick Sandet, egy percre sem fog késlekedni, ezért nekünk is fel kell kerekednünk, hogy megelőzhessük.

- Hát akkor induljunk is, pajtás!

Felkeltek, de ekkor újból meghallották a papiruszbokrok közt végigzizegő neszt, mely már az előbb is magára vonta a figyelmüket. Negoro megfogta Harris kezét. Hirtelen rekedt ugatást hallottak: egy eb jelent meg a fák szegélyén, és most ugrásra készült.

- Dingo! - kiáltotta Harris.

- Ez a dög most nem szökik meg előlem!

A kutya rávetette volna magát, amikor Negoro, Harris fegyverét felragadva, rálőtt az állatra.

Fájdalmas üvöltés volt a válasz, s Dingo eltűnt a sűrűségben.

Negoro szempillantás múlva követte a cserjésben.

Vércseppek jelezték az állat útját a papiruszbokrok közt... majd a vér erecskévé sűrült a part kavicsain.

- Az átkozott dög végre megkapta a magáét!

Harris szó nélkül nézte végig az egész jelenetet.

- Te Negoro, ez az állat nem nagyon kedvel téged.

- Eddig nem, barátom... de már többé nem lesz alkalma morogni.

- Mi baja volt veled?

- Régi história... a számadás nem mai keletű.

- Régi eset?

Negoro nem mondott semmivel sem többet. Harris tudta, hogy ilyenkor cimborája valami sötét, múltbéli kalandot hallgat el előle.

Néhány perc múlva mind a ketten megindultak a patak partján Cuanza felé.

HARMADIK FEJEZET

Útközben

Afrika! E pillanatban nem volt szörnyűbb szó ennél Dick Sand képzeletvilágában, hisz szüntelen arra kellett gondolnia, hogy Amerika helyett jár itt. Ha visszaszaladtak gondolatai néhány héttel, a fiatal hajósinas egyszerűen nem tudta megérteni, hogyan is volt lehetséges, hogy éppen ezekre a veszedelmes partokra értek a *Pilgrimm*. Miként történhetett, hogy észrevétlenül megkerülték a Hoorn-fokot, hogy az egyik óceánt egyszerűen összetévesztették a másikkal? Azt persze már meg tudta önmagának magyarázni, hogyan volt lehetséges, hogy a vitorlás - rendkívüli sebessége ellenére - oly szokatlanul hosszú ideig nem érintett partokat. Ma már tudja, hogy a számított távolság kétszeresét kellett megtenniük az óceánon ahhoz, hogy afrikai partra kerüljenek amerikai helyett.

„Afrika... Afrika...” - ismételte Dick, majdnem eszelősen.

Önkínzó igyekezettel idézte fel a megmagyarázhatatlanul hosszú átkelés egyes élményeit, így jött rá, hogy valakinek el kellett rontania az iránytűt. Arra is emlékeznie kellett, hogy eltört az első delejtű, a sebességmérő vízbe esett... semmiképpen sem lehetett ellenőrizni a hajó haladását.

„Igen... igen - gondolta -, a fedélzeten csak egy iránytű maradt... az egyetlen, amelynek nem tudtam ellenőrizni a kilengéseit. S egy éjszaka az öreg Tom kiáltására ébredtünk... várjunk csak... igen... Negoro volt ott... a hajó orrán... egyszerre csak ráesett a hajómágnest tartó ólomházacskára... talán meg is sértette...”

Most értett meg egyszerre mindent Dick, egy csapásra világos lett a homály, ami Negoro személye körül gomolygott. Felismerte az ő kezét a folyamatban, ahogyan előidézte a *Pilgrim* végzetét.

De hát ki is ez a nyomorult? Vajon tengerész volt-e, bármennyire is igyekezett ezt az egész úton eltitkolni? Vajon valóban az ő műve az, hogy a hajót az áramlatok az afrikai partra vetették?

Az, ami velük történt, még itt-ott homályos volt, de mostani helyzetük súlyossága tekintetében nem lehetett kétség. A fiatal hajósinas már tudta, hogy Afrikába kerültek, ebbe a sötét angolai tartományba, több mint százmérföldnyire a partoktól. Harris árulása felől sem lehetett kétsége. Fel kellett tételeznie, hogy a portugál és az amerikai már régóta ismerték egymást, a tengerparton a véletlen hozta újból össze őket, s bizonyára együtt eszelték ki a sötét tervet a *Pilgrim* hajótörötteinek a rovására.

De mi a nyitja a gyalázatos szándékuknak? könnyen elképzelhető, hogy Tomot és a többi négyet el szeretnék kótyavetyélni a rabszolgapiacon. Az sem kétséges, hogy a portugál meg akarja bosszulni magát Dicken, kitombolva gyűlöletét, mert Dick úgy bánt vele, ahogy ezt megérdemelte. De mit akar csinálni Weldonnéval és a kisgyerekekkel?

Ha Dick Sandnek sikerült volna ellesnie valamit abból a beszélgetésből, mely Harris és Negoro között zajlott le, nyilván felismerte volna, mihez tartsa magát, s hogy mily veszélyek fenyegetik Weldonét, a feketét, de őt magát is.

A helyzet gyötrelmesnek látszott, de a fiatal fiú cseppet sem veszítette el bátorságát. Ha kapitány tudott lenni a fedélzeten, az marad a szárazföldön is. Kötelessége megmenteni Weldonét, a kis Jacket és mindazokat, akiknek sorsát az ő kezébe tette le a véletlen.

Néhány óra telt el, míg magában meghányta-vetette a jelen és a jövő lehetőségeit - ám mennyivel súlyosabb volt a balszerencse serpenyője!... Lassan kezdte mégis kialakítani terveit, melyek rövidesen sziklaszilárd formát öltöttek.

A nap első sugarait az ősfák koronái fogták el. A hajósinas és az öreg Tom kivételével mindenki aludt. Dick közelebb ment a vén feketéhez.

- Tom, mondd csak... te világosan hallottad az oroszlán bömbölését... felismerted a rabszolgakufárok gyalázatos eszközeit. Így neked tudnod kell, hogy kétségtelenül Afrikában járunk.

- Igen, Dick úr, sajnos, ezt bizonyosan tudom.

- Egyetlen szót se szólj erről sem Weldonénak, sem pedig a társaidnak. Csak mi tudjunk erről, csak mi aggódjunk a többiekért.

- Igen... csak mi ketten... nem lehet másként - ismételte Tom.

- Akkor nézd, Tom, nekünk még jobban kell vigyáznunk mindenre, mint ahogy eddig tettük: ellenséges földön állunk, s méghozzá miféle ellenség... A többieknek azt kell mondani, hogy Harris megcsalt bennünket: vigyázzanak, nomád indián törzsek támadása fenyeget mindenkit... Ez, azt hiszem, elegendő is lesz.

- Feltétlenül számíthat, Dick úr, társaim bátorságára és engedelmességére.

- Ezt tudom... de ugyanannyira nem lehetünk meg a te tapasztalatod és megfigyelőképességed nélkül... Ugye, segítesz nekem?

- Mindenben, Dick úr.

Dick terve tetszett az öreg négernek. Harris árulását mégis leleplezték, s ez legalább annyit eredményezett, hogy a fiatal hajóst nem fenyegette már a váratlan támadás veszedelme. Néhány széttördelt rabszolgabilincs s a meglepetésszerű oroszlánbömbölés volt biztosan az oka annak, hogy az amerikai oly hirtelenül kereket oldott. Úgy érezte, lelepleződött, s hamarabb kell elszelelnie, mintsem ahhoz a helyhez érnek, ahol a támadásnak be kellett volna következnie. Ami Negorót illeti - Dingo bizonyosan többször is a nyomára bukkant ezekben a napokban -, így ez a nyomorult alighanem találkozott Harris-szel, hogy összeegyeztethessék terveiket. Bizonyos, hogy még néhány órányi idejük van a támadás bekövetkezéséig, s ezt az értékes időt ugyancsak ki kell használniuk.

Egyetlen tervük csak az lehet, hogy minden igyekezetükkel újból megkísérlik elérni a tengerpartot. A partvonal - mint ahogy most már a hajósinas biztosan sejtette - Angolához tartozik. Dick arra számított, hogy ha ide el bírnak jutni, akkor akár délen, akár északon megkeresik az első portugál települést; itt aztán nyugodtan várakozhatnak a hazaszállítás lehetőségeire.

De visszafelé a partokhoz ugyanazon az úton kell menniük, amelyen jöttek. Dick ezt el akarta kerülni, s így helyesnek bizonyult Harris számítása, aki előre látta, hogy az ifjú vezető a legrövidebb utat választja - ha másért nem, hát kényszerből.

Valóban kockázatos, sőt ostoba dolog lenne megkezdeni a visszavonulást az őserdőben, ahol mindig az a veszély fenyeget, hogy hosszú vándorlás után ugyanoda lyukadsz ki, ahonnan elindultál. Az egyetlen mód arra, hogy eltüntessék a lábnyomukat, csak az lehetett, hogy egy folyócska medrében gázolnak... A vadállatok támadásától - jó órában szólva - még eddig mindig meg tudtak menekülni. Éppígy kevésbé látszott komolynak az a veszély, hogy a bennszülöttek támadjanak. Ha viszont sikerül egy jó erős tutajt összetákolniuk s arra jól

felfegyverzetten ráülniük - úgy minden eshetőségük megvan rá, hogy megvédjék magukat. De ehhez meg kellett találni a folyót.

Weldonné s a kis Jack állapota is a vízi utat tanácsolta. Harris lova helyett ugyan a feketék vihették volna a beteg gyereket, s ágakból hordszékfélét is összetákolhatnának Weldonné részére, ám így a két néger állandóan le volna kötve, holott Dick Sand fenn akarta tartani a kis csapat teljes mozgékonyágát egy hirtelen támadással szemben, ebben tökéletesen igaza volt.

Végül: a víz hátán az ifjú parancsnok újból elemében érezhette volna magát. Így az égető kérdés csak az volt: találnak-e egyáltalában a közelben tutajozásra alkalmas folyót? Dick Sand ebben egészen bizonyos volt.

Az a folyó, amelynek torkolata körül a *Pilgrimet* szárazra vetette az ár, sem keletre, sem északra nem hatolhatott túl mélyen a szárazföld belsejébe, mert mindkét oldalon hatalmasnak tűnő távoli hegylánc zárta le a látóhatárt, melyet ők a Kordilleráknak hittek. Tehát a folyó vagy ezekből a hegyekből ered, vagy pedig dél felé tér ki; mindkét esetben rövidesen találkoznuk kell medrével. De az is lehet, hogy mielőtt erre a folyóra bukkannak, mely alighanem közvetlenül beleömlik az óceánba, előbb valamelyik mellékág esik útjukba, melynek hátán útra kelhet a kis csapat. Mindkét esetben meg kell találniuk rövidesen a vízi utat.

Valóban, az utolsó mérföldeknél megváltozott a tájék arca. A dombok szelídebbek lettek, a föld nedvesebb. Kis erek szeltek át, melyek a talaj sűrű vízhálózatáról tanúskodtak. Utolsó nap olyan partra bukkantak, melynek vize vörössé vált a vasoxidtól: ez meredek partról alászakadó esést tételezett fel, vágató vizet, mely nyilván lassanként megszelídül, mihelyt beletorkollik valamely nagyobb, már hajózhatóbb testvérebe. Ennek az útját kell követni - ez volt Dick egyszerű terve, ebben egyezett meg az öreg Tommal.

Napfelkelte után lassanként mind felébredtek. A kis Jacket Nan dada vette a karjába; a gyerek a betegség következtében egészen sápadt és nagyon megviselt volt.

Weldonné Dickhez fordult:

- Vajon merre lehet Harris? Nem látom sehol!

A fiatal fiú úgy határozott, hogy továbbra is abban a hiedelemben tartja társait, hogy Bolíviában vannak, viszont nem volt értelme titkolni az amerikai árulását.

- Harris már nincs velünk.

- Előrement?

- Nem, megszökött. Harris, asszonyom, közönséges áruló. Negoróval cimborálva csalt idáig bennünket.

- És aztán miért... mi lehetett a szándéka?

- Azt nem tudhatom. De egy biztos, hogy olyan gyorsan, ahogy csak lehet, vissza kell jutnunk a tengerparthoz.

- Elárult volna minket! Ó... mennyire megéreztem! Azt hiszed, Dick, összejátszott Negoróval?

- Bizonyosan, asszonyom... Ez a két gazember véletlenül találkozott... így került az a nyomorult az utunkba.

- Remélem - mondta Hercules -, hogy így egyszerre is fogjuk megkaparintani őket. Egyiket a másik fejével verem szét - tette hozzá az atlétaerejű néger, ökleit mutogatva.

- Jaj, csak a fiam... ó azt reméltem, hogy a San Felice-i tanyán majd megkaphatja a neki szükséges ápolást...

- Jack egészen meggyógyul - mondta az öreg Tom -, mihelyt elérjük a tengerpart egészségesebb vidékét.

- Dick - kérdezte Weldonné -, egészen biztos vagy abban, hogy elárult Harris?

- Bizonyos - mondta a fiú anélkül, hogy többet mondott volna a kelleténél. Aztán az öreg négerre tekintve hozzátette: - Éjszaka Tommal együtt felfedeztük az árulást, s ha nem ugrott volna fel a lóva hátára: a golyóm elérte volna.

- Így hát nincs semmiféle tanya, amerre megyünk?

- Nincs sem tanya, sem város, sem falu... sem semmiféle lakott hely. Asszonyom, újra csak azt mondhatom: vissza kell jutnunk a tengerparthoz.

- Vissza... ugyanazon az úton, Dick?

- Nem. Folyót kell találnunk, melynek hátán kényelmesen és biztonságban eljuthatunk a tengerhez. Néhány mérföld még így, gyalogosan, s aztán hiszem, hogy megtaláljuk.

- Elég erős vagyok hozzá - mondta Weldonné, aki mintha szégyellte volna saját testi gyengeségét. - Jól bírok menni, viszem majd a gyereket is.

- Itt vagyunk mi is, úrnőm - mondta Bat -, majd visszük.

- Igen... igen - tette hozzá Austin -, két nagyobb ág kell csak, és keresztbe...

- Nem... nem, barátaim - mondta az asszony -, én magam megyek, induljunk akkor útnak.

- Hát akkor kezdjük neki... - tette hozzá az ifjú parancsnok.

- Adja ide a kisfiút - mondta Nannak Hercules. - Ha nem cipelhetek semmit, akkor fáradok csak el igazán.

És így a derék fekete két hatalmas karja közé vette a szendergő gyereket, oly óvatosan, hogy nem zavarta meg az álmát.

A fegyvereket kellett még megvizsgálni. Az összes útikészletet nagy csomagba göngyölték, oly módon, hogy mindig csak egy embert terheljen. Most Acteon vette a hátára, s a többiek így megtarthatták teljes mozgási szabadságukat.

Benedek bácsi, akinek hosszú lába mintha acélból lett volna, talán azt sem tudta, mi fán terem a fáradság. Vajon észrevette-e egyáltalán azt, hogy Harris kerekét oldott?... Nem, sokkal nagyobb baj foglalkoztatta, mely egészen felkavarta ezt a szelíd embert: sajnos elvesztette a pápaszemét és a nagyítóüvegét.

Nem tudhatta, hogy - szerencsére - Bat mindkét értékes tárgyat meglelte a magas fűben, de Dick tanácsára nem adta vissza: így bizonyosak lehettek abban, hogy ez a nagy gyerek veszteg marad az út folyamán, nem szaladgál felelőtlenül ide-oda, hiszen nem lát valóban tovább - az orránál.

Így aztán Acteon és Austin közé állították be a sorba, akik után olyan engedelmesen ment, mintha világtalan követte volna társait.

A kis csoport alig tett meg ötven lépést, amikor az öreg Tom hirtelen felkiáltott:

- Hol van Dingo?

- Tényleg, hol van a kutya? - csodálkozott Hercules. Hatalmas hangon néhányszor kiáltotta a kutya nevét, de nem hallott semmiféle ugatást.

Dick csendesen haladt az úton. Nagyon sajnálta a hűséges állatot, hisz Dingo jelenléte biztosította őket minden hirtelen támadás ellen.

- Talán Harris nyomát követte? - kérdezte Tom.

- Nem... nem Harrist, de lehet, hogy Negorót szagolhatta meg... valahol, ahogy a nyomunkba szegődött.

- Az az átkozott szakács hamar beleereszt egy lat ólmot - mondta Hercules.

- Ha előbb szét nem marcangolja a torkát Dingo - vitázott Bat.

- Mindez lehet - mondta Dick -, de semmiképpen sem tudjuk bevárni Dingót. Ha él, ez a nagyszerű állat bizonyosan megtalálja a nyomunkat. Induljunk!

Melegedett. Hajnal óta hatalmas felhők gomolyogtak a látóhatár szélén, a levegőben lógott a zivatar. Szerencsére a bozotos vidék adott egy kis árnyékos enyhülést. A síkságot magas, kemény szálú fű fedte, óriási fák csomkjai s gyökérzete árulta el a tőzeges talajt, a tisztásokon tropikus virágok színpompás gazdagsága, sárga és kék gyömbér, lobéliák, vörös orchideák; csak úgy nyüzsögtek felettük az ide-oda szálldosó ismeretlen rovarok.

A fák nem képeztek áthatolhatatlan rengeteget, számos fajtájukkal találkoztak már, olajpálmák, gyapotszerjék hada tarkította a növényvilágot, illatos kopál, citromfák, gránátalma fák hirdették Közép-Afrika növénytakarójának szépségét. Mindenütt érezni lehetett a vanília édes, átható illatát.

Ez a buja növényzet alig vallott a száraz évszakra, holott csak egy-egy vihar sodort erre valami nedvességet. A lázt okozó párák mintha a levegőben úsztak volna - csak úgy lehetett menekülni előlük, ha az ember elhagyja a veszedelmes környéket. Dick örömmel látta, hogy a gyerek csendesen szunnyad, egyelőre nem ismétlődik meg lázrohama.

Így folytatták útjukat, óvatosan, de elég gyorsan. Itt-ott emberi vagy állati nyomokra bukkantak. Kedvezőbb terepen meg tudták tartani egyenletes haladásukat, de legtöbbször - Dick nagy bosszúságára - mindenféle akadály hátráltatta őket. Az iszalagok szinte áthatolhatatlan növényzete állta útjukat - élükkel és kemény rostjaikkal mintha lándzsarengeteg meredt volna előttük. A feketék baltákkal kezükben haladtak, utat vágva, de ezek a liánok, amelyek felkúsztak a legmagasabb fák csúcsáig is újra és újra köréjük fonódtak.

A különös vidék állatvilága sem volt kevésbé izgalmas, mint a flórája. Számos madár repdeste őket körül, mintha tudták volna, hogy a kis csapat nesztelenül vonul, nem fog puskaport pazarolni.

Nagy falka gyöngytyúk volt itt, különböző fogolyfajták, melyeket igen nehéz megközelíteni, s néhány példány azokból a madarakból, amelyeket az észak-amerikai hangutánzó szóval *whipur-vilnek* neveznek fonetikusán - mert ez közelíti meg legjobban a kiáltásukat. Valóban, Dick Sand és Tom nyugodtan azt hihették volna, hogy az amerikai szárazföld valamelyik vadon tájára vetődtek.

Mindeddig még semmiféle veszedelmes afrikai vad nyomára nem bukkantak. Csak zsiráfokat láttak, melyeket Harris barátunk bizonyosan ismét struccmadaraknak mondott volna a többiek előtt. Ezek a nagy, esetlennek látszó állatok riadtan tűntek el, mihelyt észrevették az emberek közelségét. A patakok partján porfelhő árulta el a vadbivalycsordákat, amint hatalmas zajjal továbbcsörtettek.

Talán két mérföldnyire követték már a patak folyását, abban a reményben, hogy el kell érniük ahhoz a ponthoz, ahol beleömlik egy nagyobb folyóba. Délre három mérföldet hagytak maguk

mögött, minden különösebb esemény nélkül. Sem Negorónak, sem Harrisnek nem akadtak a nyomára - de Dingo sem került elő.

Most megálltak egy kis pihenésre s ebédre. Erre a célra egy bambuszligetet választottak ki, mely védelmet nyújtott a kis csapatnak.

Keveset beszéltek, Weldonné karja közt tartotta gyerekét, alig bírt enni, ahogy ránézett.

- Asszonyom, egyék valamit - ismételte Dick -, ha elhagyja ereje, mire megyünk? Rövid idő múlva bizonyosan megtaláljuk a folyót, és aztán már egészen kényelmesen utazhatunk a partig.

Weldonné nézte Dicket és a derék négereket. A fiú ragyogó szeme is elárulta, hogy milyen bátor. Így valahányszor rá tévedt az asszony tekintete, bizalma újraéledt. Talán - gondolta ilyenkor - nem is lesz igazán végzetes számunkra Harris árulása.

Dick, mintha megérezte volna Weldonné gondolatait, hirtelen lehorgasztotta a fejét.

NEGYEDIK FEJEZET

Angola útvesztőiben

E pillanatban Jack felébredt, s karját anyja nyaka köré fonta. Tisztább volt a tekintete: a láz nem tért vissza.

- Ugye, most jobban vagy, drágám? - kérdezte szorongva az anyja.

- Igen, anyu, egy kis vizet szeretnék...

Friss italt adtak a gyerekeknek, amit az nagy örömmel kortyolt.

- Hol van Dick?

- Itt, Jack - válaszolt a fiatalember, s megfogta a gyerek kezét.

- Hol van akkor Hercules?

- Jelen fiatalúr - mondta az óriás, ahogy felé hajolt.

- És a ló?

- A paripa, Jack úrfi, az bizony elszaladt - folytatta Hercules. - Most én vagyok a paci, mert én viszem. Aztán szóljon, ha nagyon keményen ügetek.

- Azt nem - felelt a gyerek -, de hát akkor nincs is kantár, amit tarthatnék?

- Ó, ha csak az kell, veszek egyet a nyakamba - nevetett Hercules -, ha akarja, azzal irányíthat, hogy merre szaladjak.

- Tudhatod jól, hogy nem fogom majd túlságosan szorosra.

- Tőlem ugyan húzhatja, nem szakad bele a képem.

- De merre van Harris úr tanyája? - kíváncsiskodott tovább a gyerek.

- Nemsokára odaérünk, Jack... persze, nemsokára... - sóhajtott az anyja.

- Indulhatnánk! - fejezte be a beszélgetést Dick.

- Igen, Dick, indulhatunk - válaszolta Weldoné.

Ugyanabban a rendben folytatták a menetelést. Néha felesleges kerülőket kellett tenniük, csak hogy el ne veszítsék a patakot szemük előtt; időnként ösvényekre találtak, melyek zsákutcába vezettek. Így azután három óra kellett, amíg ilyen nehézkes iramban egy mérföldet meg tudtak tenni.

A négerék szüntelenül dolgoztak, hogy ösvényt tisztítsanak; Hercules maga is rendet vágott, miután Jacket Nan kezei közé tette. Hatalmas kiáltással forgatta meg szekercéjét, s valóságos lyukat ütött a rengetegbe, mintha tűz égette volna fel a bozótot.

Szerencsére ez a fárasztó munka nem tartott sokáig. Egy mérföld után barátságosabb lett az út; ösvényfelére leltek, mely a bozótban át követte a meredek part vonalát. Elefántcsapásnak látszott: talán százával gázoltak át az állatok itt az őserdőn. Az esős időszak felázott talaja hatalmas lyukak formájában őrizte meg ezeknek az óriásoknak süppedő lábnyomát.

Nemsokára kiderült, hogy nemcsak óriási állatok használták ezt az ösvényt: emberek is járhattak többször is erre felé... de mintha olyan embernyáj nyomában haladtak volna, melyet vágóhíd felé hajtanak. Itt-ott csontvázakat szántott a nap az ösvény szélén, majd vadállatoktól félig lerágott holttesteket, melyeken még rajta volt a rabszolgák bilincsenek nyoma.

Egyike volt hát ez azoknak a komor afrikai utaknak, melyeket az emberi szenvedés jelöl meg. Ezek a rabszolgavadász-karavánok száz mérföldeket tesznek meg, végzetes útjuk nyomát emberi holttestek cövekelik ki: elhullnak a hajcsárok korbácsa alatt, vagy végez velük a testi kimerültség, talán valamilyen gyilkos kór... S hányszor történik, hogy maguk a „vállalkozók” mészárolják le őket, amikor kifogy az ennivaló. Igen, ez megesik, amikor nincs több étel, dolgozni kezd a puska, a kard vagy a kés; ilyen vérengzések nem is olyan szórványosak errefelé!

Efféle karaván haladt erre öelöttük is. Dick és társai szinte lépésenként találkoztak emberi maradványokkal: dögkeselyűk lomhán rebbentek fel, amikor észrevették közeledésüket.

Weldonné mintha mindebből semmit sem látott volna. Csak Dick reszketett attól, hogy kérdéseire felelnie kell; remélte, hogy sikerül a partig eljutniuk, s addig nem kell felvilágosítania a szegény asszonyt a szörnyű valóról. Szerencsére Weldonné mintha nem értette volna meg a szeme elé táruló baljós jeleket. Újra az elszunnyadt kisfiú kötötte le minden figyelmét. Nan ment mellette, és egyikük sem tette fel Dicknek azt a kérdést, melytől annyira rettegett. Tom lehorgasztott fejjel lépdelt mellettük: ő igazán megértette az embercsontok borzalmas jelentését.

A többiek jobbra-balra kapkodták a fejüket, mintha óriási temetőn haladnának keresztül, melyet feldúlt valamilyen irtózatoss vihar. De megőrizték némaságukat.

Közben a patak kiszélesedett, folyása csendesebbé vált. Dick remélhette, hogy nemsokára hajózható lesz, vagy talán beleömlik az Atlanti-Óceánt tápláló valamelyik bővizű folyamba. Még szilárdabban ragaszkodott hát ahhoz, hogy a patakot kövesse. Így nem habozott elhagyni a csapást, amikor az eltávolodott a folyócskától.

Újból belemerültek az ősrenetegbe. Csak a szekercék nyomán haladhattak előre az áthatolhatatlannak látszó bozótban. De ha ezeket az iszalagokat szétvágják, azt látták, hogy a fák nem sorakoznak olyan sűrűn egymás mellett, mint a part körüli erdőségekben. Egy-egy bambusz bugája ingott a szellőben, magasabban, mint Hercules. Csak a növényzet imbolygása árulhatta el, hogy közöttük halad a kis csapat.

Ezen a napon - úgy délután három óra körül - a tájék arca teljesen megváltozott. Hatalmas síkságok nyúltak el, melyek az esős időszak alatt teljesen víz alá kerültek. Az ingoványos talajt sűrű moha fedte, melyből kecses páfrányok emelkedtek ki. Ha valahol mégis éles meredélyű halom szakította meg az egyformaságot, ott menten felbarnállott a vasoxid, mintha gazdag érctelevény felszínre hatolt nyúlványa lenne.

Dick újból emlékezett arra, amit Livingstone útikönyvében olvasott. A merész utazó többször is majdnem megjárta a csalóka talaj áruló süppedéseivel.

- Vigyázzunk csak - mondta a többieknek -, mindig próbáljuk ki előbb a talajt, mielőtt rálépünk.

- Tényleg úgy látszik - mondta Tom -, mintha el lenne ázva a föld, pedig az utóbbi napokban bizonyosan itt sem esett.

- Nem... de a vihar nincs messze - mondta Bat.

- Egy okkal több, hogy kikerüljünk ebből az ingoványból, mielőtt villámlani kezd - fűzte hozzá Dick. - Hercules - rendelkezett az ifjú parancsnok -, fogd Jacket karjaid közé, Bat, Austin, ti meg maradjatok Weldonné mellett, segítsetek neki mindenben, amikor erre szüksége lesz. És maga, Benedek bácsi... de mi történt, Benedek bácsi?

- Zuhanok...

S valóban, mintha szegény tudósunk egyszerre csak eltűnt volna a felszínről... Oly szerencsétlen módon került egy mocsaras kátyúba, hogy derékig belesüppedt a gőzölgő iszapba. Kezüket nyújtották neki, így valahogy kikapaszzkodott, nyakig sárosan, mégis boldogan, mert híres rovargyűjtő dobozának nem történt szerencsére semmi baja. Acteont rendelték melléje, hogy most már ügyeljen a szegény, vaksi tudós minden lépésére.

Benedek bácsi egyébként is elég rosszul választotta meg a helyet, ahol majdnem elmerült: a nyomában kiáradó iszaptömeg bűzös buborékok tengerét vetette felszínre, melyek szét-pattanva kénes gázokat szórtak szerteszét. Livingstone, aki többször jutott Benedek bácsihoz hasonló sorsra, hatalmas szivacsokhoz hasonlítja ezt a földet, melyből többszörös sugárban szökik fel a víz, mihelyt emberi láb tapodja.

Vagy jó mérföldnyi úton Dick Sandnek és társainak ezen a szivacsos földön kellett továbbhaladniuk. Weldoné többször is megállt, mert térdig süppedt az iszapba. A két fekete bambuszágakból hordszékfélét csinált számára, s Weldoné nagy nehezen beleegyezett abba, hogy ezen az ingoványos részen keresztül Hercules és Bat vigye. Jacket karjai közé vette, így igyekeztek minél előbb megszabadulni a dögletes levegőjű mocsártól.

Pedig ez nem volt könnyű feladat! Acteonnak ugyancsak ügyelnie kellett Benedek bácsira, Tom támogatta Nant, aki többször is szinte egészen elmerült a süppedékben. Hárman vitték a hordszéket, előttük Dick próbálta ki a terep változásait. Minden lépés külön gondot igényelt, meg kellett figyelni a növényzet alakulását, s még a legbiztosabb volt a járás a durva növényű, szeszélyes fű tövénél, de bizony sokszor ez is kihagyott, s a láb hirtelen térdig csúszott bele az iszapba.

Végre úgy délután öt óra körül kikerültek az ingoványból, a talaj megszilárdult lassanként, csak alig észrevehető imbolygásán lehetett még érezni az alatta levő rétegek nedvességét. Ez a rész ugyanis párhuzamosan futott a folyó medrével, s a hajszálcsövesség révén alsó rétegei vízben álltak.

A forráság valóban bágyasztó volt, alig lehetett volna kibírni, ha hatalmas felhők nem függönyözték volna el a nap égető sugarait. A távoli villámlásokat tompa morajlás kísérte - hatalmas vihar volt kitörőben.

Ezek az égháborúk szörnyűek Afrika földjén! Az irtózatos záporokat olyan szélvihar kíséri, melynek néha a legerősebb fák sem tudnak ellenállni, a villámok pergőtüzével világítják meg az elemek félelmes játékukat. Dick nagyon jól ismerte mindezt, s éppen eléggé aggódott a következmények miatt. Vajon hogyan töltsék el az éjszakát biztos fedél nélkül? A síkságot minden percben előntheti az ár, és sehol nem mutatkozik olyan magaslati pont, amely táborozásra alkalmas helynek ígérkeznék.

Ott, ahol nincs fa, nincs bozót, nincs semmi, ami védelmet nyújtana - hol lehet felütni tanyájukat? Még a föld belsejébe se húzódhatnak, hiszen félméternyire már mindenütt vízre bukkannának.

Ám észak felé úgy látszott, hogy alacsonyabb dombok sora zárja le a mocsaras síkság szélét. Mintha itt véget ért volna a talaj törése. Néhány fa mutatta a táj változását, s mintha ott a felhők is valamivel könnyebbek lettek volna.

Ha oda mennek, lehet, hogy nem találnak tanyahelyet, de legalább az árvíz nem önti el őket. Nem lehetetlen, hogy ott van egyetlen menedékük.

- Csak menjünk tovább, barátaim... előre... - mondta Dick. - Három mérföld lehet addig az út, és akkor biztonságban leszünk, sokkal inkább, mint itt a lapályon.

- Csak merészen, előre... - válaszolta Hercules, s úgy tett, mintha egymaga akarná cipelni az egész társaságot.

E szavakkal valósággal felkorbácsolták a kis csapat minden életerejét, s az egész napi, rendkívül fárasztó menet után gyorsabban haladtak, mint amikor reggel elindultak.

Amikor elszabadult a fergeteg, még mindig két mérföldnyire voltak az áhított céltól. De az égiháborút egyelőre nem követte trópusi zápor. Majdnem teljesen elsötétedett, annak ellenére, hogy a nap még nem tűnt el a látóhatár szélén. Csak a párok ereszkedtek le oly alacsonyra, mintha fojtogatni akarták volna a világot... ez a nehéz, elviselhetetlen légkör egyszerre feloldódik majd, amikor megindulnak az ég csatornái. Az ezer színben cikázó villámok megvilágították előttük a tájéket.

Sokszor már azt hitték, most csap beléjük a mennykő. Sehol egy fa... ezen a kopár földön járva, mozgásukkal csupán ők vonzhatták volna magukhoz a légből lecsapó áramot. Jack, akit felébresztett a mennydörgés, félve bújt Hercules karjába. Persze hogy reszketett a szegény gyerek, de nem akarta anyja előtt mutatni, nehogy még jobban megijessze. Hercules menet közben úgy-ahogy vigasztalgatta:

- Ne féljünk, kis Jack, ha elér a villám, egy kézzel kettétépem... erősebb vagyok, mint a mennykő!

Így az óriás kicsit megerősítette Jack bizalmát.

Úgy látszott, már csak percek kérdése, mikor ered el a zápor, s kezdődik a felhőszakadás.

Mihez kezdenek, ha addig nem érnek el valamilyen menedékhez?

Dick megállította egy pillanatra Tomot.

- Mit csináljunk? - kérdezte.

- Menni, amilyen gyorsan csak lehet. Nincs más mit tenni - válaszolta a néger. - Ha itt maradunk, ezen a talajon, a zápor mindent hirtelen ingovánnyá változtat.

- Jaj, csak valami menedékre találnánk, Tom, addig... ha csak egy kalyibára is...

Hatalmas villám lobbant bele a szavába, ám a felcikázó fény hirtelen megvilágította az egész látóhatárt.

- Tom, mit láttam ott... ott... vagy kétszáz lépésnyire! - kiáltott fel Dick.

- Igen... én is láttam... - mondta Tom, fejét csóválva.

- Valami tábor talán, nem?

- Igen... tábor, Dick úr... de azt hiszem, bennszülöttek tábora...

Egy új villám fényében pontosabban láthatták a települést, mely a hatalmas síkság egy részét foglalta el.

Valóban, talán száz sátor emelkedett szabályos térközkben, mintegy három-négy méter magasak. Egyetlen fegyverest nem láttak. Vajon meghúzódtak a sátrak belsejében, hogy ott várják be a vihar vonulását, vagy elhagyatott az egész tábor?

Az első esetben - nem törődve az égiháborúval - minél messzebbre kell innen kerülniük. De ha valóban elhagyták lakói, akkor talán itt találhatnak menedéket.

„Ki fogom kutatni” - mondotta magában Dick.

Odaszólt az öreg Tomnak:

- Senki se jöjjön utánam, mindenki maradjon itt. Magam megyek megnézni, mi van a táborral.
- Legalább még valaki menjen, Dick úr - kérlete Tom.
- Nem... senki se jöjjön... egyedül jobban meg tudom közelíteni észrevétlenül.

Így a kis csapat most megállt. A fiatal fiú eltűnt a homályban, mely annál mélyebb lett, minél világosabb foltokat vetettek a villámok.

Már néhány kövér, nagy csepp hullása jelezte a közeledő esőt.

- Mi van? - kérdezte izgatottan Weldonné, aki épp most érkezett ide a hordszéken.
- Valami települést látunk arra... talán bennszülött falu, asszonyom. Dick úr most megy oda, hogy kikémlelje, mielőtt arrafelé megyünk...

Weldonné egyelőre beérte a válasszal.

Pár perc múlva Dick visszajött.

- Gyertek... csak gyertek - mondta egészen magából kikelve.
- Nincs senki a táborban? - kérdezte Tom.
- Ez nem tábor... nem valami telep - válaszolt Dick. - Ezek... hangyaházak...
- Hangyaházak? - kiáltott fel Benedek bácsi, felriadva tompa révületéből.
- Benedek bácsi, ezek óriási hangyahajlékok... legalább négy méter magasak...
- Akkor ezek bizonyosan természetes hajlékai lesznek, s a természet harcias és ragadozó fajta. Csak ezek rendelkeznek olyan építőkészséggel, amely megcsúfolja a legnagyobb mérnökökét is.
- Akár természetes, akár nem, Benedek bácsi, nekünk nincs más választásunk, mint hogy megostromoljuk őket, s elvegyük tőlük a házukat.
- De azok fel fognak bennünket falni... ez jogukban áll - siránkozott a tudós.
- Előre! - mondta Dick, rá se hederítve.
- De várj csak... nem értem... hiszen ezek a természetes csak *Afrikában* élnek...
- Előre! - kiáltott Dick, nála szokatlanul hevesen, mintha azt remélné, hogy ez az utolsó szó nem hatol el Weldonné füléhez.

A legnagyobb iramban követték mindnyájan Dicket. Süvítő szél röpködött körülöttük, hatalmas cseppek kezdték áztatni a talajt; néhány perc, s a zápor már végzetes veszedelemmé válhatik.

Már elérték a természetfalu szélét, s akármennyire is félelmesnek ígérkezett küzdelmük e rovarokkal, nem volt más választásuk, mint hogy behatoljanak hajlékukba, s megosszák velük, vagy kiűzzék onnan e parányi állatokat.

A természetkúp alsó részén csak öklömnyi nyílás volt, melyet Herculesnek sikerült hatalmas késével annyira kitágítania, hogy egy ember is beférhetett rajta. Ám most következett - Benedek bácsi legnagyobb csodálkozására - a meglepetés: egyetlen természet sem jelentkezett, hogy megvédje hajlékát. Vajon elhagyták a házukat?

Amikor a nyílás elég nagy lett, Dick és társai egymás után bekúsztak, utolsónak Hercules. Ebben a percben már tombolni kezdett a zápor, tropikus hevességgel, mintha ki akarta volna oltani az ég villámait is.

De bent már nem kellett a kis csapatnak semmitől sem tartania. A szerencsés véletlen oly biztos menedéket jelölt ki számukra, mely megvédte őket az égháborútól. Igen, biztosabban védett, mint egy sátor vagy akár a bennszülöttek kunyhói.

Ez volt hát az a természetjárlék, melyről Cameron, a híres utazó azt írta, hogy sokkal csodálatosabb, mint az emberkéz rakta egyiptomi piramisok⁸².

„Olyan ez, mintha ember építette volna a Mount Everestet, a Himalája⁸³ legmagasabb csúcsát”
- mondta Cameron.

⁸² A fáraók által emeltetett hatalmas emlékművek, a fáraók temetkezési helyei

⁸³ A *Himalája* 2250 kilométer hosszú hegylánc Ázsiában, Tibet és India között. A *Mount Everest* (Csomolungma) a világ legmagasabb hegye: 8840 méter

ÖTÖDIK FEJEZET

A hangyák birodalmában

A mérsékelt égöv alatt élők el sem tudják képzelni, milyen a valódi vihar a trópusokon. Igazán különös szerencse volt, hogy Dick és társai a természetek házában ilyen váratlan menedékhez jutottak.

Cseppek helyett valóságos csatornáknak szakadt le az eső, zuhatagosan, vízesés módjára, mintha száz Niagara⁸⁴ dübörögne egyszerre, mintha egy tenger szakadt volna le a földre, amely a felhők között hullámozott. A világ képe egyszerre megváltozik; a hirtelen keletkező patakok magukkal ragadják a homokos földet, a mélyebben fekvő lankások tóvá változnak, a folyók kiöntenek, széles területen árasztják el partjaikat. A mérsékelt égöv tájékain az ilyen vihar kitombolja magát, azután rövid idő múlva fokozatosan elveszíti erejét, ám itt, az egyenlítői Afrikában néha napokon keresztül, szinte egyforma hevességgel tart. Elképzelhetetlen mennyiségű villamos energia szabadul fel, s azt hihetni, hogy a vízözön korának égi katasztrófája indult el.

Mily szerencsájuk, hogy a hangyaház fala oly erős, még ezzel a szörnyű záporral is dacol; még a hódítók víz alatti palotái sem lehetnének szárazabbak. A vihar tombol a fejük fölött, de egy cseppnyi nedvesség sem szivárog át a természet házába.

Dick Sand és társai igyekeztek megbarátkozni a szokatlan környezettel: lámpát gyújtottak, mely nagyjából megvilágította a természet házat. A kúp formájú „épület” belülről legalább négy méter magas lehetett, körülbelül ugyanilyen széles alul, s aztán cukorsüveg módjára keskenyedett. A fal vastagsága harmadméternyi volt, s valósággal emeletekre volt osztva. Bármennyire is csodálatos e cseppnyi teremtmények építő művészete, az afrikai utazók oly sokat látnak belőlük, hogy fel sem kelti csodálatukat. Számtalanszor bennszülött falunak hitték messziről e „településeket”; maga Livingstone olyan természet házakat látott, amelyek a hét méter magasságot is elérték, sőt Cameron megfigyelt olyan óriási házakat, melyek - hasonlóan valamilyen óriási székesegyház kisebb harangtoronyaihoz - tizenöt-húsz méter magasba nyúltak hatalmas törzsükkel.

Vajon miféle hangyafaj az, amelyik ezeket a házakat összetapasztja?

- Ezek a *harcos természetek* - mondta minden habozás nélkül Benedek bácsi, mihelyt megvizsgálhatta alkalmi menedékük szerkezetét.

Mintha vöröses agyagból épült volna, olyan volt a fala. Ha az építmény színe szürkés, akkor a „harapós” vagy „kegyetlen” hangya az épület alkotója. A belső térség, ahol a kis társaság elhelyezkedett, emeletszerűen tagolva volt; az „emeleteken” egy közepes termetű ember guggolva el tudott helyezkedni. És így, míg Dick, Tom és Hercules a „földszinten” maradtak, a többiek sorban elfoglalták az „emeleteket”.

- Barátaim - mondta most Dick két társának -, úgy érzem, hogy a föld kezd átnedvesedni; azt hiszem, fel kellene tölteni a ház alját, hogy megmentsük az összedőléstől. De vigyázzunk, nehogy elfalazzuk a szellőzőlyukat. Nincs semmi kedvem megfulladni a természet házában!

- Hiszen csak egy éjszakát töltünk itt - válaszolt az öreg Tom.

- Igazán ránk fér egy nyugodt éjszaka. Tíz nap óta nem volt fedél a fejünk felett.

⁸⁴ Az Erie- és az Ontario-tavat összekötő hasonló nevű észak-amerikai folyó híres, 50 méter magas zuhataga

- Igen, tíz nap óta... - visszhangzott Tom szava.

- Talán okos lenne - folytatta Dick -, ha itt, ebben a biztos menedékben huszonnégy óráig pihennénk. Közben én elmennék, és megpróbálnám felderíteni a folyót, amely nem lehet innen nagyon messzire. Talán mindaddig, amíg sikerül egy tutajt összeszerelnünk, okosabb lenne itt maradni, ebben a kúpban. Itt nem tehet kárt bennünk a vihar, ha megerősítjük az alapzatot.

Azonnal nekiálltak, hogy végrehajtsák Dick utasításait. Hercules szekercéjével valósággal lehámozta a belső réteget, mely aránylag a legfrissebb volt. Ezzel kitapasztották hajlékuk alját, mely már kezdett felfakadozni a nedvességtől, viszont ügyeltek arra, hogy a szelelőn át elegendő friss levegőt kapjanak.

Most látták, mily szerencse, hogy a természetek elhagyták hajlékukat. Mi lett volna, ha meg kell osztaniuk az éjszakát a milliónyi rovarral? De vajon rég történt, hogy kiürítették e hatalmas vázat, vagy csak rövid idővel ezelőtt? Valóban nem volt érdektelen számukra, hogy tisztázzák ezt a kérdést.

Itt már Benedek bácsi látott neki a vizsgálódásnak, s nem csekély csodálatára azt kellett megállapítania, hogy bizony nemrég történhetett csak a hangyák sereges kivonulása.

Benedek bácsi leereszkedett a kúp alsó részébe, s a kis lámpa világánál vizsgálgatni kezdte a természetek legtitkosabb eresztégeit. Itt sikerült is felfedeznie a „közraktárakat”, azokat a gyűjtőhelyeket, ahol a hangyák felhalmozzák tartalék élelmüket.

Külön vájatok voltak ezek, nem messze a királyi cellától. Benedek bácsi ezekben a parányi raktárakban egyes növények még meg nem keményedett, gumis oldatára talált: ez volt a bizonyítéka annak, hogy a természetek nemrég hagyták el házukat.

- Nem... ezerszer nem... - mondta a különös tudós, mintha önmagához beszélne - bizonyos, hogy a hangyaházat csak nemrég hagyták el lakói.

- Akár rég, akár nemrég, Benedek bácsi - mondta Dick -, egy a lényeges, hogy nincsenek itt a természetek, és hogy mi könnyen el tudtuk foglalni hajlékukat.

- Mindenesetre - tűnődött Benedek bácsi - érdekes lenne tudni, mi történhetett. Tegnap reggel még itt lehettek, ezt bizonyítja ez a nyúlós, erjedésben levő anyag... s estére már kiürült.

- Mit tud ebből következtetni, Benedek bácsi? - kérdezte most Dick.

- Talán előérzetükre... valamilyen titkos megérzésre kell gondolnom, mely őket hajlékuk elhagyására készítette... Mert nézd, nemcsak hogy egy hangyát nem láthatsz sehol, de oly nagy volt az óvatosságuk, hogy tojásaikat is mind elvitték magukkal, kerestem, de egyet sem találtam. Egészen bizonyos, hogy valamilyen veszély érzete lehetett, ami kihajtotta őket innen.

- Csak nem érezték meg, hogy mi meg fogjuk rohanni őket? - nevetett Hercules.

- Ugyan! - gondolkozott el Benedek bácsi, akit meglepett a derék fekete megállapítása. - Nézd csak, nézd... Hercules azt hiszi, hogy ő valóban félelmetes ellenségszámba mehetett volna az egész rajjal szemben? Hiszen egy ilyen emberrel néhány ezer természet könnyen elboldogul, ha teszem azt, már halottan fekszik... Gyorsan letisztítják a csontvázát.

- Ha halott vagyok, akkor lehet - tiltakozott Hercules -, de amíg élek, addig mindnyájukat összetiporhatom.

- Összetaposhatsz, igen, százezret, félmilliót, egymilliót is belőlük, de tehetetlen vagy, mondjuk, egymilliárdnyival szemben... igen egymilliárd felfalhatja Herculest is, akár élő, akár halott.

Benedek bácsi szava nem tévesztette el egészen a hatását. Míg ő magyarázott, Dick gondolataiba mélyedt. Bizonyos, hogy a tudós jobban ismerhette a természetek életét, mint bárki közülük. Ha való, hogy titkos ösztön kergette ki innen ezeket a kis állatokat, akkor fontolóra kell venni azt a veszélylehetőséget, melyet elkerülni igyekeztek azzal, hogy itt hagyták hajlékukat.

De mivel nem is gondolhattak arra, hogy a vihar alatt újból elhagyják alkalmi menedéküket, Dick meglegegedett azzal, hogy ezt mondja Benedek bácsinak:

- Most ne arra gondoljunk, hogy a természetek itt hagyták éleltárukat, inkább arra, hogy mi meg magunkkal hoztuk a mienket. Ideje, hogy vacsorázzunk, s holnap, ha javul az idő, meglátjuk, mihez kezdünk.

Akármilyen fáradtak voltak, éhségük azért nem múlt el. Még két napra való konzervük volt, így lecsillapíthatták étvágyukat. Szerencsére a kétszersült nem nedvesedett át, s nemsokára ott ropogott Dick egészséges fogai között, nem is beszélve Herculesről, akinek irtózatoss állkapcsa, mint egy malom, úgy örölte a harapásokat.

Csak Weldonné volt étvágytalan, hiába kérlelte Dick, alig nyúlt ételhez. Úgy látszott, mintha ez a bátor asszony még aggódóbb lenne, mint hosszú útjuk alatt bármikor. Szerencsére a kis Jack a javulás útján volt, nem tért vissza a láza, s most egészségesen szunnyadt a leterített ruhacsomón.

Benedek bácsinak is bezzeg megjött az étvágya, nem mintha túlságosan törődött volna a harapnivalóval, hanem ki akarta használni az alkalmat, hogy előadást tarthat a hangyák életéről.

- Hát igen - kezdett hozzá, kevéssé törődve azzal, vajon érdek-e valakit mondanivalója -, ezek a csodálatos kis állatok tulajdonképpen öt osztályba sorozhatók, s persze sokat tudnék mindegyikről mesélni, de mi most csak a természetek osztályával foglalkozunk.

Dick feszülten figyelt: a természet szó újból felébresztette benne azt a bizonyosságot, hogy Afrika földjén állnak...

- A természetek között is persze - folytatta a tudós - számtalan válfajt találhatnánk. De beszéljünk azokról, amelyek ezt a házat építették. Ezek az úgynevezett harcos természetek... Valóban, Hercules és egy törpe között kisebb a különbség, mint egy nagy és egy kis hangya között. A munkás hangyák átlagos hossza öt milliméter, a harcosoké ennek a kétszerese. A hímek és nőstények viszont húsz milliméterre is megnőnek, s vannak olyanok is, amelyeket *sirafunak* hívnak: ezeknél a fej nagyobb, mint a törzs... valóságos szörnyei a rovarvilágnak, olyanok, mint a halak között a cápa.

- És hol lehet látni ilyen sirafukat? - kérdezte Dick.

- Hát... Afrikában, mégpedig a középső és déli részeken. Mert bizony, a hangyák valódi hazája Afrika. Csak el kell olvasni, mit ír róluk Livingstone utolsó írásában, melyet Stanley hozott haza. A tudós doktor elég szerencsés volt, hogy valóságos homéroszi küzdelem⁸⁵ tanúja lehetett fekete és vörös hangyák hadseregei között. A vörös hangyák, melyeket a bennszülöttek sirafunak neveznek, mint írja, győzelmet arattak, s a másik had a *csunguk* megfutamodtak, folytonos viaskodásban, úgyhogy magukkal vitték tojásaikat s a fiatalokat is. Soha sehol, írja Livingstone, ilyen küzdelmet nem lehetett volna látni az állatok világában, de

⁸⁵ Homérosz Iliászának harcaihoz hasonló, engesztelhetetlen küzdelem, melyben a győztesek halálra üldözik a legyőzötteket

még talán az emberek világában sem. Hatalmas rágójukkal, mely elbánik a legkeményebb gyökérrel is, támadnak áldozatukra. Tudjuk, hogy még maguk az elefántok is megfutamodnak ezektől a hangyáktól, ha harcra kerül közöttük a sor. Semmi sem állhat nekik ellen: a fák koronájáig kúsznak fel, folyókon kelnek át úgy, hogy saját testükből hidat alkotnak, melyen a többiek is továbbjutnak... Egy francia utazó, Du Chaillu, két órán keresztül figyelte egy hangyahadsereg szakadatlan vonulását, pedig éppen elég gyorsan özönlöttek. De miért csodálkoznánk nagy számukon, ha elgondoljuk, milyen elképesztően szaporák ezek a kis állatok... egy nőstény hatvanezer tojást tud rakni egyetlen nap alatt. Így lehetséges, hogy a hangya kitűnő ételül szolgál a bennszülötteknek, akiknél a pirított termés valóságos ínycsalatnak számít.

- Benedek úr megkóstolta? - kérdezte több tisztelettel Hercules.

- Nem, még soha. De meg fogom kóstolni - mondta a tudós.

- Aztán hol?

- Itt!

- De mi nem vagyunk Afrikában - mondta épp elég élénken Tom.

- Nem... persze, nem... viszont mégiscsak azt mondhatom, hogy harcos természeteket eddig kizárólag Afrikában fedeztek fel és örökítettek meg az utazók. Most már legalább láthatjuk, milyen jó megfigyelők az Afrika-kutatók. De mi ez ahhoz képest, hogy én cecelegyet találtam Amerikában! S én láttam meg elsőnek a harcos természetek hajlékát is az Újvilágban. Micsoda szenzációt kelt majd az európai tudósok körében, ha megjelenik erről a könyvem... oldalnyi képmellékletekkel...

Bizonyos, hogy a szomorú valóság felismerésére még nem volt elég érett Benedek bácsi koponyája. Tomot és Dicket kivéve mindnyájuknak meg kellett őrizniük hiedelmüket, hogy arra a földrészre kerültek, amelyen a valóságban nem voltak. Micsoda eseményeknek kellett hát bekövetkezniük, hogy kivessék őket tévedésükből?

Körülbelül este kilenc óra lehetett. Míg Benedek bácsi hosszan beszélt, észrevette, hogy néhányan már el is szunnyadtak bogarászati előadása alatt. Mindegy volt, tulajdonképpen önmagának beszélt. Csak Dick ült mozdulatlanul, távol attól, hogy álom jöjjön a szemére. Így hát Benedek bácsi is lassanként megadta magát, felhúzódott a felső emeletre, melyet már jó előre kiválasztott magának.

A kúp belsejében némaság honolt, éles ellentétben a külső világgal, melyet égzengéssel és záporzajjal telített meg a vihar. Semmi sem mutatott arra, hogy végéhez közeledik az égiháború. A lámpát is kioltották, a természet házában tökéletes csend lett.

Mindenki aludt, csak Dick szemére nem jött álom, pedig elcsigázott testének nagyon is szüksége lett volna pihenésre. Arra gondolt, hogyan menthetné meg útítársait. A *Pilgrim* katasztrófája még nem jelentette megpróbáltatásuk végét, számítaniuk kellett a bennszülöttek támadására is.

Hogyan lehetne elkerülni a sok-sok veszedelmet addig is, amíg valahogy eljutnak a tengerpartig? Egy bizonyos: Harris és Negoro nem azért csalták be őket száz mérföldnyire Afrika belsejébe, hogy feladják titkos tervüket, mellyel mindannyiukat hatalmukba akarják keríteni. De vajon miért gyűlöli őket ez a gonosz portugál? Egymás után idézte emlékezetébe a *Pilgrim* eseményeit, a találkozást a *Waldeck* roncsával, a négerek megmentését, a bálnavadászatot, Hull kapitány és legénysége pusztulását...

Így lett Dick tizenöt éves korában egy hajónak a kapitánya, melynek sebességmérője és delejtűje nemsokára Negoro bűnös üzelveinek szolgálatába került. Miért is nem váltotta valóra fenyegetését, amikor revolverrel állt a szakács elé? Ha akkor golyót röpített volna a koponyájába, mennyi szerencsétlenségnek elejét vehette volna!

Lassanként Harris árulása is világosabbá lett előtte. Ahogy a mesebeli Bolívia átalakult a szörnyű valóság Angolájává, mérges levegőjével, vadállataival s még kegyetlenebb lakóival, Dick tisztán látta, mit akart Harris, amikor ide vezette őket. Hogyan is menekülhetne el a hajótöröttek kis csapata a két gonosztevő elől? Hogyan is juthatna vissza a tengerparthoz? Vajon a folyó, melyet oly sóváran keres, elviszi-e őket a kívánt célhoz? Mindenesetre jobb volt nem kételkedni, hiszen annyit már úgyis tudott, hogy egyikük sem lenne képes még egyszer megtenni száz mérföldet gyalog az őserdőn keresztül. „Csupán az az egy szerencse, hogy Weldoné nem sejt semmit - gondolta. - Csak én és Tom értettük meg a valót: azt, hogy Afrika partjaira vetődtünk, s hogy Harris Angola belsejébe csalt bennünket.”

Egyszerre csak gyöngéd kéz ereszkedett a fiú vállára, s szelíd hang súgta a fülébe:

- Kedves fiam, én mindent tudok... Bízunk a gondviselésben...

HATODIK FEJEZET

A bűvárharang

Erre a váratlan vallomásra Dick igazán nem tudott mit válaszolni. Weldonné rögtön utána újból visszament nyugvóhelyére a kis Jack mellé. Bizonyos, hogy csak ennyit akart mondani Dicknek, s az ifjú nem is tudta volna, mivel vigasztalja.

Így hát Weldonné előtt sem volt már sorsuk titok. Bizonyos, hogy az úti élmények összefüggése s végül Benedek bácsi előző este szerencsétlen módon alkalmazott megjegyzése Afrikáról, végleg felnyitotta az asszony szemét.

„Weldonné mindent tud - sóhajtott Dick szomorúan, de megkönnyebbülten. - S lám, ez a bátor asszony nem veszítette el a fejét, én sem veszíthetem hát el.”

Most már csak arra kellett várnia Dicknek, hogy megvirradjon, s a serkenő világosságban felkutathassa a hangyák városának környékét. Olyan sebes futású folyót kellett találnia, mely az Atlanti-óceánba ömlik, és melyre ráengedheti kis csapatát; valami belső érzés azt súgta neki, hogy nem járhatnak messze tőle.

Azonban óvatosan kerülniük kell minden találkozást az ország lakóival, hiszen nem lehet tudni, nem uszította-e ellenük a bennszülötteket Harris és Negoro.

Még nem jött fel a nap, a derengő világosság sem hatolt be a hangyakúp belsejébe, csak a morajlás árulta el, hogy a vihar kívül cseppet sem csendesedett még el. Dick finom hallásával kivette az esőcseppek zaját, ahogy a termesház falát verik, de minthogy nem hallotta a földre csapódó zápor neszt, arra kellett gondolnia, hogy az egész síkság víz alatt van.

Körülbelül tizenegy óra lehetett, amikor Dick pilláira is elviselhetetlen súllyal nehezedett rá az álomosság. Ám abban a pillanatban, amikor le akarta hunyni fáradt szemét, egyszerre az jutott eszébe, hogy a felázott agyagos talajon talán lassan mintegy összeesik a kúp: ebben az esetben elzáródnék minden szelelőnyílás, a benne levő tíz alvó meg is fulladhat levegő híján.

Dick leereszkedett a „földszintre”, melyet megerősítettek az első emeletről kikapart viaszos agyaggal. Úgy találta, hogy a talapzat egészen száraz még, s a nyílás cseppet sincs eltömve: a levegő szabadon járhat, s a villámlások fénye is - melyet a tropikus zápor ereje sem bír kioltani - átüt rajta.

Megnyugodva látta, hogy ez idő szerint itt bent nincs semmi veszély azok számára, akik most a természetet helyettesítik az emberek birodalmából. Arra gondolt, hogy saját magának is megengedhet néhány órányi pihenést. Mégis óvatosságból odafeküdt közvetlenül a nyílás mellé: ha bármi is történik a külső világban, ami érdekelheti őket - ő legyen az első, aki erről tudomást szerez. Éppígy ő látja meg a kelő nap első derengését, s késedelem nélkül felkelhet, hogy már szürkületkor felkutassa a környéket.

Így feküdt le, nekitámaszkodva a szelelő közelében a falnak, fegyverrel a kezében, s egy perc alatt elaludt.

Hogy meddig tartott az álma, ezt nem tudta pontosan, de egyszerre csak arra riadt fel, hogy valami hideget érez.

Felugrott, nem kis aggodalommal látta, hogy a víz elöntötte a termesházat, méghozzá olyan gyorsan, hogy néhány perc múlva már a második „emelethez” ért volna, melyen Tom és Hercules alkalmi hajléka volt. Persze azonnal felkeltette őket, s közölte velük a közeledő

veszélyt. A kis lámpa megvilágította a kúp belsejét: a víz - most látták - körülbelül ötlábnyira hatolt be, s ott megállt.

- Mi történt, Dick? - kérdezte aggódva Weldonné.

- Nincs semmi baj, asszonyom - válaszolt a kérdezett. - A víz elárasztotta az alsó részeket, nincs kizárva, hogy a vihar alatt valamelyik folyó kiáradhatott, s elöntötte a síkságot.

- Ez csak azt bizonyítaná - mondta Hercules -, hogy közel van a folyó.

- Bizonyosan - válaszolt Dick -, talán éppen az, amelyik a tengerpartig visz majd minket. Nyugodjék meg, asszonyom, a víz nem érheti el egyiküket sem.

Weldonné nem felelt, Benedek bácsi, akit pedig érinthetett volna a kérdés, úgy aludt, mint egy valódi természet.

Ezalatt a néger, akik aggódva figyelték a víz emelkedését, Dick parancsára vártak.

Dick először az élelmiszereket s fegyvereket helyezte biztonságba.

- Vajon a víz a nyíláson tört be? - kérdezte Tom.

- Bizonyosan... és most attól félek, hogy elzárja a szelelő nyílást.

- Nem üthetünk másik lyukat a falba, a víz szintje felett? - kérdezte az öreg néger.

- Kétségtelenül, Tom, de ha itt bent ötlábnyi a víz, kívül bizonyosan hat... sőt hét láb magasan áll.

- Akkor mire gondol, Dick úr?

- Arra, Tom, hogy a víz, ahogyan lassan behatolt alulról, a kúpban levő levegőt felnyomta a kúp felső részébe. Most éppen ez a felső, sűrített levegőréteg akadályozza meg azt, hogy még feljebb emelkedjék a víz. Ha tehát egy lyukat fúrunk, akkor esetleg a víz a külső áradás színvonaláig emelkedik, vagy pedig ha elhagyja az új nyílást is, addig nő, ameddig a sűrített levegő engedi. Mi úgy vagyunk most itt, mint a munkások a bűvárharangban.

- Mégis, mit csináljunk? - sürgette Tom.

- Nagyon meg kell gondolnunk, Tom, mindent. Egyetlen hibás lépés az életünkbe kerülhet.

Ha a fiatal parancsnok a hangyaházat víz alatti burához hasonlította, nem tévedett. Ám a valódi bűvárharangban a levegőt folytonosan felfrissíti a légszivattyú munkája, úgyhogy a bűvárok állandóan friss levegőt szívhatnak, s csak a légköri nyomás okozta kellemetlenségekkel kell megküzdeniük.

Itt viszont a teret már egyharmadával csökkentette az áradás, s a levegő csak akkor cserélődhetnék, ha új nyíláson át érintkezhetnének a külső légkörrel. Vajon - és ez volt Dick aggodalma is - nem kerülnek-e váratlan veszedelembe, ha szelelőt vágnak a kúp felső falán?

Egy bizonyos, a behatolt víz nem emelkedett feljebb, s e pillanatban úgy látszott, csak két esetben áradhat tovább: ha a nyíláson kitóduló levegő folytán csökken a belső légnyomás, s a kúpban levő víz a külső árszintig emelkedik, vagy ha a külső ár tovább emelkedik. Ebben az esetben a víz magasabbra nyomulna, s a kúp tetején a megmaradt kis száraz területén még jobban összeszorulna a levegő.

De nem kellett-e szembenézni azzal a veszéllyel is, hogy az áradás egyszerűen ledönti lábáról a természet házat, s belesöpri a vízbe, a benn levők végveszedelmére? Nem, erre nem lehetett számítani, oly szilárdan tapadt alapjaihoz. Így hát csak attól kellett félni, hogy a nem szűnő

vihar még jobban növeli az áradást. Ha kívül az ár eléri a húsz láb mélységet, úgy bent a kúpban tizenkét lábnyira fog emelkedni a víz, s a levegő nyomása eléri a két atmoszférát.

Dicknek éppen elég oka volt az aggodalomra, amikor az ár növekedésétől tartott. Arra kellett gondolnia, hogy nemcsak a felhőszakadás okozta a vízözönt, hanem valószínűleg a környék folyói és patakjai is megduzzadtak, s elöntötték a síkságot. Hol van a biztosíték, hogy a természet nem fogja egyszerre csak egészen ellepni az ár, amikor már olyan magas lesz körös-körül a víz, hogy a kúp tetején vágandó résen sem tudnak kimenekülni?

Mit csináljon? Várja be a fejleményeket, vagy határozza el magát valamilyen merész lépésre?

Hajnali három óra lehetett. Mindnyájan ébren voltak, hallgattak. A külső világ zaja csak halk nesz formájában hatolt be egy keskeny résen. Mindamellet a szüntelen tompa morajlás elárulta a tomboló elemek félelmes harcát.

Tom vette észre először, hogy a belső vízszint lassan-lassan nő.

- Ez annyit jelent - mondta Dick -, hogy kívül emelkedik a vízállás... és a belső levegőt mindjobban összepréseli.

- Eddig még nem nagy az emelkedés - mondta Tom.

- De hol fog megállni? - tűnődött Dick.

- Dick úr, megnézem, mi van kívül. Kimászom a nyíláson, úszni tudok...

- Nem, Tom, okosabb, ha magam kísérelem meg... - mondta Dick.

- Nem... ezt semmi esetre sem, Dick úr. Hanem akkor inkább hagyja a fiamat, bízzék ügyességében. Az ön jelenléte mindnyájunk miatt szükséges... hátha nem tudna visszajönni... - Majd halkán hozzátette: - Gondoljon Weldonóra s a kicsire...

- Hát jól van - határozta el magát Dick. - Akkor induljon el Bat. Ha a természet már körös-körül egészen elborította az ár, akkor ne is próbáljon visszakúszni. Hiszen akkor nekünk is mindnyájunknak meg kell próbálnunk innen a menekülést. De ha a kúp csúcsa még kiáll a vízből, akkor döngesse meg a tetejét a fejszével, amit magával visz. Ha ezt meghalljuk, akkor belülről leromboljuk a süveget. Megértetted, Bat?

- Tökéletesen, Dick úr.

- Indulj, fiam - mondta az öreg Tom, megszorítva fia kezét.

Bat hosszú, mély lélegzetet vett, majd lemerült a sötét folyamba, melynek mélysége közel volt a hat lábhoz: nem volt könnyű dolga, hiszen víz alatt kellett keresnie a nyílást, át kellett itt préselnie magát, s úgy emelkedni a víz felszínére: mindez nem kis ügyességet igényelt.

Fél perc telt el. Dick már arra gondolt, hogy a négernek sikerült kijutnia, amikor Bat újból kiemelkedett.

- Mi történt? - kérdezte Dick.

Bat mély lélegzetet vett, csak azután beszélt:

- A nyílást elfalazta a törmelék... talán a víz feloldotta az agyagot... kezemmel körültapogattam a falat, de sehol nem találtam meg a lyukat.

Dick lehorgasztotta a fejét. Így hát ő és társai légmentesen bezáródtak a bűvárharangba, melyet talán egészen elöntött már a víz.

- Ha nincs nyílás - mondta Hercules -, akkor hasítani kell egyet.

- Várjunk csak - fogta le a fekete kezét Dick, mielőtt lemerült volna, kezében a fejszével. - Várjatok csak... valami mást próbálunk. Mindenekelőtt azt kell megtudnunk, a víz ellepi-e a házunkat vagy sem. Ha a süvegen pici lyukat fúrunk, akkor ezt mindjárt megtudhatjuk. De ha tényleg már egészen víz alatt vagyunk, akkor ott behatolhat a víz, s mindnyájan megfulladunk. Nagyon óvatosan kell nekikezdenünk...

- De gyorsan - tette hozzá Tom.

Valóban, a víz egyre nőtt, bár alig észrevehető mértékben. De meghaladta a hat lábat a kúp belsejében. Weldonné s szűkebb környezete kivételével - akik a felső részen helyezkedtek el - mindnyájan már derékig álltak a vízben. Igazán sietniük kellett, Dick arra határozta el magát, hogy egy lábbal a belső vízvonal fölött fúr lyukat az agyagfalba. Ha a nyíláson át a víz áramlik be, így sebesen el kell tapasztani megint a nyílást, másként idáig emelkedik a belső vízvonal. Akkor egy lábbal feljebb kell kezdeni a kísérletezést és így tovább, mindaddig, míg nem találnak levegőre. Ha azonban az derül ki, hogy a süveg csúcsa sem érintkezik a friss levegővel - bele kell törődniük abba, hogy a síkságot legalább tizenöt láb magas víz borítja, s a természet városa maga is az ár áldozata lett. Vajon akkor milyen sors vár a természet háza zárt áldozatokra, akiket a lassú megfulladás veszélye fenyeget?

Dick mindezzel tisztában volt, de egy pillanatra sem hagyta el hidegvére. Az elkövetkező kísérlet során mindezeket a lehetőségeket gondosan mérlegelnie kellett. Ezenfelül nem volt ideje a késedelemre: minden perc csak sürítette a kúpban a belélegzett szén-dioxidot.

Most már csak eszközt kellett találni a természet fal átfúrására, és Dick erre legalkalmasabbnak egy erős puskavesszőt ítélt, mely a végén dugóhúzószerű csavarmenetbe hegyesedett. Ha ezt az eszközt sebesen forgatják, mint egy fúró üti át a természet háza agyagos falát. S a nyílás átmérője sem lesz vastagabb, mint maga az acél puskavessző. De ez elégséges ahhoz, hogy kívülről levegőt kapjanak - ha kaphatnak.

Hercules magasra tartotta a kézilámpát Dick Sand előtt: néhány tartalék gyertyájuk volt még, így nem kellett félniük attól, hogy a veszélyes művelet alatt fogy el a világosság.

Egy perccel később a puskavessző belemélyedett a falba. Különös zaj keletkezett, mintha levegőt préselnének keresztül a vízoszlopon. A víz színvonala egy perc alatt a lyuk magasságáig emelkedett, ami azt bizonyította, hogy túl alacsonyan fúrtak, s kint a nyílás magasságában áll a víz.

- Próbáljuk újból - mondta a fiatal parancsnok, miközben betapasztotta a nyílást egy maréknyi agyaggal.

A víz újból állandó színvonalon maradt a süvegben, csak éppen a víztelen rész fogyatkozott meg nyolc hüvelykkel⁸⁶. A légzés már nagyon nehezen ment, erősen érezték az oxigén hiányát. A gyertya fénye is ezt bizonyította: vörösen, de egyre halványabban égett.

Egylábnyra az első lyuk felett kezdték újból a fúrást. Ha itt sem találnak friss levegőre - úgy újból csökken a levegő belső térfogata; de nem tehettek mást, meg kellett ismételni a nyomasztó kísérletet.

Mialatt Dick fúrta a falat, Benedek bácsi hirtelen felkiáltott:

- Ejnye, na... hát rájöttem a dologra!

⁸⁶ Régi hosszsmérték: a láb tizenkettő részre (kb. 2,5 cm)

Hercules felemelte a lámpát. Gyér fénye rávilágított a kitűnő tudós arcára, melyen a legnagyobb önelégültség látszott.

- Persze... persze, ez is csak ezeknek a kis állatoknak a kiváló eszére mutat, hogy elhagyták a házukat. Az ösztön, barátaim, ez az ösztön. Ezek a természetek, úgy látszik, sokkal ravaszabbak, mint mi vagyunk. Megérezték az árvizet.

Csupán ennyi megjegyzése volt a bogarásznak az egész helyzethez.

Dick kihúzta a vesszőt, újból az a különös fűtülő hang... a víz ugyanannyival emelkedett, mint az előbb. Ebben a magasságban is víz van kint!

Most ébredtek a szörnyű valóság tudatára. Weldonét is már majdnem ellepte a víz, így tartotta kezében a kis Jacket. Mindnyájan összeszorultak az egyre keskenyedő űrben, a fül zúgni kezdett, a gyertya már alig pislogott.

- Vajon az egész süveg víz alatt van-e már? - mormolta Dick. Ez volt a végső kérdés, melyre feltétlenül válaszolni kellett. Így határozta el Dick, hogy megkísérli a harmadik fúrást. De ez, ha eredménytelen marad, igazán a fulladást hozza magával, a biztos halált! A kevés megmaradt levegő is elillan a lyukon át, s a felnyomuló víz betölti teljesen a süveget.

- Asszonyom - fordult Dick Weldonéhoz - látja, mi a helyzet. Ha késlekedünk, egészen kifogy a levegőnk. Csak az lehet az egyetlen reményünk, hogy a csúcs még kiáll a vízből. Ezt az egy lehetőséget meg kell kísérelnünk. Beleegyeznek?

- Próbáld meg, Dick - suttogta az asszony.

Ebben a pillanatban a lámpa kialudt, nem volt már elegendő oxigén, ami táplálhatta volna. Mindnyájan a legfeketebb homályba merültek.

Dick most felkapaszkodott Hercules vállára, akinek már csak a feje emelkedett ki a vízből. Weldoné, a kisfiú és Benedek bácsi felkúsztak a viaszház legfelsőbb kiöblösödéséhez.

A vessző Dick kezéből gyorsan mélyedt bele az agyagfalba.

Itt mintha keményebb lett volna a fal, s valamivel vastagabb, mint oldalvást. Dick szörnyű aggodalommal eltelve sietett: a kis nyíláson, amelyet most fúr, az élet vagy a halál szele tódul be!

Hirtelen sivítás... az összesűrült, elhasznált levegő kitódult - de ugyanebben a pillanatban fénysugár hasította át a falat. A víz csak nyolchüvelyknyit nőtt, s Dicknek nem kellett újból betapasztania a lyukat. A víz szintje most kiegyenlítődtött benn és kinn. Így hát a süveg hegye kiállt a vízből: mindnyájan megmenekültek!

Hercules harsány éljene után a nehéz görbe kések dolgozni kezdtek. A süvegcsúcs a hatalmas csapások erejétől lassan-lassan engedni kezdett: a nyílás szélesedett, betódult rajta a levegő s a kelő nap első sugara. Ha letördelik a csúcsot, könnyű lesz felkapaszkodni oly magasságig, ahol már nem fenyegeti őket az ár veszedelme.

Dick volt az első, aki felkapaszkodott a süveg csúcsához.

Hirtelen felkiáltott.

Az elröppenő nyílvevő sívító hangja, melyet oly jól ismernek az afrikai utazók - igen, ez a jellegzetes suhogás csapta meg a fülét. Annyi ideje volt csak, hogy vagy százlépésnyire a természetháztól bennszülöttek tanyáját vegye észre, s alig tízlépésnyire tőlük dereglyében evező feketéket.

Igen, ebből a csónakból sivítottak a nyílvevesszők abban a pillanatban, amikor Dick feje megjelent a természet háza sávéén.

Néhány szó elég volt, Dick társai már mindent megértettek. Felkapták fegyverüket, felugrottak a szévert csúcsra, s tüzelni kezdtek a csónakokra.

Néhány bennszüött a vízbe zuhant, pokoli üvöltésük elkeveredett a fegyverzajjal. De mit tehetett ez a pár ember legalább száz feketével szemben, akik minden oldalról körülvették a természet házlékot?

A sávetet megrohanták: Weldonnét, Jacket, Benedek bácsit is kirángatták helyéről, arra sem jutott idő, hogy egy szót szóljanak, hogy utoljára megszorítsák egymás kezét, máris szétválasztották őket, bizonyára egy előzetes terv parancsai alapján.

Az első bárka Weldonnét, a gyereket s Benedek bácsit vitte magával, Dick még látta őket elsuhanni. Őt magát Nannal meg a többi feketével együtt a második dereglyébe hurcolták, mely a dombsor emelkedése felé indult el.

Húsz bennszüött ült ebben a bárkában, melyet öt másik csónak követett. Ellenállásnak nem volt semmi értelme, s Dick és társai mégis megkísérelték. Néhány harcost meg is sebesítettek, de a túlerő győzött: el is véreznek, ha nem lett volna bizonyára szigorú parancsuk a feketéknek, hogy mindenáron kíméljék foglyaik életét.

Néhány perc alatt végéhez értek a csónakútnak. Ám abban a pillanatban, amint a szárazföldhöz közeledtek, Hercules egyetlen hatalmas ugrással elérte a partot. Két bennszüött rárohant, de az óriás puskatussal leütötte őket; bezúzott koponyával elterültek a földön. Egy perccel később Hercules, nyílzáportól követve, beugrott az erdő sűrűjébe, míg Dicket és társait rabszolgák módjára megláncolva rakták partra.

HETEDIK FEJEZET

Tábor a Cuanza folyó mentén

A táj képe azóta, hogy az árvíz elöntötte a természetek városával együtt, szinte teljesen megváltozott. Talán húsz hangyaház süvege emelkedett csak ki a végtelen tóból, amely ott terült el a szemük előtt.

A Cuanza folyó öntött ki ezen az éjszakán; partjait elborították a felhőszakadástól felbőszült, beleömlő patakok.

A Cuanza, mely az Angola mellékfolyója, az Atlanti-óceánba ömlik, talán száz mérföldnyire attól a ponttól, ahol a *Pilgrim* megfeneklett. Ez az a folyó, melyen néhány évvel később Cameronnak át kellett kelnie, hogy elérje Bengulét. A természet arra rendelte, hogy a portugál gyarmat belső vízhálózatának egyik legfontosabb alkotóeleme legyen. Alsó folyásán ma már gőzhajók közlekednek, s előreláthatólag rövidesen már felső folyását is bekapcsolják a közlekedésbe. Dick tehát bölcsen cselekedett, amikor észak felé keresett hajózható folyót. Az a nagyobb patak, melynek folyását követték, rövidesen beletorkolt valóban a Cuanzába. Ha nem jött volna a bennszülöttek hirtelen támadása, mellyel szemben teljesen tehetetlenek voltak, egy mérfölddel odább megtalálták volna a folyót, s egy könnyen összetákolható tutajon leereszkedhettek volna a Cuanzáig addig a pontig, ahol kikötnek már a gőzhajók. Itt bizonyosan megmenekülhettek volna.

Mindez a remény most semmivé vált.

A bennszülöttek tanyája a természetfalával szemben állt egy dombháton. A domb tetején óriási szikomorfa⁸⁷ terjeszkedett, melynek koronája alatt ötszáz ember is könnyen elfér. Aki még nem látott ilyen faóriást Afrikában, el sem tudja képzelni méreteit. Ágai valóságos erdőséget képeznek, közöttük akár el is lehet tévedni. Néhány fügefafa egészítette még ki a tájék arculatát.

Ez alatt a fa alatt talált menedékre az a karaván, amelyről Harris tett említést Negorónak. Alveznek, a kufárnak csapata volt ez, otthonukból elhurcolt bennszülöttekkel megrakodva, amint a kazonndéi rabszolgavásár felé tartottak. Innen szétosztják majd a szerencsétleneket, egy részüket a nagy tavak vidékére, egy másikat Egyiptomba vagy a zanzibari piacokra.

Mihelyt a táborba megérkeztek, Dick Sandet és társait azonnal úgy kezelték, mint a rabszolgákat. A négerekkel - bár Tom volt egyedül afrikai születésű - a bennszülött rabok keserű sorsát ismertették meg. Heves ellenállásuk leszerelése után páronként kötötték össze őket oly módon, hogy két méter hosszú favillába dugták nyakukat, melyet aztán vaspánttal zártak le. Így egyiknek a másik nyomába kellett lépnie, egészen megmerevedve: nem mozdulhattak sem jobbra, sem balra. Mindezen felül még nehéz láncsal fűzték egymáshoz őket. Karjuk szabad volt hát, hogy terhet cipeljenek, lábuk is arra, hogy meneteljenek, de teljességgel lehetetlen lett volna elszaladniuk. Így haladtak ezek a szerencsétlenek százezerszámmal, a hajcsárok ostorcsapásai alatt.

A küzdelemtől kimerülten nem is próbáltak többé védekezni. Vajon mit is remélhetett a szőkevény Hercules? Bármilyen vaserejű volt is, mire számíthatott ebben az országban, szüntelen harcban az éhség, az egyedüllét, a vadállatok, a bennszülöttek ellen? A végén talán még szívesebben osztozna társai sorsában, bár ezek helyzete valóban nem irigylésre méltó

⁸⁷ Trópusi óriásfa, levele a szőlőéhez hasonló

arab és portugál hajcsáraik között, akik ismeretlen nyelven beszélnek, s legfeljebb egy-egy fenyegető mozdulatot tesznek feléjük.

Dicket nem kötözték párba, minthogy fehér ember volt, s így nem merték a feketékkel egy sorsra juttatni. Keze és lába szabad volt, de elvették a fegyvereit, s külön őr ügyelt rá. Dick feszülten figyelte a tábort, vajon nem bukkan-e fel valamelyik szögletben akár Harris, akár Negoro. De egyiküket sem látta, bár a legcsekélyebb kétsége sem volt afelől, hogy ez a két nyomorult irányította a természetellenes elleni támadást.

Arra is gondolt, hogy véletlen-e Weldoné, Jack és Benedek bácsi elválasztása a többiektől; vagy ez is a portugál és az amerikai parancsára történt? Minthogy a két cinkost nem látta, arra számított, hogy ezek a gonosztevők kísérik most szerencsétlen sorstársait. De hová vihetik őket? Dick szinte elfeledte saját szerencsétlenségét, míg Weldonénak s övéinek sorsán tűnődött.

A karaván, mely a szikomorfa alatt telepedett meg, legalább hatszáz lelket számlált. Ebből mintegy négyszáz férfi és nő rabszolga, a többi kétszáz fegyveres volt, hajcsár, felügyelő, ügynök vagy vezető.

A főnökök arabok és portugálok voltak. Nem könnyű azt a kegyetlenséget elképzelni, mellyel ezek a minden emberi érzésből kivetkőzött hajcsárok foglyaikat gyötörték. Szüntelenül korbácsolták őket, s ha valamelyik felbukott, s nem volt remény rá, hogy épségben eléri a rabszolgapiacot, kés vagy golyó végzett vele. Ilyen módon tartják ezek a kufárok állandó rettegésben csapataikat, és így történik az is, hogy az elhurcoltaknak legalább a fele nem jut el a piacra. Néhányan mégis kerekre oldanak, de legtöbbjük csontváza ott fehérlik gyászos emlékeztetőül a rabszolgaút két oldalán.

Ezek az ügynökök és hajcsárok - ha európaiak, legtöbbször portugálok - az emberiség söpredékéhez tartoznak. Szökött fegyencek, gályatöltelékek, kalózkodók, rabszolgahajók kikopott legénysége. Olyanfélék egyébként, mint Harris és Negoro, akik mindketten a legnagyobb rabszolgakufárok egyikének, José Antonio Alveznek szolgálatában állnak. José Antonio Alvez mindenki ismerte ezen a vidéken, maga Cameron sem hagyta ki jelentéseiből.

A menetet kísérő fegyveresek bennszülöttek voltak. Saját számlájukra ők nem vezethettek rabszolgafogó hadjáratokat. Viszont bizonyos, hogy a néger főnökök főként azért háborúskodtak egymás ellen, hogy a másik népet hatalmukba kerítsék. Ha ez egyszer megtörtént, akkor az asszonyt, gyereket, férfit egyszerűen eladták az ügynököknek puskáért, lőporért, színes gyöngyökért, pár méter kartonért vagy éhínség idején néhány mázsa gabonáért.

Az öreg Alvez katonái szemléltető képét nyújtották az effajta afrikai hadseregnek. Félmeztelen banditák voltak, hosszú csövű kovás puskákkal, rézgyűrűkkel a csöveken. Engedetlen, marakodó, örökös civódásban haladó csorda, mely menten összevész a parancs, a táborozás minden kis mozzanata felett, készen arra, hogy nyílt lázadásba kezdjen. Ilyenkor nem is olyan ritka, hogy a vezetők kénytelen-kelletlen engednek a zendülők kívánságainak.

Annak ellenére, hogy a teher legnagyobb részét rárakják a rabszolgákra, még külön teherhordókat is bérelnek. Ezek a különösen értékes rakományt cipelik, így az elefántcsontot. Néha olyan súlyos egy ilyen agyar - hatvan fontot is nyomhat -, hogy egynek-egynek szállításához két teherhordóra is szükség van, amíg a parthoz eljut, ahonnan továbbviszik Khartoum, Natal vagy Zanzibar felé.

Érkezéskor ezek a teherhordók megkapják bérüket, mely rendszerint húsz yard⁸⁸ pamutszövetből, némi puskaporból s egy maréknyi kagylóból áll, ami ezen a vidéken a pénz szerepét tölti be, esetleg gyöngyökből, de az sem ritka, hogy ők kapják meg a gyengébb rabszolgákat, abban az esetben, ha az ügynök kifogy a fizetőeszközökből.

A mintegy félezer rabszolgából alig lehetett volna idősebb férfembereket kiválogatni. Ez annak a szokásnak volt a következménye, hogy egy-egy jól sikerült „razzia” után a feketék falvait felgyújtják a hajcsárok, s minden negyven évnél idősebb bennszülöttet kíméletlenül felkötnek. Csak az erőteljesebb, mindkét nembeli felnőttek s a gyerekek tölthetik be a rabszolgapiacokon az áru szerepét, de ezekből is, ahogy a tapasztalat mutatja, alig tíz százalék éri el a rendeltetési helyet. Íme, azoknak a néptelen pusztaságoknak a magyarázata, amelyekkel az egyenlítői Afrika hatalmas területein találkozunk az utazó.

Így halad a szörnyű csapat; a csupasz, sebektől borított szerencsétlenek, ostorcsapástól roskadó nők, véres lábú gyerekek, akiket a szülők eleinte még - terheiken felül - cipelni próbálnak, fiatalok beszorítva a kínzó favillába, melyhez képest a gályák láncai szinte súlytalanok... Ki bírná végignézni ezt a borzasztó karavánt, hallgatni a szerencsétlenek már alig emberi jajveszékeltését, szemlélni az ébenfa csontvázakat, ahogy Livingstone nevezte őket... De mi indíthatná meg ezeket a hajcsárokat, akik kegyetlenség dolgában mindenkin tútesznek?

Cameron így ír erről: „Azért, hogy ötven rabnőjét megkaparinthassa, Alvez tíz olyan falut dúlatott fel, melyek mindegyikében száz-kétszáz lélek élt, összesen tehát vagy másfél ezer ember. Néhányan, igaz, meg tudtak menekülni közülük, a legtöbben azonban a lángok martalékai lettek, megölték őket, amikor családjuk védelmére siettek, vagy éhen haltak az őserdőben, ha ugyan a vadállatok azonnal véget nem vetettek életüknek, s így szenvedéseiknek is.

Ezeket a gyalázatos büntetteket olyan emberek követik el Afrika szívében, akik kereszténynek és portugálnak mondják magukat. Bizonyos, hogy mindez hihetetlenül hangzik a civilizált világ polgárai előtt, s egyenesen lehetetlen, hogy Lisszabonban tudomással bírijanak azokról a szörnyű gaztettekről, melyeket a portugál lobogó védelme alatt követnek el ennek az államnak a polgárai.”⁸⁹

Magától értetődik persze, hogy minden pihenéskor és táborozáskor az örök megkettőzik figyelmüket. Így hát Dick hamarosan meggyőződött arról, hogy semmi lehetőség sincs a szökésre. De hogyan közelíthetné meg akkor Weldonét és sorstársait, akik bizonyosan Negoro kezébe estek? Mi lehetett a portugál célja, hogy szétválasztotta őket? Ezt Dick még nem tudhatta. Elégé ismerte már Negoro gonosz szándékait ahhoz, hogy lelkében megsokszorozódjanak az aggodalmak.

„Ha arra gondolok - mormolta magában -, hogy mind a két nyomorult ott állt a puskám csöve előtt... és én nem kattintottam el a ravaszt...”

Ez a gondolat gyötörte leghevesebben Dicket. Mennyi bajt, szerencsétlenséget lehetett volna elkerülni e két nyomorult megérdemelt pusztulása árán.

Dicknek arra kellett gondolnia, hogy Benedek bácsi szegény Weldonénak s a kisfiúnak semmiféle segítséget sem jelent. Hiszen az a szegény ember magamagára sem tud vigyázni.

⁸⁸ Angol hosszmérték: 1 yard = 91 cm

⁸⁹ Cameron: A világ körül

Egész bizonyos, hogy elhurcolják őket valahová, Angola valamelyik távoli zugába. De ki fogja vinni a beteg gyereket?

„Bizonyosan az anyja - gondolta -, igen... az anya úgy fogja majd vinni a gyereket, mint ezek a szerencsétlen megláncolt néger asszonyok... Igen, ha erre gondolok, akkor szemtől szembe szeretnék nézni ezekkel a hóhérokkal...”

De egyelőre ő is csak fogoly volt, mint a többi. Egy számmal több csak abban az áradatban, melyet a hajcsárok végigkorbácsolnak Afrika felföldjein. Még azt sem tudta, vajon Negoro és Harris vezetői-e ennek a karavánnak. Sajnos, nem volt vele Dingo sem, hogy jelt adjon, ha a portugál közeledik. Talán csak Hercules tudna segíteni - kalandoztak el gondolatai - szegény Weldonén, de ilyen csodára ki számíthatna?

Mégis ez volt az egyetlen gondolat, amelyben Dick még némi vigaszt találhatott. Egy bizonyos, az óriás néger szabad... Az ő önfeláldozásában senki sem kételkedhetik, s egészen biztos, hogy minden lehető el fog követni, hogy Weldoné nyomát felkutassa, kövesse őket, vagy ha ez lehetetlen, vele, Dickkel próbálja felvenni az érintkezést. Talán éjszaka, amikor a sötétség előnti a tájékat, s könnyű őt is összetéveszteni valamelyik fekete fegyveressel, odalopakodhatik hozzá, észrevétlenül magával viheti, s ha mind a ketten szabadok - felkutathatnák Weldoné nyomát... S talán találnak valamilyen folyamra, mely lehetővé teszi menekülésüket a tengerpartra.

Így élt a fiatal fiú, gyötrellem s remény között hányódva. Talán mindez csak arra volt jó, hogy ne essen kétségbe, s erős, magabízó természete felkutassa a leggyéresebb kilátásokat is.

Legfontosabb az volt, hogy most már megtudja, melyik vásárhely felé hajtják a foglyokat. Vajon Angola valamelyik piaca felé indultak, vagy még hosszú-hosszú utat kell megtenniük Afrika belsejében? Vajon nem N'yangvéba cipelik-e őket, mely a legnagyobb központja a rabszolga-kereskedelemnek, s amely olyan messze van a Cuanza folyásától, hogy több napos út alatt érhetik csak el? Arra gondolt, hogy innen szinte lehetetlen újból elérni a tengerpartot, még abban az esetben is, ha Weldoné, Hercules és a többiek csodálatos módon egyszerre szabadok lennének.

Dick nemsokára észrevette, hogy a karaván nincs már messze rendeltetési helyétől. Ha nem is értette az arab vagy kevert „afrikai nyelv”-en folytatott beszélgetést, mégis számtalanszor hallotta a legfontosabb rabszolgapiacok egyikének nevét. Ez pedig *Kazonndé* volt, melynek hírhedt vására messze földön ismeretes. Kézenfekvő volt így az a feltevés, hogy oda viszik őket, s ott majd eldől sorsuk, akár úgy, hogy e vidék „királya” kezébe kerülnek, akár pedig valami nagy rabszolgakufár fogja összevásárolni őket.

Dick sok mindent köszönhetett annak, hogy oly szomjasan búvárkodott a földrajz tudományában. Így hát mindazt tudta Kazonndéről, amit az új könyvek elmondtak. Úgy számította, hogy Luandától Kazonndé nem lehet messzebb, mint négyszáz mérföldnyire, ennél fogva körülbelül kétszázötven mérföld választja el ezt a helyet a Cuanza partján most felütött tábortól. Persze csak arra a távolságszámításra támaszkodhatott, amelyet akkor végeztek, amikor az őserdőt járták, és Harris vezette őket. Rendes körülmények között ilyen távolságot meg lehet járni tíz-tizenkét nap alatt. Ha azonban ennek kétszeresét veszik - ami érthető egy már amúgy is kimerült karavánnal -, úgy legfeljebb három hétbe kerül, míg Cuanzától Kazonndéig eljutnak. Amire így Dick rájött, szeretne volna Tommal s társaival is közölni; talán annyira-amennyire megvigasztalta volna őket az a tudat, hogy nem Afrika belsejébe szállítják őket, ahol fel kell hagyniuk a hazajutás minden reménységével. Néhány suttogva elmondott szó elegendő lenne felvilágosításukra, de vajon módja lesz-e egyáltalán találkozni velük?

Tom és fia, Bat véletlenül egymás sorsát osztotta, a másik fakalodában Acteon és Austin szorongott - mind a négyen a tábor szélső jobb oldalán. Egy tucat katona s egy hajcsár vigyázott rájuk.

Minthogy Dick szabadabban mozoghatott, szinte észrevétlenül igyekezett rövidíteni azt a mintegy ötvenlépésnyi távolságot, mely fekete sorstársaitól elválasztotta. Tom alighanem résen volt, észrevette, mi a szándéka Dicknek, mert halkán figyelmeztette őket. Meg sem mozdultak, csak minden érzékszervüket megfeszítették, hogy halljanak és lássanak.

Dick - anélkül, hogy bárkinek feltűnt volna - behozta az ötvenlépésnyi távolságot. Ahol most volt, onnan kiáltani tudott volna Tomhoz, legalább annyit, hogy Kazonndéba viszik őket, s milyen hosszú útra kell még számítaniuk. Viszont úgy okoskodott, hogy sokkal többet ér, ha pontosabb híreket szerez, s valamiképpen kapcsolatba lép fogolytársaival. Így hát közelebb sodródott hozzájuk. Szíve hangosan vert, hiszen már csak néhány lépés választotta el őket egymástól, amikor a hajcsár - mintha csak megérezte volna szándékát -, egyszerre rárohant. Hangos és heves kiáltozására tíz fegyveres tuskolta vissza Dicket, míg Tomot és társait a tábor másik végére hajtották.

Dick rávetette magát a hajcsárra; a tusa közben kettétörte fegyverét, melyet majdnem kicsavart a kezéből. Sajnos, hét-nyolc katona rohant a hajcsár segítségére, akik persze leteperték Dicket. Talán dühükben fel is koncolták volna a fiatal fiút, ha az egyik vezető, egy hatalmas termetű, ravasz képű arab nem lépett volna közbe. Ez volt az a bizonyos Ibn-Hamis, akiről Harris beszélt. Néhány szót mondott a katonáknak, amit Dick nem tudott megérteni, mire ezek eltávolodtak.

Bizonyos volt, hogy a parancs úgy szólt: Dick nem tarthat fenn érintkezést sorstársaival. De az is kiderült, hogy arra szintén ügyelnek, hogy mindenképpen életben maradjon. Ki más adhatta volna ezeket a parancsokat, mint Harris - vagy Negoro?

Úgy reggel kilenc óra lehetett - április 19-e -, amikor megszólaltak a dobok, s a karaván felcihelődött.

Vezetők, hajcsárok, rabszolgák csoportokat alkottak egy-egy hajcsár vezetésével, aki élénk színű zászlójával adott jelt.

Az indulás jele elhangzott.

S akkor egyszerre felzokogott a legyőzettek komor karéneke, az egyetlen fegyver, mellyel e szerencsétlen kiszolgáltatottak az ő gyermekük hitük szerint rabszolgatartóik ellen fordulhattak:

„Ti a parthoz cipeltek minket, de ha én meghalok, már nem hordok több igát, ha meghalok, eljövök hozzád, és megöllek...”

NYOLCADIK FEJEZET

Néhány szó Dick Sand naplójából

Annak ellenére, hogy a szörnyű vihar elült, az idő még egyáltalán nem tisztult ki. Az esős időszak második szakaszába léptek, mely heves zivatarokat zúdít alá az egyenlítői vidékeken. Különösen éjszakánként zuhog a zápor, ami még jobban megnöveli a rabszolgakaraván gyötrelmeit.

A menet nehéz felhők alatt vonult, s amint elhagyta a Cuanza partját, keleti irányt vett.

Ötven „katona” ment a menet élén, száz-száz a két oldalán, a többi az utóvédet képezte. Még akkor is úgyszólván lehetetlen lett volna megszökni a foglyoknak, ha nem lettek volna összebilincselve. Férfiak, asszonyok, gyerekek meneteltek nagy összevisszaságban, a hajcsárok nógató korbácsütései alatt. Szerencsétlen anyák, akik egyik gyermeküket éppen szoptatták, míg a másikat kézenfogva cipelték maguk után. Ezek a szerencsétlen apróságok meztelenül vánszorogtak, jórészt meztelenül és éles sások, szűrő bogáncsok között.

A vezér, Ibn-Hamis, aki megakadályozta Dick elpusztítását, maga ügyelt fel az egész karavánra, így szüntelen mozgásban volt a csapat mentén. Ha alárendeltjeivel együtt nem valami sokat törődött is a rabok nyomorúságával, annál komolyabban kellett számolnia a katonákkal, akik szüntelen új igényeket támasztottak, valamint a teherhordókkal, akik viszont állandóan pihenni akartak. Így a menetelés szüntelen vitatkozásba, alkudozásba fulladt, és gyakran tört ki verekedés is. A rabszolgákra a dühös hajcsárok ostora jelentett mindennél szörnyűbb terhet. Dühödt ordítás egyik oldalon - a fájdalom jajszavai a másikon... így húzódott a menet, amelynek útját vérnyomok mutatták.

Dick társaira - úgy látszik - különösen ügyeltek a menet elején, így a fiú semmiképpen sem tudott velük jelt váltani. Nyakuk ott szorult a súlyos favillában; így még fejüket sem mozgathatták, s a korbács nem kímélte őket jobban, mint szerencsétlen sorstársaikat.

Bat, akit apjával együtt láncoltak össze, ügyelt arra, hogy zökkenő nélkül vigye igájukat. Minden lépésnél a legbiztosabb talajt igyekezett kikeresni, abban a tudatban, hogy az öreg Tom is ugyanarra a helyre lép. Ha a hajcsár kissé távolabb maradt, néhány bátorító szót mondott az öregnek, amelyből Tom egyet-egyet el is kapott. Ha úgy érezte, hogy apja már nagyon kimerült, igyekezett meglassítani lépéseit. Legnagyobb csapás az volt, hogy nem bírta megfordítani a fejét, hogy legalább láthassa szegény apját. Ezzel szemben legalább az öreg előtt szüntelen ott volt a fia. Hányszor szökött könny a szemébe, amikor a gonosz hajcsár korbácsa Bat hátán megsuhant. Fájdalmasabb volt, mintha a saját húsába vágott volna a szíj.

Austin és Acteon is egymáshoz kötve mentek, őket sem igen kímélték. Ó, mennyire irigyelték Herculest; bármilyen veszedelmes körülmények közé került, mégiscsak bízhatott erejében, és saját maga védhette meg magát.

Fogságuk első perceiben az öreg Tom megismertette társaival a szomorú valóságot. Tőle kellett megtudniuk - legnagyobb megdöbbenésükre -, hogy Afrikában vannak, Negoro és Harris cinkos fondorlata Afrika szívébe csalta őket, s most már bizony nem sok reményük lehet arra, hogy megszabaduljanak.

Nannak sem volt jobb dolga, mint a többieknek. A menet közepe táján kapott helyet, az asszonyok között. Egy fiatalasszonnyal láncolták össze, aki az egyik gyereket még szoptatta, míg a másik, aki ugyancsak vele volt, alig lehetett több háromesztendősnél. Nan megsajnálta a szegény anyát, s magához vette a járni alig tudó csöppséget, ami a hála könnyeit váltotta ki a

fekete asszonyból. Így a gyerek legalább megmenekült a menetelés rémségeitől s a hajcsár ostorától, mely bizonyosan leterítette volna, ha elmarad. Másrészt az öreg Nan bizony csak nagy nehezen tudta cipelni a csöppséget, s nemegyszer úgy érezte, hogy tüstént elhagyja maradék ereje. Ilyenkor a kis Jackre gondolt, aki - bármennyire lefogyasztotta is a betegség - sokkal súlyosabb teher lett szegény Weldonné számára. Vajon merre lehetnek? Vajon mi történt velük? Viszontláthatja-e még valaha az életben őket?

Dick a menet végére került. Sem Tomot, sem a másik párt, de Nant sem láthatta. Csakis akkor pillanthatta meg a karaván elejét, ha síkságon haladtak át. Így botorkált lassan előre, a hajcsárok vad kiáltozásai közepette, miközben a legsötétebb gondolatok gyötörték. Nem magára gondolt, nem is a rá leselkedő szörnyűségekre, melyektől aligha fogja megkímélni Negoro bosszúja. Minduntalan Weldonné járt az eszében, ahogy az ösvényen haladt, mindenütt - a bokrok mentén, fák ágain - valami jelet keresett, mely arra figyelmeztette volna, hogy Weldonné erre haladt. Bizonyos, hogy őt nem vihették más úton, ha neki is Kazonndét kellett elérnie. Mit nem adott volna egyetlen, Weldonnéétől eredő életjelért!

Ilyen testi és lelki állapotban volt a fiatal hajósinas, de ugyanez állt társaira is. De bármilyen súlyos aggodalomban tartotta is őket saját jövő sorsuk bizonytalansága, bármilyen szenvedéseket kellett nekik maguknak is kiállniuk, lelkükben mégis felülkerekedett a mélységes szánság érzése a szerencsétlen fogolytömeg elképzelhetetlen nyomorúsága láttán, hiszen akaratuk ellenére tanúi voltak annak a szörnyű, embertelen bánásmódnak, melyet gonosz uraik részéről el kellett szenvedniük. Ám sajnos, ők is tehetetlenek voltak, nem segíthettek a nyomorultakon, s nem szállhattak szembe a könyörtelen elnyomókkal.

A Cuanza keleti oldalán elterülő tájat mintegy húsz mérföld szélességben erdők borították. Ám a fák itt - a férgek pusztítása következtében vagy azért, mert vad elefántok gyakorta széttiporták a még zseme fákat - nem képeztek olyan áthatolhatatlan sűrűséget, mint a parthoz közelebb eső vidéken. Így a menet aránylag zavartalanul haladhatott a főként gyapottfákból álló facsoportok alatt. Hét-nyolc láb magas fák voltak ezek, és a vidék pamutkeltméhez szolgáltatották a nyersanyagot.

Némely helyen viszont a sűrű dzsungel formáját vette fel az erdő - a lombok úgyszólván teljesen belepték a karavánt. Csak az elefánt s a zsiráf emelkedhetett ki ebből a rengetegből. Bizonyos, hogy a hajcsároknak kitűnően kellett ismerniük ezt a vidéket, hogy el ne tévedjenek benne.

A menet mindig hajnalban indult, s csak délben tartottak egyórás pihenőt. Ilyenkor kinyitottak egy-egy bálát, s maniókakenyeret⁹⁰ osztottak szét a rabszolgák között, de még azzal is fukarkodtak. Répát, sőt kecske- vagy marhahúst is kaptak olykor, ha menet közben sikerült kifosztani egy-egy falut vagy tanyát. De annyira kimerültek voltak, s az esős éjszakák oly kevésbé tudták álommal enyhíteni a fáradtságot, hogy legtöbbször még arra is képtelenek voltak, hogy a kapott gyér ételmelet elfogyasszák. Az alatt a nyolc nap alatt, ami Cuanzától idáig való vándorlásuk közben eltelt, legalább húszan elhullottak már, s ott maradtak az úton, az erdő vadjainak olcsó prédájaként. Oroszlánok, párducok, leopárdok leselkedtek az áldozatokra, akik estéről estére ott heverték kimerülten az úton. A vadállatok hangos ordítása elárulta közelségüket, s könnyen tarthattak tőle, hogy bármelyik percben megtámadják a karavánt. A vadon szörnyű hangjának hallatára, melynek félelmetességét csak megsokszorozta az éjszaka sötétje, Dick nem tudott rettegés nélkül gondolni azokra a veszedelmekre, melyek szegény magára hagyott Herculest fenyegethetik. Mégis, ha a legkisebb lehetőség adódott

⁹⁰ Trópusi cserje lisztartalmú gyökeréből készült táplálék

volna az ő számára is, egy pillanatig sem habozott volna, hogy bevesse magát - mint ahogy Hercules tette - a sűrűbe.

De nézzük meg csak azokat a jegyzeteket, melyeket Dick Cuanzától Kazonndéig papírra vetett. A huszonöt „menet” - a hajcsárok nyelvén -, napi kétszázötven mérföldet tett ki. Tíz mérföldjével számítva, Dick ezt vette alapul a feljegyzéseiben.

Április 25-től 27-ig. Láttam egy falut, melyet 8-9 láb magas nádsövény vett körül. Főként tengeri és szágé⁹¹ termett a jól megmunkált földeken. Két feketét befogtak, a többi közé vetették. Tizenöt halott. A lakosság elmenekült.

Másnap százötven yard széles, megvadult folyón kellett átkelni. Indákkal fatörzseket kötözték össze, ez volt az úszó híd. Két egymáshoz kötött asszony bezuhant a vízbe. Az egyik kisgyermekét is magával vitte a sírba. Mindenütt vérfoltos a víz. A krokodilok ott ólálkodnak az úszó híd repedéseinél. Ha valaki véletlenül kijebb teszi a lábát, tüstént bekapják a bestiák.

Április 28. Bahunifák közt megyünk. A portugálok vasfának nevezik a bahuniát.

Zápor, elázott föld, nehéz menet.

A menet közepén megláttam szegény Nant. Egy kis néger gyereket cipelt. Nehezen vonszolta magát. Társa sántított, vállából ömlött a vér. Ez az ostor nyoma.

Éjszakára óriási baobabfa alatt ütünk táborn. A fának fehér virága, finom világoszöld levele van. Éjszaka oroszlánok, leopárdok üvöltése hallatszik. Egy párducra rálőtt egy bennszülött. Mi lehet Herculessel?

Április 29-től 30-ig. Hűvös idő, ezt mondják itt afrikai télnek. Bőséges harmat. Áprilissal végződik az esős időszak, mely novemberben kezdődik. A síkság még ár alatt van. Keleti szél nehezíti a lélegzést, és lázt hoz.

Sem Weldonnének, sem Benedek bácsinak nincs nyoma. Vajon hová cipelték őket, ha nem Kazonndéba? Valószínűleg előttünk mentek. Tele vagyok nyugtalansággal. A kis Jack bizonyosan újból lázas, ha ugyan még életben van...

Május 1-től 6-ig. Több szakaszban keltünk át a széles síkságon, melyet a szél még nem bírt felszárítani. Néhol övig vízben gázolunk. Millió pióca tapad a bőrünkhöz. Mégis tovább kell menni. Lótusz- és papiruszcserjék emelkednek ki a vízből. A víz fenekén, a nedves talajon szétágazó növényzetben sokan megbotlanak és elesnek.

A vízben rengeteg az apró hal. A bennszülöttek milliószámra fogdossák össze őket, hogy eladhassák a karavánnak.

Lehetetlen megfelelő táborn találni éjszakára. Mintha sohase lenne vége a vízzel elárasztott síkságnak. Sötétségben kell menetelni. Holnap bizonyára sokkal kevesebben leszünk. Micsoda nyomorúság! Ha valaki elbukik, miért is emelkednék fel újra? Néhány perc benn a vízben, és mindennek vége lesz. Ide már nem ér el a hajcsár korbácsa.

...Igen, de mi lesz Weldonnéval és a fiával? Nem hagyhatom el őket. A végsőkiig ki fogok tartani. Ez a kötelességem.

⁹¹ Trópusi gabonafajta, amelyből kenyér készül

Szörnyű kiáltások az éjszakában.

A katonák gyantás ágakat hasítottak egy fáról: tompa fények a sötétségben.

Már látjuk, mi volt a kiáltozás oka: krokodilok támadtak; tíz-húsz ilyen szörnyeteg rohanta meg a karaván oldalát. Asszonyokat, gyerekeket ragadtak magukkal ingoványos vadászterületükre. Mély lyukakból áll ez a vadászterület, melyekben a krokodil elrejtí zsákmányát, miután előbb megfojtotta. Elrejtí, mert csak akkor falja fel, ha már oszlásnak indult.

Engem is súrolt egy ilyen szörnyeteg a páncéljával. Nem messze tőlem felnőtt rabszolgát tépett ki favillájából, és elragadta. A fatartó szétrepedt. Micsoda szörnyű üvöltés! Még most is hallom...

Május 7-től 8-ig. Megszámolják az áldozatokat. Húsz rabszolga tűnt el. Hajnalhasadtakor megkeresem Tomot és társait. Fellélegzem - mindannyian életben vannak... De vajon valóban szerencse-e ez? Nem okosabb-e egyszerre mindennel végezni?

Tom a karaván élén halad. Bat kissé elfordult, úgy hajlott, hogy tekintete találkozassék az enyémmel.

Mindenütt az öreg Nant keresem. Vajon e derékhad tömkelegében elvegyült-e, vagy ő is a múlt éjszaka áldozatai között van?

Másnap túljutottunk a huszonnégy órás vízbegázoláson. Megállunk egy dombon. A nap egy kicsit megszárit bennünket. Eszünk, de micsoda gyalázatos ételt! Maniókakenyér, néhány marék kukorica. Zavaros víz az ital. Hány rab nem fog reggel felkelni!

Lehetetlen, hogy Weldonné és a gyerek kibírják Kazonndéig ezt a szörnyűséget. Talán könyörületből mégis más úton vitték őket?

Himlő terjed a karavánban. A betegek nem húzzák sokáig.

Május 9. Hajnal óta úton. Nem tűrnek elmaradozókat. A hajcsárok korbáccsal ösztökélik a betegeket és kimerülteket is. A rabszolga: pénz. Míg jártányi erejük van, nem engedik őket elmaradni.

Körös-körül élő csontvázak. Már annyi erejük sincs, hogy panaszkodjanak. Végre megpillanthattam Nant is. Micsoda szomorú látvány! A gyerek már nincs a karján. Egyedül van. Elhullott társának láncá ott van a derekán... Sietni kezdek, hogy beérjem. Mintha észre se venne. Vajon annyira megváltoztam, hogy rám sem ismer?

- Nan - mondom neki.

Az öregasszony most hosszan rám néz, úgy mondja:

- Dick úr... én... én nemsokára meghalok.

- Dehogya... csak bátorság, Nan - mondom neki, és közben lenézek a földre, hogy ne lássa, hogy magam sem hiszem el, amit mondok. Rettenetes állapotban van szegény.

- Meghalok, nem látom többé kedves asszonyomat, sem a kisfiút. Istenem, légy irgalmas hozzám!

Támogatni szerettem volna szegény Nant, akinek remegő testét már alig fedte a teljesen széttépett ruha. Szívesen megosztottam volna vele a lánc terhét, melyet társnője halála óta egyedül viselt.

Erős lökést érzek. Nant egy ostorcsapás újból belódítja a rabszolgák sötét tömegébe. Rá akarok rohanni a gyalázatosra, de az arab vezető lefogja a kezem, s úgy tart addig, amíg a karaván nagyobb része el nem vonul.

Egyszerre megszólal, mondja a nevet:

- Negoro!

Negoro parancsára bánik hát velem másként, mint a többiekkel.

Mi lesz a sorsom?

Május 10. Két falu lángban. Mindenütt parázs villog. A tűztől megkímélt fákon akasztott négerek. A lakosság elmenekült. A földeket feldúlták. Ez a razzia. Kétszáz halott egy tucat fogolyért.

Este megállunk. Nagy fák alatt ütünk tábor.

Néhány szerencsétlen tegnap összetörte farácsát, és megszökött. Elfogták őket, s a hajcsárok most kitöltik rajtuk bosszújukat. A felügyelet egyre szigorúbb.

Éjszaka újból oroszlánok és hiénák. A távolból vízilovak horkanása. Valószínűleg tó vagy folyó van a közelben.

Fáradtságom ellenére kerül az álom. Annyi minden jár az eszemben!

Mintha kúsznék valaki a magas fűben. Vadállat volna? Már a táborba is be mernek hatolni? Hallgatózom. Átlopakodott vajon az állat a bokrok között? Nincs fegyverem. Mégis védekezni fogok... kiáltok. Meg kell menekülnöm Weldonné és a többiek miatt!

Nincs holdfény sem, teljes a feketeség. Tekintetem belefürödik a bozótba. Az árnyékban két szemet látok a papirusz mögött... hiéna vagy leopárd... eltűnik, újra látom...

Most hirtelen megzissen a fű... egy állat ugrik rám... Már éppen felordítok... segítség... de szerencsére egy leheletnyi időre visszatartom magam... hihetek a szememnek? Dingo! Dingo van itt a közelemben... kedves, kedves Dingo... hogyan találtál rám? Ó, de csodálatos az ösztön... meg bírja magyarázni a ragaszkodásnak ezt a csodáját is. Nyalja a kezemet, ő most az én egyetlen barátom. Kedves Dingo, szóval mégsem sikerült elpusztítaniuk téged!

Simogatom, persze megérti... igyekszem meggátolni, hogy örömeiben felvonítson.

Csítítom... nem, senkinek sem szabad meghallania. Hadd kövesse csak észrevétlenül a karavánt, s ki tudja... De lám csak... odadörzsöli kezemhez a nyakát, mintha azt mondaná: „keress csak”. Igen, keresek... s különös dolgot találok: egy darab nádat, bedugva nyakörvébe, melyen még mindig ott csillog a két titokzatos betű: S. V.

Kiveszem a náddarabot, széttöröm: egy kis papírlap van benne...

Ó, ez a lapocska... nem tudom elolvasni, ami rajta áll, meg kell várnom a hajnalt, hogy kibetűzhessem. Szeretném magamnál tartani a kedves állatot, de mintha Dingo titkos parancsnak engedelmeskednék, megnyalja a kezemet, és igyekszik továbbállni. Ezzel is jelzi, hogy bevégezte küldetését. Egyetlen hatalmas ugrással máris a bozótban terem. Bárcsak megmenekülne az oroszlánok és a hiénák harapásaitól!

Bizonyosan ahhoz tért vissza Dingo, aki hozzám küldte.

A kis lapocska, melyet még mindig nem tudok elolvasni, mintha égetné a kezem. Vajon ki írta? Weldonné... vagy Hercules? Hogyan találhatott a kedves állat egyikre vagy másikra,

holott azt hittük, hogy régen elpusztult! Vajon mit jelenthet ez az írás? Talán a szabadulás reményét hozza? Vagy csak hírt azokról, akik mindennél kedvesebbek nekem? Akárhogy is van, ez az esemény alaposan felrázott; mintha szünet állna be gyötrelmeimben.

Ó, milyen hosszú az éj, s milyen soká virrad!

Meglesem a látóhatáron az első pitymallást. Persze le sem tudom hunyni a szemem. Folytonosan hallom a vadállatok üvöltését. Hogyan is menekülhetne meg Dingo tőlük?

Végre... végre feljön a nap, hirtelen, hajnal nélkül, ahogy már itt a trópusokon szokott. Úgy helyezkedem, hogy senki se tudjon meglesni.

Végre... az írás Hercules keze vonása. Kis darab papírra írta, ceruzával.

„Weldonnét és a kis Jacket *kitandán* viszik. Harris és Negoro kíséri őket. Három-négy napi úttal haladnak a karaván előtt, Benedek bácsival együtt. Nincs módomban érintkezni velük. Közben felszedtem Dingót. Lőtt sebe volt, most már begyógyult. Minden jót kívánok, kedves Dick úr! Higgye el, csak azért menekültem el, hogy segíthessek mindannyiuknak. Hercules.”

Ó, micsoda boldogság! Weldonné él, és él Jack is! Talán nem szenvednek úgy, mint mi a karavánnal, ezen a szörnyű úton. A kitanda hordágyféle a vadonban. Ágakat párnáznak ki fűvel, bambuszboton cipeli két ember, s könnyű szövetből készült függöny óvja a benn ülőket a hőségtől. Weldonné és a gyerek tehát kitandában ül. De mit akar Harris és Negoro? Ezek is Kazonndéba készülnek, úgy látszik, vagyis találkozni fogok velük! Annyi nyomorúság közepette végre egy jó hír - és ezt is Dingo hozta nekem.

Május 11-től 15-ig. A karaván továbbvándorog az úton. A rabokat egyre jobban elcsigázza a fáradtság. Legtöbbjének lépését már vérnyomok jelzik. Úgy számítottam, még tíz nap Kazonndéig. Vajon mennyien fognak odáig elpusztulni? De nekem meg kell oda érkezniem!

Mindenáron kitartok!

Milyen szörnyűség az egész! A karavánban egyre többen vannak, akiknek a teste már egyetlen vérző seb. A kötélt a meztelen húsukba vág. Egy anya tegnap óta cipeli karján halott csecsemőjét... a gyerek éhen halt, az anya nem tud megválni tőle.

Utunkat hullák szegélyezik. A himlő bőségesen szedi áldozatait.

Elhaladunk egy hatalmas fa mellett. Rabszolgákat kötöttek hozzá a nyakuknál fogva. Itt haltak éhen...

Május 16-tól 24-ig. Erőm végén járok én is, de nem szabad teljesen legyengülnöm. Az esőzés végképp elmaradt. Erőteltjes menetelést kényszerítenek most ránk, késő délutánig kell egyfolytában gyalogolnunk. Sebesebben hajtanak, mint eddig, és gyakran erősen emelkedő úton.

Kemény, éles fűvek között kell keresztülvergődnünk: a bogáncsok ránk tapadnak, a sások bugája megsebzí az arcot, az éles levelek bevágnak a rongyos ruha nyílásain. Még szerencse, hogy kitart a cipőm.

A hajcsárok már hagyják elhullani a túlságosan beteg rabszolgákat. Veszedelemesen fogy az élelmiszer is. De minthogy a fegyveresek s a teherhordók fellázadnak, ha nem kapnának eleget, vagyis ha nem kapnák meg a kikötött mennyiséget, a foglyokéból kell azt elvonni. Jaj nekik!

- Felják fel egymást! - mondja a vezető.

Látom, hogy még erőteljesnek látszó rabok egyszerre és minden észrevehető ok nélkül összeesnek. Visszaemlékszem, mit ír Livingstone erről: ezek a szerencsétlenek szívükre teszik kezüket, jajdulnak egyet s végük. Valósággal az történik, hogy megszakad a szívük. Ez gyakran előfordul olyan szabad embereknél, akiket hirtelen rabszolgaságba cipelnek.

Ma húsz foglyot, aki már nem bírta vonszolni magát, baltával agyonütötték a hajcsárok. Az arab főnök nem akadályozta meg a mészárlást.

Szörnyűség!

Szegény Nan is áldozatul esett. Felismertem a holttestét a többi hulla között. Ahogy elmentem mellette, ruhám érintette az élettelen testet - borzasztó, hogy még eltemetni sem tudom.

Tudtommal ő az első, aki elpusztult a *Pilgrim* hajótöröttei közül. Szegény, szegény Nan...

Minden éjszaka Dingót lesem... de nem jön. Vajon nem történt-e valami baja?... Vagy talán Hercules?... Nem, nem akarok ilyesmire gondolni. A csend annyit jelent csak, hogy Hercules nem tud semmi újat üzeni. Hiszen annyira kell vigyáznia magára... minden hibás lépés az életébe kerülhet.

KILENCEDIK FEJEZET

Kazonndé

Május 26-án a rabszolgakaraván megérkezett Kazonndéba. A razziákon zsákmányolt foglyok fele elpusztult az úton. Mindamellett mégis nyereséges üzletnek látszott a hajtás: a rabszolgapiacokon élénk volt a kereslet, emelkedtek az árak.

Angolában volt a legnagyobb „fekete” tőzsde. A luandai vagy benguelai portugál hatóságok még ha akarták volna, sem akadályozhatták volna meg, mert a karavánok általában az afrikai szárazföld belseje felé indultak.

A folyóparti barakkokba zsúfolták a foglyokat. Néhány merész rabszolgahajó útnak indult, hogy áttörje a hadihajózárt, de ezek is csak kis részét tudták felvenni a becses fekete árunak.

Kazonndé körülbelül háromszáz mérföldre feküdt a folyó torkolatától, s a legnagyobb rabszolgapiacok egyikének hírében állt. Egy nagy tér közepén tartották itt a vásárt. Itt állították ki s adták-vették a szerencsétlen emberi árut. Innen indultak el azután a karavánok a nagy tavak vidékére.

Kazonndé, mint általában Közép-Afrika legtöbb nagyobb városa, két részből áll: az egyik részen arab, portugál vagy bennszülött kufárok barakkjai állnak, a másik rész a néger „király” székhelye. Annak a részeges, semmirekellő, koronás gonosztevőnek a „palotája” áll itt, aki csupán a nyers erőszak segítségével uralkodik, s akinek „jóindulatát” temérdek áruval vásárolják meg a kufárok.

Kazonndé kereskedelmi telepének jó része José Antonio Alvez kezén volt. Az ő ügynökei voltak Harris és Negoro is. Kazonndé volt tehát ennek a nagy kiterjedésű kereskedelmi hálózatnak a székhelye, amelyhez több fióktelephely tartozott, így Bihé és Benguela.

A város egyetlen hatalmas utcából áll, melyet kétoldalt alacsony, magas kerítésű, lapos tetejű házak szegélyeznek. A házak udvarán széles térség fogadja be a háziállatokat. Az út végén, a főteret körülvevő néhány hatalmas füge- és pálmafa között van a barakktábor. A köztisztaságról néhány tucat ragadozó madár gondoskodik csak. Ez Kazonndé „kereskedelmi” negyede. Mellette kezdődik Kazonndé királyának udvara, mely nem áll másból, mint körülbelül egy négyzetkilométernyi területen szanaszét szórt alacsony házak tömegéből. E házak némelyikébe szabad a bejárás, másokat magas nádkerítés övez. Külön kerítették el a királyi rabszolgák kunyhóit, az asszonyok házacskáit, míg valamivel magasabban, maniókafák közé ékelve emelkedik ki Kazonndé királyának, az ötvenesztendős *Moini-Lunggának* a „palotája”. Ez a király már sokkalta kisebb úr, mint amilyenek az elődei voltak. Nincs több fegyverese négyezer embernél, holott egy valamirevaló portugál kufár legalábbis húszezer embert tud mozgatni. Moini-Lungga öfelsége ma már alig tud huszonöt-harmincnál több emberáldozatot bemutatni naponta.

Kazonndé királya, akit egészen elállatiasított a pálinka túlzott élvezete, valóságos szörnyeteggé vált hajlott korára. Vad dühvel csonkítja saját alattvalóit, nem kímélte „minisztereit” és belső szolgálait sem. Egyiknek a fülét vágja le, a másiknak az orrát, van, akinek a lábát vagy a kezét csonkítja meg. Fél lábbal a sírban van már, de halála aligha fog szomorúságot okozni.

Egyetlen ember van csak Kazonndéban, aki ragaszkodik Moini-Lunggához, és ez az öreg Alvez, aki nagyszerűen meg tudja értetni magát a részeges törzsfőnökkel. Alvez ugyanis jól tudja, hogyha ez a fekete kényúr egyszer behunyja a szemét, neki sem lesz többé olyan könnyű

helyzete. Valószínű, hogy Moina királynénak, Moini első feleségének uralmát fiatalabb és erősebb vetélytársa, Ugusu királya meg fogja dönteni. Ez a fekete fejedelem viszont egy másik rabszolgakereskedőt, az arab Tipo-Tipót támogatja, és Tipo-Tipo természetesen ellensége Alveznek.

De nézzük meg csak egy kicsit, ki is ez az Alvez, aki ennyire ki tudja használni a néger uralkodók gyengéit.

José Antonio Alvez maga is erősen koros ember. Csak neve szerint tartozott a fehér emberekhez, és nyilván csak érdekből kölcsönözte ki magának a portugál hangzású nevet. A valóságban maga is néger volt, eredetileg Kenndelének hívták, és a Cuanza mentén született. Fiatalkorában az egyszerű rabszolgahajcsár mesterségét űzte, majd ügynökké lett, s végül mint a leghírhedtebb rabszolgakufárok egyike kérték becsületességével, melyről azonban mindenki tudta, hogy mennyit ér.

Ugyanez az Alvez volt az, akivel Cameron 1874 vége táján találkozott Kilembában, Kassonkónak, az Urua-törzs királyának székhelyén. Vele és karavánjával tette meg akkor az utat - mintegy hétszáz mérföldet - Alvez bihéi telepéig.

Mihelyt megérkeztek Kazonndéba, a rabszolgacsoportot a piacra terelték.

Május 26-a volt. Így hát Dick Sand számítása egészen helyesnek bizonyult. A Cuanza menti első táborozástól számítva, összesen harmincnyolc napot vett igénybe az út. Öt hét a legszörnyűbb szenvedések közepette amit emberi képzelet ki tud eszelni.

Déltájban vonultak be Kazonndéba. Peregtek a dobok, rikoltó kürtök hasítottak a levegőbe, löfegyverek dörögtek: a katonák vaktában pufogtattak puskájukkal, Antonio José Alvez martalócai vidáman viszonzták a harcias üdvözlést. Hosszú hónapokra terjedő távollét után a banditák örültek a viszontlátásnak. Végre megérkeztek, s vad tivornyákba szórhatták szét nehezen megkeresett pénzüket.

A foglyok közül többen már csak erejük végső megfeszítésével vonszolták magukat. Még mindig lehettek vagy kétszázötvenen. Miután, mint az állatokat, behajszolták őket a karámba, olyan barakkokba zárták be mindannyiukat, melyek a művelt világban istállónak sem illenének be. Legalább másfél ezer fogoly várt itt rájuk, ezeket másnap kívánták piacra dobni a kazonndéi vásáron. Az új rabszolgákról levették a nehéz favillákat, de a láncok továbbra is rajtuk maradtak.

A szabad teherhordók is megállapodtak a nagy téren. Lerakták az elefántcsontot, melyet a kazonndéi kufárok birtokukba vettek. Megkapták fizetésüket néhány yard szövetben, s utána szétszéledtek, hogy valamely visszafelé induló karavánhoz csatlakozzanak.

Az öreg Tom és társai végre megszabadultak attól a mozgó kalodától, mely öt héten át gyötörte őket. Bat apja karjába vethette magát. Mindnyájan kezet szorítottak egymással, de beszélni nem mertek. Mit is mondhattak, ami nem a legmélyebb kétségbeesés szava lett volna? Bat, Acteon és Austin - hála az erős testi munkának, melyhez hozzászoktak - aránylag jó egészségből kerültek ki a szörnyű menetből, de az öreg Tomban alig maradt jártányi erő. Ha még néhány napig tart a kínos menetelés, bizonyos, hogy az ő holtteste is ott hevert volna most Nané mellett, a vadak prédájaként...

Mihelyt megérkeztek, betelepítették őket a barakkba, melynek ajtaja tüstént bezárult mögöttük. Kaptak valami ennivalót, s most leshették az ügynököt, aki előtt majd persze teljesen eredménytelenül fogják hangoztatni szabad polgári mivoltukat.

Dick Sand egy külön hajcsár felügyelete mellett maradt a piacon.

Így hát Kazonndében van ő is, abban a városban, ahová bizonyára már jóval előtte Weldonné, a kisfiú és Benedek bácsi is megérkezett.

Tekintete végigkutatta a nagy falu legrejtettebb szegleteit, de sehol sem talált semmi nyomot, mely Weldonné jelenlétére engedett volna következtetni.

„Talán mégsem hozták ide őket? - töprengett Dick. - De akkor hol lehetnek? Lehetetlen, hogy Hercules tévedett volna... Végül is, mindez hozzátartozik Harris és Negoro sötét terveihez. De milyen különös, hogy egyiket sem látom...”

Heves aggodalom szállta meg a fiút. Az a körülmény, hogy Weldonnet nem látja, még könnyen megmagyarázható volt, viszont Harrisnek és Negorónak - különösen ez utóbbinak - már régen mutatkoznia kellett volna, hogy megkeresse volt hajóskapitányát, és diadalmasan meggyötörje... megbosszulja magát. De abból, hogy nem voltak itt, arra is lehetett következtetni, hogy talán Weldonnet Afrika valamely másik pontja felé cipelték... Bármennyire Dick vesztét jelenthette volna a két elvetemült gonosztevő felkutatása, mégis valószínűbbé tette volna számára azt a megnyugtató tény, hogy Weldonné és kisfia itt vannak valahol a közelben.

Dick újból arra gondolt, hogy Dingo nem tűnt fel az óta a nevezetes éjszaka óta, amikor azt a levelet elhozta neki. Vajon miért is nem igyekezett Hercules még egyszer elküldeni hozzá a kutját, ha annak egyszer már sikerült észrevétlenül megközelítenie a karavánt és odafurakodni hozzá? Lehetséges lenne, hogy a hűséges állat elpusztult útközben... vagy az történt talán, hogy Hercules Dingóval együtt bevetette magát az afrikai felföld rengetegébe, így akarván követni Weldonné nyomát, hogy azután valahol a tartomány belsejében ráakadjon?

Dick biztos volt benne, hogy Kazonndében megtalálja Weldonnet és társait, s most, hogy csalódnia kellett - s a két gazfickó távolmaradása még csak megerősítette csalódását -, mélységesen kétségbeesett. Nem bírt uralkodni megrendülésén. Ha nem sikerül segítenie azokon, akiket szeret, semmit sem ér többé az élet. De ha Dick most azt hitte, hogy szívesen vállalja a halált, úgy nem számolt saját természetével. A mögötte levő rettenetes út alatt a fiatal fiú kész férfivá érett, s alkalmi letörése csak az emberi természetben rejlő múltó gyengeség jele lehetett.

Vad zsvijaj támadt, kürtök rikácsolása harsant fel hirtelen. Dick, aki eddig ott gubbasztott az út porában, most hirtelen felegyenesedett. Egy újabb esemény talán nyomára vezet azoknak, akiket olyan nagyon szeretne felfedezni.

„Alvez! Alvez!” - hangzott a fegyveresek és bennszülöttek ajkán, ahogy előzönlöttek a piacot, és végre megjelent az az ember is, akinek jó- vagy rosszindulatától függött annyi szerencsétlen fogoly sorsa. Talán hűséges ügynökei, Harris és Negoro is a kíséretében lesznek? Dick Sand felágaskodott, és tágra nyitott szemmel kutatta át a teret. Ha a két áruló szembejönne vele, ne lássa a tizenöt éves fiú remegését: férfi nézzen szembe a két gonosztevővel.

Gyaloghintó tűnt fel a főúton, melyet most piszkos, rongyos szőnyeg takart. A hintóból vénember szállt ki: ő volt a híres José Antonio Alvez. Néhány szolgából állt a kísérete. Ott volt mellette Coimbra, a hírhedt Coimbra őrnagy fia, egyike az ország legnagyobb lóköötőinek. Mocskos, züllött fickó, szakadt, lompos ruhában - mintha csak egy aggastyán arca vigyorgott volna ki széles szalmakalapja alól. Ő volt Alvez legjobb barátja és bizalmasa, a szörnyű razziák tervezője és végrehajtója.

Alvez valamivel megnyugtatóbb külsőt erőszakolt magára. Törökös öltözetben járt, mely farsangi komédiának hatott. Semmi esetre sem hasonlított egy nagy kereskedelmi szervezet fejéhez.

Dick legnagyobb bánatára sem Harrist, sem Negorót nem látta a kíséretében. Le kell hát mondani arról a reményről, hogy őket is megtalálja Kazonndében?

Közben a karaván vezetője, Ibn-Hamis nagyban parolázott Alvezzal és Coimbrával. A sikerült vállalkozás feletti szerencsekívánságaikat fogadta. Persze a rabszolgák felének elhullása keserű vonást rajzolt Alvez szája szélére, de ahogy utánagondolt, még így is elég jövedelmezőnek látszott az üzlet. Ha a karaván foglyait hozzászámítja a barakkba zsúfolt rabszolgákhoz, úgy éppen elegendő áruja lesz ahhoz, hogy elláthassa a belső-afrikai piacokat, vagy elefántcsontra és frissen bányászott rézre váltsa át őket. A szerencsekívánságokból bőven jutott a hajcsároknak is, a teherhordók dolgában pedig azonnal intézkedett a kufár, hogy megkapják kialudt bérüket.

Alvez és Coimbra olyan portugál tájszólással beszéltek, mely erősen keveredett a helyi nyelvvel, s alighanem teljesen érthetetlen lett volna egy Lisszabonból most érkezett portugál számára. Így azután Dick egy szót sem érthetett a két „kereskedő” beszélgetéséből.

Vajon róluk is szó van, akiket oly gyalázatos módon csaptak hozzá a karavánhoz? Nem sok kétsége lehetett efelől, mert Alvez intésére egy hajcsár elindult a barakk felé, melyben Acteon, Bat, Tom és Austin raboskodott.

Néhány perc múlva mind a négyüket Alvez elé hajtották.

Dick lassan közelebb ment hozzájuk. Egy szót sem akart elmulasztani a beszélgetésükből.

Alvez arca felragyogott, amikor meglátta a jól megtermett, erőteljes négereket, akiknek egy kis pihenés és bőséges táplálkozás rövidesen visszaadja majd rugonyosságukat. Tom felett megvetéssel siklott el a tekintete: az öreg az ő szemében bizony nem sokat ér már. De a másik háromnak annál nagyobb ára lesz a legközelebbi kazonndéi vásáron.

Alvez kikapart néhány angol szót az emlékezetéből. Változatos pályafutása alatt szedte fel ezeket a szavakat, és a vén bűnöző most nem restelt hazájuk nyelvén mondani szeretetteljes istenhozottat a négy fogolynak.

Tom tüstént megértette Alvez szavát, előrelépett, és társaira mutatva mondta:

- Szabad emberek vagyunk, az Amerikai Egyesült Államok polgárai.

Alvez, úgy látszik, megértette, mit mond, mert hirtelen bólogatni kezdett a fejével, mialatt arca vidám fintorba torzult.

- Persze... persze... amerikaiak... legyetek üdvözölve...

- Isten hozott benneteket! - visszhangozta Coimbra.

A portugál őrnagy fia most Austinhoz lépett, és mintha csak eladó marháról lenne szó, megtapogatta a mellkasát, majd a vállát, és éppen ki akarta feszíteni a száját, hogy megnézzé, hogyan állunk a fogakkal.

De ebben a pillanatban a tisztas őrnagy fia teliarcba a leghatalmasabb ökölcsapást kapta, ami csak valaha ilyen előkelő uraságnak osztályrészül jutott.

Az ütés oly irtózatoss volt, hogy Coimbra legalább tízlépésnyit gurult tőle a földön. Persze a katonák rárohantak Austinra, akinek most majd bizonyosan drágán kell megfizetnie hirtelen felindulásáért.

De Alvez egyetlen mozdulattal megállította őket. Jót kacagott Coimbra barátja felsülésén. Az ütés két fogát is elvette abból a pár agyarból, amely eddig még megmaradt a szájában.

A rabszolgakufár nem engedhette meg, hogy kárt tegyenek az árujában, ezenfelül szerette a vidám tréfákat, s már rég nem nevetett ilyen jóízűt.

Közben Coimbra is feltápáskodott, nagy mérgesen odaállt Alvez mellé, s fenyegető mozdulatokkal mutatta ki Austin iránt érzett dühét.

Ebben a pillanatban vezette oda egy hajcsár Dicket Alvezhoz.

Bizonyos, hogy a rabszolgakufár jól tudta, ki a foglya, honnan jön, és hogyan került a Cuanza-parti karavánhoz.

Gonosz tekintettel mérte végig.

- Hát ez az a kis jenki! - mondta rossz angolsággal.

- Igen, jenki. Most pedig mondja meg gyorsan, hogy mit akar tőlem és a társaimtól.

- Igen... igen... jenki, kis jenki... - ismételte Alvez, mint aki nem érti, vagy nem is akarja érteni, amit a másik mondott.

Dick Sand így másodszor is feltette a kérdést, most már Coimbra felé fordulva.

Coimbra azonban csak megismételte fenyegető mozdulatát, mellyel előbb Austin felé mutatott, s nem válaszolt.

Időközben Alvez és Ibn-Hamis bizalmas beszélgetésbe mélyedtek, amelynek fő tárgya valószínűleg Dick és társainak sorsa volt. Úgy látszott, nemsokára újból szétválasztják őket, s ki tudja, adódik-e valaha alkalom még arra, hogy néhány szót váltsanak egymással?

- Barátaim - mondta, inkább csak mormolva, mintha saját magával beszélne -, Dingo elhozta nekem Hercules üzenetét. Hercules követte a karavánt, és tudja, hogy Harris és Negoro vitték el Weldonnet, a kis Jacket és Benedek bácsit. De hogy merre mentek, azt nem tudom; azt sem, hogy itt vannak-e Kazonndéban. Vigyázzatok, és legyetek készen minden eshetőségre, talán mégiscsak jóra fordul majd a sorsunk.

- Mi van Nannal? - kérdezte Tom.

- Nan meghalt.

- Ő az első - mormolta az öreg.

- Ő az utolsó, aki így pusztult el, mert mi tudni fogjuk... - kezdett bele a bátorításba Dick, amikor hirtelen a vállára nehezedett egy kéz, és egy nagyon jól ismert hang szólalt meg gúnyos nyájassággal a háta megett:

- Ó, hát igazán az én kedves fiatal barátom, akit látok... milyen öröm... igazán milyen öröm ez a viszontlátás!

Dick megfordult: *Harris* volt.

- Hol van Weldonné? - kiáltotta, és majdnem rárohant az amerikaiira.

- Ó... - válaszolt Harris, hamis részvétet színlelve -, hogy is gondolhatja, hogy egy ilyen gyenge asszony kiállt egy ilyen megpróbáltatást?...

- Meghalt?... - kiáltotta Dick. - De akkor mi van a gyerekekkel?

- Az a szegény kisfiú?... No de hát hogy is számíthattunk volna arra, hogy életben maradjon? Így hát senki sem volt már életben azok közül, akikhez Dick szíve minden melegével vonzódott. A düh ellenállhatatlan hulláma, a bosszú oly perzselő heve öntötte el, melynek képtelen volt ellenállni.

Dick ráugrott az amerikaira, kitepte övéből a kést, és teljes erejével Harris mellébe dőfte. A penge a szívig hatolt.

- Átkozott... - hörögte Harris, és elterült.

Halott volt.

TIZEDIK FEJEZET

A rabszolgapiacon

Dick keze oly gyorsan cikázott, hogy senkinek sem volt ideje megállítani. Bennszülöttek rohanták meg, s bizonyosan végeztek volna vele, ha ugyanakkor Negoro nem jelenik meg.

Egyetlen mozdulatával eltávolította a bennszülötteket, akik magukkal cipelték Harris hulláját. Alvez és Coimbra Dick Sand azonnali kivégzését követelte. Negoro viszont azt mondta, hogy semmit sem veszítenek azzal, ha várnak még egy kicsit a dologgal, s így különleges őrizet mellett el is vezették a fiút.

Dick most látta először viszont Negorót, amióta az a tengerparti barlangot elhagyta. Most már tudta, hogy ez a nyomorult volt egyedül felelős a *Pilgrimet* ért szerencsétlenségért. Még jobban gyűlölte őt, mint a cinkosát és mégis... miután Harrist leszúrta, arra sem méltatta Negorót, hogy szót váltson vele.

Harris azt mondta, hogy Weldonné és a gyerek halott. Ha ez így van, akkor mi az, ami még érdekelhetné? Még a saját sorsa sem. El fogják hurcolni innét? Az ő számára már ez is közömbös.

Dicket szorosan megláncolva bedobták egy sötét, ablaktalan lyukba, melyet börtönül vagy még inkább siralomházul tartottak a szökött vagy fellázadt rabszolgák számára. Itt aztán már semmi, de semmi kapcsolata sem lehetett a külvilággal. De ő már ezt sem bánta, mindenesetre megbosszulta magát annak a haláláért, aki neki annyira kedves volt, és aki már nincs többé. Bármi legyen is ezek után a sorsa, áll elébe.

Nem kétséges, hogy amikor Negoro lefogta a bennszülöttek fegyverét, s megakadályozta, hogy Dicket ott a helyszínen tüstént kivégezzék, bizonyára olyan gyötrelmes halált agyalt ki a számára, amilyen csak a hozzá hasonló gonosztevők agyában foganhat meg. Az egykori hajószakács most a hatalmában tartotta a tizenöt éves kapitányt, s már csak Hercules hiányzott ahhoz, hogy bosszúja teljessé válhassék.

Két nappal később, május 28-án nyílt meg a kazonndéi vásár, a hatalmas *lakoni*, melyre a szomszédos tartományok és a tengerpart összes kufárai egybegyűltek. Nemcsak emberi áru kelt el itt jó áron, hanem mindenfajta egyéb cikk is, amit Afrikának ez a termékeny része szállítani képes.

Kora hajnal óta olyan élénkség uralkodott a nagy piacon, amelyet emberi toll alig képes leírni. Négy-ötezer ember szorongott itt, közöttük persze a leendő rabszolgák is, Tommal és társaival egyetemben. Azért, hogy egy idegen állam szabad polgárai voltak, nekik sem lehetett több reményük, mint a többieknek a menekülésre, sem arra, hogy jobb bánásmódban részesüljenek, mint a többi elfogott néger: az aljas kufárok keze éppen úgy kinyúlik majd őtánuk is.

Természetesen Alvez is az elsők között volt Coimbrával együtt. Ő válogatta össze azokat a rabszolgákat, akikből majd karavánt formálnak a belföldi árusok. Az alkudozók között nem egy félvér akadt a Tanganyika-tó mellékéről, s számos arab, akik ezeknél is ügyesebbek voltak az alkudozásban.

De bennszülötteket is lehetett látni szép számmal, férfiakat, asszonyokat és gyerekeket, akik maguk is részesei voltak a rabszolgaárverés izgalmainak. Bizony még az európai nagyvárosok tőzsdéin sem kötnek egy nap ennyi üzletet, s még ott sincs ilyen éktelen zsivaj. Ezenfelül Európában inkább az eladók hangoskodnak, míg Afrikában valódi szenvedélyt a vásárolni igyekvők képviselik.

Mert hát a bennszülötteknek a lakoni valóságos ünnep, melyre kiöltöznek, felveszik legszebb ékszereiket is. Mindenféle hajviseletet látni itt, négy részre elválasztott göndör huncutkákat, lófarok formájában hátrasöpört sörényt, kályhacsőszerűen feltornyozott frizurát, betűzött tollakkal ékesített, vasoxiddal pirosított hajzatot; ehhez járult a mindenféle vaskos, elefánt-csontból, vasból vagy egyéb anyagból készült dísztü; volt olyan, akinek tetoválókés állt ki gyapjas hajzatából, másoknak minden hajszála hamisgyöngyökbe volt befűzve, s mint valami színes szőnyeg, úgy imbolygott a különös fejék: mindez elsősorban a férfiak fejét díszítette.

Az asszonyok sok-sok kis hajcsomót formáltak sörényükből, tortácskák alakjában, dugóhúzó-sodrással. Talán még a legkedvesebb az a viselet volt, mely a haját a maga szabad hullásával a hát közepéig engedte le, s elöl a homloknál - szinte mintha angol s francia divat szerint tennék - „frufu”-ban vágta le. De hajukat legtöbbször zsírral, zsíros agyaggal, festékekkel vagy a szantálfa vöröses nedvével ragasztották össze, úgyhogy messziről úgy hatott, mintha a „hölgyek” különös formájú téglákat cipelnének fejükön.

Az ékszerek nem kizárólag hajdíszként szolgáltak. Az átfűrt fülcimpa ezer lehetőséget nyújtott arra, hogy fából készült kis ékszereket, rézcsilingelőket akasszanak bele, néha jóval súlyosabb tárgyakat is, melyek mesterségesen eltorzítják a fület, lehúzzák a cimpát majdnem a vállig. Így kukoricaháncsból font dohánydobozuk is fülükre lóg le. Nem szabad viszont elfelednünk, hogy a bennszülötteknek nincs zsebük, s valahol mégiscsak kell tartani a holmijukat.

Nyakuk, csuklójuk, bokájuk is arra szolgált, hogy szinte megszámlálhatatlan rézkarikával, ragyogó gombokkal vagy szaru ékszerrel díszítsék. Különösen divatba jött ez idő tájt az a piros színű hamis gyöngy, melyet *talakának* mondtak. A gazdagabbja valósággal úgy tűnt fel, agyonékesítve, mint egy mozgó bazárkirakat.

A természet remek fogakkal látta el ezeket a bennszülötteket, de ők a metszőfogakat hegyes kis háromszögekbe reszelték, hogy a ragadozókhoz hasonlítsanak. Ha a divat úgy kívánta, körmüket óriási hosszúságban növesztették meg, s így maga a kéz persze alkalmatlanná vált minden munkára. De bőrüket is, mely fekete vagy barna volt, fajuk hagyománya szerint festék segítségével zebracsíkossá változtatták, vagy oly sűrű tetoválást viseltek, melynek hullámos vonalain Livingstone a régi egyiptomiak falfestményeinek díszítését vélte felismerni. Rendszerint maguk az apák hajtották végre a tetoválás bonyolult műveletét: ők színezték ki a késsel karcolt rajzokat a gyermek testén oly módon, hogy épp a színek és ábrázolások segítségével állapíthassák meg, milyen törzs s család szülöttje a tetovált. Ez nagyjából hasonlít ahhoz, mintha valaki családi címerét viselné a mellén, minthogy nincs hintója, hogy annak oldalára festhesse.

Ez volt a bennszülöttek ékítőművészete. Ami ruházatukat illeti, a férfiak jó része antilopbőrből készült kötényt viselt, vagy élénk színű, erős füvekből szőtt gyékényszoknyát. A „hölgyek” szoknyáját színes gyöngyök, selyem vagy himzett szalagok cifrázták; gyakran lehetett látni különös kék, fekete vagy sárga színű háncsszövetet, melyet főleg a zanzibari asszonyok kedvelnek.

De ez csak az előkelő feketék társadalmára vonatkozott. A többiek - akár a rabszolgákhoz tartoztak, akár a hajcsárok s ügynökök seregéhez - alig hordtak valamit testükön. Az asszonyok gyakran hatalmas puttönyokat szíjaztak hátukra, melyet homlokukon futó kötéllal tartottak egyensúlyban. Ha kirakták árujukat, akkor beültek maguk is az üres puttönyba.

A tájék, a maga káprázatos bőségével, élelmiszerek garmadáját öntötte a nagyvásár piacára. Rizshegyek is álltak, de különösen gazdag lehetett a tengeritermés, melyet háromszor gyűjtenek be itt egy esztendőben. Ide kerül a szezámmag, a bors, fahéj, manióka, pálmaolaj,

só. Kecskék, disznók, juhok, baromfi, halak, mindnek megvan a maga piaca. A fazekasok edényei élénk színeikkel s arányos körvonalaikkal kápráztatják el a szemet. Kis bennszülöttek szaladnak, kínálják hűsítő italaikat: banánból erjesztett bort, enyhe gyümölcsöröket, malátával erjesztett méz és víz keverékét.

A piacra hozott áru legértékesebbje az elefántcsont és a szövet volt. Ruhaanyagokban a színes kartonok vezettek, melyeket itt *merikánin*ak mondtak; különféle csikos és kockás pamutáru volt ez, kék alapon vörös szegéllyel, de selymek is, melyekből a legolcsóbb háromyardonként hét dollárért kelt el; a legdrágább, arannyal hímzett selyemért viszont ugyanilyen méretért nyolcvan dollárt volt kénytelen fizetni a vevő.

Az elefántcsont egész Közép-Afrikából megtalálta ide az útját. A keresletet inkább Khartoumból, Zanzibarból vagy Natalból jelentették. Nagyszámú kereskedő gyűlt itt egybe, akik csak ezzel az egyetlen árucikkkel foglalkoztak.

Képzeljük el, mennyi elefántot kell megölni azért, hogy évenként félmillió kilogramm elefántcsont kerülhessen Európa piacaira. Ennek az óriási mennyiségnek egyharmad részét Afrika nyugati partja teremti elő. Az elefántagyarnak - mely átlagos agyarpárt véve alapul, kb. 28 fontot nyom, és általában 1500 frankért kel el - számos válfaja van. A kazonndéi vásárra igyekvő műgyűjtők - ha lettek volna ilyenek - bizonyosan megcsodálták volna azokat a kékes csillogású agyarakat, melyek oly könnyen feldolgozhatók, és soha nem sárgulnak meg, mint a többi elefántcsont.

Vajon hogyan történt a vételár elszámolása vevő és eladó között ezeknél a különböző természetű kereskedelmi ügyleteknél? Vajon mi volt itt a szokásos értékmérő csereeszköz? Úgy mondják: ezeknek az afrikai kufároknak a rabszolga volt a váltópénzük.

A bennszülött rendszeren velencei származású színes üveggolyókban fizet, melyek mindegyikének külön-külön neve van, aszerint, hogy milyen színűek. Ez rendes értékmérő s csereeszköz Afrikában. Az üvegyöngyöket rendszerint súly szerint adják és veszik, ehhez járulnak a különféle kagylók, melyek inkább a keleti partokról származnak, de egész Afrikában megtartják váltópénzjellegüket. Az emberevő törzsek viszont különösen értékelik az elejtett ellenség fogait, melyeket rendszerint nyakéknek dolgoznak fel, de úgy mondják, hogy ez az utóbbi kezd erősen hanyatlani értékében.

Ez volt a futó képe a nagypiacnak, melyben már délfelé oly magasra emelkedett a hangulat, hogy a láрма szinte elviselhetetlenné vált. A kárvallott árusok üvöltését a megcsalt vevők kiáltozása múlta csak felül. Nemritkán verekedésre is sor került, s elképzelhető, hogy Kazonndé piaci rendőrsége nem állt feladata magaslatán, amikor ezeknek a tülekedéseknek az elfojtásáról volt szó.

Csak délfelé adta ki Alvez a parancsot, hogy hozzák elő azokat a rabszolgákat, akiken túl kívánt adni. A tömeg így egyszerre szembekerült kétezer szerencsétlennel, akik közül számosan már több hónapja sínylődtek a barakkokban, mielőtt piacra dobták volna őket. Az „állomány” nem volt rossz állapotban. A hosszabb pihenés és bőségesebb eleség megerősítette a foglyokat annyira, hogy tetszetős portékává váltak a lakoniban. Persze a legutóbb érkezettek kirítottak közülük, s bizonyos, hogy Alvez egyhónapi pihentetés után jóval bőségesebb hasznót tudott volna húzni belőlük, de a keleti part ajánlatai így is olyan előnyösek voltak, hogy úgy határozott, ezeket is piacra dobja.

Tom és társai világosan érezték a közeledő szerencsétlenséget, amint a hajcsárok taszigálni kezdték őket az elkerített emberkarám felé. Erősen egymáshoz voltak láncolva, s tekintetük messziről elárulta a szégyen és a düh okozta fájdalmat.

- Dick úrfi nincs itt - mondta Bat szomorúan, miután tekintete bekalandozta a kazonndéi nagy teret egész szélességében.

- Nem, őt nem fogják árusítani - mondta Acteon.

- Meg fogják ölni, ha már eddig nem tették... - mondta az öreg Tom. - Nekünk csak egy reményünk lehet, hogy ugyanaz a kufár vásárol össze bennünket, és akkor legalább együtt maradunk.

- Szegény apám - sírt fel Bat -, ha arra gondolok, hogy neked rabszolgaként valahol távol kell dolgoznod...

- Hátha mégsem választanak szét minket - mondta Tom -, s talán... talán valami mégis kínálkozik...

- Ó, ha Hercules itt volna! - kiáltott fel Austin.

De az óriást nem látta senki. Azóta, hogy Dingo elhozta Dicknek az üzenetet, semmiféle hír nem érkezett tőle. Valóban irigyelnünk kell-e a sorsát? Bizonyára; hiszen ha elpusztult, akkor is mint szabad ember vesztette életét, nem úgy, mint ők, rabláncsal nyakukon.

Kezdődött az árverés: Alvez hajcsárai végigsétáltak velük a tömegben. Így mutogatták a férfiakat, asszonyokat, gyerekeket, cseppet sem törődve persze azzal, hogy családokat széjjelválasztanak. Így mutogatták Tomot és társait is a vásárlóknak. Egy ügynök ment előttük, és hangosan kiabálta a kikiáltási árat. Arab vagy félvér árusok jöttek, és vizsgálni kezdték az „árut”. Különös módon nem találták már meg rajtuk az afrikai népek legjellemzőbb vonásait, melyek, úgy látszik, az Amerikában született második nemzedéknél már elsatnyulnak. Képzeltető, hogy ezeknek az értelmes és erőteljes négeknek, akiknek egészen más külsejük volt, mint azoknak, akiket vad állapotban hurcoltak el a Zambezi vagy Lualaba mellékéről, egészen más értékük is volt a kufárok szemében. Tapogatták őket, forgatták, majd belenéztek a szájukba is, éppen úgy, ahogy lóvásárkor szokás. Majd eldobták botjukat, s nekik futva kellett visszahozni azt, hogy így győződjenek meg fürgeségükről.

Mindez szokásos vásári mód volt, s mindnyájan kényszerűségből alávetették magukat e megalázó eljárásnak. De nehogy azt gondolja valaki, hogy ezek a szerencsétlenek nem voltak tudatában annak, hogy mi is történik velük. A kisgyerekek kivételével, akik nem értették meg, miről is lehet itt szó, valamennyien - férfiak és nők egyformán - átérezték szörnyű megaláztatásukat. Egyébként sem ütlegekkel, sem szitkozódással nem fukarkodtak körülöttük a hajcsárok. Coimbra a többi örrel együtt elől járt a kegyetlenségben, s azok az új gazdák, akik már megfizettek értük elefántcsontban, gyöngyökkel vagy kelmével, egy hajszállal sem voltak jobbak önáluk. Ki törődött volna azzal, hogy anyát gyermekétől, férjet asszonyától, testvért testvérétől választanak szét; a szerencsétleneknek még egy utolsó ölelésre sem volt alkalmuk, soha többé nem láthatták egymást, ha szétváltak a vásár nagypiacán.

Egyébként is magának a rabszolga-kereskedelemnek a természetéből következik, hogy a foglyok nemeik szerint külön-külön sorsra jutnak. Ugyanis más ügynökök foglalkoznak a férfiakkal, s egészen mások azok, akik az asszonyokat vásárolják meg. A nőket főként az arab országokba viszik, ahol Mohamed nem tiltotta meg a többnejűséget, itt eladják őket, legtöbbször elefántcsontért. Az erős munkára alkalmas férfiakat viszont az óceáni partok valamelyikéhez hajtják, ahonnan behajózzák őket vagy a spanyol gyarmatok, vagy Madagaszkár felé. Ezért elkerülhetetlenek azok a szörnyű búcsúzkodások, melyek alkalmával már csak végső pillantást vethetnek egymás felé azok, akik soha többé nem látják viszont szeretteiket.

Tom és társai is osztoztak ebben a közös sorsban, de az igazat megvallva, ettől féltek még a legkevésbé. Ha kiviszik őket valamelyik európai gyarmatra, ott némi reményük lehet, hogy meghallgatást nyernek, ha szabad állampolgári jogaikat kellő helyen hangoztatják. Ha ezzel szemben valamelyik afrikai tartományban rekednek, úgy bizony fel kell hagyniuk minden szabadulási kísérlettel.

Így hát az történt, amire tulajdonképpen vágyakoztak, s még az a vigasztalásuk is megvolt, hogy mindnyájan együtt maradhattak. Áruk a rabszolga-árverés során egyre emelkedett. Alvez tenyerébe csapott, így élénkítette a hangulatot. Mindenki tolongott, hogy lássa, hol vannak azok a rabszolgák, akikért a kazonndéi piacon még soha nem hallott árakat kínálnak, s akiknek eredetét Alvez titokban tartotta. De minthogy Tom és a többiek nem beszéltek az ország nyelvén, nem is tudták hangoztatni igazukat.

Új uruk gazdag arab kufár volt, aki néhány nap múlva a Tanganyika-tó felé akart elindulni, hogy erről a nevezetes csomópontról Zanzibar felé irányítsa áruját.

Vajon valaha eljutnak-e ide, hisz előbb át kell hatolniuk Közép-Afrika legegészségtelegebb, legveszedelmesebb vidékein. 1500 mérföldnyi út várt rájuk olyan területen, amelyet szüntelenül vérrel áztatnak a törzsek közt folyó irtóháborúk, nem is beszélve a szörnyű éghajlatról. Hihető-e, hogy az öreg Tom kiállja ezt az újabb megpróbáltatást? Alighanem rövid idő alatt ő is a szegény Nan sorsára jut.

Vigasztalásuk csak egy volt: együtt maradtak. Így még a lánc is kevésbé súlyosnak tűnt fel, amellyel egymáshoz bilincselték őket. Az öreg gazda különálló barakkba záratta őket; látszott, hogy minden érdeke ahhoz fűződik, hogy a drágán megfizetett áru épségben érjen el Zanzibarba.

Mind a négyen elhagyták a rabszolgavásárt, s nem tudhattak semmit arról a nevezetes jelenetről, mely a kazonndéi nagyvásárt oly különös módon rekesztette be.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Őfelsége és a tüzes víz

Délután négy óra lehetett, amikor egyszerre dobok, ütőhangszerek afrikai zenebonája tört át a vásár zsivaján. A főutca torkolatában kezdődött a zene, ami még csak jobban fokozta a tömeg jókedvét. Most derült ki igazán, hogy a hajnaltól tartó kiáltozástól, alkudozástól sem rekedtek be a kufárok, és hogy a fáradtság sem béklyózta le szüntelenül izgő-mozgó tagjaikat. Még javában állt a vásár, s a rabszolgaárverések árucikke még ott állt a piacon. A londoni tőzsdén sem látni ehhez hasonlóan heves alkudozást, még a legnagyobb áremelkedések idején sem.

Ám amikor a főutca végéről rázendített a fülsiketítő zene, egyszerre félbeszakadt mindenféle vásári mozgalom, s a kikiáltók egy kicsit kifújhatták magukat.

Moini-Lungga király őfelsége saját fennkölt személyében jött el, hogy meglátogassa a vásárt. Hosszú, asszonyokból, udvari „méltóságokból”, katonákból és rabszolgákból álló kísérettel jött. Alvez és társai elébe siettek, s természetesen túlzott alázattal köszöntötték ezt a magából kivetkőző vadállatot.

Moini-Lungga rozzant hordszékéből szállt ki, úgyhogy legalább egy tucatnyi segítő kar kellett ahhoz, hogy a térre leereszkedhessenek.

Habár csak ötvenesztendős volt, külseje alapján akár nyolcvannak is tarthatták volna. Öreg majomhoz hasonlított inkább, mint emberhez; öreg majomhoz, mely már elérte kora végső határát. Koronája vörösre festett leopárdkarmokból összetákolt tiaraszerű fejék volt. A tiara tetején fehér szőrmepamacsok ékeskedtek. Ez volt a kazonndéi fejedelmek ősi koronája. Két, övvel leszorított, gyöngyökkel hímzett bőrszoknyát viselt, mellére családfáját tetoválták, és ez a családfa Moini-Lungga szerint a távoli múlt homályos mélységeibe nyúlt vissza. Őfelsége csuklóján s bokáján ékkövekkel kirakott rézkarikák csörömpöltek, lábán ócska, sárga hajtókájú lovászcizmát viselt, a cizmát húsz évvel ezelőtt Alvez adta neki ajándékba. Bal kezében hosszú, ezüstvégű botot tartott, jobbában ékköves markolatú légycsapót, feje fölött ócska cirkuszi esernyő emelkedett, nyakában nagyító lógott, orrán pápaszem ült - mindkettő szegény Benedek bácsi sajátja. Az értékes jószágokat, melyek eltűnése kétségbeejtette a szegény tudóst, Bat zsebéből lopták ki, miután fogságba esett. Igen, ilyen volt annak a fekete zsarnoknak a külseje, akinek a hatalma száz mérföldnyi körzetben megreszkettette az ott lakókat.

Moini-Lungga isteni eredetűnek híresztelte magát, s ha ezt az eredetet valaki kétségbe merte volna vonni alattvalói közül, úgy a merész „istenkáromlót” menten elküldte volna a másvilágra. Azt is híresztelte magáról, hogy semmiféle emberi szükségletre nem tart igényt, éppen égi eredetéből kifolyóan. Enni - a saját szavai szerint - csakis azért evett, mert jólesett neki, és csak azért ivott, mert kedvét lelte az italban. Az igazság az volt, hogy nálánál többet már senki sem tudott volna inni. Minisztere, belső tanácsadói, akik pedig egytől egyig korhely emberek voltak, valósággal színjózannak hatottak tökrészeg uruk mellett. Az alkohol egészen átítatta a szervezetét; a fekete felség állandó szeszmérgezésben élt, annyi nehéz sört, pálmabort és pálinkát ivott, különösen abból az erős fajtából, melyet Alvez bőségesen teremtett elő számára.

Moini-Lungga háremében minden korú és rangú feleség lakott. A legtöbben vele együtt érkeztek a lakonira. Az első feleség, Moina, akit királynőnek neveztek, negyven év körüli banya volt, és ő maga is „királyi” vérből származott. A „királynő” élénk színű szöttesköntöst viselt, gyöngy díszítésű hánccszoknyát s annyi ékszert, hogy egész teste tele volt vele.

Emeletekbe tornyozott haja valóságos szörnyeteggé változtatta amúgy is összeaszott boszorkányarcát.

Moina mögött vonult a többi asszony: feleségek, húgok, unokanővérek, valamennyien állandóan készen rá, hogy a király legkisebb intését is ellessék. Ha a király le akart ülni, két asszony menten a földre vetette magát, hogy kényelmes karosszékül szolgáljon őfelségének, kinek lába, mint valami élő kereveten, nyugodott két másik asszony testén.

A király kíséretében voltak a tanácsosai, kapitányai, varázslói is. A legfeltűnőbb az volt ezeken az ittasságtól tántorgó vadakon, hogy a legtöbbjének hiányzott egy ujjja vagy füle, esetleg orrának egy darabkája. Úgyszólván egyikük sem volt egészen ép. Mindezt azzal lehetett a legjobban magyarázni, hogy a kazonndéi törvénykönyv csak kétféle büntetést ismert: vagy a kivégzést, vagy a csonkítást, ahogy éppen a királynak tetszett. Így hát a könnyebb büntetés valamelyik végtag vagy érzékszerv elvesztése volt. Aránylag a legsúlyosabbnak a fültelenítést tartották, minthogy akit ezzel büntettek, többé nem viselhetett fülbevalót.

A kapitányok, az egyes kerületek parancsnokai, akik vagy örökölték, vagy négy évre kapták hivatalukat, zebraőr süveget viseltek, s egyenruhaként vörös mellény feszített rajtuk. Ez volt minden ruházatuk. Kezükből rotangbotokat⁹² lóbáztak. A botok egyik végét „varázsitalokba” mártogatták.

A katonákat íjakkal s kígyós markolatú késekkel fegyverezték fel: hosszú lándzsák és pálmafából ácsolt pajzsok egészítették ki felszerelésüket. Ami szorosabban vett egyenruhájukat illeti, hát az bizony egyetlen fillérébe sem került őfelsége kincstárának.

A varázslók és zenészek menete zárta le a kíséretet.

A varázslók vagy *mganngák* egyben a szerencsétlen ország kuruzslói is voltak. A bennszülöttek gyermeki hittel csüggnék a jövődöléseken, az isteni eredetű varázslatokon, hisznek a *fétisekben*, ezekben a színesre festett agyagfigurákban, vagy azokban akis szobrokban, melyek különleges állatokat, embereket vagy asszonyokat ábrázolnak, fából kifaragva. De ezek a varázslók is jórészt ugyanolyan csonkák voltak, mint a kíséret többi tagja; úgy látszott, hogy uruk így fizetett nekik sikertelen orvoslásukért.

Mindkét nembeli zenészek kezelték a kereplőket, dobokat s azokat a különböző nagyságú húros hangszereket, melyek zenebonáját csakis afrikai fül bírja elviselni. Moini-Lungga néhány fakó zászlója lebegett az udvari menet fölött, s a lobogók mellett kopjanyélen díszeltek a legyőzött ellenség napszívta koponyái.

Mikor a király leereszkedett a térre, minden oldalról üdvözlőfogadta. A karavánok fegyveresei a levegőbe sütötték ócska muskétáikat - a lövés dörrenésének ereje megsokszorozta a tömeg ordítását. A hajcsárok cinóberporral kenték be orruk alját, s utána tiszteletük jeléül a földre vetették magukat. Hódolata kifejezéséül Alvez most átnyújtotta ajándékát a nagy uralkodónak. Az ajándék egy csomag friss dohány, vagy ahogy itt nevezték, kedélycsillapító fű volt. Erre a kedélycsillapításra bizony alapos oka lehetett ma, mert az uralkodón különösen borús hangulat lett úrrá.

Alvez, Coimbra, Ibn-Hamis és a többi főkufár egyszerre sietett Moini-Lungga udvarlására. *Marhaba* - mondták Közép-Afrika nyelvén az arabok az istenhozzottat, mások sárral kenték be arcukat, így akarván kifejezni legmélyebb tiszteletüket a nagy uralkodónak.

⁹² Pálmafajta

A király alig vetett feléjük egy pillantást, s úgy dobálta a lábait, mintha imbolyogna alatta a föld. Így lépkedett el a rabszolgák előtt, s a kufárok éppúgy reszkettek attól, hogy valamelyik erőteljesebb foglyot megkívánja, mint maguk a szerencsétlenek, hogy ily szörnyűséges zsarnok hatalmába kerülnek.

Negoro egy pillanatra sem mozdult el Alvez mellől, s vele együtt mutatta be hódolatát Moini-Lunggának. Mindketten a bennszülöttek nyelvén beszélgettek vele, ha ugyan beszélgetésnek lehetett nevezni ezt az érintkezési módot, melynek folyamán a király csupán egy-egy, a szája széléből kipréselt szótaggal fejezte ki véleményét. És még ezzel sem mondott semmit, csupán azt kívánta kifejezni, hogy Alvez barátjának mielőbb fel kell töltenie kiapadóban lévő pálinkakészletét.

- Üdvöz légy vásárunkon, Lungga király! - mondta a kufár.

- Szomjazom - volt a válasz.

- Felséged megkapja a részét a piac hasznából - mondta Alvez.

- Inni! - vágta rá újra a király.

- Negoro barátom boldog, hogy oly hosszú idő után viszontláthatja felségedet.

- Italt! - üvöltötte most már az idült részeges, akiből csak úgy áradt az undorító pálinkaszag.

- Mit óhajt, pálmabort... vagy sört talán? - kérdezte óvatosan Alvez, mint aki tudja, hogy hová fog pártfogója kilyukadni.

- Nem... dehogy... pálinkát... tüzes vizet... és annak minden cseppjéért adok neked, barátom...

- Egy cseppet egy fehér ember véréből! - kiáltott közbe Negoro, akinek Alvez tüstént megértette és támogatta a szándékát.

- Fehéret? Kivégezni egy fehér embert? - kérdezte most a király, akinek vad ösztönei mintha felneszeltek volna a portugál ajánlatára.

- Ez a fehér ember megölte Alvez egyik bizalmasát - válaszolta Negoro.

- Igen, az én ügynökömet, Harrist - erősítette meg Alvez -, bizonyos, hogy meg kell bosszulni a halálát.

- Küldjétek el ezt a fehéret Massongo királynak, az assuák földjére... ő aztán apró szeletekre hasogatja, úgy fogja elevenen felfalni... mert még nem felejtette el az emberhús ízét - mondta nevetve Moini-Lungga.

De akármilyen szörnyűnek látszott is az a sors, melyet a néger király választott ki Dick számára, kevésbé nyerte meg Negoro tetszését, aki saját maga akart végezni áldozatával.

- Uram, a fehér ember itt ölte meg Harris bajtársunkat - mondta.

- Igen, itt kell neki meghalnia - erősítette meg Alvez.

- Ahol akarod, Alvez, de ne felejtsd el - mondta Moini-Lungga -, hogy minden csepp véért egy csepp tüzes víz jár.

- Úgy lesz - mondta a kufár -, s te meglátod még ma, uram, hogy miféle fajtájú tüzes vizet adok. Ez az ital lángolni fog. José Antonio Alvez punccsal kínálta meg Moini-Lungga királyt!

A részeg ember belecsapott Alvez tenyerébe. Alig tudta türtőztetni magát, izgalmát osztotta egész udvartartása. Még sohasem látták, hogy a pálinka lánggal égne... s ők bizonyosan arra

számítottak, hogy így, égve fogják felhőrpinteni. De ebben az esetben a pálinka szenvedélyével együtt a vadaknál oly gyorsan fellobbanó vérszomjat is csillapítani kell.

Szegény Dick... mire kell elkészülnie! Ha csak arra gondolunk, hogy művelt, nyugati országokban milyen szörnyű hatással lehet a tömeghangulatra a részegség, el tudjuk képzelni, mit hozhat magával, ha itt alkohollal korbácsolják a vadállati szenvedélyt.

Mint minden trópusi éjszaka, úgyszólván alkonyat nélkül érkezett el az este. Ez az óra, amikor az égetett szesz a legmagasabbra szokta hevíteni a véres szenvedélyeket.

Igazán pompás gondolat volt Alveztől, hogy lobogó puncsot talál majd fel a néger felségnek, s eddig még ismeretlen oldaláról mutatja be a pálinka varázslatát. Valóban, mintha Moini-Lungga már nem találta volna eléggé tüzesnek az úgynevezett tüzes vizet. Talán ha lángol és éget - ez még fel tudja pezsdíteni szinte egészen érzéketlenné vált nyelvét és ínyét.

Így hát az este műsorában először a puncs, utána a kínhalál következik.

Dick, akit a szűk cella mélyére vetettek, csak utolsó útjára hagyhatja el majd börtönét. Közben a többi, el nem adott rabszolgát visszakísérték a barakkokba. A nagytéren csak hajcsárok, kufárok, katonák maradtak; mind a puncs reményében szorongtak itt, abban a feltevésben, hogy az udvari méltóságok után talán nekik is marad a varázsitalból.

José Antonio Alvez, Negoro tanácsára, mindent gondosan előkészített. Legalább kétszáz pint űrtartalmú, hatalmas rézüstöt cipeltek a nagy tér közepére. Néhány hordó gyenge minőségű, de annál erősebb alkoholt öntöttek az üstbe. Nem sajnálták belőle sem a fahéjat, sem a paprikát, sem a többi fűszert, hogy még erősebbé tegyék a már úgyis vadul égető italt.

Valamennyien a király köré telepedtek. Moini-Lungga odatántorgott az óriási üsthöz. Mintha a szesz valósággal magához láncolta volna; egy lépés még - és belezuhan.

Alvez óvatosan visszatartotta, majd egy meggyújtott kanócot adott a kezébe.

- Tűz! - kiáltotta az elégedettség alattomos mosolyával.

- Tűz! - visszhangozta a király, s belevetette az égő kanócot az üstbe.

Micsoda lángok, micsoda hatás, amikor a tűznyelvek kígyózni kezdtek az ital tetején! Valószínűleg Alvez néhány maréknyi tengeri sót is kevert hozzá, hogy még maróbb legyen az íze és hatása. A lángok kísérteties fénybe öltöztették a körülállók arcát. Már előre megrésze-gedve üvölni, hadonászni kezdtek örömben, s a laza kört szorosabbra fonták Kazonndé királya körül.

Alvez óriási fém merőkanállal megkeverte az italt, miközben a felcsapódó fények sápadt világot vetettek az őrzőgök arcába.

Moini-Lungga odaállt az üst pereméhez. Kiragadta a kufár kezéből a merőkanalat, belemerítette az üstbe, kimerte a lángoló italt, és a szájához vitte.

A fájdalom rettenetes kiáltása tört ki belőle.

A robbanás különös neme következett most be: a királyban belül az alkoholgázok lángot vetettek, s ha a tűz önmagában nem is lett volna túlságosan veszélyes - belőleg annál jobban égetett.

A szörnyű látványtól hirtelen megfagyott a táncolók kedve. A legfőbb udvari méltóság odaugrott, hogy eloltsa a különös tüzet, de minthogy ő is át volt teljesen itatva alkohollal, reá is átcapott a láng.

Komoly volt a veszély, hogy az egész királyi udvar lángra lobban.

Alvez és Negoro nem tudták, hogyan segítsenek a kínos helyzetben. Az asszonyok szétszaladtak, Coimbra kerekét oldott; idejében felismerte az őt fenyegető veszélyt.

A király és minisztere a földön fetrengett szörnyű gyötrelmek között.

Az ilyen alkohol átjárta test azért veszélyesebb, mert ha kívülről kis vízzel el is lehetne könnyen fojtani a lángot, belülről annál makacsabbul ég tovább: ha a test minden szövetét át- és átítatta ez a veszedelmes mérge, nincs mód arra, hogy gátat lehessen vetni a belső lángolásnak.

Így is történt: Moini-Lungga és minisztere már halott volt, amikor a könnyű kék lángocskák még mindig kígyóztak rajtuk. Nemsokára azon a helyen, ahová lezuhantak, csak megszenesedett hátgerincdarabokat világított meg a láng, ujjakat, néhány ruhadarabot, melyet nem fogott meg azonnal a tűz.

Ennyi maradt Kazonndé királyából és alázatos miniszteréből.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A királyi temetés

Másnap, május 29-én Kazonndé városa szokatlan képet mutatott. A megrémült bennszülöttek ki sem mozdultak kunyhóikból: még sohasem hallottak arról, hogy egy király, aki isteni eredettel kérkedik, meg egy miniszter ilyen szörnyű halállal pusztuljon el! José Antonio Alvez maga is házába zárkózott be, joggal félhetett attól, hogy felelőssé teszik a balesetért. Negoro is megértette vele, mi forog kockán, s figyelmeztette, hogy most aztán igazán ügyeljen magára: ha az ő terhére írják Moini-Lungga halálát, akkor ebből nehezen kerül ki ép bőrrel.

Ám Negorónak jó ötlete támadt. Gondja volt arra, hogy Alvez segítségével elhíreszteljék: a király természetfeletti véget ért, oly halál jutott osztályrészül, melyet a Mindenek Ura csak kiválasztott férfiaknak juttat. S valóban, a bennszülöttek, akik mindig is hajlottak a babonára s varázslatokra, szívesen adtak hitelt ennek a hazugságnak. Elhitték, hogy a királyból és a miniszterből kiáradó tűz szent tűz volt. Most már csak az maradt hátra, hogy Moini-Lungga földi maradványait az istenné vált uralkodóhoz méltóan helyezték örök nyugovóra.

Az afrikai kényuraknak kijáró végtisztességek szertartása kiváló alkalmat nyújtott Negorónak ahhoz, hogy ebben Dick Sandet is szerephez juttassa. Akik - mint Cameron is - korábban beutazták Közép-Afrika vad vidékeit, maguk is tapasztalhatták, hogy hasonló alkalmakkor nem maradhattak el a halottért tartott véres áldozatok.

Kazonndé királyának természetes örököse Moina királynő volt. Így ő rendelte el haladéktalanul a temetési szertartásokat, ezzel is már kinyilvánítva uralkodói jogait, nehogy Kazonndé trónjának igénylői - különösképpen Ugusu királya - jogot formálhassanak a „koronára”. Mindezen felül Moina azzal, hogy magához ragadta a hatalmat, elkerülte a királyi özvegyekre váró gyászos sorsot, viszont kedve szerint végezhetett fiatalabb vetélytársnőivel, akik eddig ugyancsak megkeserítették az életét. Ez persze különös örömmel töltötte el a kiszáradt boszorkányt. Épp ezért dob- és trombitaszó hirdette ki a fővárosban, hogy az elhunyt felség végtisztességének szertartását a hagyományos formák között fogják megülni a következő napon.

Senki sem tiltakozott a királynő akarata ellen, sem az udvari méltóságok, sem pedig a nép közül. Alvez és a többi kufár szívesen támogatta Moinát, akitől nem kellett tartaniuk. Némi hízélgés és ajándékok segítségével könnyen befolyásuk alá hajthatják. Így hát az uralkodói méltóság átöröklődése minden különös nehézség nélkül ment végbe. Csak a háremben uralkodott rettegés, s bizony nem egészen ok nélkül.

Még aznap elkezdődtek a temetés előkészületei. A kazonndéi főutca mély és zuhatagos patakhoz vezetett, mely a Kongóba ömlött. Ezt a patakot kellett most eltéríteni medréből, hogy ágya száraz legyen: ez lesz az a hely, ahová az elhunyt uralkodó sírja kerül; a temetés után újból visszabocsátják a folyócskát szokott medrébe.

A bennszülöttek már nekiláttak, hogy gátat építsenek, s így kényszerítsék a patakot, hogy egy időre megváltoztassa folyását. A nagy jelenet végén átszakítják a gátat, s a patak gyors rohanással fogja elfoglalni az őt megillető medret.

Negoro úgy határozott, hogy Dicket is azok közé az áldozatok közé juttatja, akiket a halott király sírjánál fognak kivégezni. Tanúja volt a fiatal fiú ellenállhatatlan lendületének, ahogy Harris szívébe dőfte a kést, amikor ez a nyomorult ember Weldon és a gyerek halálát tudtára adta. Negoro előtt nem volt kétséges, hogy ő is erre a sorsra kerülne, ha egyszer szemtől szembe állna a fiatal fiúval. Minthogy most nem kellett tartania a kezén-lábján

megvasalt fogolytól, úgy határozott, hogy felkeresi Dicket börtönében. Negoro ugyanis a nyomorultaknak ahhoz a fajtájához tartozott, akik nem elégszenek meg azzal, hogy meggyötrik áldozatukat: élvezetet szerez nekik az is, ha külön gyönyörködhetnek szenvedéseiben.

Napközben így ellátogatott ahhoz a barakkhoz, amelynek szűk cellájában szorosan gúzsba kötve feküdt Dick egy hajcsár felügyelete alatt. Majd egy napja már nem kapott semmi ételmet, a karavánút szenvedései is legyengítették, s elgyötörték a húsába vágó kötelékek. Úgyszólván mozdulni sem tudott, s így várt már a halálra - bármilyen oldalról közelítsen is - mint szenvedései végére.

Mégis, amikor megpillantotta Negorót, minden vér a fejébe tódult. Emberfeletti erőfeszítéssel akarta szétrepeszteni a kötelékeit, de ezek olyan erősek voltak, hogy még Hercules sem boldogult volna velük. Belenyugodott tehát az egyenlőtlen küzdelem tényébe, de igyekezett megőrizni nyugalma, s elhatározta, hogy válasza sem méltatja Negorót, bármit mondjon is az neki.

- Úgy gondoltam - kezdte Negoro -, hogy illik tisztelegnem a kapitány úr előtt, s elmondani, mennyire fáj nekem, hogy itt nem parancsnokoskodhatik többé, ahogy a *Pilgrim* fedélzetén parancsnokoskodott.

Minthogy Dick nem válaszolt, nyugodtan tovább folytatta:

- Na, mi az, kapitány úr, már meg sem ismeri a régi szakácsát? Pedig azért jöttem, hogy átvegyem a parancsait, és megkérdezzem, mit óhajt ebédre...

Ezzel Negoro durván belerúgott a fiú kinyújtott lábába.

- És még egy kérdést szeretnék feltenni, fiatalúr - folytatta a nyomorult. - Nem magyarázná meg nekem, hogyan történhetett meg, hogy bár az amerikai partok felé igyekezett, mégis Angolában kötött ki?

Dicknek persze nem volt szüksége a portugál szavaira ahhoz, hogy tudja, miként fordította el a nyomorult gonosztevő a *Pilgrim* iránytűjét. De Negoro szava mindennél világosabban pecsételte meg az eddigi feltevését. Megvető hallgatással válaszolt a gúnyolódónak.

- Bizonyosan most már ön is bevallja, kapitány úr - folytatta kérlelhetetlenül Negoro -, mily szerencse volt, hogy a hajón legalább egy tengerész tartózkodott... egy *valódi*, mondom. Hol is lennénk ma önélküle?... Ahelyett, hogy valami sziklazátonyon végeztük volna életünket, biztos, barátságos helyre vetett a vihar, és ezt bizony mindnyájan csak annak köszönhetjük, hogy legalább egy valódi tengeri ember tartózkodott a hajón. Így van ez, bizony, kedves fiatal mesterem.

Negoro alig tudta elnyomni és a színlelt nyugalom palástja alá rejteni belső felindultságát. Most, hogy Dickhez közeledett, egyszerre előntötte arcát a legvadabb szenvedély, olyan közel ment hozzá, mintha el akarná nyelni... nem, már nem bírta gúny alá rejteni gyűlöletét.

- Mindenkit elér a sorsa! - ordította majdnem eszeveszetten. - Ma én vagyok a kapitány... ma én parancsolok, és te, te balkezes hajósinas, most a kezembe kerültél!

- Csinálj, amit akarsz - válaszolta Dick -, de tudd meg, hogy nem úszod meg te sem szárazon...

- Hát majd meglátjuk, barátocskám! - kiáltotta Negoro. - Talán bizony azt hiszed, hogy valahonnan segítséget várhatsz? Ha erre lesel itt Kazonndéban, ahol Alvez és én kormányozunk, akkor egyenesen megbolondultál! Vagy talán azt hiszed, hogy Tom és társai még itt

vannak? Hát tudd meg, hogy rég megvásárolták őket, és Zanzibar felé tartanak, ha ugyan időközben meg nem döglenek az úton.

- Még mindig nem veszett el minden remény. Hercules még szabad...

- Hercules?! - üvöltötte Negoro. - Már rég oroszlánok és tigrisek marakodnak a csontjai felett. Csak azt sajnálom, hogy nem az én kezembe került az is... a vadállatok megelőztek.

- Ha elpusztult Hercules - válaszolt Dick -, akkor még mindig él Dingo. Te tudod a legjobban, Negoro, hogy milyen indulattal van irántad. Ismerlek, milyen gyáva vagy, és azt is tudom, hogy Dingo szüntelen kutat utánad, s ha egyszer megtalál, előbb-utóbb át fogja harapni a torkodat.

- Te nyomorult! - üvöltözött magánkívül a portugál. - Hát nem tudod, hogy Dingo elpusztult? Én lőttem le... Bevégezte ő is, ahogy Weldonné s a fia... és ahogy mind-mind be fogjátok végezni, akik életben maradtak a *Pilgrimen*.

- Ahogy te is meggebedsz nemsokára - válaszolta Dick azzal a nyugalommal, mely a portugál dühét most már a végsőkig felfokozta.

Igen, Negoro már nem volt ura magának. Kinyújtotta kezét, hogy egymaga fojtsa meg fegyvertelen foglyát. Már rá is vetette magát, amikor mégis megfékezte vad gyűlöletét, hiszen eszébe jutott, hogy ha most egyszerre végez áldozatával, Dick megmenekül a huszonnégy órás halálgyötrelemtől. Így hát felemelkedett, néhány szóval az őr figyelmébe ajánlotta a foglyot, s eltávozott.

Ahelyett, hogy ez a jelenet megtörte volna Dick ellenállását, éppenséggel megkettőzte erejét. Életöszöne, mely az utolsó órák reménytelenségében szinte eltompulni látszott, hirtelen újjáéledt. Vajon mikor Negoro oly hirtelen dühvel vetette rá magát, nem lazította-e meg a kötelékeit? De bizonyára valóban így volt, mert Dick úgy érezte, hogy máris könnyebben mozgatja a tagjait, mint hóhérja látogatása előtt. Az volt az érzése, hogy minden nagyobb erőfeszítés nélkül ki tudná szabadítani a karját. Persze a szoros zár alatt, melyhez még egy külön őr járult, ez nem sokat jelentett. Viszont az ilyen kétségbeesett helyzetben a legkisebb lehetőség is a szabaduláshoz vezethet, legalábbis a fogoly képzetében.

Pedig, hogy igazat szóljunk, Dicknek nem sok reménivalója maradt. Minden segítség csak kívülről közelíthetett hozzá, s ki küldhetett volna neki segítséget? Különben is mért vágyódjék élni, mikor mindazok, akik a szívéhez oly közel álltak, már halottak? Azokra gondolt hát, akik előtte mentek a halálba, és most már ő sem félt az elmúlástól. Valóban igen valószínű az is, hogy Hercules elpusztult az őserdőben. Tomot és társait viszont örökre elszakították mellőle. Így hát bele kellett nyugodni a halálba, melyre úgy gondolt, mint gyötrelmei végére. És mégis, valahol a lelke mélyén ott imbolygott a reménység halvány pislákoló sugara.

Így morzsolta az utolsó órákat, s közben leszállt az éj. Lassanként egészen eltompult odakinn a barakk rácsain átszűrődő nappali fény. A város zaja, mely az előző nap vásárának zűrzavara után különösképpen lecsendesedett, most egészen elült. Árnyékba borult a szűk kis börtöncella - Kazonndéban minden álomba merült.

Talán két óra hosszat aludhatott Dick is, s ez a pihenés felfrissítette. Ahogy felébredt, visszatért az ereje is. Egyik bedagadt karján sikerült meglazítania a kötelékeket, s valóságos gyönyörűsége telt benne, hogy kedvére kinyújtózkodhatott, és szabadon mozgathatta máris lohadó tagjait.

Az éjszaka közepéhez érhetek. Az őr alaposan bepálinkázott, a butykost még szorongatták bütykös ujjai, pedig nem volt már abban egyetlen csepp ital sem. Dick arra gondolt, hogy

megkaparintja fegyverét, s ez nagy segítséget jelenthet a menekülésben. Ám ebben a pillanatban mintha halk kaparást hallott volna a barakk ajtajának alján. Szabad karján kúszva odáig vonszolta magát anélkül, hogy részeg őréit felébresztette volna.

Nem, Dicket nem csalta meg kitűnő hallása. A kaparás erősödött, s egyre határozottabb lett. Olyan volt, mintha kívülről ásnának az ajtó alatt. De vajon állat-e... vagy ember?

„Ó, ha Hercules lenne!” - fohászkodott magában a fiú.

Dick szeme az örön pihent. De ez az ember a legmélyebb álomba merült, nem hallhatott hát semmit. Dick odakúszott az ajtóhoz, s egészen halkán, szinte lehelve kimondta Hercules nevét. Mintha panaszos, elfojtott vonítás felelt volna szavára.

„Nem, ez nem Hercules - mondta magában Dick -, hanem Dingo. Megérezte, merre vagyok... idejött a barakkhoz. Vajon hoz-e Herculestől üzenetet? De ha Dingo nem pusztult el, akkor talán mindaz, amit Negoro mondott... hazugság.”

Ebben a pillanatban egy állati láb nyúlt be az ajtó alá vájt gödrön keresztül. Dick megfogta, és tüstént megismerte rajta Dingo szőrét. De ha valóban üzenetet hoz, az csak a nyakára lehet kötve. Hogyan is vájhatná ki olyan szélesre a nyílást, hogy Dingo feje beférjen rajta? Mindenesetre meg fogja próbálni.

De alig látott Dick munkához, máris heves ugatást hallott kintről. Nem a Dingo ugatása volt ez, hanem valamelyik bennszülött kutyáé, mely az idegen állatot felfedezte. Néhány puskalövés durrant, az ör mozogni kezdett. Dick nem tehetett mást, mint hogy visszakúszott előbbi fekhelyére, s várta a reggelt, mely utolsó reggelének ígérkezett.

Ezalatt Kazonndéban megszakítás nélkül folytak a temetés előkészületei. A bennszülöttek nagy csoportja vett részt a sírásásban, Moina királynő első miniszterének vezetése mellett. Mindennek el kellett készülnie a meghatározott időre, különben a megcsonkítás várt valamennyiükre. Ebben a tekintetben, úgy látszik, Moina királynő követni kívánta elődje példáját.

A patak folyását megváltoztatták, s ágyában hat láb mély, ötven láb hosszú és tíz láb széles árkot ástak. Estefelé díszíteni kezdték az óriási sírt, méghozzá úgy, hogy legelőbb Moini király rabnőivel és feleségeivel párnázták ki. Régi szokás volt, hogy a halott király mellé élve eltemetik az asszonyait is, de most a halál különös körülményeire való tekintettel a királynő kegyesen úgy határozott, hogy a feleségeket előbb megfojtatja, s csak úgy kerülnek halott uruk mellé.

Azt is a szokás kívánja, hogy a holttestet legdiszesebb ruhájába öltöztetve helyezték el a sírban. Minthogy azonban az uralkodóból most csak néhány megszenesedett csont maradt, szakítani kellett ezzel a kegyes hagyománnyal. Nádbábut készítettek hát, mely nagyjából s nem éppen előnytelenül a meghalt király formáját és vonásait viselte. Ennek belsejébe zárták be a király gyér földi maradványait. Erre a bábura húzták fel a királyi köntöst, s még Benedek bácsi pápaszemét sem felejtették el az orrára tenni. Volt valami félelmetesen nevetséges ebben a temetési komédiában.

Úgy határoztak, hogy a szertartáson, amelyet fáklyásmenettel akartak még emlékezetesebbé tenni, Kazonndé egész népének meg kell jelennie, akár bennszülött, akár nem.

Mikor leszállt az este, hatalmas menet vonult végig a főtérről a temetés színhelyéig. Panaszos kiáltások, varázslók elnyújtott éneke, hangszerek zsivaja, a fegyvertár ócska muskétáinak durrogása - semmi sem hiányzott a gyászos egyvelegből. José Antonio Alvez, Coimbra,

Negoro és a többi kufár és ügynök is csatlakozott a gyászmenethez. Senki sem hagyhatta el a nagypiacot - ez volt Moina királynő első parancsa, melyet nem volt tanácsos megszegni.

A király maradványait rejtő bábut, mihelyt elkészítették, berakták egy gyaloghintóba, melyet a menet végén cipeltek. Asszonyaik, akik közül nem egynek vele együtt kell majd a sírba szállni, körülvették a hordszéket. Már egészen leszállt az este, amikor a menet a patakhoz ért. Csak a teherhordók fáklyáinak fénye vetett gyászos világot a furcsa jelenetre.

Mindenki világosan láthatta a sírt. Mintha ki lett volna bélelve fekete testekkel, és a testek, amennyire már láncuk megengedte, ide-oda mozogtak rettenetes halálfélelmükben. Egy csomó rabszolga szorongott itt. Egyesek majdnem közönyösen viselték sorsukat, míg mások hangosan jajveszékelték. Vagy ötvenen lehettek, akiknek földi pályafutását a rájuk zúduló patak fogja berekeszteni.

A feleségek is megérkeztek. Valamennyien ünneplőbe voltak öltözve. Közülük válogatta most ki a királyné azokat, akiknek el kell veszniük. A második feleség egészen összegörnyedt, hogy kényelmes élő székül szolgáljon a fabábnak, a harmadik támogatta, a negyedik a lába előtt hevert, minthogyha párna lenne.

Közvetlen a bábu előtt, a patak partján, vörösre festett oszlop emelkedett ki a földből. Ehhez az oszlophoz kötötték azt a fehér embert, aki emelni fogja a gyászszertartás emberáldozatainak a számát.

Dick Sand volt ez az áldozat. Félig mezítelen teste azoknak az ütéseknek a nyomát viselte, melyeket Negoro parancsára kellett elszenvednie. Mikor így odakötötték a kínszülőoszlophoz, igazán nem maradhatott benne a reménység egyetlen szikrája sem; mindenbe beletörődve várta sorsának beteljesedését.

De még nem érkezett el az a pillanat, amelyben széthányják a folyó gátjait.

A királynő egyetlen kézmozdulatára az elhunyt király lába előtt heverő negyedik feleséget most lenyakazta Kazonndé hóhéra. Ez adta meg a jelt a szörnyű vérengzésre. Ötven rabszolga vérzett el egyszerre a pribékek kése alatt.

Fél órán keresztül nem is volt hallható más, csak a szerencsétlen áldozatok rettenetes halálordítása és a megrészegült szemlélők eszeveszett kiáltozása. Ám hiába kívánt volna valaki egyetlen sajnálkozó szót hallani. De ha akadt volna is véletlenül ilyen, azt bizonyára elnyeli a felizgatott, vérszomjas tömeg moraja.

Moina most újból intett, s a gát, mely a folyó felső medrét elzárta, lassan-lassan engedni kezdett. Nem zúditották egyszerre az áldozatokra a mindent elsöprő áradatot, inkább lassan töltötték fel a sírt, hogy a benne levők halála még kínosabb, gyötrelmesebb legyen.

A víz először a sír mélyére hatolt - itt fulladtak meg az ideláncolt rabszolgák. Szörnyű halálküzdelem kezdődött, a fuldoklók irtózatossá harca egy parányi levegőért. Dick Sand is ott küzdött a hullámok között. Kötelékeit próbálta széjjeltépni.

De a víz egyre emelkedett. Már az utolsó fej is elmerült a víz színe alatt. Semmi, de semmi sem mutatott már arra, hogy a mederben vájt sír áldozatot zár be, akiknek Kazonndé királyát kell végső útjára kísérniük.

A toll visszariadna attól, hogy ily szörnyű képet lefessen, ha az igazság ereje nem kényszerítene bennünket arra, hogy a valóságot ábrázoljuk, bármilyen szörnyű is a megnyilatkozása. Nem, nem hunyhatunk szemet többé az effajta dolgok felett!

TIZENHARMADIK FEJEZET

A kufártanyán

Harris és Negoro hazudtak, amikor azt mondták Dicknek, hogy Weldonné, a kis Jack és Benedek bácsi elpusztult. Mind a hárman Kazonndéban voltak.

A természet ellen intézett roham alkalmával a cuanzai táboron túl hurcolták őket. A kíséretül melléjük rendelt tucatnyi fegyverest Harris és Negoro irányította.

A kitandának nevezett hordszékbe ültették az asszonyt és a gyereket. De vajon mért mutatott ennyi gondosságot egy ilyen ember, mint Negoro? Weldonné még találgatni sem mert a feltevések között.

Így aztán meglehetősen gyorsan és minden nagyobb fáradtság nélkül ment végbe a menetelés Cuanza és Kazonndé között. Benedek bácsi, akire semmiféle különösebb hatással nem volt szerencsétlenségük, nyugodt, egyenletes léptekkel haladt a hordszék mellett. Minthogy senki sem akadályozta meg abban, hogy jobbra-balra szökdössön rovarai után, egészen megelégedettnek érezte magát. Így hát a kis csapat nyolc nappal hamarabb ért Kazonndéba, mint Ibn-Hamis karavánja. Weldonné, Jacket és Benedek bácsit Alvez házában őrizték.

Sietünk még elmondani azt, hogy a kisfiú állapota nagyon megjavult. Mihelyt elhagyták a mocsaras vidéket, mely a lázát táplálta, fokozatosan jobban lett. Bizonyos, hogy sem ő, sem az anyja nem bírták volna ki a karaván fáradalmait. De így, hogy testi kényelmükre bizonyos gondot fordítottak, megérkezésükkor kielégítő erőben voltak mind a ketten.

Társairól Weldonné nem kapott hírt. Még látta Herculest, amint bevetette magát a rengetegbe, de nem tudta, hogy mi lett vele. Minthogy Harris és Negoro vele voltak, s így nem gyötörhették Dicket, arra számított, hogy mint fehér emberrel, vele is kímélettel fognak bánni. Sajnos, Nan és a négy férfi fekete volt, s így attól félt, hogy bajosan kerülhetik el azt a sorsot, amit Afrikának ezen a részén általában a néger foglyoknak szántak. Ezek a szerencsétlenek vesztükre kerültek Afrika végzetes földjére.

Weldonné teljesen elzárták a külvilágtól, még arról sem értesült, amikor Ibn-Hamis karavánja megérkezett Kazonndéba.

A nagyvásár zshivájáról sem tudhatta, hogy mi lehet. Hogyan is gondolhatott volna arra, hogy Tomot és társait most árverezik el? Semmit sem sejtethett Harris gyászos végéről, sem Moini-Lungga pusztulásáról, de arról a szörnyű dísztemetésről sem, melynek Dick volt az egyik áldozata. A szegény asszony egészen egyedül volt Kazonndéban, Negoro hatalmában, s még a halálra sem gondolhatott úgy, mint egyetlen megváltásra, hiszen vele volt a fia is.

Így hát Weldonné teljes bizonytalanságban élt. Még csak nem is sejtette, hogy mi lesz a sorsa. A hosszú úton, mely Cuanzából Kazonndéba vezetett, se Harris, se Negoro nem szólt hozzá egyetlen szót sem. Megérkezése óta pedig még csak nem is látta őket, ami majdnem természetes volt, hiszen ő maga nem léphette túl azt a kerítést, mely Alvez házát elzárta a külvilágtól.

Azt hisszük, nem kell külön kiemelnünk, hogy Benedek bácsi semmivel sem járult hozzá ahhoz, hogy szegény Weldonné könnyebben elviselje megpróbáltatásait.

A kiváló tudóst cseppet sem hozta ki a sodrából, amikor arról értesült, hogy nem Amerikába, hanem Afrikába került. Igaz, az első pillanatban elfogta a kétségbeesés, hiszen akkor a rovarok, melyeket elsőnek vélt felfedezni az Újvilágban - a cecelegyek s a hatlábúak -, a fekete földrész legközönségesebb lakói csupán. Szétfoszlik, sajnos, az ábránd, hogy őt a nagy

felfedezők sorába iktatja be majd a tudósok társadalma. Mert hát ki csodálkoznék már azon, hogy Benedek bácsi afrikai rovarokat talált, ha történetesen éppen Afrikában járt?

De aztán lassan megvigasztalódott azon, hogy a fáraók földjén - mert ő még mindig így nevezte Afrikát - sokkal több és érdekesebb élmény vár a rovartan tudósára, mint az inkák birodalmában, Peruban.

- Ó - ismételte Weldonénak, aki pedig még figyelni sem tudott az öreg tudós furcsa locsogására -, hiszen ez a hazája a *manticorának*, ennek a selymes lábú, fedeles szárnyú rovarnak, melynek kiterjedt családjában legnevezetesebb a gümös *manticora*. Itt él az aranyos bábrabló is, Új-Guinea⁹³ és Gabon⁹⁴ tüskés lábú óriás rovára, a pettyes pehelyméh, mely a csiga üres házába rakja le a petéit, a szent scarabeus, melyet egykoron istenként tiszteltek Felső-Egyiptom népei. Itt látnak napvilágot azok a halálfejű szfinxek⁹⁵, melyek ma már egész Európában elterjedtek, és azok az *idias bigotik* is, melyeknek csípésétől annyira rettegnek az afrikai tengerpart szenegál bennszülöttei. Hát igen, itt aztán nagyszerű fogásokat lehet csinálni, és én nem is fogom elmulasztani, hogy mindent megtegyek gyűjteményem növelésére. Hacsak ezek a derék emberek meg nem akadályoznak benne.

Mi azonban, sajnos, jól tudjuk, hogy kik voltak azok a „derék emberek”, akikre Benedek bácsinak eszébe sem jutott volna panaszkodni.

Mindenesetre Harris és Negoro birodalmában a rovargyűjtő amolyan félszabadságot élvezett, melyről Dick például hiába álmodozott volna. Az együgyű tudóst nagyon meg is hatotta ez a figyelem.

Végül is Benedek bácsi nagyon is szerencsésnek mondhatta magát a maga szempontjából. Görcsösen szorongathatta rovargyűjtő dobozát, és minden a legjobb lett volna, ha pápaszeme is ott lovagol az orra nyergén, s nagyítóüvege lelóg a nyakáról. Mert hát mit is ér a bogarász nagyító- és szemüveg nélkül? Sajnos, ezektől örökre el kellett búcsúznia, hiszen, mint tudjuk, a drága látóeszközök a patak medre mélyén feküdtek, egy néger király képére készült fabábun. Mit nem adott volna érte, ha valaki szemének erejét egy pár üveggel megsokszorozta volna, melyek segítségével bogarait megvizsgálhatná... de sajnos, a kazonndéi vásáron nem árultak ilyenfajta optikai eszközöket. Mindamellettt élt azzal a szabadsággal, amit neki juttattak: kedvére járkált Alvez terjedelmes tanyáján, ahol senki nem őrizte, minthogy senki sem gondolt arra, hogy ez az ember valaha is kereket oldhat. Különben is magas kerítés választotta el az udvart a város többi negyedétől, és ezt a kerítést ő maga sohasem tudhatta volna megmászni.

A körbefutó kerítés körös-körül egy mérföld hosszú lehetett. Ezen belül bőségesen tenyészttek mindenféle fák, bokrok, magasra nőtt az afrikai fű, éppen elég alkalmat adva a legkülönbébb bogaraknak, hogy megtelepedjenek rajta, s az maga már a boldogságot jelentette Benedek bácsi számára. Gyorsan fel is fedezett néhány híres hatlábút, s majdnem belevakult, amikor szabad szemmel igyekezett tanulmányozni sajátságait. Lelki szemei előtt már meg is jelent nagy munkájának vázlata. Az afrikai bogárvilág ismertetésének kívánta szentelni ezt a művet. Ha a sors oly kegyes lett volna hozzá, hogy eddig még ismeretlen férget is a birtokába juttat, úgy elégedettebb embert bajosan lehetett volna Kazonndében találni.

⁹³ Indonéziához tartozó csendes-óceáni nagy sziget. Lakóiról a pápuák földjének is nevezik

⁹⁴ Tengerparti francia gyarmat az egyenlítői Afrikában; Belga Kongó nyugati szomszédja

⁹⁵ Lepkefajta

Már Benedek bácsinak is éppen elég tágas volt Alvez tanyája ahhoz, hogy tudományos vizsgálódásait folytassa, de a kis Jacknek, aki szabadon futkározhatott benne, meg éppen egész birodalmat jelentett. Jack azonban igen ritkán élt ezzel a lehetőséggel. A nap nagy részét anyja mellett töltötte. Weldonné nem szívesen engedte el maga mellől a kisfiát, mert mindig valami váratlan szerencsétlenségtől reszketett. Jack sokat beszélt az édesapjáról, akit olyan régen nem látott, s akihez nagyon szeretett volna visszakerülni. Szüntelenül kérdezősködött a többiek után is, mintha Nannal együtt valamennyien önszántukból hagyták volna el őt - Dingót is beleértve. Különösen barátját, Dicket nélkülözte, s gyermeki képzelete élénk színekkel festette ki a közelmúlt izgalmas emlékeit. Szegény Weldonné mit is felelhetett volna a kérdéseire? Válaszképpen csak magához vonta és csókjaival borította el a kisfiút. A legnehezebb az volt, hogy vissza kellett tartania előtte a könnyeit.

Weldonné, aki természetesen mindent megfigyelt abból, ami időközben a környezetében történt, látta, hogy az a különleges bánásmód, melyben Cuanza óta osztályrésze volt, nagyjából megmaradt Alvez tanyáján is. A terjedelmes háztartásban csak azok a rabszolgák maradtak, akik a gazdájuk személye körüli szolgálatot látták el. A többiek, akik a környező barakkok foglyai voltak, már jórészt eladták a kufároknak. Így Alvez raktárai színültig megteltek mindenféle portékával, főként elefántcsonttal és szövetekkel. Ezeket az ország belsejébe juttatja majd el cserekereskedésre, míg az elefántagyarakat Európába szállítja.

Így az egész Alvez-birodalomban jóformán senki sem törődött Weldonnéval, kisfiával és Benedek bácsival. A szolgákkal nem volt kapcsolatuk. Hármában étkeztek. Az étkezések kecske- vagy birkahúsból, különféle főzelékekből, maniókából s a vidék gyümölcseiből álltak, és bőségesnek voltak mondhatók. Halima, a fiatal rabszolgalány, akit Weldonné szolgálatára rendeltek, gyermeteg, de őszinte ragaszkodással viseltetett asszonya iránt.

Weldonné csak nagy ritkán látta Alvez, aki a ház legszebb részében lakott. Negoróval egyszer sem találkozott. Távolmaradása meglepte, de nyugtalanította is.

„Vajon mi lehet a szándéka? Mire vár? Miért cipeltetett bennünket Kazonndéba?” - kérdezte gyakran önmagától.

Így telt el az első nyolc nap Ibn-Hamis karavánjának megérkezéséig, még kettő a temetésig, s végül az a hat, amely ezután következett.

Weldonné egyik legfőbb gondja férje volt, akit bizonyára szörnyű kétségek gyötörnek, minthogy hiába várja őt és kisfiát a San Franciscó-i kikötőben. Honnan is tudhatta volna Weldon, hogy feleségének az a végzetes gondolata támadt, hogy a *Pilgrim* fedélzetére költözik? Bizonyos volt benne, hogy felesége valamelyik óceánjáró gőzösön teszi meg hazafelé az utat. Ezek a járatok meglehetősen rendszeresen közlekedtek, viszont egyikén sem találhatta meg feleségét, kisfiát, sem rokonát, Benedek bácsit. Ezenfelül már a *Pilgrim*nek is be kellett volna futnia. Minthogy már huzamosabb idő telt el azóta, hogy a hajó menetideje lejárt, Weldon joggal tarthatta elveszettnek hajóját. Micsoda szörnyű hír lesz számára, ha aucklandi ügynökének jelentése megérkezik, és beszámol róla, hogy felesége és gyereke a *Pilgrim*re szállt fel. Vajon mire határozza el magát? Elhiszi-e, hogy azok, akik mindenkinél közelebb állnak hozzá, ily siralmasan veszték a tengerbe? De hát hol is kezdetne el kutatni utánuk? Csakis a Csendes-óceán szigetvilágában vagy az amerikai partvonalon. Miként is juthatna arra a gondolatra, hogy Afrikában keresse őket?

Ezt gondolta végig Weldonné, és feltette magának a kérdést: mit tegyen? Meneküljön? De hogyan, mikor közvetlen közelből örködnek felette? És még ha sikerülne is, ott leselkedne rá az őserdő ezer veszedelme... Kétszáz mérföld ide a tengerpart, sohasem jutna el oda. És mégis

szüntelen a menekülésről ábrándozott. De mielőtt bármire is határozta volna el magát, megszerette volna ismerni Negoro szándékát vele kapcsolatban.

És végül ezt is megtudhatta.

Június 6-án, három nappal a temetés után Negoro eljött Alvez tanyájára, ahol megérkezése óta nem járt, s egyenesen a kis házacskának tartott, melyben Weldonnet elszállásolták.

Weldonné egyedül volt. Benedek bácsi tudós kirándulásainak egyikére indult, míg a kisfiú, Halima felügyelete alatt, a kerítés mentén sétálgatott.

Negoro belökte az ajtót, s minden bevezetés nélkül mondta:

- Weldonné, figyeljen ide! Tomot és a többieket eladták a vásáron az udsidsi piacnak.
- Isten legyen irgalmas hozzájuk - mormolta könnyezve az asszony.
- Nan az útközben elpusztult, Dick is követte...
- Nan meghalt! És Dick!? - kiáltott fel Weldonné.
- Életével kellett fizetnie Harrisért, akit megölt - vágta rá Negoro. - Ön egyedül van itt Kazonndéban, teljesen magára hagyva, a volt hajószakács hatalmában. Érti ezt, Weldonné?

Negoro szavainak nagy része bizony igaz volt - Tomot és társait Udsidsi felé hurcolták, anélkül, hogy elbúcsúzhattak volna Weldonnetől, hiszen azt sem tudták, hogy sorstársukat Alvez tanyáján helyezték biztonságba. A nagy tavak felé irányították őket, olyan úton, melyen nem sokan szoktak megérkezni.

- Tehát? - kérdezte Weldonné Negoróhoz fordulva.
- Weldonné, én tulajdonképpen most bosszút állhatnék mindnyájukon azért a sok megaláztatásért, mely a *Pilgrim* fedélzetén ért. De bosszúképpen beérem Dick halálával. Így hát ismét kereskedő leszek, és közlöm önnel, hogy mire gondoltam önökkel kapcsolatban.

Weldonné szó és mozdulat nélkül hallgatta.

- Ön, a kisfia és az az ostoba alak, aki folyvást legyek után kapkod, komoly üzleti értéket jelentenek számomra, és ezt az üzleti lehetőséget én ki is fogom használni. El fogom adni önt.
- Engem, a szabad embert? - válaszolta Weldonné büszkén.
- Ön is rabszolga, ha úgy akarom.
- Ki merne egy fehér asszonyt megvásárolni?
- Valaki, aki megadja nekem azt az árat, amit kérni fogok tőle.

Weldonné lehajtotta a fejét. Nagyon is jól tudta, hogy ebben az átkozott országban mindez valóban nem tartozik a lehetetlenségek közé.

- Hallotta, amit mondtam? - kérdezte Negoro.
- Hol van az az ember, aki ön szerint hajlandó megvásárolni engem?
- Megvásárolni... vagy inkább visszavásárolni... én legalább úgy hiszem - vigyorgott a portugál.
- Kicsoda az az ember?
- Az az ember?... Az bizonyos James W. Weldon úr, az ön kedves férje!
- A férjem?! - kiáltott az asszony, mint aki nem akarja elhinni azt, amit hall.

- Bizony, ő maga, asszonyom, Weldon úr fogja önért, a gyerekért és azért a fajankóért megfizetni azt, amit kérek tőle.

Weldonné előbb azt gondolta, hogy Negoro kelepcebe akarja csalni, azután rájött, hogy a gazember most az egyszer nagyon komolyan beszél. Az effajta ember két kézzel ragadja meg azt, amiből valami hasznot várhat. Márpedig ez az üzlet igen biztató volt számára.

- És mikor akarja szándékát végrehajtani?

- Minél hamarább - felelte Negoro.

- És hol?

- Itt, Kazonndéban. Weldon úr bizonyára nem fog habozni, hogy haladéktalanul Kazonndéba utazzon, és átvegye tőlem feleségét és gyerekeit...

- Ebben igaza van... egészen bizonyosan eljön. De ki értesíti őt mindarról, ami velünk történt?

- Én magam. Elutazom San Franciscóba, és felkeresem Weldon urat. Szerencsére a pénzem is megvan az utazáshoz.

- A *Pilgrim* fedélzetén rabolta...

- Pontosan onnan... és még innen-onnan egy keveset - válaszolta arcátlanul a portugál. - De az, hogy gyorsan akarom eladni önt, nem csökkenti a vételárat. Úgy hiszem, Weldon úr csekélységnek tekintene... mondjuk, százezer dollárt.

- Ha van neki, bizonyára nem törődik vele - felelte hűvösen Weldonné. - Csak éppen a férjem, akinek ön megmondhatná, hogy én Kazonndéban, Közép-Afrikában fogoly vagyok...

- Pontosan ezt akarom mondani - szakította félbe Negoro.

- ...ezt aligha hinné el bizonyítékok nélkül, és semmi esetre sem lenne olyan elővigyázatlan, hogy Kazonndéba jöjjön az ön egyetlen szavára.

- Miért ne jönne, ha az ön levelével állítok be, azzal a levéllel, melyben ön mindent megír, ami történt, viszont engem úgy mutat be, mint hűséges szolgáját, aki megmenekült a vadak kezéből...

- Soha nem írom meg ezt a levelet - kiáltotta Weldonné.

- Visszautasítja? - kérdezte Negoro.

- Igen - volt a válasz.

Az asszony egyetlen szemvillanás alatt meglátta a férjét fenyegető veszélyt. Tudta, mi várhat rá is, ha eljön Kazonndéba, ha hitelt ad a portugál szavának, ő is ott lenne akkor a váltságdíjjal együtt a gazember hatalmában. Ez a gondolat készítette arra, hogy kereken visszautasítsa Negoro ajánlatát.

- Ön meg fogja írni a levelet - erősködött Negoro.

- Nem, nem fogom...

- Vigyázzon! - fenyegette a portugál. - Ne felejtse el, hogy nincs egyedül... Gondoljon a gyerekére... az is a hatalmamban van, s én nagyon is tudok élni a hatalmammal...

Weldonnét a kétségbeesés annyira a hatalmába kerítette, hogy megszólalni sem tudott.

- Weldonné - szólalt meg Negoro újra -, gondolkozási időt adok önnek. Nyolc napon belül vagy megkapom azt a levelet, vagy pedig alaposan megbánja...

A portugál elhagyta a szobát anélkül, hogy szabad folyást engedett volna haragjának. Miért is dühögött volna, mikor bizonyos volt benne, hogy engedelmességre tudja kényszeríteni Weldonét?

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Füstbe ment tervek

Weldonné, amikor egyedül maradt, csak arra gondolt, hogy nyolc napja van, ez alatt végleges választ kell adnia Negorónak. Arra, hogy a portugál megváltoztassa szándékát, nem volt semmi kilátás. Bizonyos, hogy Weldonné komoly értéket jelentett számára, tehát érdeke volt, hogy testi épségét semmi veszedelem ne fenyegetse. Az asszony azt is meghányta-vetette magában, hogyan lehetne olyan középutat találni az ügy rendezésére, melynek segítségével ő visszakerülhetne férjéhez anélkül, hogy Weldonnak ide kellene utaznia Kazonndéba. Egy percig sem kételkedett abban, hogy ha férje az ő levelét megkapja, tüstént útnak indul. De ha egyszer ide érkezik, és nála van százezer dollár, hol a biztosíték arra, hogy Negoro és cinkostársai szabadon engedik őket? Még ha akarná is, elegendő Moina királynő egyetlen szeszélye ahhoz, hogy meggátolja elutazásukat. Nem volna sokkal biztonságosabb, ha a tengerparton történnék meg a csere? Így Weldon elkerülhetné a fáradságos utazást az ország belsejébe, s azt a veszélyt, hogy sohasem tud onnét visszatérni.

Weldonné szüntelenül ezen tűnődött. Akkor is erre gondolt már, amikor első szóra megtagadta Negorótól a levél kiadását. Az is eszébe jutott, hogy Negoro bizonyára azért adott nyolcnapi gondolkozási időt, mert neki is fel kellett készülnie az utazásra. Ha nem így volna, máris zsarolná az írásért.

„Meg akar fosztani a fiamtól?” - kérdezte reszketve magától.

Ebben a pillanatban lépett be a gyerek, és anyja ösztönös mozdulattal magához ölelte, mintha Negoro máris ott állt volna a hátuk mögött.

- Valami bánatod van, anyu? - kérdezte a kisfiú.

- Nem... dehogy, Jack, éppen csak édesapádra gondoltam. Ugye, te is nagyon szeretnéd őt viszontlátni?

- De mennyire, anyu... ugye, eljön ide?

- Nem, nem szabad ide jönnie.

- Hát akkor mi megyünk hozzá?

- Igen, mi, Jack.

- De mind, ugye? Dick... és az öreg Tom meg a többiek is?

- Igen, persze... - mormolta az asszony, s visszafojtotta könnyeit.

- Talán írt neked apa? - kérdezte Jack.

- Nem, édesem, nem írt.

- Akkor te fogsz írni neki?

- Igen... talán... - válaszolta bizonytalanul Weldonné. A gyerek így akaratlanul is befolyásolta anyja elhatározását. Hogy érzéseit valahogy leplezze, csókkal borította a kisfiú arcát.

Weldonné nemcsak a már ismert okokból szegült ellene Negoro kívánságának, erre egy másik, igen nyomós oka is volt. Hátha akad még egy lehetőség, hogy férje segítsége nélkül kiszabaduljon innét. És ezt, bármilyen apró reménnyel kecsegtetett is, számba kellett vennie, mielőtt elhatározza magát.

Valóban, néhány szó egy pár nap előtt kihallgatott beszélgetésből váratlan segítség lehetőségét csillogtatta meg előtte.

Alvez és egy udsidsibeli kalmártársa éppen az előtt a kunyhó előtt beszélgetett, melyben Weldonné lakott. Beszélgetésük egyetlen tárgya természetesen a rabszolga-kereskedelem volt. Mint két komoly üzletember cserélték ki a véleményüket az eleven áruról. A kereskedelem egyre növekvő gondjait latolgatták, különösen az európai hatalmak beavatkozását, mely most már nemcsak a partokat veszélyezteti, hanem az Afrika-utazók és más kiküldöttek segítségével egyre inkább Afrika belsejét is.

José Antonio Alveznek az volt a véleménye, hogy a keménykötésű utazók felbukkanása cseppet sem üdvös a „kereskedelem” szabadságának szempontjából. Az udsidsibeli kalmár teljesen osztotta a nézetét, s még megtoldta azzal, hogy véleménye szerint minden betolakodót egyszerűen puskavégre kell kapni.

Itt-ott persze máris megtették ezt, de ebből az a kellemetlenség származott, hogy ha végeztek is eggyel-eggyel, még mindig elég maradt belőlük, hogy hazatérve nagy hűhót csapjanak, s - mint Alvez mondta - jócskán felnagyítsák a rabszolga-kereskedelem borzalmait. Ezzel aztán még csak jobban rontják az üzletet, amely amúgy sem örvend a legjobb hírnévnek.

Az udsidsibeli kalmár mindezt kénytelen volt elismerni, s az utazók működését ő is igen károsnak nyilvánította, különösen a N'yangvé, Udsidsi, Zanzibar és a nagy tavak vidékén. Hiszen szoros egymásutánban jártak arra Speke, Grant, Livingstone, Stanley és több társuk. Valósággal elárasztják a vidéket, és mindenki meglátja: Anglia és Amerika rövidesen ráteszi az egészre a kezét.

Alvez alaposan kipanaszkodta magát üzlettársának. Mindeddig - mondta - a nyugat-afrikai tartományokat valahogyan megkímélte a sors, de az expedíciójárvány sajnos már itt is elharapózóban van. Kazonndét, igaz, még elkerülték eddig, de nem ez a helyzet Cassangéban és Bihében, ahol Alveznek ugyancsak vannak telepei. Még emlékezhetünk rá, hogyan nyilatkozott Harris Negoro előtt arról a bizonyos Cameron hadnagyról, aki elég merész volt hozzá, hogy áthatoljon Afrikán, és Zanzibarból kiindulva Angolába jusson el.

A kufárnak valóban minden oka megvolt a félelemre, hiszen tudjuk, hogy néhány évvel később elindult Cameron és Stanley, hogy az alig ismert tartományt felkutassa - az előbbi délen, az utóbbi északon -, s fényt derítettek a rabszolga-kereskedelem borzalmaira, leleplezték a külföldi ügynökök üzemeit.

Cameron és Stanley útvjáról azonban akkor még mit sem sejthetett Alvez és üzlettársa, az azonban, ami már nem volt titok előttük, s amiről néhány szót ejtettek Weldonné előtt, oly nagy jelentőségű volt, hogy az asszony tüstént elhatározta: ellenáll Negorónak, és nem teljesíti kívánságát. Ez pedig nem volt sem több, sem kevesebb, mint az, hogy David Livingstone rövidesen megérkezik Kazonndéba.

De ha Livingstone megérkezik kíséretével, úgy sem Negoro, sem Alvez nem tudja megakadályozni, hogy az angolai portugál hatóságoknál eljárjon Weldonné és családja kiszabadítása érdekében. Livingstone megérkezése nemcsak a biztos szabadulást jelenthette, hanem a mielőbbi hazajutást is, anélkül, hogy James W. Weldonnak életét kelljen veszélyeztetnie egy kevés reménnyel kecsegtető utazásban.

De vajon van-e valóban kilátás arra, hogy Livingstone belátható időn belül ideérkezik? Alighanem igen, hiszen legközelebbi tervei közé tartozott Közép-Afrika rejtelmes vidékeinek feltárása.

Nem ismeretlen előttünk az angliai Lamark grófságban fekvő Blantyre falubeli szerény teakereskedő fiának hősi élete. David Livingstone 1813. március 13-án született, a hat testvér közül ő volt a második. Teológiai és orvosi tudományai végeztével előbb a Londoni Missziós Társulatnál dolgozott, majd 1840-ben hajóra szállt a Jóreménység foka felé, azzal a szándékkal, hogy Moffat misszionárius dél-afrikai expedíciós csoportjához csatlakozik.

A Fokföldről⁹⁶ a jövőendő Afrika-utazó előbb a Busmanföldre⁹⁷ indult, melyet ő kutatott fel elsőnek, majd visszatért Kurumanba, feleségül vette Moffat leányát, azt a bátor teremtest, aki élete végéig oly méltó társa volt férjének, majd 1843-ban megalapította a Mabotsa-völgyi missziót.

Négy esztendővel később a busmanföldi Kolobengbe tette át székhelyét, kétszázhusz mérföldnyire Kurumantól.

Két év elteltével feleségével, három gyermekével, valamint két barátjával - Oswellal és Murrayvel - elhagyta Kolobenget, augusztus elején felfedezte a Ngami-tavat, majd a Zuga folyón leereszkedve visszatért előbbi székhelyére.

A bennszülöttek ellenséges indulata ekkor még meggátolta Livingstone-t abban, hogy túljusson a Ngami-tavon. Második kísérlete sem volt szerencsésebb. Csak a harmadikat koronázta siker. Észak felé indult el ekkor is családjával és Oswellal, s kimondhatatlan szenvedések árán, ételben-italban szűkölködve, kockára téve gyermekei életét, a Zambezi mellékfolyójának, s Chobénak mentén mégis eljutott a makalosok földjére. A makalosok törzsfőnöke Linyantiban csatlakozott hozzá. 1851-ben befejeződött a Zambezi felkutatása. Livingstone doktor visszatért hát a Fokföldre, hogy családját hazatelepítse Angliába.

A rettenthetetlen Livingstone egyedül akart most már maradni, hogy csak a maga életét tegye kockára abban a merész vállalkozásban, melyet most készített elő.

Arról volt szó, hogy a Fokföldről kiindulva északnyugati irányban keresztezze Afrikát, s végül is elérjen Luandába.

Livingstone doktor 1852. június 3-án indult útnak néhány bennszülött kíséretében. Megérkezett Kurumanba, és a Kalahári sivatag mentén haladt tovább. December 31-én elért Litubarbába, melyet éppen akkor pusztítottak el a búrok, a Becsuánaföld egykori gyarmatosítói, akik az angolok partraszállása előtt egész Fokföld urai voltak.

Livingstone 1853. január 15-én hagyta el Litubarbát. Behatolt a bamanguaták földjének szívébe, s május 23-án elért Linyantiba, ahol a makalosok ifjú fejedelme, Sekeletu, nagy tisztelességgel fogadta a neves utazót.

Heves lázrohamai visszatartották itt egy ideig, s ezt az időt a vidék és a lakosság alapos tanulmányozásának szentelte. Most tapasztalta először, hogy milyen pusztítást visz végbe Afrikának ebben a részében is a rabszolga-kereskedelem.

Egy hónappal később leereszkedett a Chobé folyásának mentén, elérte a Zambezit, eljutott a Zambezi és a Leebe összefolyásáig. Az volt a szándéka, hogy ezen a vízi úton hatol el egészen a nyugati portugál birtokokig. Ennek az útnak az előkészítésére tért vissza kilenc hét után Linyantiba is.

⁹⁶ Angol gyarmat Afrika déli csücskén. Gyémánt-, korall- és ámbralelőhelyeiről nevezetes

⁹⁷ Dél-Afrikának a busman törzs lakta része, Fokföld északi szomszédja. Becsuánaföldnek is hívják

1853. november 11-én Livingstone doktor huszonhét makalolo kíséretében elhagyta Linyantit, és december 27-én elérte a Leeba torkolatát. Ez a folyam a balondók földjéig halad, és itt befogadja a keletről érkező Makondo folyót. Első ízben történt meg, hogy fehér ember hatolt erre a vidékre.

Január 14-én Livingstone eljutott Sintének, a balondák leghatalmasabb fejedelmének székhelyére. Itt kitűnő fogadtatásban részesült, és még ugyanennek a hónapnak huszonhatodik napján továbbindult, hogy átkeljen a Leebán, és elérkezzék Katéma királyának székhelyére. Itt ismét szívesen fogadták, mégsem időzött sokáig, hanem gyorsan továbbhaladt, és február 20-án már a Dilolo-tó partján vert tábor.

Ettől az időponttól kezdve mintha minden összeesküdött volna Livingstone ellen. A nehéz terep, az egyes törzsek követelése, a bennszülöttek támadásai, útitársainak zendülése, a halálos fenyegetések, mind-mind olyan természetű nehézségek voltak, melyekkel szemben a kevésbé bátor ember feladta volna a küzdelmet. De Livingstone kitartott, és április 4-én elérte a Coango partját. Ez a széles folyam határolja keletről a portugál birtokot, és északi irányban ömlik a Zairéba.

Hat hónappal később Livingstone elért Cassangéba, ahol a rabszolga-kereskedő Alvez találkozott vele, és május 31-én megérkezett S. Paolo de Luandába. Ő volt az első fehér ember, akinek kétéstendei utazás után sikerült délről északnyugat felé áthalolnia Afrikán.

Ugyanennek az évnek szeptember 24-én David Livingstone elhagyta Luandát. A Cuanza folyó jobb partján haladt végig, elért a Lombé folyó torkolatáig, s miután útközben több rabszolga-karavánnal találkozott, újból megérkezett Cassangéba. Innen február 20-án indult tovább. Átkelt a Coangón, s Kavavánál elérte a Zambezt. Június 8-án ismét a Dilolo-tó partján volt, újra meglátogatta Sintét, leereszkedett a Zambezin, megérkezett Linyantiba, melyet 1855. november 3-án hagyott el.

Ez a második utazás, mely Livingstone-t végül is visszahozta a keleti partvidékre, valójában mintegy befejezése volt Afrika nyugat-keleti átszelésének.

Miután meglátogatta a bennszülöttek által „dörgő füst”-nek nevezett Viktória-zuhatagot, Livingstone elhagyta a Zambezt, hogy északkeleti irányban folytassa útját. Áthatolt a batokák földjén, akiket egészen lealjasít a hasis élvezete, meglátogatta a vidék hatalmas fejedelmét, Sémalembuét, átkelt a Kafuén, majd újból a Zambezi került az útjába, felkereste Mburuma királyt, megtekintette a régi portugál város, Zumbo romjait; 1856. január 17-én találkozott Mpendé törzsfőnökkel, aki éppen harcban állt a portugálokkal, s végül március 2-án elért a Zambezi partján fekvő Tetébe. Ezek voltak útjának nevezetesebb állomásai.

Április 22-én Livingstone elhagyta a gazdagságáról oly híres helységet, leereszkedett a Zambezi deltájáig, és május 20-án, négy esztendővel az után, hogy a Fokföldet elhagyta, megérkezett a folyó torkolatához, Kilimánéba. Július 12-én hajóra szállt, és tizenhat esztendei távollét után, december 22-én hazaérkezett Angliába.

A Párizsi és a Londoni Földrajzi Társaság nagydíja s fényes fogadtatás várta a híres utazót. Az ő helyében más már bizonyára azt gondolta volna, hogy ugyancsak rászolgált a pihenésre. Livingstone-nak azonban még csak eszébe sem jutott ilyesmi, és 1858. március 1-jén újból útnak indult Charles fivére, Bedinfield kapitány, Kirk és Meller orvosok, valamint Thornton és Baines kíséretében, és májusban meg is érkezett a Moçambique-csatorna partjára. A Zambezi medencéjének feltárása volt a célja.

Bizony, nem tértek vissza mindannyian ebből az utazásból.

Egy kis gőzös, a *Ma-Robert* várta az utazókat, hogy felfelé vigye őket a nagy folyón. Szeptember 8-án értek Tetébe. 1859. januárjában felderítették a Zambezi és bal oldali mellékfolyója, a Shire alsó folyását, áprilisban meglátogatták a Chirua-tavat, szeptember 10-én feltárták a manganjasok földjét, és felfedezték a Nyassza tavat. 1861. január 31-én Mackensie püspök és misszionáriusai csatlakoztak hozzájuk a Zambezi torkolatánál, márciusban a *Pionír* fedélzetén felkutatták a Ruvuma folyót; 1861 szeptemberében visszatértek a Nyassza tóhoz, és ott maradtak október végéig. 1862. január 30-án megérkezett hozzájuk Livingstone asszony és egy második gőzös, a Lady Nyassa. Íme, ezek voltak Livingstone újabb utazása első éveinek jelentősebb eseményei. Ebben az időpontban vitte el Mackensie püspököt és több misszionáriust a trópusi láz, és április 27-én Livingstone asszony is elköltözött az élők sorából.

Májusban Livingstone doktor egy második kísérletet tett a Ruvuma völgye felderítésére, s végül november utolsó napjaiban visszakanyarodott a Zambezihoz, és elindult felfelé a Shirén. 1863 áprilisában elvesztette kedves útítársát, Thorntont, visszaküldte Európába Charles fivérét és Kirk doktort, akinek egészségét aláásták a különböző trópusi betegségek, és november 10-én - most már harmadízben - viszontlátta a Nyassza tavat, melynek kiegészítette hidrográfiai térképét. Három hónappal utóbb a Zambezi torkolatánál volt, átjutott Zanzibarba, majd 1864. július 20-án - ötévi távollét után - visszaérkezett Londonba, és kiadta *A Zambezi és mellékfolyóinak felkutatása* című művét.

1866. január 28-án azonban már újból útban volt Zanzibar felé. Megkezdődött a negyedik utazás.

Augusztus 8-án néhány bennszülött kíséretében újra eljutott Mokalaoséba, a Nyassza tó partjára. Közben szemtanúja volt a rabszolgauğynökök szörnyű üzelmeinek. Hat héttel később kíséretének legnagyobb része megfutamodott, és visszatérve Zanzibarba, Livingstone halálának hamis hírét költötte.

Livingstone azonban nem tágitott. Meg akarta látogatni a Nyassza és a Tanganyika-tó közötti területeket. December 10-én néhány bennszülött vezetésével átkelt a Luangwa folyón, és 1867. április 2-án felfedezte a Liemba-tavat. Itt egy teljes hónapig lebegett élet és halál között. Alighogy felépült, augusztus 30-án elérte a Mweru-tavat, és ennek északi partján, november 21-én feltárta Cazembé városát. Negyven napig tartózkodott itt. Ezalatt kétszer is bejárta a Mweru-tavat.

Cazembétől Livingstone észak felé tört előre, azzal a szándékkal, hogy elérje a Tanganyika-tó jelentős városát, Udsidsit. De az árvíz a nyomába szegődött, vezetői elszöktek, s így vissza kellett térnie Cazembéba. Nem sokkal ezután azonban újból elindult dél felé, és június 6-án, hat héttel később, elérte a nagy Bangweulu-tavat. Itt maradt augusztus 9-ig, amikor is újból megkísérelte, hogy elérje a Tanganyika-tavat.

Borzalmas út volt ez! 1869. január 7-e óta Livingstone doktor állapota annyira leromlott, hogy hordágyon kellett őt vinni. Februárban mégis elérte végre a tavat. Megérkezett Udsidsiba, ahol megtalált egyet-mást abból a küldeményből, amelyet a calcuttai Keleti Társaság juttatott oda számára.

Ekkor már csak egy gondolat foglalkoztatta: a Tanganyika-tavon felfelé hajózva, meg kell találnia a Nílus forrásvidékét. Szeptember 21-én Bambarréban volt, a manyuémák földjén, majd megérkezett a Lualabához, melyről már Cameron gyanította, és Stanley állapította meg végül, hogy nem más, mint a Zaire, vagyis a Kongó felső folyása. Mamohaléban Livingstone nyolcvan napig feküdt betegen. Mire ideért, három szolgálja volt mindössze - a többiek meghaltak, vagy elmaradtak mellőle az úton. 1871. július 21-én végre elindult a Tanganyika-

tó felé, és csak október 23-án tért vissza Udsidsiba. Addigra annyira lesoványodott, hogy olyan lett, mint egy csontváz.

Ezalatt Londonban semmit sem tudtak a nagy utazóról. Európában azt hitték, hogy talán már nem is él. Éppen ezért ő maga sem remélte már, hogy valaki a segítségére siessen.

Tizenegy nappal azután, hogy visszatért Udsidsiba, november 3-án puskalövéseket hallott, mintegy negyedmérföldnyire a tóparttól. Odasietett, s egy fehér embert talált maga előtt.

- Livingstone doktor? - köszöntötte az idegen.

- Igen, én vagyok - felelte ő, és jóakarátú mosollyal emelte meg trópusi sisakját.

Két kéz fonódott most egybe.

- Kegyes volt hozzám a sors, hogy megengedte, hogy találkozzam önnel.

- Én pedig boldog vagyok, hogy itt lehetek és üdvözölhetem önt.

Az idegen az amerikai Stanley volt, a New York Herald tudósítója, akit Bennet a lap főszerkesztője küldött ki David Livingstone felkutatására.

Stanley 1870 októberében szállt hajóra Bombayben, hogy Zanzibarba utazzék. Nagyjából követte Speke és Burton útirányát, és leírhatatlan szenvedések után, életének többszörös kockáztatásával megérkezett Udsidsiba.

A két utazó - most már inkább barát - közös expedíciót indított Észak-Tanganyikába. Hajóra szálltak, eljutottak a Magala-fokhoz, és miután alaposan felkutatták, megállapították, hogy ezt a nagy tavat a Lualaba egyik mellékfolyója duzzasztja. Ezt a tényt Cameron is leszögezte, még hozzá minden kétséget kizáróan, néhány esztendővel később. December 12-én Livingstone és új barátja visszatért Udsidsiba.

Stanley felkészült az elutazásra. December 27-én, nyolcnapos hajóút után megérkezett Livingstone-nal Urimába, majd február 23-án elérte Kuihárát.

Március 12-e volt a búcsú napja.

- Ön olyasmire vállalkozott - mondta Livingstone doktor társának -, amit kevés ember hajtott volna végre, és feladatát sokkal kitűnőbben végezte el, mint ahogy sok híres utazó elvégezte volna. Nagyon hálás vagyok önnek. Isten önnel, kedves barátom, sok szerencsét további munkájához!

- Én meg azt kívánom - mondta Stanley, és megszorította Livingstone kezét -, hogy mielőbb egészségesen térjen vissza hazájába.

Stanley kibontakozott barátja öleléséből, és elfordult, hogy kibuggyanó könnyeit leplezze.

- Isten áldja, kedves doktor... kedves... kedves barátom! - mondta egészen fátyolos hangon.

- Isten áldja! - hangzott Livingstone tompa válasza.

Stanley útnak indult, s 1872. július 12-én kikötött Marseille-ban.

Livingstone, miután egyedül maradt, folytatta kutatóútját. Még öt napig időzött Kuihárában, majd három hűséges fekete szolgája, Szuzi, Csuma és Armoda kíséretében, Jacob Wainwright és ötven málhahordó társaságában elindult a Tanganyika-tó déli vidéke felé.

Egy hónappal később a karaván elért M'urába. Szörnyű viharban utaztak, melyet a vidéken pusztító szárazság idézett elő. Megeredt az eső is, s mind nyilvánvalóbbá lett a bennszülöttek rosszindulata. A málhás állatok sorra pusztultak el a cecelegyek mérges csípésétől. 1873.

január 24-én ért el a kis csapat Csitunkuéba, és április 27-én, miután keleti irányból megkerülték a Bangweulu-tavat, elindultak Csitambó falu felé.

Ez volt az a hely, ahol néhány rabszolgakufár látta a doktort, s ezt a hírt hozta meg Alveznak udsidsibeli kufár barátja is. Nagyon is alaposnak látszott az a feltevés, hogy Livingstone előbb kikutatja a tó déli részét, majd átkelve a Lualabán, nyugatnak veszi útját, hogy Közép-Afrika eddig még ismeretlen területeit is bejárja. Innen bizonyára Angolába indul, melyet a rabszolga-kereskedelem központjának tartanak, s eközben a hírhedt Kazonndét is útba fogja ejteni. Efelől nem lehetett sok kétség.

Ebbe a reménységbe kapaszkodott hát bele Weldonné. Ha valóban igaz, hogy Livingstone-t több mint két hónappal ezelőtt a Bangweulu-tónál látták, úgy június elejére könnyen megérkezhetik ide.

Ámde június 13-án, annak a napnak az előestéjén, amikor Weldonnének át kellett adnia Negorónak a férjéhez intézett levelet, olyan hír terjedt el Kazonndéban, mely nem kis örömet szerzett Alveznak és kufártársainak.

1873. május elsejének hajnalán David Livingstone örökre lehunyta a szemét.

Kis karavánja még április 29-én elérte a tó déli részén fekvő Csitambót. Ide már hordágyon hozták a doktort. Harmincadikán egész éjszaka nyögött, majd hajnal felé elvesztette az eszméletét.

Egy óra múlva magához tért, hívatta hűséges szolgáját, orvosságot kért, majd elhaló hangon mormolta:

- Jól van, most elmehetsz...

Hajnali négy óra felé a kíséret öt tagja belépett a doktor kunyhójába.

Livingstone fejét a tenyerébe hajtva térdelt az ágya mellett.

Szuzi, a hűséges fekete szolga megérintette ujjával gazdája arcát. A test már egészen hideg volt. David Livingstone meghalt.

Kilenc hónap múlva, hűséges szolgálói önfeláldozása árán, holtteste megérkezett Zanzibarba, és 1874. április 12-én a Westminster-apátságban helyezték örök nyugalomra, hazája legnagyobbjai közé.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Mire nem képes egy apácabogár!

Vajon van-e olyan mentődeszka, mely után ne kapna a vízbe fúló?

Vajon az elítéltet nem téveszti-e meg a leghalványabb kis reménysugár?

Így volt ez Weldonnéval is, és könnyen elképzelhető, mit érzett, mikor éppen Alveztől kellett értesülnie róla, hogy Livingstone doktor egy kis benguelai faluban befejezte földi pályafutását. Elhagyatottabbnak hitte magát, mint valaha; mintha a doktor halálával megszűnt volna számára az utolsó kapocs, mely a civilizált világhoz kötötte. A mentődeszka kicsúszott a kezéből, szemében kialudt a reménység utolsó sugara is. Tom és társai már el is indultak Kazonndéból a nagy tavak vidéke felé. Herculesről sem volt semmi hír. Weldonné nem támaszkodhatott többé senkire... Vissza kellett hát térnie Negoro ajánlatára, s megpróbálkoznia az alkudozással, mielőtt végleg belemenne a gonosztevő ajánlatába.

Június 14-én, vagyis a megbeszélt napon Negoro valóban újból megjelent Weldonné kunyhójában.

A portugál, ahogy már előbb megmondta, csak a gyakorlati kérdéseket volt hajlandó megvitatni, de hajthatatlan maradt a váltságdíj összegét illetően. Weldonné sem ereszkedett alkuba a százezer dollár miatt, viszont a következő ellenvetést tette:

- Ha ön üzletet akar kötni, akkor úgy kell megszabnia a feltételeket, hogy ajánlata elfogadható legyen, vagyis olyanképpen kell megállapítania a váltságdíj átvételének a helyét, hogy férjemnek ne kelljen idejőnnie erre a vidékre, ahol senki sem lehet biztonságban. Nem akarom, hogy a férjem ide jöjjön.

Némi habozás után Negoro engedett ebben a kérdésben. Weldonné elérte, hogy férjének ne kelljen megtennie az utat Kazonndéba. A megegyezés szerint kis hajó fogja partra tenni Moçâmedesban, Angola déli partjának kis kikötőjében, melyet igen jól ismertek az emberkufárok és így Negoro is. Ide fogja James W. Weldont elkísérni Negoro, és egy előre meghatározott időpontban ide vezetik majd Alvez emberei Weldonnét, a kis Jacket és Benedek bácsit. A váltságdíjat a foglyok kiadása ellenében a kufár ügynökei kapják kézhez, míg Negoro, aki Weldon előtt a tiszteletre méltó barát szerepét játssza majd, tüstént eltűnik, mihelyt a hajó megérkezett.

Weldonné így egy igen lényeges ponton ért el eredményt. Elkerülhetővé tette férjének Kazonndéba való utazását, azt, hogy esetleg őt is fogolyként tartsák vissza, vagy hogy a váltságdíj lefizetése után, útban hazafelé történjék velük valami. A Kazonndét a dél-angolai kikötőtől elválasztó mintegy hatszáz mérföldes úttól Weldonné nem félt túlzottan, hiszen bizonyos volt benne, hogy Alvez, aki maga is benne van az üzletben, minden lehetőt elkövet, hogy a foglyok jó állapotban érkezzenek meg a tengerpartra.

Miután így megállapodtak, megírta a kért levelet, azt viszont már Negoro gondjaira bízta, hogyan állítja be magát hű és megbízható szolgaként, akinek sikerült kimenekülnie a vadak kezei közül. Negoro átvette a levelet, mely úgy volt megírva, hogy elolvasása után Weldon minden gyanú nélkül útra kelhetett Moçâmedes felé. Másnap reggel Negoro húsz néger szolgát vett maga mellé, és elindult északnak. De vajon miért választotta ezt az irányt? A Kongó torkolatánál akart hajóra szállni, hogy a portugál hatóságok éberségét kijátssza? Attól tartott talán, hogy az angolai börtönökben még nyilvántartják a szökött fegyenceket?

Miután Negoro eltűnt Kazonndéból, Weldonné nem tehetett okosabbat, minthogy a lehetőségekhez mérten a legkényelmesebben rendezkedjék be azokra a hónapokra, melyek a csere időpontjáig még hátravoltak. A legkedvezőbb eshetőségekkel számolva is legalább három-négy hónapra kellett számítania. Kétszeri átkelés az óceánon semmi esetre sem bonyolítható le kevesebb idő alatt.

Weldonné nem kívánta elhagyni Alvez tanyáját, hiszen itt mindhárman viszonylag biztonságban érezhették magukat. Halima gondoskodása még csak megkönnyítette elszigeteltségét. Ezenfelül biztos volt benne, hogy a kufár sem egyezne bele, hogy elhagyják udvarházát. A konc, melyen Negoróval osztozni fog, túl értékesnek ígérkezett ahhoz, hogy bármilyen elővigyázatlansággal kockára tegye azt. Alvez úgy találta, hogy okosabb, ha most ő maga is Kazonndében marad, a razziákat rábízva Coimbrára, akinek távollétét Weldonnének igazán nem volt oka sajnálni.

Mielőtt eltávozott volna, Negoro még egyszer lelkére kötötte Alveznek, hogy úgy ügyeljen az asszonyra, mint a szeme fényére. Végül is nem lehet tudni, mi történt Herculesszel. Nincs kizárva, hogy mégis átverekedte magát az őserdőn, s itt ólálkodik valahol, hogy kiszabadítsa Weldonné Alvez rabságából. Alveznek nem kellett kétszer mondania, hogy Weldonné milyen értéket képvisel. Úgy ügyelt rá ezután is, akár a pénzeszsákjára.

Közben az az egyhangú élet, melyben a kufártanyára érkezése időpontjától Weldonnének része volt, semmit sem változott. Ami a magas falakon belül történt, lényegében csak mása volt a bennszülöttek életének. Alvez ugyanazt az életrendet követte, mint bármelyik más kazonndéi őslakó. Tanyájának asszonyai éppen úgy dolgoztak, mint más falubeli asszony, akinek gondoskodnia kellett henye férjéről vagy gazdájáról. Elsősorban is rizst hántoltak a hatalmas törökben, azután kukoricát törtek és morzsoltak, letisztították a szemeket, hogy élvezhető levest, úgynevezett *mtyellét* főzzenek belőle. Most kezdődött meg a ciroknak, e nagy szemű kölesfajtának a begyűjtése is. Érését ünnepélyes szertartások hirdették. Ugyanígy folyt le a *mpafu* gyümölcsének préselése is, hogy illatos olaját, mely a bennszülöttek kedvenc illatszere, összegyűjtsék. Folyt a gyapot fonása is. A rostokat másfél láb nagyságú orsókra tekerték a fonónők, gyors csévéző mozdulatokkal. Kis fakalapáccsal végezték a tilolást. Begyűjtötték a manióka gyökereit is, s előkészítették a talajt a különböző vetőmagok befogadására. Ilyen vetőmag a *cassavé*, melynek hüvelyei olykor tizenöt hüvelyk hosszúra is megnőnek, és húsz láb magas fákról pottyannak le. Az amerikai mogyoróból olajat sajtolnak itt. Világos színű borsójuknak *csilobé* a neve. Virága megjavítja a cirokból készült leves kissé unalmas ízét. Kávét is termelnek és cukornádat, szezámot és uborkát, melynek magvait megpirítják, akár a gesztenyét. Erjesztett italokat is készítenek: *malafut* a banánból, *plombét* és sokféle mást.

Az állatokat is az asszonyok ápolják; a teheneket, melyek csak akkor hagyják magukat megfejni, ha ott látják maguk mellett a kicsinyeiket, de legalább egy kitömött borjút. Egyenlítői Afrika tehenei apró üszők, rövid szarvval - némelyik púpot is visel. Azokon a vidékeken, ahol a tehénhús táplálékul szolgál, értékes csereeszközt képez ez a háziállat, és mondhatnánk, éppen olyan szokásos értékmérő, mint a rabszolga.

Végül az asszonyok dolga még a baromfitartás, a sertések, juhok és marhák ellátása stb. És mindez csak töredéke annak a tömérdek tennivalónak, ami a gyengébb nemre súlyosbodik Afrika e trópusi vidékein.

Míg ők dolgoznak, a férjek nagyokat pöfékelnek, hasist szívnak, elefántra vagy vadbivalyra vadásznak, esetleg elszegődnek rabszolgahajcsárnak a razziákhoz. Ennek is megvan a maga évadja, akárcsak a kukoricatörésnek.

Weldonnét természetesen nagyon érdekelte, hogy mit csinálnak Alvez tanyáján az asszonyok. Gyakran megállt előttük, s elnézte a munkájukat, annak ellenére, hogy a bennszülött asszonyok legtöbbször dühös fintorral fejezték ki iránta érzett ellenszenvüket. Csak a fiatal Halima viselkedett másként, mint a többiek, s Weldonné igyekezett megtanulni néhány szót a bennszülöttek nyelvén, hogy a fiatal rabszolgálánnyal érintkezni tudjon.

Jack persze legtöbbször elkísérte anyját sétájára. Szívesen járkált az udvarban, de szüntelenül mégiscsak arra vágyott, hogy egyszer túljusson a magas kerítésen, s elérjen az óriási baobab-fáig, melynek ágait a trópusok kimeríthetetlenül gazdag madárvilágának számtalan fészke borítja. Marabu-fészkek, melyeket vesszőből fontak, a *szumíngák* fészkei. Ezek a skarlátszínű madárcák igen hasonlítanak a szövőmadárhoz. Itt fészkeltek az özvegyek is, melyek lekopasztyák a tarlót, hogy fiaikat táplálhassák, a kedves hangú *kalaók*, a világosszürke papagájok, melyek közül a vörös farkúakat *rusznak* hívják a manyuémák, s törzsfőnökeiket nevezik el róla; a rovarirtó *drogosok*, melyek erősen hasonlítanak a kenderikére, éppen csak vörös a csőrük.

Pillangók ezrei röpködtek a kis patak mentén, mely a tanyát keresztülszelte, de ez már inkább Benedek bácsit érdekelte, mint Jacket, aki csak azért irigyelte most a nagyokat, mert azok túlláthattak a falon. Ilyenkor is szegény barátja, Dick jutott az eszébe, aki annyiszor emelte őt magasra a *Pilgrim* fedélzetén. Milyen nagyszerű lett volna Dickkel felmászni ezekre a faóriásokra, melyek néha százlábnyra is megnőttek. Ez lenne csak a pompás játék! - sóvárgott Dick után a kisfiú. Benedek bácsi aránylag egészen jól érezte magát, csak azt nehezményezte állandóan, hogy nem talál elég bogarat. Volt ugyan néhány felfedezése, még így is, pápaszem és nagyító nélkül; például egy parányi méhfajta és a bogárvilág kakukkja, mely más fészkebe rakja a petéit. Szűnyogból meg kivált annyi akadt a patakparton, hogy szegény Benedek bácsi rendszerint agyoncsípve tért vissza felfedező körútjairól. Ám amikor Weldonné le akarta beszélni ezekről a kirándulásokról, amelyekről a rovarok jóvoltából agyontetovált ábrázattal szokott visszatérni a jámbor tudós, Benedek bácsi majdnem felháborodva tiltakozott.

- Csak az ösztönük hajtja őket - mondta véresre vakarva magát -, nem szabad rossz néven venni tőlük... igen, csak az ösztönüknek engedelmeskednek, kedves rokon.

Ám egy nap - jegyezzük meg jól e napot: június 17-ét írtak akkor - Benedek bácsi úgy érezte, hogy egyike a föld legboldogabb halandóinak. De Benedek bácsinak ezt a kalandját, minthogy nem lesz egészen érdektelen történetünk szempontjából, meséljük el kissé részletesebben.

Körülbelül tizenegy óra lehetett, délelőtt. Az elviselhetetlen trópusi hőség arra kényszerítette a tanya lakóit, hogy szállásukon várják be az esti hűvösséget. Egyetlen bennszülöttet sem lehetett látni az udvarban vagy Kazonndé utcáin.

Weldonné is elszunnyadt alvó kisfia mellett. Benedek bácsi sem indult még el sétálni, ámbár az volt a véleménye, hogy a déli hőségben köröznék errefelé a legérdekesebb bogarak. Ő is a kunyhójába vonult, és úgy érezte, hogy rövidesen hatalmába keríti az álom.

Ám abban a percben, amikor már-már lecsukódtak a szempillái, hirtelen zümmögést hallott, pontosabban azt a különös zöngést, melyet a másodpercenként tizenhat-tizenhétezerszer meglibbenő szárny okoz.

- Hatlábú! - kiáltott fel boldog izgalommal tudósunk, s hirtelen felegyenesedett fektéből.

Hogy a rovar, mely zajával felrezzentette szendergéséből, hatlábú, igazán nem lehetett kétséges. Mert ha erősen rövidlátó volt is Benedek bácsi, hallása pótolta éleslátását. Így hát könnyűszerrel meg tudta különböztetni egymástól a rovarvilág különböző zörejeit, de

ugyanakkor azt is észrevette, hogy a feléje közeledő bogár fajtájának különösen kifejlett példánya.

- De miféle hatlábú lehet ez? - tette fel magának a kérdést a kitűnő rovarkutató.

Minthogy a szeme nem sokban segítette, fülét hegyezte, hogy szárnyrebbenéséről minél pontosabban felismerje a kerengő hatlábút. Bogarászösztone azt súgta, hogy ha már ez a különös hatlábú bemerészkedett a kunyhóba, akkor talán nem lesz az egyetlen itt ebből a fajtából. Így mozdulatlanul leste az elkövetkezendőket. A napsugár rézsút szaladt át az elfüggönyözött ablak hasadékain, s megvilágította azt a fekete pontot, melyet szabad szemmel nem tudott megfigyelni. Abban reménykedett, hogy a kezén vagy az arcán megcsípi ez a jeles bogár, és akkor módja lesz közelebbi ismeretséget kötni vele. S valóban, a zümmögő bogár, miután hosszasan kerengett Benedek bácsi körül, leszállt a feje tetejére.

Széles mosoly ereszkedett tudósunk ábrázatára. Micsoda boldogság érezni, hogyan mászkál ritkuló hajfűrtjei között! Persze az ellenállhatatlannak tűnő ösztön arra ingerelte volna, hogy lecsapjon rá, és szétmorzsolja. De a tudós felsőbbiség önfegyelmével uralkodott magán, s ezt mindenesetre jól is tette.

- „Nem, nem tehetem - morfondírozott magában -, hiszen valószínű, hogy eltéveszteném a csapást, s még valami kárt tennék szegény bogárban. Hagyjuk hát inkább futni a pályáján lám csak, hogy mászik... most lejjebb jön... érzem a koponyámon. Jókora hatlábú lehet, bármit is mondjanak... Jaj, csak az orromra szállna... a hegyére, ott legalább láthatnám, és meg is tudnám határozni a fajtáját és azt, hogy melyik alfajhoz tartozik.”

Így sóvárgott a derék tudós, de egy bogár számára jelentős távolság Benedek bácsi hegyes koponyájától eljutni az orra hegyéig. S közben mennyi lehetősége akad a tévelygésre, így például a fülek körül, ahol aztán egyáltalán nem követheti szemmel, nem is beszélve arról, hogy esetleg megunja a sétálást, s egyszerűen kirepül a napsugár után a hasadékon át, hiszen a sugárban zajlik le kinn is a valódi élete, melyet egy kis időre megszakított a szobai kalandért.

Benedek bácsi talán még sohasem élt át ehhez hasonló izgalmas pillanatokat. Élmény volt minden perc a bogarász számára. Egy afrikai hatlábú, mely ha nem is fajtája vagy neme, de családja szerint biztosan ismeretlen és új jószág, most ott mászik a feje búbján... s ő még mindig nem bírja meghatározni a fajtáját, pedig csak egy hüvelykkel kellene lejjebb ereszkednie, és...

Mintha a bogár mégis meghallotta volna Benedek bácsi fohászatát. Egy ideig még tévelygett haja kuszált rengetegében, de lassan lefelé húzódott a homlok irányába, s így nem volt egészen kizárva az a lehetőség, hogy az orra hegyén álljon meg.

„Az ő helyében én bizony így cselekednék” - gondolta barátunk.

Mi viszont úgy gondoljuk, hogy az ő helyében bárki jókora csapással igyekezett volna szétmorzsolni, de legalábbis elkergetni a férget. Hat pici lábának bizsergését erősen megérzi a bőr, nem is beszélve arról, hogy mindenki irtóznék egy ekkora bogár csípésétől. Benedek bácsi állhatatosságát tehát valóban tudományos hősiességnek tekinthetjük. Az a spártai, aki hagyja, hogy róka marcangolja szét a mellét, az a római, aki tüzes parazsat szorított a tenyerébe, nem rendelkezett a Benedek bácsinál nagyobb önuralommal. Nyilvánvaló, hogy a derék férfiú e két hősben tisztelte őseit.

A bogár számtalan kitérő után leért végre az orr tövébe. Egy pillanatnyi habozás... Benedek bácsinak szinte megállt a szívverése a nagy várakozásban. Most minden azon múlt csak, hogy a hatlábú felzárkózik-e a szem vonalához, vagy leereszkedik onnan.

Igen, leereszkedett. Érezte selymes talpainak érintését, amint az orr nyerge felé haladt, s nem tért ki sem jobbra, sem balra. Áthaladt azon a szakadékon, melyet a pápaszem vájt a tudós orrába, s egy percre megállapodott az orrhegyén. Ez volt a legszerencsésebb pillanat, mert ezt a pontot már besugározta tudásunk tekintete. Nem volt szükség többé optikai műszerre.

- Ó... mindenható... hiszen ez *apácabogár*... ez a *manticora tuberculosa* - kiáltotta Benedek bácsi.

Persze okosabb lett volna csak némán elgondolni mindezt, és takarékoskodni a hanggal, még akkor is, ha a hatlábúak nemzetségének különösen ritka, Közép-Afrikai vidékein rejtőző példányáról van szó, de valóban túlzás lett volna ily sokat kívánni tudósunktól.

- Ó, az átkozott! - kiáltotta újból izgatottan.

Azután mégis visszanyerte hidegvérét. Pontosan tudta, hogy az apácabogár csak röpdös, de természete szerint inkább mászni szeret. Így hát térdre ereszkedett, s valóban, körülbelül egyméternyire megpillantotta a sötét pontot a napsugárban. Nyilvánvalóan kellemesebb volt így tanulmányozása, mintha az orra hegyén zümmögne a bogár. Ám a legfontosabb az volt, hogy el ne veszítse a rovar a szeme elől.

„Nem, nem fogom meg az apácabogarat... Inkább követem, figyelem... hisz van még időm arra, hogy begyűjtsem.”

Vajon tévedett-e Benedek bácsi? Ki tudja, mindenestre úgy leste hét-nyolc hüvelyk távolságból a hatlábút, mint vad nyomát a szaglászó vizsla. Egy perc múlva már mind a ketten kinn voltak a kunyhóból a déli napsütés hőszugara között. Innen már csak néhány rövid lépés vezetett a kerítés tövéig, mely Alvez birodalmát a külvilágtól elválasztotta.

Most elválik, vajon apácabogarunk átszökik-e a falon, vagy a fal tövében sétálva módot nyújt Benedek bácsinak arra, hogy kedvére megfigyelje... Ez utóbbi valószínűbb volt, s Benedek bácsi, ismerve a bogár természetét, már jó előre fel is készült erre. Mint nyomot hajszó eb, követte a bogarat anélkül, hogy egészen meg tudta volna állapítani a sajátságait.

A bogár elért a kerítéshez, s ott kapóra jött számára egy laza vakondtúrás alagútja. Pillanatig sem habozott, hogy eltűnjék a föld alatt, hiszen az is hozzátartozik a természetéhez. Benedek bácsi azt hitte, hogy most már elvesztette örökre. De legnagyobb csodálkozására hirtelen azt tapasztalta, hogy egy-egy vakondtúrás bejárata legalább két láb széles, s az alagutak olyan összefüggő járatokat képeznek, melyen az ő sovány teste is átbújhat. Az üldözés hevében megpróbált keresztültörni, nem törődve azzal, hogy amikor majd felbukkan a föld színére, voltaképpen túl lesz a kerítésen... Igen, a vakondtúrások járata kapcsolatot - egyetlen kapcsolatot - létesít Alvez birodalma és a külvilág között.

Fél perc sem telt el, és Benedek bácsi máris túljutott e veszedelmes birodalom határain. De ez igazán édeskeveset érdekelte most a bogarászt. Minden figyelme kizárólag hatlábújára tapadt. Ám mintha az apácabogár elfáradt volna a sétában, szárnyát kibontotta, felemelte szárnyfedeleit... Ez volt a döntő pillanat, amikor Benedek utánakapott a tenyerével, hogy ideiglenes börtönébe zárja... igen... de mielőtt elérhette volna, zizz... s a bogár egyszerre elrepült.

Ó, mily bosszúság... viszont, mint tudjuk, egy hatlábú sohasem szokott messzire repülni. Így Benedek bácsi sem maradt tétlen, hanem kitérte két kezét, és rohant utána. A bogár most a feje fölött röpült, s ő nem látott mást belőle, mint egy fekete pontot; füle követte a jellegzetes zümmögést. Minden figyelme rá összpontosult. Vajon néhány játékos körözés után leereszkedik-e az apácabogár? Minden valószínűség szerint ennek kellett volna következnie.

A jeles rovarász szerencsétlenségére Alvez tanyája majdnem észrevétlenül olvadt bele az őserdőbe, mely a város északi részéig terjedt, s több négyzetkilométernyi területen borította Kazonndé környékét. Ha az apácabogár be tud jutni a fák közé, úgy ott egyik ágról a másikra szökell, s akkor igazán fel kell hagyni minden reménnyel, mert ez a bogár bizony sohasem lesz a nevezetes bádogszelence vendége.

Sajnos, ez a szerencsétlenség be is következett. A bogár egy pillanatra újból visszatért a földre, Benedek bácsi utána ugrott, de a zsákmány most szökdécselve haladt tovább. Tudósunk négykézláb ereszkedve, felvérzett térddel és körmökkel követte cikcakkos útjában a bogarat. Két karja hol jobbra, hol balra csapott, aszerint, hogy a bogár merre vette irányát. Igen, úgy csapkodott, mintha vízben kapálózott volna.

De keze mindig csak a levegőt markolta, a bogár minduntalan kiszökött a markából, s most az első fa ágára szökkent, miközben mintha gúnyos zümmögéssel búcsúzott volna a kitűnő tudóstól.

„Átkozott bogár - dühöngött Benedek -, micsoda hálátlanság, te... híressé tettelek volna mint gyűjteményem díszét, te... te akarsz elszaladni... nem... engedhetlek... követlek, és el foglak érni... várj csak!...

Éppen csak azt felejtette el, hogy rövidlátó szemével egészen kilátástalan az üldözés a sűrűn nőtt bokrokon keresztül. De most már nem tudott uralkodni magán. Mintha az örület kergette volna a bogár nyomában. Minden összedőlhet és elpusztulhat, de neki meg kell fognia a hatlábút. Haragudott magára: „Ha akkor, az első percben foglyul ejtem, ahelyett hogy gyönyörködnék benne... akkor semmi baj nem történt volna, már benne lenne ez a híres afrikai bogár a gyűjteményemben...”

Igen, Benedek bácsi a végső kétségbeesés szélén volt, s nem jutott eszébe, hogy egy csodához hasonló véletlen, üldözés közben visszaadta a szabadságát. Az a vakondtúráslánc, melyet ő fedezett fel, megnyitotta előtte a menekülés útját, s íme, már csak egyetlen lépés az őserdő a maga áthatolhatatlan fáival... Nem, ő csak a hatlábúra gondolt, melyet mindenáron a hatalmába akart keríteni...

Így rohant a sűrű bokrok között, majdnem eszeveszetten, mint aki nincs már egészen az érzékei birtokában... már csak képzelte, hogy még mindig látja a csodálatos rovar, s úgy hadonászott hosszú kezeivel, mint egy kaszáspók. Hogy ő maga merre szalad s hová, hogyan fog visszatérni - miért is kérdezte volna önmagától? Még akkor se kérdezte, amikor már jó mérföldet futott, s mélyen behatolt a bokrok közé, akármilyen vadállat könnyű prédájaként.

Amikor így a cserjés sűrűjéből a bozótba rohant, irtózatosságnak testvetette rá magát. Ahogy Benedek bácsi a hatlábút szerette volna megragadni, úgy fogta nyakon ez a valaki tudósunkat, s átvette a vállán anélkül, hogy a bogarász felismerte volna elrablóját, aztán futva bevette magát vele az őserdőbe.

Ez történt azon a nevezetes napon, melyen Benedek bácsi kezéből kicsúszott a szerencse... Nem... mégsem nevezhette magát öt világrész bogarásza közül a legeslegboldogabbnak.

TIZENHATODIK FEJEZET

A nagy varázsló

Amikor ennek az emlékezetes 17-ének estéjén Weldonné nem látta viszont Benedek bácsit, a legnagyobb nyugtalanság lett úrrá rajta. Fogalma sem volt arról, hogy tulajdonképpen mi történhetett ezzel a nagy gyerekkel. Arra igazán nem gondolhatott, hogy rokonának valamilyen módon sikerült túljutnia a szigorúan őrzött kerítés övezetén. Ezenfelül Weldonné tökéletesen ismerte unokafivérét: tudta, hogy habozás nélkül visszautasítaná a szabadulást, ha cserében le kellene mondania afrikai gyűjteményéről és híres bádogdobozáról. De a szelence sértetlenül hever a kunyhóban, mindazzal együtt, amit a tudós Afrikába érkezésük óta összeszedett. Egyszerűen elképzelhetetlen lett volna, hogy Benedek bácsi hajlandó saját jószántából megválni ezektől a számára felbecsülhetetlen értékektől.

De mindez a meggondolás hiábavaló volt - Benedeket egyszerűen nem lehetett megtalálni Alvez portáján.

A nap hátralevő részében Weldonné, a kisfiú s Halima minden lehető helyet tűvé tettek, de a tudósnak hült helye volt.

Weldonné ezek után igazán nem gondolhatott másra, mint hogy rokonát valamilyen rejtélyes okból éppen Alvez parancsára távolították el. De akkor mit csinál vele Alvez? Vajon bebörtönzi egy nagyobb barakkban a piacon? De mi értelme lenne ennek az után, hogy ő már megállapodott Negoróval, és hogy egyezségük szerint természetesen Benedek bácsi is azok között volt, akiket váltságdíj ellenében Moçamedes kikötőjében ki fognak cserélni.

Ha ezzel szemben Weldonné jelen lett volna annál a jelenetnél, amikor Alvez dühtől tajtékozva tudomást szerzett foglya eltűnéséről - menten meggyőző cáfolatot kaphatott volna előbbi feltevéséről. Akkor viszont igazán csak azon töprenghetett volna, mi oka lehetett rokonának arra, hogy nem osztotta meg vele a menekülés megtalált lehetőségének titkát.

Egy idő múlva Alvez emberei mégiscsak rájöttek a vakondalagútra, mely ily különös módon közvetlen kapcsolatot létesített Alvez háza és a környező erdőség között. A rabszolga-kereskedőnek nem lehetett többé kétsége afelől, hogy az az ember, akit ő csak amolyan ostoba „légyvadász”-nak nevezett, ezen az úton szökött meg. Elképzelhetjük dühét, hiszen nyilvánvaló volt, hogy Benedek bácsi szökését társa az ő terhére fogja írni, s levonja majd a tudós füstbe ment váltságdíját abból az összegből, mely cinkostársi jutalék címén Alvezet megilleti. „Hát bizony - gondolta Alvez -, ez a vén számár nem sokat ért, s mégis mennyi pénzembe került... De ha még egyszer elcsípem...”

Minthogy sem a tanyán belül, sem kívül nem lehetett a szökevény nyomára jutni, Weldonnénak és Alveznek is csak egy lehetett a véleménye: Benedek bácsi egészen véletlenül találkozott rá a vakondtúrásokra, anélkül, hogy a külvilággal bármiféle kapcsolata lett volna. Egyszerűen kijutott, s aztán világgá ment anélkül, hogy törődnék azokkal, akiket talán örökre itt hagyott.

„Vajon mi lesz a szerencsétlennel?” - aggodalmaskodott Weldonné.

Mi sem természetesebb, mint az, hogy a vakondalagutat még aznap a legnagyobb gonddal elfalazták, s ettől az időtől kezdve megkettőzték az őrizetet a kerítésnél is.

Így hát a foglyok egyhangú élete a megszokott rend szerint folyt tovább az Alvez-tanyán.

Eközben az időjárás váratlan szeszélye egészen felborította a megszokott éghajlati viszonyokat. Június 19-én heves és állandó esőzések kezdődtek, annak ellenére, hogy a borús

időszak tulajdonképpen már áprilisban véget ért. Ezzel szemben az ég csatornái szüntelenül öntözték a földet. Egész Kazonndé víz alatt állt.

Míg Weldonné számára mindez csak kellemetlenség maradt, hiszen le kellett mondania a szokott sétáról, a bennszülöttek életében viszont úgy jelentkezett ez a váratlan esős időszak, mint a legnagyobb természeti csapás. A földek, melyeken a termés aratásra várt, hirtelen víz alá kerültek, s a bennszülöttek, akik reménykedtek, most egyszerre ott álltak a fenyegető éhhalál küszöbén. Az egész évad munkája egyszerre veszendőbe ment, s Moina királynő és tanácsosai tehetetlenül álltak e nemzeti csapás előtt.

Most hát nem volt más hátra, mint a varázslókhöz fordulni. De nem azokhoz a közönséges javasemberekhez, akik betegségeket gyógyítanak, vagy jövőmondásban mutatják ki a bölcsességüket. Itt most egy országos szerencsétlenséget kellett orvosolni, s ezért tanácsba hívták a legkiválóbb varázslókat, a mganngákat, akiknek titkos ereje elegendő ahhoz, hogy felidézze vagy elállítsa az ég könnyeit.

De hiába volt legszebb mesterkedésük, varázseszközeik, csengettyűik, bűvigéik, hiába dobálták meg trágyával a legmagasabb udvari méltóságokat, sőt hiába köptek nagyokat felséges ábrázatukba: semmiféle ördögűzés nem segített Kazonndé szerencsétlen népén, a felhők éppoly vészjóslóan gomolyogtak felettük, mint a varázslatok előtt.

Így egyre súlyosabb lett a helyzet, s rosszabb a bennszülöttek hangulata. Ekkor Moina királynő arra határozta el magát, hogy Észak-Angolából elhívattja a tartomány leghíresebb javasemberét, akinek varázserejét itt még nem teheték próbára, minthogy még sohasem járt a kazonndéi tájakon.

Június 25-én reggel érkezett meg ez a nevezetes, messze földről jött varázsló, kinek jövetelét csengők raja jelezte.

Egyenesen a főtér felé tartott; természetesen hatalmas tömeg vette körül. Az ég mintha kevésbé lett volna felhős, s a szél iránya is fordulni látszott. Minthogy így az idő változása egybeesett a mgannga érkezésével, minden jel arra mutatott, hogy a varázslónak sikere lesz.

Az ilyen varázslók rendszerint hármasával-négyesével utaznak, sőt tanítványok is követik nagyszerű mesterüket. De ez a mgannga egészen egyedül jött. Hatalmas, majdnem két méter magas alak volt, alighanem rendkívüli testi erővel. Ez egymagában már kivívta a tömeg tiszteletét.

Egyébként fehér zebracsíkok tarkították a testét, derékon alul pedig hánccszoknyát viselt. Nyakán lánc csüngött madárfejekből, fején bórsisakszerű építményt viselt, tollakkal és gyöngyökkel. Derékán bőrv volt, melyről apró csengők százai csilingeltek, hangosabban, mint egy öszvér csengői a spanyol utakon. Ez volt hát az ország legkiválóbb varázslójának az öltözeke.

Ezzel szemben minden varázseszköze elfért egy széles kosárban, mely valaha vízi lopótök volt. A kosár fenekén kagyló volt, ezenfelül apró fabálványocskák, golyók, amulettek, hogy a nem csekély mennyiségű trágyáról meg ne feledkezzünk. Mindezek a holmik szokott tartozékai voltak az afrikai javasembereknek.

A varázsló egy sajátságát rögtön észrevette a tömeg: azt, hogy néma. De ez a testi hiba még csak jobban növelte a hívők csodálatát. Időről időre mély torokhangot adott, utána mély gurgulázásokat, melyeknek semmi kivehető értelmük nem volt. Ez újból megerősítette a bennszülötteknek a mgannga varázserejébe vetett hitét.

A mgannga előbb körbejárta a piacot. Táncoló lépésekben ment, és lépteit csengettyűk zenéje kísérte. A tömeg nyomon követte, utánozva a mozdulatait. Mintha majmok tömege követte volna fantasztikusan feltollazott négykezü rokonát.

Egyszerre csak a varázsló elhagyta a főutcát, és feltartóztathatatlan léptekkel elindult a királyi palota felé.

Moina királynő, akinek füléhez eljutott a híres ember érkezéséről szóló hír, már udvartartása élén várakozott reá. A mgannga szinte porig hajolva járult az uralkodó elé, majd felemelkedett, s így egyszerre engedte látni irtózatosan hatalmas alakját. Karját feldobta az ég felé, melyet újból komor felhők borítottak. A varázsló kezével a felhőkre mutatott, s némajátékkal utánozta útjukat. Mutatta, hogyan vonulnak nyugat felé, s hogyan tereli újból keletre őket a szél, melyet senki sem bír megállítani.

Hirtelen, minden bevezetés nélkül, nemcsak az udvar, de az egész város legnagyobb csodálkozására a varázsló karon ragadta Moina királynőt. Néhány udvaronc odaszaladt, hogy megakadályozza a szentségtörést, de az erőteljes mgannga nyakon csípte őket, s néhány méternyire gurította az okvetetlenkedőket.

A királynő maga mintha belenyugodott volna a varázslat e szokatlannak tűnő nemébe. Kiaszott arcán végigvillant a mosolygás, úgy nézett a varázslóra, aki sietve vonszolta maga után, míg a tömeg engedelmesen kísérte őket.

Ezúttal Alvez háza felé indult a varázsló. Rövidesen elérte a kaput, melyet természetesen zárva talált. Vállának egyetlen lökésével benyomta, és magával cipelte a királynőt a kufár-tanya belsejébe.

A kufár fegyveresei és rabszolgái természetesen odarohantak, hogy kellő módon megleckéztessék a betolakodót, aki elég merész volt betörni a kaput, ahelyett, hogy megvárta volna szépen, amíg az engedelmesen feltárul. Minthogy azonban az uralkodónő is vele volt, mit tehettek volna mást, mint hogy tiszteletteljesen meghajoltak előtte.

Alvez persze menten odafordult a királynőhöz, hogy megkérdezze tőle, vajon minek köszönheti ezt a megtisztelő látogatást... Ám a varázsló erre sem engedett időt, hanem széles körbe rendezve a bámészkodókat, még nagyobb hévvel, mint az imént a téren, megújrazta különös némajátékát. Ujjával rámutatott a felhőkre, megfenyegette őket, olyan ördögűző mozdulatokat tett, mintha egyrészt meg akarná állítani, másrészt el akarná kergetni őket. Felfújta hatalmas arcát, s a párák felé lövellte ki a levegőt, mintha ezzel hatalmában állna megbontani a fellegeket. Aztán olyan jelt adott, mint aki éppen megállítja a rohanó párákat, s óriási kezével talán el is tudja futásukban kapni őket.

A babonás Moina nem tudta fékezni magát. Egészen a javasember varázsa alá került. Kiáltozni kezdett, s mozdulataival utánozni igyekezett a mgannga körtáncát. Udvara hűségesen követte, s nemsokára az egész nép úgy forgott körbe, mint ő, s kiáltások, üvöltő torokhangok nyomták el a néma varázsló állati bögsre emlékeztető hangját.

Ám sajnos a felhők nem értették meg a varázsló fenyegetését; nem foszlottak szét, hogy ragyogni s szárítani engedjék a tropikus napsugarakat. Nem... mindez sajnos nem következett be. Ugyanakkor, amikor a királynő s környezete, sőt az egész nép is szentül hitte, hogy sikerült megenyhíteni a Kazonndéra haragvó szellemeket, az előbb még ritkuló felhőzet újból gomolyogni kezdett, s egyre sűrűbben hulló hatalmas cseppek áztatták fel a talajt.

A megdöbbenés úrrá lett a tömegen. Mintha a mgannga egyszerre elvesztette volna minden földöntúli sugárzását - íme, ő sem ér többet, mint felsült társai... A tömeg kezdte megelégedni a játékot, s a királynő komor redőkbe vonta homlokát, ami eddig a felsült varázslóknak

legalább egy fülébe került. A bennszülöttek szűkebbre vonták a kört a javasember körül, az öklök fenyegetésre szorultak össze, s már-már úgy látszott, mintha mindennek igen rossz vége lenne, amikor egy váratlan esemény megfordította a tömeg ellenséges indulatát.

A mgannga, aki egy fejfel emelkedett ki a bennszülöttek sokaságából, egyszerre kinyújtotta a karját, és parancsoló mozdulattal a kerítés egy pontjára mutatott. Természetes, hogy minden tekintet oda fordult.

Éppen akkor történt ez, amikor Weldonné és kisfia, meghallva a tömeg zaját, kijöttek a kunyhóból, hogy megnézzék, mi történik odakinn. Őrájuk mutatott a varázsló ujjá hegyével... Igen, teljes dühével emelte rájuk bal kezét, míg jobbájával újból megfenyegette az eget.

Igen... ők, csakis ők lehettek a szerencsétlenség okozói. Ez az asszony és ez a kisfiú... igen, csakis őmiattuk történt minden. Itt van a baj gyökere... ők hozták magukkal a viharfelhőket, hogy elárásszák Kazonndé tájékait.

Mindnyájan megértették, mit akar a varázsló mondani. Moina királynő fenyegető mozdulattal mutatott Weldonnéra. A bennszülöttek rettenetes kiáltozással vetették magukat a szerencsétlen, rémült asszonyra, Weldonné joggal hihette, hogy minden elveszett, karjaiba zárta a kis Jacket, s tehetetlenül állt a felizgatott tömeg előtt.

A mgannga egyenesen feléje indult: mindenki utat nyitott a nagy varázslónak, aki ím, egyszerre megértette és felfedte a bajok titkát.

Alvez ugyancsak Weldonné felé indult, hiszen az asszony elég becses volt számára ahhoz, hogy megvédelmezze, de nem tudta, hogy mit tegyen.

A varázsló kitepte a kisfiút az anyja kezéből, és az ég felé tartotta... Attól lehetett tartani, hogy egyenest a földön loccsantja szét koponyáját, így akarván kiengesztelni a haragvó szellemeket.

Weldonné felsikoltott, és ájultan rogyott össze.

A mgannga megnyugtató mozdulatot tett a királynő felé, majd felemelte az ájult asszonyt, és a gyerekekkel együtt cipelni kezdte őket. A tömeg vallásos borzalommal nyílt szét boszorkánymestere előtt.

Csak Alvez rohant dühtől tajtékozva utána. Ő igazán nem így képzelte a varázslatot. Már elveszített egyet a három fogoly közül, s most a megmaradottak is kikerülnek hatalmából! Mivé lesz a Negoróval kötött megállapodás s a várható óriási haszon? Öntse el inkább az özönvíz egész Kazonndét, mint hogy zsákmányairól lemondjon!

De amikor oda akart rohanni, a tömeg izgalma már nem ismert határt. Mindenki Alvez ellen fordult, a királynő pedig hívta testőreit, és őrizetbe vétette a kufárt. Alvez nagyon jól tudta, mit jelent, ha a királynő kegye elfordul tőle... Így hát kénytelen-kelletlen megadta magát sorsának, és csak morogva átkozta Kazonndé népének ostobaságát.

A bennszülöttek valamennyien azt remélték, hogy a felhők követik majd a fehér asszonyt, minden bajuknak okozóját, s egy percig sem kételkedtek abban, hogy a varázsló most majd a fehérek vérével fogja megvásárolni a felsőbb hatalmaktól az egek csatornáinak bezárulását.

A mgannga úgy cipelte áldozatait, mint oroszlán a kecskét. Oly könnyedén szökellt a halálra rémült kisfiúval és az ájult asszonnal, mint az őserdők királya... mindaddig, amíg a végsőkéig felizgatott tömeg üvöltése követte őket. A varázsló túljutott a kerítésen, átvágott Kazonndén, bevette magát az erdőbe, s ott rendkívül sebesen legalább három mérföldnyi utat tett meg, anélkül, hogy akár egy pillanatra is megállt volna... Egyedül volt, hiszen a bennszülöttek

megértették, hogy magára hagyva akarja végrehajtani az utolsó varázslatot... Így ért el egy folyócska partjára, melynek vize rohanva szaladt észak felé.

Üreg nyílt itt, melyet majdnem egészen benőttek a magas füvek, s a sziklabarlang aljához egy dereglye volt kötve, melyet gyékényszerű takaró fedett.

A néma varázsló terhével a karján beugrott a csónakba. Lábával a habokba lökte, majd egyszerre világos, tiszta hangon megszólalt:

- Kapitány úr, engedelmével, itt hozom Weldonné asszonyt és a kisfiút. Most aztán igazán tisztuljunk innen... s hadd árassza el a világ minden felhőszakadása ezt az átkozott Kazonndét!

TIZENHETEDIK FEJEZET

Menekülés

Persze hogy Hercules volt az, aki megszólalt, és Dick Sandhez intézte szavait. Ahhoz a Dick Sandhez, aki még meglehetősen gyenge állapotban támaszkodott Benedek bácsi vállára, s hagyta, hogy Dingo az ölébe hajtsa hűsége fejét.

Weldonné, mikor visszanyerte eszméletét, alig talált szavakat az ámulattól:

- Te... Dick... te vagy?

A fiatal fiú fel akart emelkedni, de Weldonné nem engedte, hogy fáradjon, ő hajolt le hozzá, hogy megölelje.

- Édes Dick... édes barátom - hajtogatta a kisfiú is.

Ezután Jack Herculeshez fordult:

- Jaj, de ostoba voltam, hogy nem ismertelek meg mindjárt!

- Hát bizony - büszkélkedett az óriás -, ruha teszi az embert.

Közben nagy igyekezettel dörzsölte le bőréről a ráfestett varázscsíkokat.

- De milyen szörnyű csúnya voltál! - erősködött Jack.

- Hát nem tudod, hogy én voltam az ördög, és az ördög nem valami szép fiú?

- Nem is tudom, hogyan köszönjük meg... - nyújtotta Weldonné Hercules felé a kezét.

- Hát bizony mindkettőjüket ő mentette meg - mondta Dick nagyon komolyan -, mint ahogy én is neki köszönhetem az életemet. Csak éppen Hercules nem veszi szívesen, ha sokat beszélünk erről.

- Nem... mert még mindig nem menekültünk meg - vágott közbe a fekete óriás -, s ezenfelül be kell vallani, hogy Benedek úr nélkül sohasem tudtam volna meg, merre vannak bezárva... Igen, asszonyom... nélküle semmire se mentem volna.

Persze hogy Hercules volt az, aki öt nappal ezelőtt ráugrott az elkalandozott tudósra, amikor az hűtlen apácabogarát követve, már vagy két mérföldnyire jutott az Alvez háztól. Nélküle sem Dick, sem Hercules nem merészkedett volna varázslói álöltözetben Kazonndéba menni.

Mialatt a bárka szinte repült a folyó vizén, Hercules lassanként elmesélte mindazt, ami vele történt azóta, hogy a Cuanza melletti táborból elmenekült. Megtudták, hogy óvatosan követte azt a kis csoportot, mely Weldonnét Kazonndéba kísérte. Útközben rábukkant a sebesült Dingóra, s együtt érkeztek Kazonndé közelébe. Ó, de izgalmas is volt hallani, hogyan juttatta el Hercules Dingóval Dickhez a hírt, hogy hová viszik Weldonnét! Amikor Benedek bácsi kiszabadult, be akart osonni az Alvez-tanyára, de kísérlete nem sikerült, hiszen a szökés után igen erősen őrizték a kerítést. De a legcsodálatosabb az volt, hogyan sikerült a két foglyot Alvez rabságából kiszabadítani. Itt is a véletlen szolgáltatta a lehetőséget. A valóságos varázsló, az eredeti híres mgannga éppen akkor jött keresztül az erdőn, amikor Hercules arra portyázott, a város felől érkező jelekre figyelve. Mihelyt meglátta, rárohant, s leszedte róla varázslói díszruháját. Ezután olyan szorosan odakötötte egy fa törzséhez, hogy semmiféle erőművész nem tudta volna iszalagköteleit kioldani. Ugyanekkor saját testét bemázolta a valódi mgannga testének színei szerint, majd betanulta a szerepét, vagyis eljátszotta, hogyan

fenyegeti meg majd az esőt hozó fellegeket. Mindehhez néhány órára volt csupán szüksége, és a bennszülöttek valószínűtlen hiszékenysége sikerrel koronázta merészségét.

A sebesen pergő mese elhangzott, de nem volt benne egyetlen szó sem arról, ami Dickkel történt.

- És Dick? - kérdezte még mindig szorongva Weldonné.

- Én, asszonyom, semmit sem tudok mondani. Utolsó gondolatom kettőjük felé szállt... erre emlékszem csupán... Egy végső erőfeszítéssel szét akartam szakítani a köteleket, melyek az oszlophoz erősítettek, de hiába... a víz már elérte a fejemet... elvesztettem az eszméletem... Amikor magamhoz tértem, már itt voltam a papiruszcserjék között, ezen a rejtekhelyen. Hercules térdelt előttem... igyekezett életre kelteni.

- És ez sikerült is nekem - vágott közbe Hercules -, hiszen javasember, varázsló, kuruzsló, jövőmondó vagyok egy személyben.

- Mondd el hát, Hercules, hogyan mentetted meg Dicket - kérdezte visszafojtott izgalommal Weldonné.

- Nem tudom, miért lettem volna éppen én a megmentője. Mintha nem lenne lehetséges, hogy maga a folyó árja törte ketté az oszlopot, melyhez szeretett kis kapitányunkat kötözték. Vagy talán olyan nagy dolog az, ha az ember elvegyül a sötétben az áldozatok között, akikkel a király sírját kipárnázták? Csak meg kellett várni, míg szétbontják a gátat, s akkor két vízzuhatag között egy kis erőfeszítéssel el lehetett törni a faoszlopot, s kezembe kaparintani a kapitányt. Ezt igazán bárki meg-tudta volna csinálni. Benedek úrnak is sikerült volna vagy Dingónak... valóban, miért ne lehetett volna Dingo?

Nevének említésére a kutya vidám csaholásba kezdett. A kisfiú tenyerébe vette az állat okos fejét, és úgy kérdezte:

- Dingo, te szabadítottad meg Dicket?

S közben tagadólag mozgatta Dingo a fejét.

- Látjátok, Dingo azt mondja: „Nem én voltam...” Mondd csak meg, Dingo: ugye, Hercules szabadította meg Dicket?

Most aztán a kisfiú arra kényszerítette az engedelmes ebet, hogy öt-hatszor felülről lefelé bólintson a fejével.

- Igen... látod, Dingo is azt mondja: „Te voltál, Hercules...”

- Nahát, Dingo barátom - mondta az óriás -, pedig megígérted, hogy nem árulsz el!

Nem, nem kellett Dingónak azt elárulnia, hogy Hercules mentette meg élete kockáztatásával Dicket. De ő annyira természetesnek találta az egészet, s úgy irtózott a hálanyilvánítástól, hogy szüntelenül csak azt hangoztatta, hogy bármelyik társa még többet tett volna, ha erre mód kínálkozik.

Így került vissza a beszéd fonala szegény Tomhoz és szerencsétlen sorstársaihoz. Azokat bizony elcipelték a nagy tavak vidékére. Hercules látta, amikor útnak indították a karavánt, de nem volt semmi remény rá, hogy felvehesse velük az érintkezést. Elindultak... nem tudott segíteni.

Hercules vidám szava egyszerre elhalkult, könnyek gördültek végig hatalmas ábrázatán.

- Ne sírjon, barátom - vigasztalta Weldonné -, hátha történik valami csoda, és egyszer még találkozunk velük.

Néhány szóval most elmondták az Alvez-tanya foglyai is mindazt, ami az elmúlt napokban velük történt.

- Talán - sóhajtott az asszony - okosabb lett volna, ha Kazonndéban maradok...

- De hiszen akkor én valami borzasztó ostobaságot csináltam! - kiáltott fel Hercules.

- Dehogya, Hercules... szó sincs róla. Ezek a nyomorultak bizonyára kitaláltak volna valamit, hogy a férjemet is kelepcébe csalják. Most aztán igazán nincs más hátra, mint hogy olyan gyorsan meneküljünk, ahogyan csak lehet. Hamarabb kell megérkeznünk a tengerpartra, mint ahogy Negoro Moçâmedesbe érhet. A kikötőben már kaphatunk védelmet a portugál hatóságoktól, és amikor Alvez jelentkezik a százezer dollár...

- Százezer botot a vén gazembernek! - kiáltotta Hercules. - Legszívesebben magam vállalkoznám a kiosztására.

Negoro utazása mindenesetre bonyolultabbá tette a helyzetet. Minden tervük oda irányult, hogy hamarabb érjenek el a tengerpartra, mint ahogy ő odaérkezik. Dick ennek megfelelően igyekezett haditervét kieszelni.

Régi elképzelését valósította meg most, amikor azt javasolta, hogy használják ki az észak felé haladó vízi utat, mely valahol bizonyára eléri a Luanda folyót. Ha azután ezt a folyót elérik, az alsó-guineai parton⁹⁸ remélhetőleg megkaphatnak majd minden segítséget.

Dick első gondolata az volt, hogy valamennyien rátelepszenek egy olyan „természetes tutaj”-nak nevezett úszó szigetecskére, amilyennel elég gyakorta találkozhat az utas az afrikai vizeken.

Szerencsájukra azonban Hercules kitűnő csónakra bukkant a folyó partján. Dick nem is kívánhatott volna ennél különb dereglyét. Sokkal nagyobb és szélesebb volt ez, mint a bennszülöttek lélekvesztői, harminc lábhosszú és négy láb széles lehetett, s bizonyos, hogy evezők segítségével igen gyorsan leereszkedhetnek rajta a folyón. Minthogy az ár nagyon erősnek mutatkozott, úgy látszott, hogy egyetlen kormánylapáttal irányítani tudják a csónakot.

Dick először arra gondolt, hogy csak éjszaka utazzanak, mert így könnyebben kikerülhetik az üldözőket. Ez azonban a menetidő rendkívüli meghosszabbodását jelentette volna. Éppen ezért később az az ötlete támadt, hogy a dereglyét úszó szigetté álcázza, azaz füvekből és háncsból tetőt épít föléje oly módon, hogy a lelógó indák elfedjék a kormánylapátot is. Olyan lett a csónak, mint egy mindenestül kiszakadt bozótos partrész, mely úszó szigetek közt ereszkedik lefelé a sebes vízen. Olyan ügyesen rótták össze ezt a fedezéket, hogy a madarakat is megtévesztették vele: csapatostul telepedtek a tetejére, táplálékot keresve a füves indák között.

Ez a menedék még a nap tűző sugarai ellen is bevált. Ily módon minden nagyobb fáradtság nélkül megkezdhetik az utazást, bár egyikük sem merte hinni, hogy túl vannak a veszedelmeken.

Valóban, az utazás hosszúnak ígérkezett, s gondoskodniuk kellett a mindennapi élelemről is. Vadászniuk kellett a parton, ha a halászat nem járt kellő sikerrel, s ehhez csak egyetlen puskájuk volt: az, melyet Herculesnek sikerült megmentenie. Dickre hárult a feladat, hogy alaposan kiszámítson minden lövést, s ha kell, inkább a füves fedezék mögül célozzon, mert innen közelíthetik meg a parti vadászszákmányt.

⁹⁸ Nyugat-Afrika partvonalának az a része, amely a nagy hajlat alatt vonul déli irányban (Kamerun, Gabon)

A dereglye olyan gyorsan siklott a vízen, hogy Dick két mérföldre becsülte az óránkénti sebességét. Arra számított, hogy két napfelkelte között ötven mérföldet tud maga mögött hagyni. De éppen azért, mert a folyó rettenetes sebes volt, kettőzött figyelemmel kellett kikerülni minden akadályt: úszó fatörzset, sziklát, homokpadot. Emellett még fennállt az a veszély, hogy a víz sebes folyása vízesésekbe megy át, mint ahogy ez számos afrikai folyónál be szokott következni.

Dick, akinek erejét és bátorságát kamatostul visszaadta a Weldonnéval és a gyerekekkel történt találkozás, maga állt a dereglye orrába. Szeme a lelógó indákon keresztül kémlelte a folyó hajlását, s jelekkel vagy szóval irányította Herculest, aki hatalmas markába fogta a kormánylapátot.

Weldonné a csónak közepére teregetett fűágyon pihent, s egészen elmélyedt a gondolataiban. Benedek bácsi haragos arccal nézett Herculesre, akinek nem tudta megbocsátani, hogy miatta tévesztette szem elől a ritka hatlábút, és hagyta cserben bádogdobozát a gyűjteménnyel s nagyszerű feljegyzéseit, melyeket bizonyosan nem fognak érteke szerint megbecsülni Kazonndében. Így hát komoran ült a helyén, összefont karral, s minduntalan az orrához kapott, mintha csak a szemüvegét igazgatná...

Ami a kisfiút illeti, megértette, hogy nem szabad sokat mozogni, sem zajt ütni, és hamarosan rájött, legjobb lesz, ha Dingo barátját utánozza és négykézláb kúszik a dereglye egyik végéből a másikba.

Az első két napon még volt annyi ennivalójuk, amennyit Hercules útrakelésük előtt összeszedett az erdőben. Így Dick csak néhány órára állt meg éjszaka, hogy valamit pihenjenek. De egyelőre nem szálltak ki; ezt arra az alkalomra tartogatták, amikor már feltétlenül meg kell szerezni a harapnivalót.

Eleinte semmiféle esemény nem zavarta útjukat az ismeretlen folyón, melynek szélessége körülbelül ötven láb lehetett. Néhány úszó sziget haladt velük, ugyanazzal a sebességgel, mint ahogy ők haladtak. Egyébként a partok látszólag egészen lakatlanok voltak. A tartománynak ez a része Kazonndéhoz tartozott, melynek meglehetősen gyér volt a bennszülött lakossága.

A partszegélyen csodálatos színekben játszó növényzet gyönyörködtette őket. Illatos fák, liliumok, vízinövények, mintha maga az őserdő nyúlt volna le a folyó medréhez. Vasfák, fügefák, mangópálmák, harminc méter magas óriások, melyeknek koronáján még a trópusi nap sem süt át. Néha valóságos indahíddal találkoztak, sőt egyszer - Jack legnagyobb örömére - egy majomcsapat kelt át ilyen módon az egyik partról a másikra.

Egymás farkát fogták, felkészülve arra a nem várt esetre, hogy az iszalagok nem bírják el őket, és az indahíd leszakad.

A majmok egyébként az apró csimpánzok fajtájához tartoztak: alacsony homlokú, világossárga pofájú, kajla fülű állatok voltak; tucátjával verődtek bandába, s majdnem úgy csaholtak, mint a kutyák. A bennszülöttek féltek, nagyon féltek tőlük, mert nemegyszer elrabolták a gyermekeiket. Amikor az álcázott csónak elhaladt az indahíd alatt, a majmok nem vették észre őket; a benn ülők meggyőződhetnek arról, hogy milyen jól választották meg fedezéküket.

Vagy húsz mérföldet haladtak ezen a napon, amikor a csónak hirtelen megállt.

- Mi történt? - kérdezte lapátja mellől Hercules.

- Egy gát - válaszolta Dick -, de ez természetes akadály.

- Akkor széjjel kell rombolnunk, Dick úr - volt az óriás véleménye.

- Mégpedig fejszével, Hercules, néhány úszó sziget is elakadt már rajta.

- Akkor hát menjünk neki, kapitány úr!

Sűrűn összenőtt füvek alkották a torlaszt. A füvek egymásba fonódtak, és elállták az utat. Ezeket az összegubancolódott növényeket *tikatikának* hívják erre, és néha olyan erősek, hogy száraz lábbal át lehet menni rajtuk az egyik oldalról a másikra, hacsak az átkelő nem idegenkedik tőle, hogy jó tizenkét arasznnyira besüpped alatta a zöld szőnyeg. A torlasz tetejét a legcsodálatosabb színű lótoszok díszítették.

Már sötétedett. Hercules minden különösebb elővigyázat nélkül elhagyhatta a dereglyét, s oly erővel és ügyességgel forgatta szekercéjét, hogy alig két óra múlva a torlasz engedett; az ár újból megtalálta saját, természetes útját, s így a csónak is továbbjuthatott.

Közben Benedek bácsi egyre csak a gyűjteménye és a szelencéje után sóvárgott. Talán még az Alvez-tanyán eltöltött szép napokat is visszakívánta. Olyan szomorú volt ránézni, hogy Hercules is megsajnálta. Ó, micsoda örömet szerzett neki, amikor egy borzasztó, a tikatika tetején fogott féreggel tért vissza egyik kirándulásáról! Mintha a derék óriás maga is zavarban lett volna, ahogy zsákmányát átadta a kiváló tudósnek.

- Hercules... Hercules, most már igazán mindent megbocsátok neked... Dick... nézd csak... hatlábú... egészen egyedülálló a maga nemében, afrikai különlegesség... Ezt legalább senki sem vitathatja el többé tőlem... nem válok meg tőle sohasem!

- Ennyire értékes ez a jószág? - kérdezte Weldonné.

- Hogy értékes-e?! - kiáltott fel újból Benedek bácsi. - Hiszen olyan csodálatos rovar ez, mely a hatlábúak jól ismert tíz alosztályának egyikébe sem tartozik... Igen, inkább a pókok válfajába illenék sorozni, abban az esetben tudniillik, ha nyolc lába lenne... de ez hatlábú, és ez természetes, minthogy ugyanennyi lába van. Ó, az ég meghallgatta könyörgésemet, és végre valóban megjutalmazott! Én ezt a rovarat itt ünnepélyesen *Hexapodes Benedictus*nak kereszteltem el.

Olyan őszinte volt a tudós elragadtatása, hogy egyszerre elfelejtette minden eddigi és eljövendő szenvedését, s szinte önfeledt boldogsággal fogadta Weldonné és Dick szerencse kívánatait.

Eközben a dereglye sötét vizek között siklott tovább. Csak a krokodilusok páncéljának csattogó hangja vagy egy-egy víziló nehéz lélegzése verte fel az éjszaka csendjét.

A hancstető szövevényén keresztül szelíden csillámlott felénk a csónak belsejét teljesen bevilágító holdsugár.

Hirtelen távoli láрма harsant fel a jobb parton, mintha óriási szivattyúk kezdtek volna dolgozni az éjszakában.

Néhány száz elefántból álló csorda csinálta ezt a zajt. Az állatok napközben a bozótban legeltek, és csak most tértek vissza nyugvóhelyükre. Csapatostul érkeztek a folyóparthoz, s szinte azt lehetett volna hinni, hogy ennyi óriási ormányszivattyú, ahogy egyszerre működésbe lép, fenéig szívhatja ki az ismeretlen folyóból a vizet.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Úti kalandok

Nyolc napja utaztak a dereglyén, nagyjából változatlan körülmények között. Semmi különös esemény nem történt. Néhány mérföldnyi úton szép, lombos erdő szegélyezte a folyópartot, majd eltűnt, s újból bozótnak adott helyet.

Bennszülöttet nem láttak - aminek mindenki, de különösen Dick nagyon örült -, viszont annál nagyobb számban volt képviselve itt az állatvilág. Zebrák, antilopok, melyek az alkony beálltával eltűntek, s helyüket leopárdok foglalták el, majd oroszlánokat is hallottak, ahogy elordították magukat a magas fűben.

De mind ez ideig a dereglye utasainak nem kellett rettegniük sem az őserdő, sem a part fenevadjaitól.

Naponta, rendszerint délután, Dick a parthoz kormányoztatta a dereglyét; kikötöttek, s ilyenkor felkutatta a közel eső partvonulatot.

A napi teendőkhöz tartozott ilyenkor az éléstár kiegészítése. De ez a vidék nyomát sem mutatta földművelésnek; nem láttak sehol manióka-, kukorica- vagy cirokföldeket. Minden vad állapotban nőtt csak, és a vadnövény nem volt alkalmas fogyasztásra.

Dicknek kénytelen-kelletlen puskát kellett a kezébe vennie, bár így mindannyiukat kitette valamely kellemetlen találkozás veszélyének.

Akár a bennszülöttek, ők is két egymáshoz dörzsölt fa segítségével élesztettek tüzet, amit - ahogy egyes utazók mondják - emberszabású majmok is megtesznek, így utánozva a környezetükben élő embereket. Ha egyszer már égett a tűz, akkor azon több napra is megfőzték az antilop vagy valamilyen más négylábú húsát.

Július 4-én Dick Sandnek sikerült leterítenie egy *pokut*, és ez a vadászsákmány komoly tartalékot jelentett. Mintegy öt láb hosszú volt ez az állat, gyűrűs, hosszú szarvval, sárga-vörös foltos köntösben, pávaragyogással, fehér hassal és - ami fő - rendkívül ízletes ételnek ígérkező hússal a bőre alatt.

Ezeket a vadászszüneteket s az éji nyugalomra rendelt órákat leszámítva, július 8-ára körülbelül száz mérföldet kellett megtenniük. Ez mindenestre jelentős teljesítmény volt, de Dick már most azon tűnődött, hogy hová is viszi őket ez a végtelen folyam, mely eddig még csak jelentéktelen patakokat szívott magába, s úgyszólván semennyit sem dagadt. A folyása, mely eleinte határozottan északi irányú volt, lassan elhajlott északnyugat felé.

A folyó maga is szolgáltatott eleséget. Horgokkal szerelték fel a hosszú indákat, s a haldús vízből így a legkülönbözőbb ízletes halfajtákat sikerült kihalászniuk.

Július 9-én Dicknek újból rendíthetetlen hidegvérrel kellett tanúskodnia. Vadászlesen volt éppen, egyetlen lövéssel terített le egy jól megtermett antilopot, amikor alig harminclépésnyire tőle megjelent egy másik vadász, „aki” ugyancsak igényt tartott a prédára.

Hatalmas oroszlán volt, abból a fajtából, melyet a bennszülöttek *karamónak* mondanak. Legalább öt láb magas - félelmetes ellenfél.

Egyetlen ugrással az antilopnál termett, mely Dick golyójától leterítve sírt és vergődött a szörnyű állat karmai között.

Dick fegyvertelenül állt ott, hiszen már nem volt annyi ideje, hogy új töltenyt csúszttasson a puskájába. Az oroszlán az első szemvillanásra észrevette, de néhány pillanatig megelégedett azzal, hogy merően szemlélje a különös ellenfelet. Dick egyetlen mozdulatot sem tett - uralkodott magán. Emlékezett még egyes utazók leírásaira. Az ő könyveikben olvasta, hogy ez a mozdulatlanság az egyetlen fegyver, melynek segítségével fegyvertelen ember megmenekülhet a vadállat elől. Nem próbált elfutni, de puskája megtöltésével sem akarta felhívni magára a fenevad figyelmét.

Az oroszlán vöröslőn fényes szemekkel nézte a fiút. Mintha habozott volna a két zsákmány között... az egyik még vonaglott, a másik meg sem mozdult. Ha az antilop nem vergődött volna az oroszlán karmai között, Dick talán veszve van.

Két perc pereghetett így le. Az oroszlán és Dick mereven néztek egymás szemébe; a fiú le sem vette tekintetét a fenevadról.

S akkor, egyetlen csodálatos mozdulattal, az oroszlán felragadta áldozatát, úgy, ahogy a vizsla felkapja az elejtett nyulat, s ugyanazzal a játszi könnyedséggel csörtetett át vele a bozótban. Egy ugrás csak, és már nem volt sehol.

Dick még néhány pillanatig követte a tekintetével, majd elhagyta a vadászles helyét, csatlakozott a társaihoz, de egy szót sem szólt nekik arról a szörnyű veszélyről, amelyből csak a hidegvére mentette meg.

Ahogy továbbutaztak, észrevették, hogy a folyó partja nem volt mindig lakatlan. Itt-ott, egyes emelkedéseknél rég elhagyott falvak nyomaira bukkantak. Az olyan gyakorlott utazó, mint amilyen Livingstone is volt, bizonyára kiolvasta volna a nyomokból a rég kihalt lakók történetét is. A vályogkunyhók omladékain hatalmas indák és virágok sarjadtak ki, s az egykori falu közepének tisztása ott lehetett valahol, ahol ma egy magános, hatalmas fügefa emelkedett a magasba. A falu eltűnt, vagy csak elvándorolt a népe, merthogy a bennszülöttek kifürkészhetetlen szokása szerint egyetlen baljós jövendőmondás vagy egy főnök halála éppen elegendő ahhoz, hogy az egész lakosság felkerekedjék, odahagyja hajlékát, s valahol másutt keressen magának új tanyát, új helyet az új hajlék megépítésére.

De az is meglehet, hogy a falu él, de olyan törzs lakja, mely a föld alá rejtőzködik, ahogy az már Közép-Afrika számos vidékén szokás. Ezek a népek barlangszerű menedékekben húzódnak meg, s akárcsak egyes állatfajták, éjjel merészkednek elő, és csak a teljes sötétség beálltakor indulnak el vadászlesre.

Július 10-e este meg kellett kettőzniük az elővigyázatosságot. A folyó jobb oldala lagúnaszerűen kiszélesedett, s mintegy harminc cölöpkunyhót pillantottak meg rajta. Az ár éppen arra vitte őket, s nem lehetett kitérni, minthogy a folyó bal oldala zátonyokkal volt tele.

Ezt a települést semmi esetre sem hagyhatták el a lakói, hiszen nem egy helyen tüzet láttak felvillanni a part mentén. Hangokat is hallottak, s bizony könnyen tarthattak tőle, hogy hálók vannak kifeszítve a rozszant cölöpök között, s míg ők megkísérik kierőszakolni az áthaladást, a bennszülöttek észreveszik őket.

Dick előrehajolt, s szinte suttogó hangon adta ki a parancsokat. Az éjszaka teljesen világos volt. Tisztán látszottak a folyami akadályok, vagyis Dick nagyon jól tudta, hogy őket sem rejti el senki szeme elől az annyira óhajtott sötétség. Nehéz pillanatok következtek. A levert cölöpök mentén, melyek között az ár a csónakot sodorta, két guggoló bennszülött beszélgetett egymással. Irányt nem tudtak változtatni, mert a folyam félelmetesen összeszűkült itt. Vajon nem fedezik-e fel őket a bennszülöttek, s a két, most még csendben beszélgető ember nem riasztja-e fel az egész falut?

Jó százlépésnyit kellett volna még baj nélkül leúsztatni. Ebben a pillanatban észrevette, hogy a két bennszülött élénkebben kezd mutogatni egymásnak. Nemsokára felhangzott a kiáltásuk is. Kezüikkel mutogattak a dereglye fölé épített hánctömegre, mely félelmetesen közeledett feléjük, s azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy magával sodorja a vízbe eresztett horgaikat.

Egyre hangosabban kiáltoztak. Bizonyára segítségül hívták társaikat.

Öt-hat fekete jött elő a cölöpkunyhókból, és a partszegélyhez sietett. Most már együtt ordítottak valamennyien, és olyan erősen, hogy aki ilyet még nem hallott, elképzelni is alig tudja.

Ám magában a dereglyében halálos csend uralkodott. A csendet csak néha-néha törte meg Dick suttogva adott parancsa. Egyetlen mozdulatot sem tettek, éppencsak Hercules fordította olykor a kormánylapátot kellő irányba. Dingo is felmordult olykor, de a kis Jack tüstént befogta a száját. Így aztán nem is hallatszott más, mint a cölöpökön megtörő ár zaja és a távolban a vadállatok ordítása.

Eközben a bennszülöttek nagy igyekezettel próbálták bevonni hálóiikat. Ha ez idejében sikerül nekik, utasaink megmenekülnek, hiszen akkor a dereglye simán leúszhat közöttük, míg ha belegabalyodik a hálókba, minden veszve van. Irányt változtatni már nem lehetett, és Dick úgy érezte, hogy még sebesen, akaratosabban sodorja őket lefelé az ár.

Fél perc, és a dereglye elérte a cölöpöket. Rettenetes pillanat volt. Most mi lesz? A bennszülöttek egy utolsó erőfeszítéssel felhúzták hálójukat, ők pedig észrevétlenül el is suhanhattak volna a vízre épült falu mellett, ha a cölöpök le nem sodorják a dereglyét védő hánctakaró egy részét.

Az egyik bennszülött éles kiáltást hallatott. Úgy látszik, felfedezte, mit rejt magában a fűgöngyöleg, és most jelt adott társainak... Igen, ez mindennél valószínűbb volt.

De ekkorra Dick és társai már túljutottak a cölöpházakon, s a medrében összeszorult folyó kettőzött sebességű árja tovább sodorta őket; a bennszülött falu eltűnt a szemük elől.

- A bal part felé! - irányította most Dick a csónakot.

- A bal part felé! - visszhangozta Hercules, miközben lapátjával hatalmas csapásokat mért a vízre.

Dick odaállt mellé, s az éjszaka gyér világánál kémlelte a víztükröt. Nem, semmi nyugtalanítót nem látott. Egyetlen ladik sem indult az üldözésükre. De talán ezek a bennszülöttek nem is használnak vízi járművet. Egy mindenesetre kétségtelen volt; még hajnalhasadtával sem mutatott egyetlen jel sem arra, hogy üldözésükre indultak volna. Ennek ellenére biztonságosabbnak tartották, ha átkerülnek a túlsó parthoz.

A következő négy napon - július 11-től 14-ig - Weldon és társai lassan arra eszméltek, hogy a tájék képe teljesen megváltozott. Nemcsak hogy kopárabb lett a folyópart, de mintha köröskörül nem lett volna más, csak pusztaság... Talán éppen a Kalahári sivatagot szelték át, melyet Livingstone járt be első utazása alkalmával. A száraz, kiégett talaj nem emlékeztetett többé az afrikai felföld buja, tropikus növényzetére.

Még mindig nem volt más irányvonaluk, mint ez a véget nem érő folyam, mely egyszer egészen bizonyosan az Atlanti-óceánba ömlik majd.

A táplálék kérdését nem volt könnyű megoldani ezen a pusztaságon. A korábbi tartalékok kimerültek, a halászat alig eredményezett valamit, a vadászat pedig teljesen lehetetlenné vált. Hogyan is élhetett volna meg ebben a sivatagban nagyobb emlősállat, melynek húsa alkalmas

lett volna emberi fogyasztásra? Éjszakánként nem hallották többé az őserdő állatvilágának megszokott, félelmetes zaját. Csak a békák hangversenye töltötte meg a mindent elborító csendet.

Amerre csak a szem ellátott, egészen távoli dombokig, kopár volt mindkét part szegélye. Itt-ott cserjékre bukkantak, de ezek a gyér kiaszott növények nem adtak olyan gyümölcsöt, melyet táplálékul leszakíthattak volna maguknak. S mindennek ellenére, mégis táplálékot kellett szerezniük. Most Hercules jött a segítségükre azzal, hogy elmondta: a bennszülöttek jobb híján gyakorta megeszik a páfrányleveleket s a papiruszcserje szárában levő kocsonyás anyagot. Ő maga is, míg Ibn-Hamis karavánjával járta az őserdő útját, nemegyszer fanyalodott erre a táplálékra, hogy amennyire lehet, csillapítsa éhségét. Szerencsére a páfrányok és papiruszcserjék bőségesen tenyésztek a part két oldalán, s a kocsonyás nedv ízlett mindegyiküknek, különösen a kis Jacknek, merthogy édes volt és zamatos is. Sajnos, ez csak ideig-óráig csillapította az éhséget, s ami még ennél is rosszabb, kevés tápérték volt benne. Még szerencse, hogy Benedek bácsi is velük volt - a következő napon neki köszönhatték bőségesebb ebédjüket.

Amióta kiváló tudósunk felfedezte a Hexapodes Benedictust, mely bizonyára halhatatlanná teszi nevét a rovargyűjtők világában, valósággal újjáéledt, és visszatért önbizalma is. A bogarat biztos helyre, pontosan kalapja bélésébe szúrta, majd mihelyt tehetette - valahányszor egy kis pihenőre kikötöttek -, tovább cserkészett. Ezen a napon, miközben átkutatta a magas fűvet, egy madarat vert fel, mely felkeltette a figyelmét.

Dick éppen löni akart a madárra, de a tudós lefogta a kezét.

- Ne lőj, Dick... ne lőj... hiszen egy ilyen madár úgysem elegendő öt embernek.
- De Jacknek elég... neki egyedül - erősködött Dick, és újra célba vette a madarat.
- Nem, ne tedd, Dick... ez a madár szereti a mézet, inkább kövessük útjában, meglátod, találunk majd a fészke körül elegendőt.

Dick leeresztette a puskáját, hiszen ő is belátta, hogy néhány font méz többet ér, mint egy vékonyka madár. Így követték a kis madarat, mely ide-oda röpdösött, mintha csak hívogatná őket maga után.

Nem kellett messzire menniük, s máris néhány öreg fatörzsre bukkantak, melyet hatalmas zsongással méhek vettek körül.

Benedek bácsi természetesen tüstént tiltakozni kezdett az ellen, hogy a szorgalmas kis szárnyas munkásokat egy csapásra megfosszák „serénységük jutalmától”, ahogy már azt Benedek bácsi kenetteljesen mondta, de Dick ez egyszer nem volt hajlandó kegyelmet gyakorolni. Egy csomó száraz fűvel kifüstölte a méheket, és így jelentős mennyiségű mézhez jutott. Dolga végeztével még megjutalmazta a madárkát egy lépviasszal, melyet inyenccfalatul odavetett számára, majd sietve visszatértek a csónakjukhoz.

A mézet nagy örömmel fogadta mindenki, de sajnos, túlságosan kevés volt ez ahhoz, hogy alaposan jóllakjanak vele. Továbbra is útítársuk maradt az éhség, míg 12-én délelőtt a dereglye meg nem rekedt egy kis öbölben, melyet valósággal elárasztottak a sáskák. Milliósámra hemzsegték itt, szőnyegszerűen lepték el a földet és a bokrokat. Benedek bácsié volt most a szó. Ő persze tudta, hogy a bennszülöttek szívesen eszik ezeket a rovarokat, és égből érkező mannának tekintik őket. Akkora tömeg volt itt belőlük, hogy akár egy egész dereglyét meg lehetett volna tölteni velük. Így hát lassú tűzön pirították meg őket, s a sáskaeledel kitűnően ízlett azoknak is, akiknek eleinte nem volt túl nagy étvágyuk hozzá. Csak Benedek

bácsi sóhajtott keserűen, amikor kedves állatait terítéken látta, de aztán - mit volt mit tenni? - maga is derekasan hozzálátott a sáskapecsenyéhez.

Mindamellett, hogy így alkalmilag segítettek magukon, a dereglye utasainak ellenállóereje nagyon is a végéhez közeledett, ámbár bizonyos, hogy a csónakút a gyors áramú folyón jóval kevésbé volt fárasztó, mint a menetelés az őserdőn keresztül. A nappalok rendkívüli forrósága, az éjszakák nyirkos párázata s a szúnyogok szüntelen támadásai mégis annyira elcsigázták a menekülőket, hogy csak a legnagyobb fáradtsággal tudták folytatni bizonytalan útjukat. Igazán ideje lett volna már megérkezni a végcélhoz - sajnos, Dick még elképzelni sem tudta, merre és hol lehet az a végső pont, mely felé haladnak. Egyikük sem tudhatta, hogy egy hét vagy egy hónap van-e még hátra. Azt remélték, hogy Angola északi partvidéke felé közelednek, de a folyó elhajlása folytán lehet, hogy csak hosszú kerülővel fognak az annyira áhítozott tengerhez elérkezni.

Dick nyugtalan volt, amikor erre gondolt, s éppen ezért micsoda érzéseket váltott ki belőle az a júliusi reggel, amikor is hirtelen irányváltás következett be útjukban.

A kis Jack ott könyökölt a dereglye orrában, és íme a ködpárán keresztül hatalmas víztükröt pillantott meg a látóhatár szegélyén.

- A tenger! - kiáltotta.

Erre a kiáltásra Dick megremegett, s odakúszott a kisfiú mellé.

- Tenger? Nem... ez még nem tenger, de mindenesetre egy hatalmas folyó, mely nem nyugat felé folyik. A mi vizünk is oda ömlik... Talán ez a Zaire maga...

- Bárcsak így lenne, Dick, ahogy mondd! - sóhajtott Weldonné.

Igen ez volt a Zaire - vagy ismertebb nevén a Kongó, melyet Stanley néhány évvel előbb kutatott ki. Dick most már tudta, hogy nem kell mást csinálnia, csak leereszkedni a folyó hátán, s a torkolatnál már ott vannak a portugál kikötők.

Július 15-, 16-, 17- és 18-a következett, s a dereglye már a Kongó ezüstös habjain úszott tovább. Most is megtartották előbbi álcázásukat, s a partról továbbra is úgy tűnhetett fel a csónak, mint sásos-nádas, úszó szigetdarab.

Talán már csak néhány napig kell kitaratniuk, s a *Pilgrim* megmaradt utasai szenvedéseik végéhez érnek. Ám 18-án éjszaka olyan váratlan dolog történt, mely mindannyiukat a lehető legnagyobb veszélybe sodorta.

Úgy hajnali három óra tájban nyugat felől távoli erős morajlás hangját hozta feléjük a szél. Dick igyekezett kideríteni a különös hang okát. Míg Weldonné és a kisfiú a fűágyon aludtak, Dick magához intette Herculest, s kérte hallgassa ő is ezt a különös, távoli morajlást. Az éj nyugodt volt és csendes, egyetlen szellő sem zavarta a trópusi nyugalmat.

- Azt hiszem, ez a tenger hangja - mondta Hercules, és szeme szinte lázban égett az örömtől.

- Nem... az nem lehet - csóválta Dick a fejét.

- Akkor mi lehetne más? - tamáskodott a fekete.

- Mindenesetre várjuk meg a nappalt, de őrködünk még nagyobb figyelemmel, mint eddig.

Ezzel Hercules visszament lapátjához a hajócska hátuljába, míg Dick továbbra is a csónak orrán maradt. Teltek az órák, a zaj erősödött. Olyan lett nemsokára, mint valami távoli morgás.

A nap hirtelen, majdnem átmenet nélkül kelt fel, és eloszlatta a sötétséget... Mérföldnyi távolságban finom köd lebegett a folyó felett.

De ahogy az ár tovább sodorta őket, Dick észrevette, hogy ez a pára nem egyszerű pára... nem, itt elporló vízcseppek milliárdjai vontak függönyt, és ahogy megtört rajtuk az első napsugár, csodálatos szivárvány ívelt át az egyik parttól a másikig.

- A parthoz... a parthoz! - kiáltotta most Dick. A fiú kiáltása felébresztette Weldonét is. - Vízesés!... A köd vízfüggöny... gyorsan, Hercules, vezesd a parthoz a csónakot.

Dick nem tévedett. Mintegy százlábnyi volt itt a talaj esése, melyet a folyó hatalmas vízeséssel hidalt át. Az áradat irtózatossá, ellenállhatatlan erővel szakadt le a mélységbe. Ha még fél mérföldet úsznak lefelé, menthetetlenül ott vesztek volna a kikerülhetetlen hullámsírban.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

S. V.

Hercules néhány hatalmas evezőcsapással a bal parthoz kormányozta a dereglyét. Az ár nem volt túl erős errefelé, s szerencsájukra a folyó medre egészen a vízesésig megtartotta természetes, enyhe lejtését. A talaj hirtelen szakadt le, s így az ár erősebb sodrása csak az esés előtt három-négyszáz lábnyira kezdte éreztetni hatását.

A bal parton hatalmas fák lombozata zárta el a napfény elől a világot. Dick erős aggodalommal nézte a tájékot, hiszen tudta, hogy az Alsó-Kongó vidékén kannibál törzsek tanyáznak, s nekik most gyalog kell áthatolniuk itt, minthogy a csónaknak nem vehetik többé hasznát. Elképzelhetetlen lett volna ugyanis, hogy lecipeljék, s a vízesésen túl újra ráeresszék a folyamra. Rettenetes csapás volt ez mindannyiuk számára, hiszen az előző este még azt remélték, hogy néhány nap vagy talán csak néhány óra alatt már a torkolatnál levő portugál telephez érkeznek. De mégsem panaszkodhattak, hiszen újból megmenekültek a végzetesnek látszó veszedelem kellős közepéből.

Ahogy a bárka közeledett a parthoz, Dingo egyre nyugtalanabb lett, s kínos szűküléssel adott kifejezést türelmetlenségének és izgalmának.

Dick, minthogy komolyan figyelte az állat viselkedését, azt gondolta, hogy valami vadállat vagy bennszülött rejtőzködik a part magas papiruszcserjéi között. Aztán mégis rájött, hogy nem ilyesfajta védekezési ösztön fűti az ebet.

- Mintha sírna - mondta hirtelen a kis Jack, és két karjával gyöngéden átölelte Dingo nyakát.

Mikor a csónak már alig húszlábnyira volt a parttól, Dingo hirtelen beugrott a vízbe, s úszva igyekezett még gazdái előtt elérni a szárazföldet. Mikor kilábalt, hirtelen eltűnt a bozót közepében.

Egyikük sem tudta mire vélni a kutya váratlan elrohanását.

Néhány perc múlva ők is hozzáláttak a kikötéshez. Nem volt ez olyan egyszerű dolog a hínáros partrészen, a vízinövények rengetegében. Néhány halászó madár rebbent fel a közeledtükre. Hercules egy hatalmas mangrovefa alá kormányozta a csónakot, s úgy irányította, hogy kiszálláskor megkapaszkodhassanak az ágaiban.

Egyetlen ösvény sem szegte meg az erdő sűrűjét. Annál feltűnőbb volt tehát, hogy lábnyomokat láttak a letaposott mohaszőnyegen, ami csakis azt bizonyíthatta, hogy nemrég még bennszülöttek vagy vadállatok járhattak ezen a tájon.

Dick lövésre kész puskával, Hercules ütésre emelt fejszével haladt előre. Alig tettek néhány lépést, máris megpillantották Dingót. A kutya nyom után szaglászott a földön, s közben egyre ugyanazt a panaszos vonítást hallatta. Mintha ellenállhatatlan kényszer vitte volna a part szegélyére s onnan az erdő sűrűjébe. Ezt mindnyájan észrevették.

- Most vigyázzunk nagyon - mondta Dick -, maradjunk együtt... vigyázzunk nagyon!

Ebben a pillanatban Dingo felemelte a fejét, mintegy jelt adva a kis csapatnak, hogy kövesse.

Néhány perc múlva Weldon és társai egy hatalmas szikomorfa aljához értek. A fa magánosan állt valami emberi hajlék előtt.

Szétesőfélben levő, korhadt gerendázatú erdei kunyhó volt ez, és Dingo vonított az ajtaja előtt.

- Van itt valaki?! - kiáltotta Dick, de nem jött válasz.

Belépett a kunyhóba.

Weldonné és a többiek követték. A földön csak szétszórt csontokat találtak, azokat is egészen kifehérítette már a trópusi levegő.

- Egy ember maradványai ezek - sóhajtott Weldonné.

- Igen... és Dingo ismerte ezt az embert... talán a régi gazdája... Nézzék csak...

Dick rámutatott a szikomorfa lehántolt törzsére. Két nagy vöröslő betű volt rajta, már majdnem elmosódott mind a kettő, nagy nehezen mégis ki lehetett olvasni.

Dingo két mellső lábát feltette a fatörzsre, mintha mutatni akarná.

- S. V.! - kiáltott fel Dick. - Ez Dingo két ismert betűje... ugyanaz, mint ami a nyakörvén van...

Még be sem fejezte a mondatot, máris lehajolt egy kis, egészen megrozsdásodott fémdobozkáért, mely a kunyhó szögletében hevert.

Felnyílt a doboz teteje, egy papírlap hullott ki belőle, melyről Dick megilletődve olvasta:

Megölt... kirabolt... vezetőm, Negoro... itt, 1871. december 3-án... Százhusz mérföldnyire a parttól... Dingo hozzám... S. Vernon...

Ez a papírlap mindennél beszédesebb volt. *Samuel Vernon* azért kelt útra Dingo nevű kutyájával, hogy kikutassa Afrika belső részeit. Vezetőül Negorót fogadta fel. Az utazónál levő jelentős pénzösszeg felkelthette a gonosztevő irigységét, és Negoro elhatározta, hogy kifosztja Vernont. A francia utazó, miután elhagyta a Kongó torkolatát, az erdőben ütött tábor. Itt érte a halálos támadás: kifosztották, és magára hagyták. A gyilkos merénylet után Negoro alighanem megszökött, s bizonyára akkor került a portugál hatóságok kezére. Felismerték benne a rabszolga-kereskedő Alvez ügynökét, Luandába kísérték, és életfogytiglani fegyházbüntetést kapott. Mi már tudjuk, hogyan sikerült megszöknie, hogyan jutott el Új-Zélandba s innen a *Pilgrim* fedélzetére, mindazok legnagyobb szerencsétlenségére, akik az útítársai lettek. De mi történhetett itt a merénylet után? A szerencsétlen Vernonnak élete utolsó perceiben még sikerült papírra vetnie ezt a néhány mondatot, melyben megjelölte a helyet is, ahol a gyilkos merénylet történt, és magát a gyilkos nevét. Alighanem ebben a szelencében őrizhette elrablott pénzét, ide dugta be az írást is utána, mint utolsó erőfeszítésének jelét. Önvérével mázolta a fa törzsére nevének kezdőbetűit... Bizonyos, hogy Dingo napokig állt itt a két betű előtt, s így vésődött bele az emlékezetébe annyira, hogy soha többé nem tudta elfelejteni. Gazdája halála után nagy nehezen mégis visszavergődött a parthoz, a *Waldeck* kapitánya felszedte, majd a *Waldeck* hajótörése után a *Pilgrim*re került, és ott viszontlátta a gyilkos Negorót. Ezalatt a kutató csontjait kifehérítette az afrikai napfény, mely behatolt a kunyhó repedésein, s Vernonra már talán nem is emlékezett más, mint egykori hű kutyája, Dingo.

Igen... itt álltak mindannyian most megrendülve, és éppen arra gondoltak, hogy Samuel Vernon megfihéredett földi maradványainak megadják a végtisztességet, amikor Dingo egyszerre felüvöltött, és dühösen kirohant a kunyhóból.

Egy perc, s egyszerre halálordítás szörnyű hangja tépett keresztül az őserdőn: igen... egy embert ragadhatott torkon a szelindek.

Hercules most, akárcsak Dingo, hirtelen szökelléssel a kutya nyomába vetette magát. A többiek követték. Látták, hogy ráveti magát egy emberre, aki földön hempereg, míg torkát az eb éles fogai marcangolják.

Negoro volt.

Mikor a nyomorult a Kongó torkolatához ért, hogy itt hajóra szálljon Amerika felé, elhagyta kíséretét, s elindult a kunyhó felé, ahol egykor az áldozatával végzett.

Bizonyosan nem véletlenségből tette. Erre mutatott az a néhány arany, mely ott csillant meg a fa tövében frissen ásott lyukban. A gyilkosság után, vagy amikor félő volt, hogy a portugálok kezébe esik, Negoro itt ásta el rablott kincsét, hogy ha majd kiszabadul, újra hozzájuthasson. Itt érte utol Dingo, s ugrott neki a torkának. A nyomorult, akit meglepetésszerűen ért a támadás, éppen abban a pillanatban döfte a kését a kutyaába, amikor Hercules rárohant.

- Ó, te bitang... most aztán megfojtalak!

De Herculesnek már nem akadt munkája. A portugál ott feküdt élettelenül, ugyanazon a helyen, ahol egykor merényletét elkövette. De a hű kutya is halálos sebet kapott. Még bevonszolta magát a kunyhóba, s ott adta ki párját Samuel Vernon fekhelye előtt.

Hercules sírt ásott mindkettőjük számára, s Dingo hulláját gazdája lábához fektette.

Így hát Negoro nem élt már, viszont azok a bennszülöttek, akik Kazonndéből idáig kísérték, nem lehettek messze. Ha vezetőjük nem tér vissza, bizonyára a keresésére indulnak, s ebből igen nagy veszély származhatik mindannyiukra.

Sürgősen el kellett határozniuk, hogy mit csináljanak. Most már biztos volt, hogy az a hatalmas folyam, amelyen utaztak, nem más, mint a Kongó, azaz Közép-Afrika legnagyobb vízi útja. Igen, ez a folyam a Kongó volt, ugyanaz, melyet a bennszülöttek Kvangónak vagy Ikutuya-Kongónak hívnak, s amely bizonyos földrajzi szélességeknél a Zaire, másoknál a Lualaba nevet viseli. Ez Közép-Afrika hatalmas ütőere, melyre Stanley ráruházta Livingstone nevét, habár a földrajztudósoknak inkább Stanley nevét kellett volna neki ajándékozniuk.

A halott francia utazó pontosan megjelölte a kunyhó távolságát is a folyó torkolatától. Százhusz mérföld volt ez éppen. Szerencsétlenségükre azonban innen már nem használhatták a vízi utat, minthogy a hatalmas vízesések lehetetlenné tették errefelé minden folyami közlekedést. Valamelyik partot kellett követniük, amíg túl nem jutnak a zuhatagokon, amikor majd újból tutajt építhetnek maguknak, s úgy folytathatják útjukat a folyón.

- Most már csak azt kell eldöntenünk - mondta Dick -, vajon itt maradjunk-e a bal parton, vagy átkeljük a jobb partra. Mindkét part elég veszedelmes lehet a bennszülöttek miatt. Mégis úgy gondolom, hogy ezen a parton kényesebb a helyzetünk, mert nagyobb a valószínűség arra, hogy Negoro társaival találkozunk.

- Akkor kerülünk át a túlsó partra - indítványozta Weldonné.

- De vajon találunk-e ott járható utat? - tette fel Dick a kérdést. - Hiszen a Kongó mentén, úgy látszik, általában a bal parton közlekednek. Negoro is a bal parti utat választotta. Viszont nincs veszteni való időnk. Mégis, mielőtt átkelnénk, ki kell kutatnom a vízesést.

Dick tüstént hozzálátott, hogy elővigyázatossági intézkedését végrehajtsa.

A folyó nem is volt túl széles itt, három-négyszáz láb mindössze, úgyhogy a lapáttal mesterien bántó Dick számára gyerekjátéknak tetszett az átkelés. Egyedül szállt be a csónakba, míg a többieket Hercules gondjaira bízta. Mielőtt a parttól ellökte volna magát, Weldonné még egyszer megkérdezte:

- Nem félsz, Dick, hogy a zuhatag sodrába kerülsz?
- Nem, asszonyom, hiszen körülbelül négyszáz lábbal feljebb keresztezem a folyót.
- De mi lesz a másik parton?
- Nem kötök ki semmi esetre sem, hacsak a legcsekélyebb veszélyt is észlelem.
- Vidd magaddal legalább a puskádat - kérlelte az asszony.
- Rendben van, de nem kell tartani semmitől.
- Azt hiszem, mégsem kellene elválnunk, Dick - sóhajtotta Weldonné rosszat sejtve.
- Nem, nem... hagyjanak csak menni... hiszen erre a tájékozódásra mindenképpen szükségünk van. Egy órán belül visszajövök. Hercules, jól vigyázz!

Weldonné és a többiek a papiruszbozótól követték a tekintetükkel Dicket és a csónakot.

Dick hamar elérte a folyó közepét. Itt az ár, anélkül, hogy túl erős lett volna, észrevétlenül sodorta máris a zuhatag felé, ahol hatalmas, dübörgő zajjal szakadt le a folyó. A vízpárából alakult köd ott gomolygott a szeme előtt. Most látta csak, hogy az előző éjjel milyen közel voltak a végveszélyhez. Ha akkor nem ügyelnek, menthetetlenül a hullámsírba sodorja őket az ár. Így azonban az erős lapát segítségével sikerült kellő irányban tartania a dereglyét, olyannyira, hogy már negyedóra múlva el is érte a jobb partot, és éppen kiugrani készült, hogy szárazra húzva biztosítsa a csónakot.

Ebben a pillanatban éles kiáltások töltötték meg a levegőt, tíz-tizenkét bennszülött ugrott fel a csónak épen maradt gyékénytetejére.

Nyilván egy hete követték már akkor a csónakot, mivel tudták, hogy a vizesés miatt ki kell majd szállniuk belőle az utasoknak.

Dick úgy érezte, hogy most már nincs menekülés. De ahogy a társaira gondolt, akiket mindenáron meg akart menteni, felállt a csónakban, és célzásra tartva fegyverét, igyekezett távol tartani üldözőit magától.

A bennszülöttek leszaggatták a gyékényburkot, és most vették csak észre, hogy a dereglye üres. Egyetlen tizenöt éves fiú került csak a kezük közé... Csalódottságukban hatalmas kiáltozásba kezdtek.

Egyikük most hirtelen a túlsó part felé mutatott, ahonnan a többiek Dicket lesték. Weldonné, hogy jobban lásson, felmászott egy dombra.

Dick már nem gondolt többé önmagával. Valami sugallatfélét várt, mely megmutatja, hogy mit kell tennie.

A bennszülöttek belökték a dereglyét a vízbe. Ezen akartak átkelni. Dickhez nem nyúltak egyelőre, hiszen ismerték a tűzfegyver hatását. Egyikük hirtelen felkapta a lapátot, és mert értett a kezeléséhez, a dereglye újból elindult a másik part felé. Nemsokára százlábnyira lehettek a bal parttól.

- Meneküljenek... meneküljenek! - kiáltotta át Dick.

De sem Weldonné, sem Hercules nem mozdultak. Mintha gyökeret vert volna a lábuk, úgy álltak ott mozdulatlanul. Mi értelme volna szaladni - gondolhatták -, egy órán belül úgylis mindannyian az üldözők kezébe kerülnek.

Ebben a pillanatban Dick agyán átcikázott egy gondolat.

Felemelte fegyverét, megcélozta azt a bennszülöttet, amelyik a kormánylapátot tartotta. Egy dörrenés, és az evező ezer szilánkra törve repült a habok közé. A bennszülöttek iszonyatos kiáltozásban törtek ki. A kormány nélkül maradt csónakot elkapta az ár, és ellenállhatatlan erővel sodorta a vízesés felé. Alig kilencven láb lehetett a távolság.

Weldonné és társai most már mindent megértettek.

Dick úgy akarja őket megmenteni, hogy a bennszülöttekkel együtt lesodortatja magát a hullámsírba. Tehetetlenül nyújtották utána végső búcsúra a karjukat.

A bennszülöttek most kiugráltak a csónakból, hogy úszva mentsék az életüket. Dick még mindig nem vesztette el a hidegvérét. A vízbeugrók hirtelen lendületétől a csónak felborult, s ő máris arra gondolt, hogy éppen a felborult dereglye lesz az, amelynek majd az életét köszönheti. Igen... Dicket kétfelől fenyegette a zuhatag szélén az életveszély: vagy megfullad a víztől, vagy megfojtja a légnyomás. De a felfordult csónak olyan, akár egy doboztető; egyrészt a víz színe fölött tarthatja, másrészt megvédelmezheti a külső levegő nyomásától... Így talán még a Niagara-vízesésben is meg lehetne menekülni.

Mint a villám, úgy jött ez a gondolat... A felborult csónak alá bújott, s megragadta az evezőpadot. Így tartotta a víz színén magát, miközben jól érezte azt a végzetes és ellenállhatatlan elemi erőt, mely magával ragadja.

Mint könnyű dióhéjat, kapta el az ár a dereglyét. Egy pillanatra mintha megállt volna a vízfal tetején, majd óriásit zuhant, mélyen merült a vízbe, azután újból felbukott a felszínre, Dick érezte, hogy túljutott a legnagyobb veszélyen, s most a menekülés lehetősége egyedül a karja erejétől függ.

Negyedórányi küzdelmes úszás után elérte a bal partot. Itt már várták a többiek, akiket közben Hercules odavezetett a vízeséshez.

Az üldözők eltűntek a hullámsírban. Őket nem védelmezte a felborult dereglye, nyilván a légnyomás áldozatai lettek, mielőtt még testük szétzúzódott volna a folyam kiálló, szirtes zátonyain.

HUSZADIK FEJEZET

Minden megoldódik

Két nap múlva, július 20-án Weldon és társai egy karavánra akadtak, mely a Kongó torkolatához, Embomába igyekezett. Szerencsájukra ezek nem voltak emberkufárok, hanem portugál kereskedők, akik elefántagyarakat szállítottak a tengerpartra. A karaván meleg fogadtatásban részesítette a menekülteket, akik most már viszonylagos kényelemben tették meg az út hátralevő részét.

E találkozás nélkül Dick aligha tudta volna megvalósítani eredeti elgondolását, nevezetesen azt, hogy tutajt épít a vízesés alján, és azzal próbál feljutni a folyótorkolathoz. A N'tamozuhatagtól kezdve ugyanis a folyam utolsó szakaszán egymást érik a víztorlaszok és forgók; Stanley maga hatvankettőt számolt meg belőlük. Ezeken a vízeséseken egyetlen vízi jármű sem képes keresztülhatolni.

Végül is augusztus 11-én mind az öten szerencsésen megérkeztek Embomába, ahol a legnagyobb szívélyességgel fogadták őket. Egy gőzhajó éppen indulófélben volt a Panama-földszoros felé. Weldon és társai felszálltak a hajóra, s kényelmes utazás után szerencsésen megérkeztek az amerikai szárazföldre.

A San Franciscóba küldött távirat végre eloszlatta Weldon előtt a szörnyű homályt. A derék ember hiába kereste hónapok óta felesége és kisfia nyomát. Mindent átkutatott pedig, ahol a *Pilgrim* és annak menekültjei számítás szerint partra vetődhetek.

A vonat végre elrepítette mindannyiukat Kalifornia fővárosába... De milyen fájdalmas volt arra gondolni, hogy szegény öreg Tom és társai nincsenek velük!

Mit lehetne még mondani Dickről és Herculesről? Az egyik édes gyermeke, a másik közeli barátja lett a Weldon családnak. A hajósgazda tudta, mivel tartozik mindkettőjüknek. Szerencsésnek mondhatta magát, hogy Negoro nem előzte meg őket, bár egész vagyonát szívesen odadobta volna, csak hogy visszakapja feleségét és kisfiát. Bizonyosan a nyomorult egyetlen szavára tüstént elindult volna, hogy Afrika veszedelmes partjain a legnagyobb megpróbáltatásoknak tegye ki magát.

De szóljunk egy szót Benedek bácsiról is. Rögtön megérkezésük napján, miután éppen hogy megszorította Weldon kezét, bezárkózott a dolgozószobájába, és annyira elmélyedt a munkában, mintha csak az előző napon szakította volna azt félbe. Gondolatainak középpontjában természetesen a Hexapodes Benedictus állt, mely köré hatalmas művet tervezett.

Rovarokkal körültűzdelt dolgozószobájában derék tudósunk végre meglelte mindazt, amire áhítozott: nagyítót és a pápaszemet. De micsoda kétségbeesett kiáltás szakadt ki belőle, amikor ezeknek az optikai segédeszközöknek a lencséjén keresztül először pillantotta meg a magával hozott ritka rovarpéldányt... Ugyanis... sajnos, a Hexapodes Benedictus nem volt hatlábú... nem, közönséges pók volt csupán, és azért volt csak hat lába nyolc helyett, mert a két első valamilyen szerencsétlenség folytán egyszerűen elvesztette. Ebben a szerencsétlenségben valószínűleg Hercules volt a ludas - bizonyára az ő otromba ujjai törték le a szegény pók két mellső lábát, amikor megragadta a rovar. Így illant el a Hexapodes Benedictus gyönyörű legendája, s az egyedülállónak vélt példány elvándorolt a közönséges nyolclábú pókok jeltelen gyűjteményébe.

Három esztendő telt el - a kis Jack már nyolcesztendő volt, és Dick segített neki a leckeé-szítésben, miközben ő maga is alaposan nekifeküdt a tanulásnak. Mióta szerencsésen hazavetődtek, Dick kettőzött erővel igyekezett pótolni tudásának hiányosságait, mintha lelkiismeret-furdalásának engedelmeskedett volna. Olyan önbírálatféle volt ez nála, amelyet olyan ember gyakorol, aki erején és tudásán jóval felül álló, nehéz feladatot vállalt magára.

- Ó - mondta gyakran -, ha már a *Pilgrim* fedélzetén értettem volna mindazokhoz, amit egy jó tengerésznek tudnia kell, mennyi bajt és veszedelmet elháríthattam volna!

Dick nem mondott üres szavakat: tizenhét éves korában különleges képességeire való tekintettel megengedték neki, hogy parancsnokságot vállaljon Weldon hajózási társaságában.

A kikötőparton talált fiú munkájával, erejével és leleményességével mindenki tiszteletét kiérdemelte. Mindenütt ismeretessé váltak eddigi tettei. De oly szerény volt, s annyira természetesnek tartotta mindazt, amit tett, hogy meg sem értette, miért tekintik hősnek bátorsága, hidegvére s elhatározó-képessége miatt.

Egyetlen gondolat nem hagyta nyugodni Dicket. Szabad óráiban egyre megjelent előtte Tom, Bat, Austin és Acteon képe, és úgy érezte, hogy mindannyiuk balsorsáért egyedül ő a felelős. Persze, ebben a nyomasztó gondolatban Weldoné osztozott vele. Az egykori sorstársak - és velük együtt Weldon is - mindent elkövettek, hogy valahogy a szerencsétlenek nyomára bukkanjanak. Végre sikerült hírt kapni felőlük a hajóstársaság egyik ügynökétől. Weldon megtudta, hogy Tomot és társait Madagaszkárba adták el, ahol rövidesen felszámolják a rabszolgaságot. Dick felajánlotta megtakarított pénzecskéjét, hogy kiválthassa őket. Weldon persze hallani sem akart erről. Üzleti kapcsolatai révén sikeres alkudozásba kezdett, és 1877. november 15-én négy szabad néger ember kopogtatott be a Weldon-ház ajtaján.

Mind a négyen itt voltak Weldonéknál, ahol annyi veszély után egy újabb várt rájuk - az, hogy megfojtják őket az ölelő karok.

Csak szegény Nan hiányzott már mindazok közül, akiket a *Pilgrim* Afrika kietlen partjaira vetett. Sajnos, a derék öregasszonyt éppen úgy nem lehetett feltámasztani, mint Dingót, a hűséges vadászebet. Így is csodálatos volt, hogy csak ez a két élőlény esett a sok-sok leírhatatlan veszedelemnek áldozatul.

Hogy is lehetne másként elképzelni, mint hogy Tomék megérkezésének napját nagy vacsorával ünnepelték meg Weldonék kaliforniai házában. A legszebb pohárköszöntőt Weldoné mondotta, amikor az ő kedves *tizenöt éves kapitányát* felköszöntötte.

.oOo.